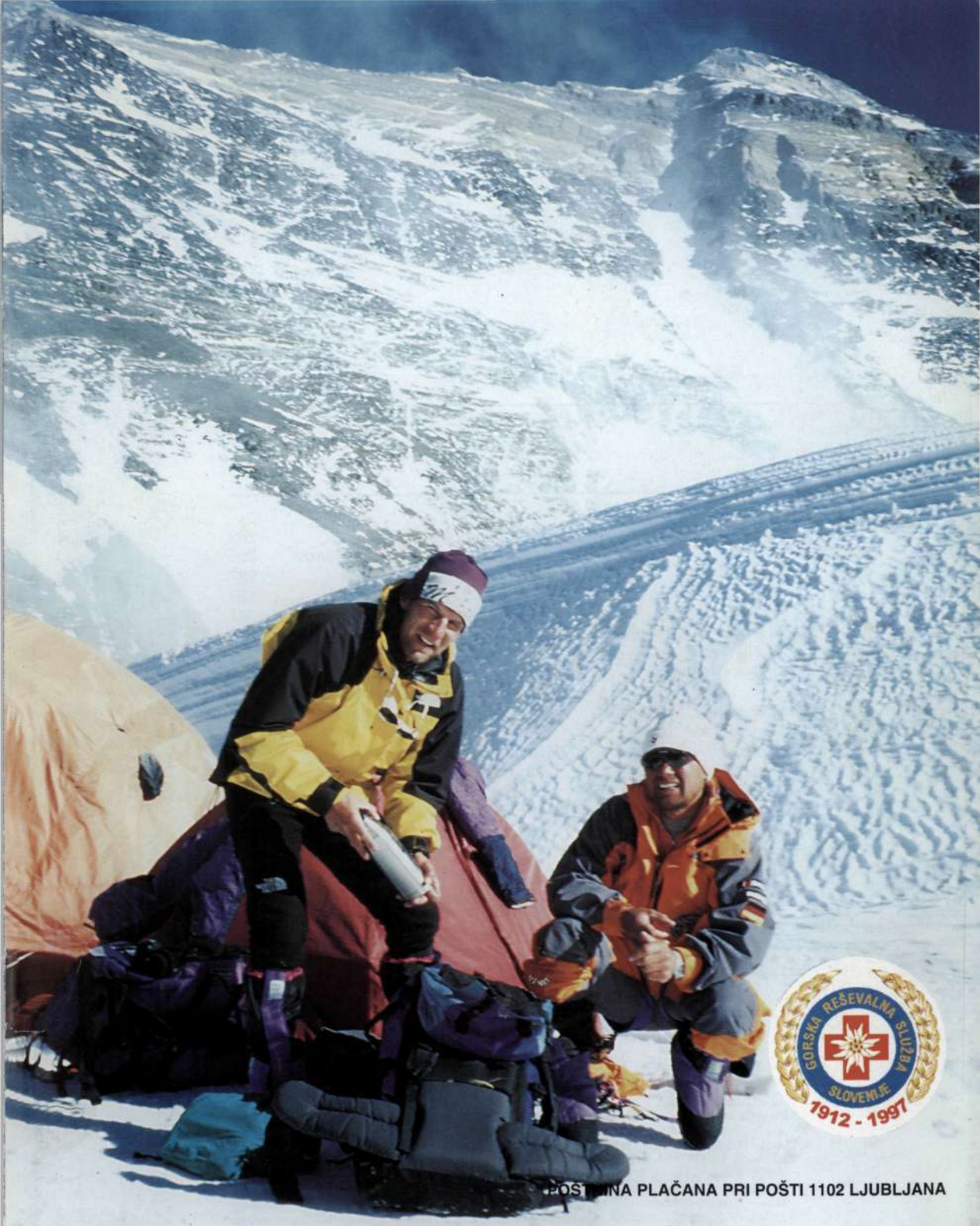

POŠTNINA PLAČANA PRI POŠTI 1102 LJUBLJANA

Planinski vestnik 7-8

glasilo Planinske zveze Slovenije julij-avgust 1997

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

julij-avgust 1997 7-8

letnik XCVII izhaja od leta 1895

vsebina

	Tragedija v Turskem žlebu	289
	Srečni odpravarji na Mount Everest	295
Pavle Kozjek	Na vrhu Everesta brez kisika	297
	Smrt je spet kosila na Everestu	299
	S trupli posejana pot	301
E. Müller, H. Schwameder, W. Niessen	Funkcija palic pri hoji navzdol	304
Dr. Henrik Tuma	Iz mojega življenja	307
	Zbornik predavanj zdravnikov GRS	311
K. Kocjančič, M. Tomšič	Slov. Istra, Čičarija, Brkini in Kras	313
Marko Prezelj	Skale, led in sneg	315
Saša Jereb	Diploma iz planinstva	318
Martin Šolar	Gorski šport uničuje gorsko naravo	321
Žarko Rovšček	Planinski portret Evgena Božiča	323
Dario Cortese	Vitamini namesto klobas in kruha	326
Luka Karničar	Nesreča nizozemskih planincev	327
Janez Brojan	Analiza nesreče Jozefa Hruške	329
Marjan Raztresen	Štirje srčni možje iz planinskih koč	330
Matjaž Kmecl	Na Velikem vrhu in pod njim	332
Aleksander Čičerov	Po plezalnih poteh skupine Brenta	337
Igor Prešern	Vejice sladkega pelina	342
	Zaklad v gorah	344
Dušan Novak	Na Triglav pred pol stoletja	346
	Odmevi	348
	Iz planinske literature	350
	Društvene novice	358

Slika na naslovni strani: **Pavle Kozjek in Sepp Stiller na Severnem sedlu, zadaj Severni greben in vrh Mount Everesta**

Foto: Pavle Kozjek

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 1000 Ljubljana, Dvoržakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojin, Tone Škarja in Franček Vogelnik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta dr. Milan Naprudnik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d.d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620-šifra valute-3053/8. Naročnina za leto 1997 znaša 2500 tolarjev in je plačljiva najpozneje do konca marca 1997, posamezna številka stane 250 tolarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna JOŽE MOŠKRIČ d. d. v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometnem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.

MED VAJO GORSKE REŠEVALNE SLUŽBE SLOVENIJE JE IZGUBILO ŽIVLJENJE PET REŠEVALCEV

TRAGEDIJA V TURSKEM ŽLEBU

V torek, 10. junija letos, se je ob 11.30 v vznožju Turske gore (2251 m) v Kamniško-Savinjskih Alpah zgodila *največja gorska nesreča v Sloveniji, ko je med redno* letno vajo omahnilo 300 metrov v globino pet izkušenih gorskih reševalcev: 42-letni kranjskogorski zdravnik in član tamkajšnje postaje GRS **dr. Jani Kokalj**, 43-letni načelnik inšpektorata policije Uprave za notranje zadeve iz Kranja, načelnik GRS Kranj, gorski reševalec letalec in inštruktor **Mitja Brajnik**, 41-letni učitelj in ravnatelj osnovne šole v Preddvoru ter načelnik postaje GRS Jezersko **Luka Karničar**, 45-letni turistični delavec in član GRS Bovec **Boris Mlekuž** ter 34-letni alpinist in gorski reševalec z Jezerskega **Rado Markič**.

Novica o tej nesreči je dobesedno šokirala Slovence, pa naj bi se ukvarjali s planinstvom ali ne: koga ne bi prizadela vest, da je na usposabljanju za poslanstvo, v katerem so vseskozi pomagali ljudem v nesreči, ugasnilo njihovo lastno življenje.

DOBRO PRIPRAVLJENA VAJA

Kot je v dnevniku Slovenske novice poročal **Mirko Kunšič**, dolgoletni kronist vsakršnih dogajanj v slovenskih gorah in tudi v slovenski Gorski reševalni službi, je do tragedije neslutenih razsežnosti prišlo na stojišču v skalah Turske gore. »Med 52 udeleženci redne vsakoletne vaje je bilo kar 13 zdravnikov in zdravnic,« mu je kmalu po nesreči očitno še v šoku pripovedoval namestnik načelnika Komisije za GRS pri PZS **Janez Brojan**, sicer načelnik Postaje GRS Mojstrana. »Zjutraj pred odhodom v steno smo še enkrat preverili vse podrobnosti, kako bomo delali na dveh sidriščih v steni. Pilota helikopterja sta pod vrh Turske gore na stojišče z *naklonino 40 stopinj pripeljala oba inštruktorja*, dr. Kokalja in Brajnika, midva z **dr. Janijem Pšenico** pa sva izstopila v sosednji Brani. Na obeh lokacijah smo zaradi večje varnosti poskrbeli za vrvne ograje. Piloti so na obe lokaciji vozili po dva reševalca letalca, ki ju je letalski tehnik z električnim dvigalom helikopterja z jeklenico posamično spuščal do sidrišča. Tam sta izvedela za vrsto poškodbe 'ponesrečenca', ki ga je igral eden od alpinistov. Morala sta ga pravilno oskrbeti, spraviti v reševalno vrečo in po dvigu v helikopter odpeljati na varno.«

Kot je pripovedoval Brojan, je bil na prvem sidrišču ob Kokalju in Brajniku tudi Mlekuž, ki je kot kandidat za inštruktorja opazoval dogajanja. Ob 11.30 so z jeklenico v steno spustili Markiča in Karničarja, prav hitro sta spravila v reševalno vrečo zdravnico **dr. Miro Ažman** iz Kamnika, ki je igrala ponesrečenko, ob njej pa je bil na jeklenici pripet njen kolega iz GRS Kamnik **Marjan Kregar**. »Nekdo iz skupine,« je pripovedoval Janez Brojan, »je dal tehniku v helikopterju znak, da lahko začne dvigovati 'ponesrečenko' in reševalca ob njej. Takrat je prišlo do tragedije.«

Na varnostni žici, vpeti v sidrišče, je bil namreč še vedno pripet eden od reševalcev.

REŠEVALCI IN HELIKOPTER NA ISTI VRVI

Nekaj trenutkov potem, ko je letalski tehnik dobil nedvoumen znak, da je na sidrišču vse pripravljeno za dvigovanje »ponesrečenke« v vreči in reševalca ob njej, je pritisnil na gumb električnega helikopterskega dvigala. Jeklenica se je začela navijati, začelo se je dvigovanje s sidrišča, na katerem je bilo takrat še pripetih pet reševalcev.

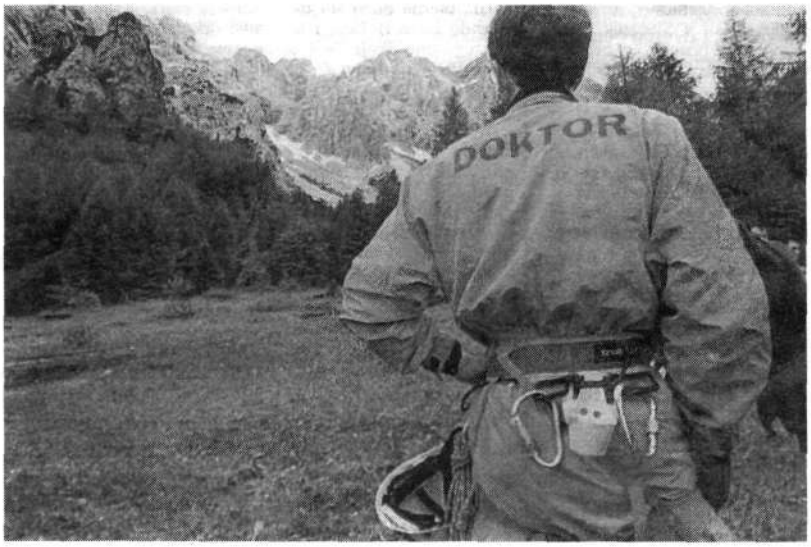

Turski žleb (v ozadju), kjer so omahnili v smrt gorski reševalci.

Foto: Srdjan Živulovič

»Le nekaj trenutkov zatem se je v eter zarezal krik pilota 'Mašina je šla v p...',« piše Mirko Kunšič. Tisti, ki so to slišali, so najprej pomislili, da je odpovedal motor helikopterja, v resnici pa so zaradi tolikšne nasprotne sile odpovedali vsi instrumenti v njem. Temu kriku je za grebenom Turske gore hip zatem sledil obupen ropot. Pilot je zavil k steni in rešil, kar se je rešiti dalo, potem ko je moral zaradi hude obremenitve dodati veliko plina. Nato se je plovilo začelo hitro dvigovati, sila motorja je pretrgala vrv med reševalno vrečo in reševalci na sidrišču, dr. Ažmanova v reševalni vreči in Kregar na vrvi ob njej pa sta ostala pripeta k helikopterju.

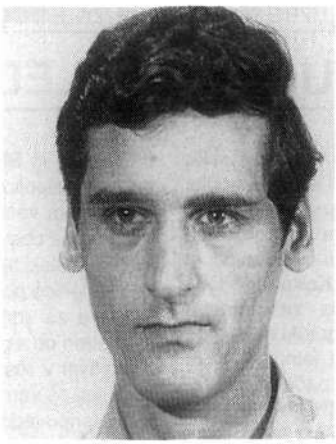

Mitja Brajnik

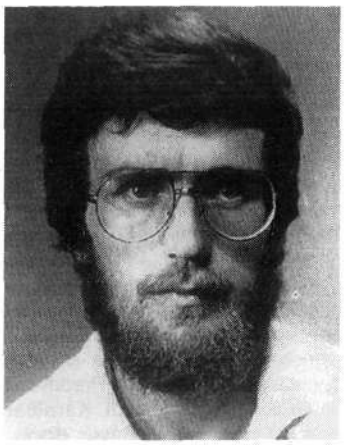

Luka Karničar

Pilot je po radijski zvezi takoj povedal, da je izpulil skalo, v katero je bilo pripeto sidrišče, ki je zgrmela v globino, prizadet dejal, da ni nikogar več na sidrišču in takoj nato izgovoril najbolj žalosten stavek v svojem življenju: »Vidim jih. Vsi ležijo pod steno...«

V trenutku, ko to poročamo, posebna komisija še vedno preučuje vse podrobnosti v zvezi z nesrečo. Govori se, da naj bi jeklenica ob dvigovanju »ponesrečenke« in reševalca ob njej s sidrišča potegnila še dr. Janija Kokalja, ki se je po nekaj trenutkih ponovno znašel na sidrišču. Nemara je bil še vedno pripet, nekdo je dal znak, da je na tleh vse v redu in da lahko »ponesrečenko« dvignejo, moč helikopterja pa je skupaj z jeklenico dvignila vseh sedem reševalcev, ki so bili pripeti nanjo. Ko se je zanihala, se je utrgala — ali pa je helikopter izpulil kline, na katere je bila pripeta, in vse skupaj s skalo vred je padlo 300 metrov globoko. Pilot naj bi se z vešče naučenim manevrom zadnji trenutek izognil novi tragediji, ko je malo manjkalo, da ni elisa zasekala v skale, v tem primeru pa bi zgrmel še helikotper z dvema gorskima reševalcema pod seboj in dvema članoma posadke na krovu.

»PRAVEGA VZROKA NE BOMO IZVEDELI!«

Načelnik GRS Celje **Daniel Kopušar** je dan po nesreči novinarjem dejal, da kljub prvim analizam še ni natančno znano, zakaj se je zgodila nesreča. »Bojim se,« je dejal, potem ko je v prosekturi celjske bolnišnice pomagal identificirati trupla, »da pravega vzroka za nesrečo ne bomo nikoli izvedeli.«

Odšli so zgledni člani slovenske planinske organizacije, izvrstni gorski reševalci in predvsem izredni ljudje: dr. Jani Kokalj, priljubljeni kranjskogorski zdravnik, ki je tja prišel iz svojega Topolja v Selški dolini, česar v govorjenju ni niti mogel niti hotel nikoli skriti, je nekajkrat — enkrat tudi z bratom, prav tako zdravnikom dr. Francijem — iz Tajske po skrivnih gozdnih stezah tihotapil zdravila za uporne burmanske študente; Mitja Brajnik, diplomirani pravnik, ki se je iz Kranja preselil na Bled, v Kranju pa ostal tako v službi kot v svojem matičnem planinskem društvu in GRS, visok policijski uradnik, ki ga po dobrem dobro poznajo pogostejši obiskovalci slovenskih gora in tudi množičnih planinskih pohodov; Luka Karničar, Jezerjan od nog do glave, ravnatelj osnovne šole v Preddvoru, eden od znamenitih gornikov Karničarjev, ki je v Slovenijo prinesel turnosmučarske relije, potem ko se je udeležil nekaterih drugod v Alpah; njegov sokrajan Rado Markič, najmlajši od peterice, ki je bila usodnega 10. junija letos na isti vrvi; in Boris Mlekuž, sicer rojen v Mariboru, vendar pravi Bovčan, ki se je ves posvetil goram in velik del reševanju gornikov, ki niso imeli te sreče, da bi jim bila gora, predvsem še Triglav in njegovi sosedje, naklonjena.

In poleg vsega — kakšna ironija usode! Nesreča v Turski gori se je zgodila komaj dva dni pred 85. obletnico datuma, ki ga imajo slovenski gorski reševalci za svoj praznik. Dne 12. junija 1912 sta namreč zdravnika **dr. Jernej Demšar** in **dr. Josip Tičar** v Borovški vasi, sedanji Kranjski Gori, ustanovila »prvo rešilno ekspedicijo«. V hotelu Razor v Kranjski Gori so nameravali kranjskogorski in drugi slovenski gorski reševalci proslaviti to visoko obletnico, na proslavi pa bi imel koncert tudi domači mešani pevski zbor Marijana Vodopivca pod vodstvom **Daneta Škerla**, katerega član je bil tudi dr. Jani Kokalj, ki bi moral v eni od pesmi peti solo.

Vsa proslavljanja obletnice GRS so do nadaljnjega odpovedana. Seveda pa je bila za peterico alpinistov in gorskih reševalcev žalna slovesnost, na kateri je z več pesmimi izpod gora, ki izražajo žalost, nastopil kranjskogorski pevski zbor.

Žalna slovesnost je bila prav na to obletnico, 12. junija, v dvorani Zavoda za socialno zavarovanje ob Miklošičevi cesti v Ljubljani. Dvorana je bila do zadnjega kotička polna, spomin preminulih gorskih reševalcev so ob številnih alpinistih, gorskih vodnikih in gorskih reševalcih s svojo prisotnostjo počastili tudi predsednik države **Milan Kučan**, predsednik državnega zbora **dr. Janez**

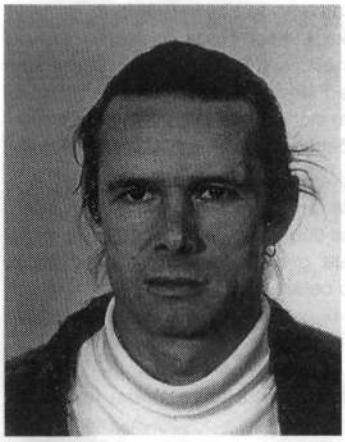

dr. Jani Kokalj

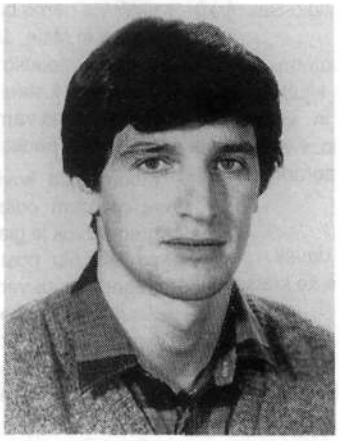

Rado Markič

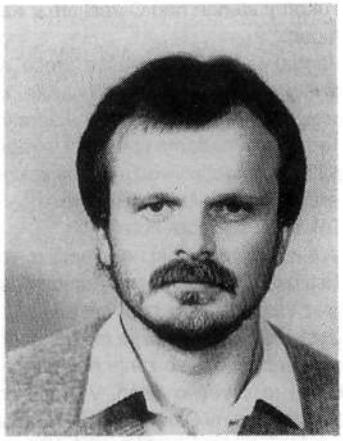

Boris Mlekuž

Podobnik, minister za notranje zadeve **Mirko Bandelj**, direktor Republiške uprave za zaščito in reševanje **Bojan Ušeničnik** in poveljnik Civilne zaščite **Miran Bogataj**.

POSLOVILNI GOVOR GORSKEGA REŠEVALCA

Najprej je spregovoril gorski reševalec iz Kamnika **Cene Griljc**, ki je zaradi izgube tovarišev globoko pretresen povedal:

»Zaupana mi je bila težka, pa vendar častna dolžnost, povedati nekaj besed ob tragični nesreči in slovesu od prijateljev, očetov, mož in sinov — alpinistov in gorskih reševalcev.

Ni misli in ne stavkov, ni besed za izraz globokih čustev in tolažbe; v nas ni dovolj modrosti, s katero bi sebi, gorskim reševalcem, družinam ponesrečenih in vsem, ki jih je tragedija prizadela, lahko dovolj razumno povedali, koliko srčnosti in dostojanstva, znanja in sposobnosti, so imeli umrli reševalci Boris Mlekuž — član GRS Bovec, Mitja Brajnik — član GRS Kranj, dr. Jani Kokalj — član GRS Kranjska Gora, Luka Karničar in Rado Markič — člana GRS Jezersko.

Neštetokrat so takšne in še težje reševalne naloge na vajah in akcijah že opravljali. Bili so izkušeni, a kljub temu so skupaj s svojimi prijatelji — letalci in s policijsko letalsko enoto znanje še nadalje utrjevali.

namesto komentarja

OBROBLJENO S ČRNIM

Tako črne številke Planinskega vestnika, kot je tale, že dolgo ni bilo: v slovenskih in tujih gorah se je zadnji čas zgodilo toliko hudega, kot se ni že zdavnaj. Pod Tursko goro je umrlo pet slovenskih alpinistov in gorskih reševalcev, na vršnih pobočjih Mount Everesta osem gornikov iz več držav sveta, v Poljčah na Gorenjskem je bilo posvetovanje gorskih reševalcev, na katerem niso mogli mimo nekaterih nesreč z najhujšimi posledicami, vsaj eno od teh smo dodatno ilustrirali še z informacijami iz drugih zornih kotov, te julijske dni bo še obletnica smrti izvrstnega slovenskega alpinista Slavca Svetičiča, na katerega se spominja njegov naključni soplezalec izpred let.

*Vse žalostno in tragično iz gorá je, kot se zdi, zdaj padlo na kup. Vendar sprva ta številka sploh ni bila načrtovana tako: objavljen naj bi bil le spomin na Slavca in dva referata iz Poljč; reševanje dveh Čehov iz Triglavskega pogorja in nesreča nizozemskih planincev sta se mi zdeli tako poučni, da ju je bilo skoraj nujno predstaviti poletnim obiskovalcem gora: oba primera naj bi bila svarilo in klic k previdnosti. Prosil sem oba avtorja, **Janeza Brojana** iz Mojstrane in **Luko Karničarja** z Jezerskega, in oba sta se strinjala, da lahko analiza teh dveh nesreč marsikoga odvrne od morebitne lahkomiselnosti pred odhodom v visokogorje. Takrat seveda ni nihče niti slutil, da bo to zadnji Lukov prispevek za Planinski vestnik.*

Potem se je zgodil še Everest: preutrujeni planinci, ki so si plačali vzpon na streho sveta, se niso znali pravočasno ustaviti in so svoje hrepenenje po najvišjem plačali z življenjem. Tudi to je nauk za slovenske gornike, ki naj bi vedeli, kje je njihova zgornja meja.

Slednjič se je podrl velik del sveta petim slovenskim družinam, v vrstah slovenske GRS je nastala globoka rana, kakršna se v dosedanjih 85 letih vanjo še ni zarezala, slovensko gorništvo je izgubilo pet svojih najodličnejših mož.

Kako naj bo ta številka Planinskega vestnika drugačna, manj črna, kot je!

Marjan Raztresen

Tokrat v stenah nad Okrešljem v Kamniško-Savinjskih Alpah.
Vendar je veriga človeške sreče nesluteno dolga in čvrsta le do naše usodne napake, ki jo kljub znanju in previdnosti lahko storimo kadarkoli in vsepovsod. Tedaj se nenadoma spremeni v tragedijo, v velik poduk živim, v neutolažljivo žalost najdražjih, sorodnikov, prijateljev in vseh ljubiteljev gora.
Tokrat je, žal, gora hotela.
Vzela je dragocen in nedojemljivo velik davek,
Tisti usodni trenutek so sekunde postale še krajše, čas brez vrednosti, čas brez časa.
Ustavil se je, ne da bi se možje utegnili zavedati, kaj se dogaja z njimi. Čas zanje nenadoma ni več obstajal.
Izginil je v večno temo, v kraljestvo belih sten, nad sočnimi jasami Okrešlja, nad krošnjami macesnov, nad modrim encijanom, ki je poleg drugega bujnega gorskega cvetja postal prvi in edinstveni žalni venec našim nepozabnim možem. Tam zgoraj, pod severno steno Turske gore, ki je kot veličasten spomenik iz sivega skalovja nemo bdela nad odprtimi in preranimi grobovi Borisa in Mitje, Janka, Luke in Rada.
Kaj se je zgodilo v neizmerljivem trenutku med nebom in zemljo, v steni nad krnico, kjer so ti izkušeni možje, reševalci, na varnem sidrišču sredi stene imobilizirali in pripravljali ponesrečenko za helikoptersko reševanje?
Modro bela kovinska ptica je s ponesrečenko in z reševalcem odletela proti jasi nad Okrešljem. Njen hrupni zvok je glasno donel in odmeval med stenami, ki so tisti hip postajale grob in pekel. Vsa resnica o tragediji je za vedno ostala tam gori.
Sredi belega dne je ugasnila svetloba, ugasnila so življenja naših fantov — mož in očetov, sinov in bratov, prijateljev, ugasnilo je upanje gorskih reševalcev — in se v hipu spremenilo v kruto grozo strahu, da se je zgodilo najhujše.
Hrup helikopterja je zamrl in v stenah nad Okrešljem je spokojni mir oznanjal žalost in resnico brezupa. Pomladni paradiž v severnem ostenju Kamniško-Savinjskih Alp se je ogrnil v globoko žalost. Pred očmi ne-

13 mrtvih gorskih reševalcev

Nesreča petih gorskih reševalcev v Turskem žlebu je v Sloveniji najhujša takšne nesreča doslej, v kateri so bili žrtve tisti, ki so prišli ponesrečencem v gore na pomoč. Zbiralec gradiva za popolno kroniko nesreč v slovenskih gorah zdravnik **dr. France Malešič**, tudi sam gorski reševalec, ve še za šest takih nesreč, v katerih je do letošnje hude gorske nesreče v Turski gori umrlo osem gorskih reševalcev.
Dne 16. avgusta 1942 so trije jeseniški alpinisti plezali v severni steni Rigljice (1907 m) v Julijskih Alpah. V vrhnjem delu je enemu na gladkih ploščah zdrsnilo, padel je in za seboj potegnil še ostala dva. Dva sta bila po 20-metrskem padcu v globino takoj mrtva, **Tone Tomazin** si je zlomil gležnj in nadlakt. Ker se fantje niso vrnili domov, so svojci naslednji dan sprožili reševalno akcijo, reševalci so zvečer priplezali do njih, preživelemu dali prvo pomoč in tam bivakirali. Dan pozneje je prišla dodatna pomoč, ker je bilo reševanje v strmih in previsnih stenah izredno težavno. Med spuščanjem zgornje skupine reševalcev je vrv sprožila za pest debel kamen, ta pa je sprožil plast kamenja in zbitega snega, ki je pod seboj pokopala nekaj reševalcev. **Miran Marn** je takoj podlegel poškodbam, **Franca Talarja** je najprej stisnilo čez nogi in do pasu, potem pa se je nanj zvalila še ogromna snežna klada in ga stisnila čez prsi, tako da je tam umrl. Šele od 20. do 22. avgusta je reševalcem uspelo prinesti v dolino štiri Jeseničane, dva mrtva alpinista in dva mrtva reševalca.
Dne 29. junija 1975 si je planinec na Jezerski Kočni (2540 m) v Kamniških Alpah po zdrsu hudo poškodoval obe roki, glavo in prsni koš. Pred nočjo je na pomoč priletel helikopter, ki se je iz neznanega vzroka Pod Kanceljni zrušil in zgorel, v njem pa sta umrla pilot **Franc Štajer** iz Medvod in zdravnik **dr. Gorazd Zavrnik** iz Kranja.
Dne 8. julija 1979 se je med usposabljanjem pilotov, mehanikov in letalcev-reševalcev takoj po vzletu na Gospincu na Krvavcu (1491 m) v Kamniških Alpah zrušil helikopter, pri tem pa se je smrtno poškodoval zvezni inštruktor pilotov in gorski reševalec **Volodja Tkačev** iz Ljubljane.
Dne 9. januarja 1982 je v Žagarjevem grabnu pod Voglom (1540 m) v Julijskih Alpah zdrsnil smučar in se pri padcu hudo poškodoval. Ko so reševalci sestopali k njemu, je zdrsnil tudi neopremljeni miličnik in reševalec-pripravnik **Franc Zupan** iz Bohinja in za seboj potegnil še enega reševalca. Zupan si je pri padcu zlomil tilnik in je dobil tako hude notranje poškodbe, da jim je podlegel, drugi reševalec pa se je hudo poškodoval.
Dne 14. januarja 1990 si je v 1000 metrov globokem Breznu velike razpoke na Kaninu eden od italijanskih jamarjev poškodoval roko, dva dni pozneje pa je med reševanjem reševalcu iz Trsta **Massimilianu Puntarju** v podzemlju štiri kilometre od jamskega vhoda padel na glavo velik kamnit blok, mu zdrobil čelado in povzročil zlom lobanjskega dna, tako da je 18. januarja med reševanjem preminil.
Najbolj živo je še vedno v spominu nesreča lanskega 17. januarja, ko je skupina gorskih reševalcev šla ponoči na vrh Brane (2252 m) v Kamniških Alpah na pomoč poškodovanem alpinistu. Na ledenem pobočju gore se je pod nogami gorskega reševalca **Janeza Plevela** iz Kamnika sprožila kloža, reševalec je zdrsnil po snežišču, drsel 250 metrov, padel čez 150-metrsko steno in si smrtno poškodoval glavo.

M. R.

močnih prijateljev je umrlo pet reševalcev. Nihče ni mogel utajiti solz in skriti trpečega obraza bolečine — vedite, umrli so prijatelji!
Torek, 10. junija 1997. leta, nam bo ostal večno v spominu. Tega dne se je mnogo prezgodaj ustavil vaš čas življenja, mnogo prezgodaj se je končala vaša življenjska pot.
Tja, na Okrešelj, kjer smo se zadnjič srečali, se bomo še vračali. Tja bomo šli še v hribe. Tam se bomo poklonili vašemu spominu.
Počitvajte v miru.
Družinam — ženam, otrokom in staršem, vsem sorodnikom, prijateljem in znancem, vsem ljubiteljem gora — v imenu slovenskih gorskih reševalcev izrekam globoko sožalje.«

BESEDA SLOVESA IZ MINISTRSTVA ZA OBRAMBO

Za njim je govoril Miran Bogataj, ki je dejal:
»Spoštovani dr. Jani, Luka, Rado, Mitja in Boris!
Težko nam je, če umre človek. Še težje, če umre človek, ki smo ga poznali. Najtežje nam je takrat, ko usoda pretrga vezi in korenine z ljudmi, s človekom, s katerimi so nas povezovale številne vezi in stiki. Usoda poseže nenadno, hipno, nenapovedano in dokončno. Vrsta korenin, vezi se prekine, presahne življenjski sok in drevo pade. Naenkrat in nepreklicno.
In predvčerajšnjim okoli poldneva, tam na Turski gori, je bila roka usode še toliko bolj nedojemljiva. Vas, dr. Jani, Luka, Rado, Mitja in Boris, od tedaj ni več. V hipu. Pet gornikov, alpinistov in gorskih reševalcev. Mož v najboljših letih. Mož v obdobju, ko ste lahko dajali največ. Mož, ki ste ljubili gore, stene, tudi pogled na zeleno Logarsko dolino pod Okrešljem. Imeli ste vse. Znanje, izkušnje, življenjsko modrost, pa vendar... usoda ne izbira. In zmogli ste še bistveno več. Živeli ste za vrednote, ki niso dane vsakomur. Bili ste srečni možje. Te vrednote že 85 let razvija Gorska reševalna služba Planinske zveze Slovenije. Pomagati ponesrečenemu v gorah, pomagati mu v stiski. To ste potrjevali neštetokrat v številnih reševalnih akcijah. To izročilo gorskih reševalcev ste potrjevali tudi v najtežjih razmerah. Požrtvovalno, nesebično in ne meneč se za lastno tveganje. Svoje znanje ste znali in zmogli prenašati mlajšim. Brez velikih besed. V teh stremljenjih in prizadevanjih ste dali največ, kar je mogoče, svoja življenja.
Slovenski gorski reševalci so onemeli, med njimi je nastala praznina. Nenadomestljiva praznina. Onemeli so planinci in naši prebivalci. Onemeli smo mi, ki se srečujemo vsak dan znova z ujmami in nesrečami. Zakaj vedno najboljši, se nam je zastavljalo vprašanje. Odgovora ni in ga ne bo.
Ostali ste v svetu, v slovenskih gorah, ki ste jih nadvse ljubili. Pridružili ste se vrsti tistih, ki so v desetletjih, zato da bi rešili drugo življenje v gorah, izgubili svoja. Ni besed, s katerimi bi se vam lahko zahvalil v imenu vseh,

Bridka ljubezen

NEŽA MAURER

Prek slike domačih Savinjskih planin
sem napela črn trak.

Tolikokrat sem jim šepetala:
— Ljubljene moje...
Zdaj ne spravim glasu iz grla.

Prebridko je grobu reči:
— Ljubljeni dom...
(10. 6. 97)

Zadnji pozdrav

ALEŠ TACER

Rdeče vresje je od žalosti zbledelo,
planinski mak mehkó životí je sklonil,
večerno je nebo močno zardelo,
junakom se je gorski svet poklonil!

Nad tihožitjem tem planinski orel kroži,
neslišno režejo mu zrak peruti,
med skalami ujet poletni veter toži,
brezmejno žalost vso srce zasluti.

Goré so znova davek svoj pobrale,
visok, kot še nikoli prej ni bil;
za žrtve mlade fante so izbrale,
le kam bi človek srčno bol izlil?

V spomin

VERA PIPAL

Siva stena Turske gore,
poleg tebe — kdo še zmore
tistega, ki ima te rad,
vreči s sebe — v prepad?

Pod teboj na mali skali
so preveč imen vklesali
— njih, ki so gore ljubili,
tam življenje izgubili.

Pet imen si spet dodala!
Trdosrčna, siva skala,
boš lahko še mirno spala?

Iz krvi, ki si jo pila,
glej, da cvetje boš rodila.
Ponesrečenim v spomin.

Griže, 15. 6. 1997

ki se v tej državi ukvarjamo z zaščito, reševanjem in pomočjo ljudem v stiski, v nesreči. Delo ste opravili pošteno, moško in nesebično. Žal mnogo, mnogo prezgodaj.
In nato pride nov dan. Poln spominov, žalosti. Praznine, ki je ne zabriše čas, čeprav življenje teče dalje. Ostal bo vaš del v trdni, učinkoviti in sodobni organizaciji Slovenske gorske reševalne službe. Hvala vam!
Vašim svojcem, vašim najbližnjim izrekam v teh težkih dneh in urah globoko sožalje in iskeno sočutje v imenu Štaba Civilne zaščite Republike Slovenije, Uprave Republike Slovenije za zaščito in reševanje Ministrstva za obrambo in v svojem imenu.
Slava vašemu spominu!«

ŽALNI GOVOR PREDSEDNIKA PZS

Slednjič je spregovoril predsednik Planinske zveze Slovenije **Andrej Brvar**, ki je rekel:
»Dragi prijatelji!
Pesnik je nekoč nekje zapisal:
Moja misel je žalostna ko zapuščen čas,
moja misel je mrzla ko zimski mraz.
Te besede verno slikajo tragedijo, ki nam je iztrgala pet gorskih reševalcev, soplezalcev, planinskih tovarišev in vzgojiteljev.
Vrv je visoko v ostenju Turske gore povezala različne ljudi: zdravnika, ravnatelja, inšpektorja policije, zavarovalnega cenilca in inženirja kemije. Ne le različni po poklicu, tudi po značajih ste sestavljali šopek, ki je simboliziral večno resnico, da se v gorah brišejo razlike med delavci in direktorji, študenti in profesorji, levimi in desnimi. Vas — tako kot vse gorske reševalce — je družilo poleg ljubezni do gora še plemenito, človekoljubno, tvegano in požrtvovalno poslanstvo — pomagati v gorah tistim, ki so pomoči potrebni. V tem ste bili in ostali veliki.
Ironija usode ali naključnega trenutka, izbor je v vsakem od nas, je nanesla, da se je potrdilo reklo, da pomote velikih niso nikoli majhne. Vrv, ki med alpinisti predstavlja simbol življenja, se je prelevila v svoje nasprotje. Vrv, ki naj bi povezovala vaša življenja, da bi bili močnejši in varnejši, vas je dejansko uklenila in odpeljala v smrt.

Večer planinskih pesmi

Na dvorišču starodavnega gradu v Škofji Loki je bil 21. junija večer planinskih pesmi, ki sta ga ob 90-letnici in občinskem prazniku pripravila Planinsko društvo in Občina Škofja Loka. Glavni organizator je bil pevski zbor Lubnik iz tega mesta in predvsem njegov zborovodja **Tomaž Tozon**, ki je povabil pevske skupine iz Avstrije, Italije in Slovenije. Dvorišče je bilo kljub deževnim grožnjam polno navdušenih poslušalcev, ki so s ploskanjem bogato nagrajevali izvajalce.

Hudo se mi je poslavljati od vrstnikov na vrhuncu življenjske poti v letih, ko se mladostni elan prepleta z modrostjo zrelih let. Ni ga v dvorani, ki ne bi nosil z vami delčka skupnega. Odslej neizogibno ostajajo stvari, ki smo si jih delili, le še spomini. Trpki in boleči. Pravijo, da umremo tolikokrat, kolikor ljubljenih oseb nam umre. Ta teden smo potemtakem vsi nekajkrat umrli. Največ so izgubile vaše matere, očetje, bratje, sinovi in hčere. Trinajst otrok od torka naprej zaman čaka, da boste razveselili dom s toplino. Vaš odhod na pot, od koder ni vrnitve, jim daljša dni in še bolj noči.
Tudi z vami smo že nekaj časa modrovali, da so v slovenske gore množice obiskovalcev poleg ostalih izkrivljenih predstav prinesle varljiv občutek varnosti in podcenjevanja gore. Načrtovali smo, kako spremeniti zavest večine obiskovalcev, da je gora kraljestvo svobode, kjer odkrijemo resničnost preprostega, človeškega in naravnega življenja, ki je daleč od otopelega in surovega potrošniškega sveta. In prišli do tega, da je vzgoja najboljša dediščina. Zato smo se srečevali na tečajih in izpopolnjevanjih, kjer ste predvsem mladim vlivali abecedo gorniških zank in ugank. Tudi vi ste nam pomenili neusahljiv vir strokovnega znanja. Skupaj smo verjeli, da je potrebno mlada drevesa kar naprej obrezovati, da ravna zrasejo.
In kot bi se gorske vile zarotile, v zadnjih letih smrt bolj kosi med vami, ki ste v gorah vzor; med izkušenimi alpinisti in prekaljenimi gorskimi reševalci. Kot bi gora le vam, ki naj bi vam bile znane vse njene skrivnosti in pasti, želela obesiti davek podcenjevanja. Kot bi le vam naložile kruto kazen za množice, ki so preplavile njihove gorske trate in višave ter zmotile njihov mir.
Tragičen dogodek v ostenju Turske gore je daleč najhujša nesreča med reševalci. V zgodovini slovenske planinske organizacije nismo doslej naenkrat zgubili toliko prekaljenih, sposobnih mož kot tokrat. Samo nesreča v Špiku pred 45 leti, ko so nekaj dni ugašala življenja petih alpinistov, se po tragičnosti primerja z vašo. Nesreča ni plug, pa vendar brazde orje. In brazde vaše nesreče bodo zagotovo globoke in trajne. Praznine, ki ste jih zapustili v postajah Gorske reševalne službe in planinskih društvih, že čutimo. Mladi pogrešajo stroge, a pravične vzgojitelje, gospodarjem bodo manjkali pari rok, plezalcem soplezalci, tovarišija za vzpone bo skromnejša, skupne poti bodo osamljene.
S svojo profesionalnostjo, čeprav ste bili amaterji, ste nam dajali občutek varnosti v gorah. Zavoljo tega smo se v gorah počutili bolj sproščeno, vedoč, da ste na dosegu roke, če se nam bo kaj pripetilo. Tragično je, da je vaša smrt kruto pokazala pomen vaših besed, da gore ne smemo podcenjevati, ker je lahko vsaka napaka usodna. Ker je v vseh nas, ki smo na tem bregu črte življenja, ljubezen do življenja močnejša od ljubezni do gora, bomo odslej morebiti stopili korak nazaj v naših drznih načrtih in bolj previdno stopali po gorskih poteh. Brazgotina vaše nesreče nas bo vedno spominjala in opominjala.
Slava vašemu spominu!«

REKORD IN DVE PRVENSTVI HIMALAJSKE ODPRAVE, V KATERI JE BILO SEDEM SLOVENCEV

SREČNI ODPRAVARJI NA MOUNT EVEREST

Hrvaška mednarodna alpinistična himalajska odprava Everest '97 pod vodstovm izkušenega zagrebškega alpinista **Darka Berljaka**, sicer tajnika Hrvaške planinske zveze, ki je bila na poti od letošnjega 30. marca do 9. junija in v kateri je bilo tudi sedem slovenskih alpinistov, je bila na prvi pogled manj uspešna. Na tiskovni konferenci pred odhodom sta predvsem **dr. Iztok Tomazin** in **Pavle Kozjek** razložila svoje velike načrte: dr. Tomazin naj bi v okviru projekta »Ski 8000« smučal čisto z vrha najvišje gore sveta, 8848 metrov visokega Mount Everesta, v bazni tabor na severni, tibetanski strani gore, kjer je lani poskušal smučati **Davo Karničar**, pa mu to zaradi orkanskih vetrov in nesreče, ko je močno pomrznil po rokah, ni uspelo, Pavle Kozjek pa naj bi sam preplezal prvenstveno smer med Centralnim in Hornbeinovim kuloarjem na tibetanski strani gore. Zaradi izjemno neugodnega vremena ni uspel nobeden od obeh načrtov, kljub temu pa je že po grobi analizi mogoče oceniti, da je bila ta odprava izključno po zaslugi slovenskih alpinistov nadvse uspešna in se celo lahko pohvali z dvema prvenstvoma: Pavle Kozjek je prvi Slovenec, ki je na vrh Everesta priplezal popolnoma brez uporabe dodatnega kisika, odprava, v kateri so bili Slovenci, pa je bila do svojega odhoda iz baznega tabora na severni strani gore letošnjo pomlad edina, ki se je vrnila z vsemi živimi in zdravimi člani.

NEOBETAVEN ZAČETEK

V odpravi je bilo enajst Hrvatov, sedem Slovencev, in sicer poleg Kozjeka in Tomazina tudi **Aco Pepevnik, Milan Romih, Stojan Burnik, Bojan Leskovšek** in **Smiljan Smodiš**, ter po en Nemec in Bosanec, vsega skupaj torej 20 alpinistov. Po prihodu v Nepal so imeli od 5. do 12. aprila aklimatizacijske vzpone v pogorju Langtang, kjer so plezali in hodili na višino okoli 6000 metrov, od 17. do 19. aprila so se vozili v Tibet, se pravi na Kitajsko, na severno stran Everesta, in 19. aprila prispeli v avtomobilsko bazo na nadmorski višini 5200 metrov. Do 24. aprila so se aklimatizirali na okoliških vrhovih in spet hodili do višine 6000 metrov, od 25. do 27. aprila pa so z jaki hodili do izpostavljene baze na nadmorski višini 6400 metrov, tam postavili svoj pravi bazni tabor in se takoj lotili dela na gori. Tako je bil že 29. aprila na Severnem sedlu postavljen prvi višinski tabor na nadmorski višini 7070 metrov, 3. maja pa naj bi stal tudi že drugi tabor.

Vendar je veter odpihnil te upe. Z gore se je vrnil dr. Tomazin s pljučnim edemom, smrtno nevarno boleznijo, in bil prepričan, da bo odtlej priklenjen v baznem taboru. Štiri dni pozneje so fantje na višini 7800 metrov vendarle postavili drugi višinski tabor, ko pa so se vrnili v bazni tabor, se je začelo obdobje orkanskih vetrov, sneženja in viharjev, ki so na gori ugasnili osem življenj. Tako so vse odprave, na tej strani gore pa jih je bilo okoli deset, do 16. maja ostale v svojih baznih taborih. Toda ko so se prvi alpinisti iz mednarodne hrvaške odprave vnovič odpravili na goro, so videli, da je bilo popolnoma uničeno njihovo prejšnje delo, kajti viharji so z gore dobesedno odpihnili vse, kar so plezalci prej postavili.

VIHARJI SO RAZDEJALI TABORE

Brž ko se je vreme nekoliko popravilo, so Kozjek, Petrin, Stiller, Tomazin in dva Šerpi iz izpostavljenega baznega tabora spet odšli na goro in priplezali do drugega višinskega tabora, do višine 7800 metrov. Tam so videli pravo razdejanje, ki so ga povzročili viharji minulih dni: našim odpravarjem je dobesedno izginil šotor z

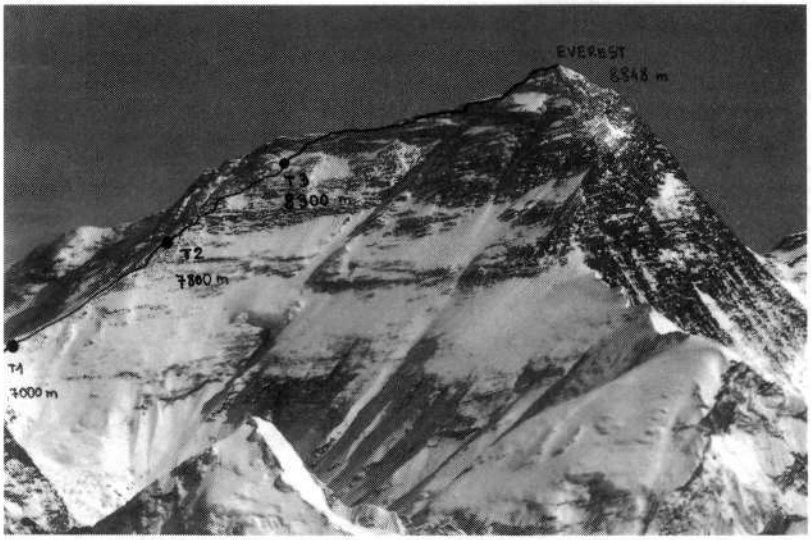

Vršni del severnega pobočja Mount Everesta z včrtano smerjo, po kateri sta plezala Pepevnik in Kozjek, in višinski tabori.

Letošnja zmagovalca Everesta Pavle Kozjek (Mirton) in Aco Pepevnik (Krka)

Foto: Mirko Kunšič

vso opremo, drugi šotor pa je bil popolnoma uničen. Zaradi hudega mraza in vetra so se odločili za umik. Dr. Tomazin je na to višino — za vsak primer — prinesel svojo smučarsko opremo, naslednji dan pa je v baznem taboru ugotovil, da je med vzponom prejšnjega dne utrpel zmrzline, ki so mu onemogočile vsakršno nadaljno aktivnost na gori.

Tudi če bi prišel na vrh gore, z njega ne bi mogel smučati zaradi izrednega pomanjkanja snega; viharji so sicer zasnežene dele gore spremenili v popolnoma skalne predele, zaradi tega pa se je hoja po snegu marsikje spremenila v pravo skalno plezanje.

Dne 20. marca se je vreme vendale nekoliko umirilo in na goro so odšli Aco Pepevnik, Milan Romih in **Šerpa Konga** ter prespali v drugem višinskem taboru, ki so ga bili poprej postavili. Naslednji dan so nadaljevali proti tretjemu taboru in popoldne prispeli tja, na nadmorsko višino 8300 metrov, vendar sta se morala Romih in Konga zaradi slabega počutja takoj vrniti nižje, medtem ko je Pepevnik tam prespal.

Naslednje najzgodnejše jutro, ob treh, se je s kanadskim plezalcem **Garyjem Adamsom**, ki je prenočil v bližnjem šotoru, začel vzpenjati proti vrhu, ki sta ga v mrzlem in vetrovnem vremenu skupaj dosegla okrog 10.35. To je bil prvi slovenski vzpon na vrh Everesta s severne, tibetanske strani. Prav kratek čas sta ostala na vrhu, potem je Pepevnik sestopil prav do Severnega sedla, do prvega višinskega tabora.

SEDMI IN OSMI SLOVENEC NA EVERESTU

Isti dan, 22. maja, so Pavle Kozjek, Nemec **Sepp Stiller** in **Šerpa Dangima** prišli »v enem zamahu« od prvega do tretjega višinskega tabora. Oba Evropejca sta tam prenočila, Šerpa pa se je vrnil v nižje tabore.

Dan pozneje, 23. maja, sta Kozjek in Stiller ob petih zjutraj začela svojo dolgo in visoko pot proti vrhu gore. Potem ko se je Kozjek odločil, da bo tudi od tod dalje hodil in plezal brez kisikove maske na obrazu, se je enako odločil tudi Nemec.

Vreme je bilo razmeroma lepo, predvsem brez hudih vetrov, ki so dneve pred tem razsajali po grebenih Everesta, vendar so bile prav zaradi vetrov minulih dni razmere za plezanje izredno težavne; veter je namreč z grebena spihal ves sneg, tako da se je naporna hoja spremenila v pravo alpinistično plezanje visokih težavnostnih stopenj na nadmorski višini med 8300 in 8800 metri.

Ko sta bila na višini 8650 metrov, je Stiller odnehal: bil je popolnoma izčrpan in čisto pravilno se je odločil za sestop. »Takrat sem za nekaj trenutkov pomislil, ali ne

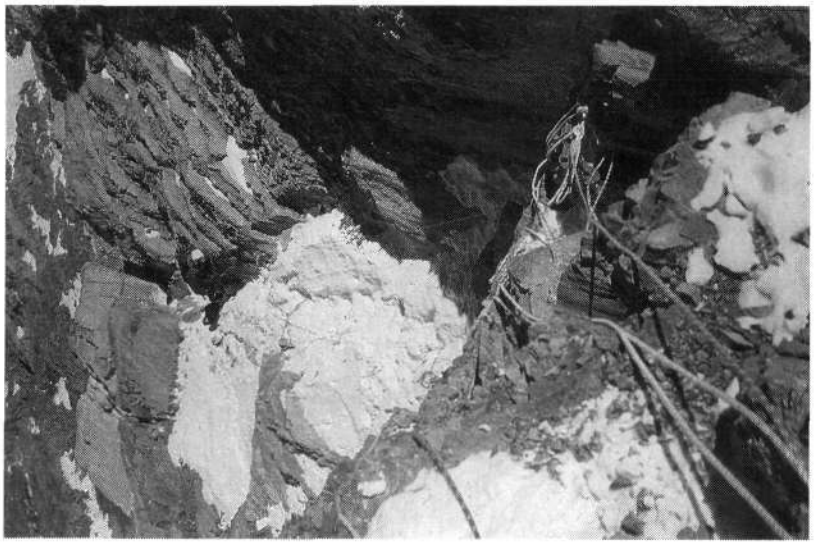

Pogled navzdol preko druge stopnje (8700 m) v severnem grebenu Everesta.

bi moral iti z njim, da bi mu morebiti pomagal, ker je bil v resnici do skrajnosti onemogel, vendar mi je zagotovil, da bo zmogel sam. Potem ko mi je zaželel srečno pot, sem pomislil, da bi mu v tej višini pravzaprav lahko zelo malo pomagal,« nam je pripovedoval Pavle Kozjek.

Tako je slovenski plezalec sam nadaljeval vzpon do vrha, ki ga je dosegel ob 13.40. Postal je rekorder: prvi Slovenec, ki je prišel na najvišjo goro sveta popolnoma brez uporabe dodatnega kisika.

Nekaj časa je bil na vrhu, kjer je fotografiral vse, kar se mu je kazalo s »strehe sveta«, malo je premišljeval, malo sedel in ob bambusovem kolu, zabitem globoko v kamniti vrh, okoli katerega so bile navezane molilne in državne zastavice in napol zakopani nekateri majhni predmeti, ki so jih nekateri alpinisti prinesli gori za spomin, potem se je odpravil na strmo pot navzdol.

V tretjem višinskem taboru ga je čakal Sepp, zvečer so prišli še Hrvat **Danko Petrin** in **Šerpa Tensing**, ki sta prespala v sosednjem, indonezijskem šotoru, kot so jima nekdanji lastniki dovolili, čeprav se niso imeli več namena vrniti tja gor, ker je bila njihova odprava končana; Petrin je naslednji dan nameraval oditi na vrh, kar pa mu je preprečilo zelo vetrovno vreme, ki se je spet začelo. Tako so 24. maja vsi štirje sestopili v bazni tabor, štiri dni pozneje, ko jim je tako in tako poteklo dovoljenje za plezanje na vrh, iz izpostavljenega baznega tabora odšli v avtomobilski bazni tabor, 31. maja pa prispeli v nepalsko glavno mesto Katmandu in se 8. junija odpravili domov.

Aco Pepevnik, član Plezalnega kluba Rifnik iz Šentjurja pri Celju, in Pavle Kozjek, član Alpinističnega odseka Ljubljana Matica, sta sedmi in osmi slovenski alpinist, ki sta stala na vrhu Mount Everesta. Prva Slovenca na Everestu sta bila 13. maja 1979 **Andrej Štremfelj** in **Nejc Zaplotnik**, dan pozneje je na vrh priplezal **Stane Belak-Šrauf** (skupaj s Hrvatom **Stipetom Božićem** in Šerpo **Ang Phujem**). Deset let pozneje, dne 10. maja 1989, je bil na vrhu **Viki Grošelj** (skupaj s Stipetom Božićem, ki je bil to pot na vrhu že drugič), poldrugo leto pozneje, 7. oktobra 1990, pa sta bila na vrhu zakonca **Marija** in Andrej **Štremfelj** (ki je bil to pot prav tako drugič na tem vrhu). Ta dan je priplezal na vrh tudi **Janez Jeglič**. Šest let in pol pozneje sta bila na vrhu spet dva Slovenca.

* * *

Sponzorji Pavleta Kozjeka za odpravo Everest '97 — Glavni sponzorji: Mirton d.o.o., Statistični urad Republike Slovenije in **Tomaž Banovec**, Komisija za alpinizem pri Planinski zvezi Slovenije, Alpinistični odsek in Planinsko društvo Ljubljana Matica, KD Mark, Papi sport.

Drugi sponzorji in donatorji: Elsing d.o.o., Didakta d.o.o., Koto d.d., Annapurna — športna trgovina, Poteza d.d.

PRECEJ ČASA BO MINILO, PREDEN BOM V CELOTI DOJEL TISTE TRENUTKE

NA VRHU EVERESTA BREZ KISIKA

PAVLE KOZJEK

23. maj se je zame in za mojega soplezalca **Seppa Stillerja** začel nenavadno zgodaj. Ura je bila pol dveh ponoči, ko je bilo spanja za naju konec. Kar iz spalnih vreč sva prižgala oba gorilnika, ki pa sta v peklenskem mrazu dajala od sebe kaj malo toplote in ni bilo bojazni, da bi se centimeter debelo ivje na notranji strani šotora stalilo. Naš zadnji, tretji višinski tabor je bil namreč na 8300 metrih — to je nad vrhovi večine osemtisočakov, in na takšni višini bi kaj drugega tudi težko pričakoval. V skromnem šotorčku, že tako premajhnem za dva, je bil poleg naju še kup nepregledno nametane hrane in opreme, tako da sva noč preživela na pol sedé na pol ležé, naslonjena drug na drugega. Vendar spanec ni bil vprašanje; prejšnji dan sva preskočila en tabor in naredila tisoč tristo višinskih metrov, od Severnega sedla do trojke, in si tako prihranila noč na dvojki, najbolj zoprnem in neudobnem taboru na severni strani Everesta.

Ura je bila skoraj pet zjutraj, ko sva se končno spravila iz najinega skromnega bivališča. Noč se je medtem neopazno izgubila v kovinskomodrem jutru in mraz je še bolj pritisnil. V noge me je zeblo, odkar sem zlezel iz spalne vreče in zdelo se mi je, da imam v čevljih led. Pravzaprav me občutek sploh ni varal, saj sem v notranjih čevljih zjutraj zares našel tenko plast ledu; očitno jih zvečer nisem dovolj dolgo sušil nad kuhalnikom... Zdaj je za to prepozno, čas neusmiljeno teče in treba se je odpraviti proti vrhu.

Molilne in državne zastavice, na vrhu slovenska, navezana okoli kola na najvišji točki našega planeta.

Avtoportret na vrhu najvišje gore sveta.

MRTVE STRAŽE NA SEVERNEM GREBENU

Prvih dvesto metrov ni težkih. Na desni so v snežno pobočje vkopani opuščeni šotori indonezijske odprave. Kljub milijon dolarjev težkemu proračunu odprave in kljub kopici odličnih Šerp so odšli domov brez vrha. Ruska ekipa je doživela drugačno usodo: štirje so dosegli vrh, a le eden se je vrnil nazaj v bazo. Ostale tri je včeraj **Aco** srečal nekje na grebenu, kako mirno počivajo, naslonjeni na skale ali ležeči v snegu. Tam bodo ostali, dokler jih sneg in veter ne skrijeta pred pogledi, počasi bodo postali drobcen delček mogočne gore...

Takšne in podobne misli mi rojijo po glavi, ko zaplezam v prve metre skalne stene, ki naju še loči od grebena. Najtežji je začetek, nekakšne stopničaste plošče, potem pa se strmina počasi zmanjšuje in čez dve uri sva na grebenu, na 8500 metrih. Sepp mi je ves čas tesno za petami. Prejšnji večer me je nekoliko presenetil z odločitvijo, da bo tudi on plezal brez kisika, saj ni prej tega nikdar omenil niti z besedico.

Pod veliko previsno skalo naletim na prvega: kot da mirno spi, z roko pod glavo, nahrbtnikom ob sebi in kisikovo masko na dosegu roke. Gaz je speljana čisto zraven in treba je kar nekoliko popaziti, da ne zadeneš čevljev. Strese me, čeprav mi je Aco povedal, da jih je ob poti šest... Pravzaprav mora biti to lepa smrt: na tej višini enostavno usahneš, zaspiš in se ne zbudiš več. Pomanjkanje kisika, mraz, veter in napori ti v nekaj urah izpijejo kri.

Znova se spomnim na pokojnega **Boruta Berganta**, ki je ostal na Jalung Kangu: medtem ko smo v bazi napeto čakali na razplet drame pod vrhom, se je v nekem trenutku tiho, brez glasu spustil, sédel na ledeno pobočje in se odpeljal v dolino — v smrt...

Nenadoma se pred nama pojavi navpična stena. Saj ni mogoče, da bo treba plezati tu čez! Pogledam desno za rob, vendar ni prav nobene izbire. Prva stopnja je na srečo opremljena z vrvmi in čéz sva celo hitreje in z manj problemi, kot je kazalo sprva.

Glavno pa naju še čaka in tega se zavedava oba: najprej prečenje po grebenu in nato znamenita druga stopnja, ključ do vrha Everesta s severa. Greben je letos brez snega, saj je orkanski veter opravil svoje in plezanje postaja resno; ponekod presega četrto stopnjo. Skala je Seppova šibka točka in kmalu se zapleza in zaostane, iskaje nove prehode na samem razu.

»Sepp, ne lomi ga, snemi dereze in pridi za mano!« mu vpijem, medtem ko ga čakam in študiram prehod preko previsne druge stopnje, ki se zlovešče dviga nad

Njegova zadnja gora je bila Čomolungma: nesrečni kazahstanski alpinist, ki je od izčrpanosti sedel na greben in tam za vedno zaspal.

Foto: Pavle Kozjek

nama. Trideset metrov navpičnega plezanja je, za konec pa deset metrov previsa z aluminijasto lestvijo, ki jo je kdove kdaj neznani dobrotnik pustil tam. Vem, da je bila namenjena nekomu drugemu in da ne sodi na goro, a sem je vseeno vesel. Da ne bi predolgo visel v klinih, se skoraj v enem zamahu poženem na vrh. Račun za hitrost pride takoj: naslednjih nekaj minut ležeč v snegu obupno lovim redke atome zraka. Toda druga stopnja je za mano in pot do vrha je odprta.

Le Seppa spet ni od nikoder. Ko pa se pojavi nad previsom, ga skoraj ne spoznam več. To je povsem drug človek: od napora spačen obraz, ledene sveče pod nosom in zmrznjena pena okrog ust.

»Pavle, konec je, nazaj grem...«

In vendar je bil še pred slabo uro poln energije in odločen, da gre do vrha!

»Sepp, sam se odloči — sam najboljše veš...« mu pravim, čeprav bi ga najraje prosil, naj za božjo voljo takoj obrne in se čim hitreje spusti nazaj do tabora, dokler ni prepozno. Morda je uganil moje misli; naslednji trenutek se je z obupanim izrazom na obrazu spustil nazaj v previs druge stopnje.

Adijo, vrh, zaman so bili napori in trpljenje zadnjih tednov... Oba sva že pred vzponom dobro vedela, da tokrat ne bo druge priložnosti.

ALI NAJ NA VRHU ZAPOJEM »NA PLANINCAH«?

Nadaljujem sam. Preko walkie-talkieja pokličem bazo in Aco mi na kratko opiše zadnji del smeri. Zdaj me iz baznega tabora lahko tudi vidijo kot majhno črno piko na zadnji strmini tik pod vrhom in to mi daje novih moči.

Led je črn, drobljiv in pokrit s plastjo pršiča. Zadnjih nekaj metrov je najbolj strmih in izpostavljenih in tenka vrvica, ki je tam napeta, ne zbuja prevelikega zaupanja. Vem, da me za strmino čaka še položnejši greben, ki pripelje na vrh. Toda za prvim grebenom je razočaranje: sledi mu drugi, precej daljši... Vendar je tam zadaj, upam, zares pravi vrh: snežna kopica z grozdom zastavic različnih barv in oblik in z vrvjo, ki visi iz previsne opasti nad vzhodno steno.

Pet, šest korakov lahko napravim naenkrat, nato lovim sapo: saj je vseeno, brez zraka ostaneš tako po dveh kot po šestih korakih! Vmes razmišljam, kako naj se oglasim z vrha. Naj zapojem »Na planincah...« ali kaj podobnega; to mi pride najprej na misel. Ne, pravzaprav nisem razpoložen za šale, čeprav se počutim odlično; preveč mojih misli je posvečenih poti nazaj.

In ko sam sedim ob šopu zastavic na strehi sveta, takrat vem, da sploh ni pomembno, kaj bom povedal. Vsi v baznem taboru čakajo in vsi že vedo, da se bom tokrat javil z vrha... Klub temu minuto, dve obsedim ob zastavicah in uživam samoten razgled na megleno morje daleč spodaj.

Razgled s strehe sveta... Dobro vem, da bo minilo precej časa, preden bom v celoti dojel te trenutke.

Potem pokličem bazni tabor in ko v odgovor skozi aparat zaslišim vpitje in kričanje v baznem taboru, se mi zdi, kot da na vrhu nisem sam.

Sanje — Everest brez kisika — so postale resničnost. Ne, pravzaprav bodo resničnost šele, ko bom spet spodaj, v baznem taboru.

Takrat bo dovolj časa tudi za srečo in proslavljanje.

LETO DNI PO KATASTROFI JE NA POBOČJIH NAJVIŠJE GORE SVETA UMRLO OSEM LJUDI

SMRT JE SPET KOSILA NA EVERESTU

Tik pod vrhom Everesta je maja letos v silovitem viharju izginilo osem alpinistov. Novico so 12. maja letos sporočili iz številnih odprav, ki so čakale na pobočjih najvišje gore sveta, da se vreme umiri. Nekaj alpinistom iz Kazahstana je uspelo doseči vrh po severni strani, preden se je razdivjal vihar. Kakor je poročal radio z Nove Zelandije, so se na 8848 metrov visokem Everestu ponesrečili trije Kazahstanci, trije Korejci, en Nemec in en Šerpa. Sporočilo **Todda Burlesona** iz mednarodne alpinistične organizacije na internetu pravi, da je v nesreči umrlo pet ljudi, medtem ko **Guy Cotter**, ki je vodil novozelandsko odpravo, trdi, da jih pogrešajo osem. Kakor je poročal Cotter, je Šerpa zdrsnil po Velikem ozebniku, ko je bil že blizu vrha. Pogrešani Nemec naj bi bil **Peter Kuwalzik** iz Nemške mednarodne alpinistične odprave.

SUNKI ORKANSKEGA VETRA

Burleson in Cotter, ki sta se oba skoraj prebila do vrha, sta povedala, da je močan vihar divjal po gori kakšnih 200 metrov pod vrhom. Vreme je bilo jasno, vendar se je vsak dan pojavljal veter s hitrostjo do 150 kilometrov na uro, ki je z močnimi vrtinci pometal po gori. Takšno vreme je že v preteklosti često botrovalo nesrečam.

Truplo enega od pogrešanih Kazahstancev je še nekaj dni ležalo kakšnih dvajset metrov nad šotorom, postavljenim 8300 metrov visoko. Pogrešanega Nemca so nazadnje videli teden dni pred nesrečo, ko je plezal sam.

V Katmanduju, nepalski prestolnici, od koder se navadno začenjajo vzponi na Everest po južni strani, je 37-letni alpinistični veteran **Šerpa Apa** povedal novinarju agencije AFP, da zna biti Everest v tem letnem času zelo zahrbten in nevaren za tiste, ki se ga lotevajo po severni strani, iz Tibeta, čeprav edino resno nevarnost predstavljajo le močni sunki vetra, ki pihajo proti koncu maja z vzhoda. Apa se je z različnimi odpravami povzpel na najvišjo goro sveta že osemkrat.

Nepalsko ministrstvo za turizem je dobilo sporočilo iz tabora na Everestu, da vse odprave, ki so krenile po južnih smereh iz Nepala, napredujejo varno.

Cotter je večkrat posvaril alpiniste, da je nevarno poskušati doseči vrh v močnem vetru. Po njegovih ocenah je letos med sestopom z Everesta izgubilo življenje od 30 do 50 odstotkov ljudi. Novozelanska odprava je imela s seboj celo najmodernejše meteorološke naprave, s pomočjo katerih je vnaprej vedela, kakšno vreme je mogoče pričakovati. Sveža in točna napoved vremena je rešila življenje marsikateremu alpinistu, ki je hotel na vrh z južne strani, številne pa je obvarovala omrzlin.

»Navadno je vreme ob tem času ugodno, zato se ljudje odločajo za vzpon. Odkar vnaprej vemo, kakšno bo vreme, lahko tudi presodimo, kdaj bi bil vzpon tvegan in ga odložimo. Vse odprave lahko dobijo vremensko napoved v našem baznem taboru,« je dejal Cotter.

NEIZKUŠENI MALEZIJCI

Nesreča na Everestu se je zgodila leto in dan po podobni nesreči tik pod vrhom, ki je terjala življenje petih ljudi. V javnosti so se takrat pojavile ostre obsodbe komercialnih odprav na Everest. V času lanske nesreče se ni vedelo, koliko ljudi, ki si želijo na vrh, je psihično in fizično nezadostno pripravljenih. Cotter je

povedal, da so tokrat vsi čakali, da se veter poleže, tudi skupina neizkušenih plezalcev iz Malezije, ki se je varno vrnila v tabor.

Letošnjega maja je večina alpinistov krenila proti vrhu z južne strani. Cotterjevo in druge odprave je vihar prisilil, da v baznem taboru počakajo na primernejše vreme. Prvi poskus osvajanja vrha se jim je izjalovil, saj so se bili prisiljeni obrniti po dveh dnevih in nočeh, prebitih na višini 6400 metrov, kajti višje so divjali sunki orkanskega vetra.

V novozelandski odpravi sta bila Američana **Ed Viesturs** in **Daver Carter**, Finec **Veikka Gustaffson** in Avstralec **Tashi Tenzing**. Prvič so poskušali osvojiti vrh prvi teden maja. Tenzing je vnuk **Šerpe Tenzinga**, ki je z **Edmundom Hillaryjem** prvi priplezal na vrh Everesta.

Cotterja je predvsem skrbelo za malezijsko odpravo, ker so bili v njej alpinisti s skromnimi izkušnjami. Iz Kuala Lumpurja so svoje alpiniste celo ošteli, ker so se vrnili v bazni tabor, kajti na najvišjo goro sveta so jih poslali tudi iz političnih razlogov. Alpinisti uživajo doma slavo, kot da so rockerske zvezde. Vlada pričakuje, da bo na vrhu Everesta zaplapolala malezijska zastava, čeprav v tej državi bržkone skoraj nihče nima jasne predstave, kaj pomeni takšen vzpon. Njegove besede je ovrgel malezijski premier, ki je zagotovil, da vlada nikakor ne pritiska na svoje alpiniste, naj za vsako ceno osvojijo Everest, ampak jih, ravno nasprotno, opozarja, naj najprej mislijo na varnost.

Malezijski alpinisti, ki so se lotili osvojitve Everesta 1. marca, so rekli, da bi radi dosegli svoj cilj pred koncem maja. To pa je bilo seveda v največji meri odvisno od vremena. Dokler se vreme ni umirilo, je malezijska odprava sklenila čakati v baznem taboru na višini 5340 metrov. Odpravo je vodil 41-letni uslužbenec pristaniške uprave **Noramli Sulaiman**, ki se je za vzpon na Everest pripravljal od leta 1993. Člani odprave so se pripravljali na Novi Zelandiji in na nekaterih vrhovih Himalaje v Indiji in Nepalu, zato so bili neupravičeni pomisleki, da imajo premalo izkušenj.

NESREČNI KAZAHSTANSKI ALPINISTI

Odprava iz Kazahstana, ki je štela 27 mož in je izgubila v viharju tri svoje člane, je krenila po severni strani. 24-letni **Vladimir Frolov** je povedal, da je tri dni divjal veter s hitrostjo 240 kilometrov na uro. Proti vrhu se je tedaj vzpenjalo 17 odprav, ki so se zaradi neurja znašle v smrtni nevarnosti. Frolov jo je odnesel z 90-odstotnimi omrzlinami po rokah in po prstih na nogah. Člani kazahstanske odprave, poleg Frolova še **Vladimir Suviga, Andrej Molotov** in **Sergej Ovčorenko**, so stopili na vrh 2. maja in se na njem zadržali kakšnih 30 minut. Vreme je bilo takrat še lepo. Frolov je sestopal sam in brez kisika. Šele pozneje je opazil, da so ostali člani odprave zaostali. **Aleksander Torošin, Nikolaj Ševčenko** in **Ivan Plotnikov** so se podali proti vrhu 7. maja in za zmeraj ostali na gori. Na višini 8500 metrov je Torošin tožil, da ga muči glavobol, zato se je odločil, da se sam vrne v tabor. Ševčenko in Plotnikov sta dosegla vrh še v mirnem vremenu, toda med sestopom se je vreme poslabšalo in od vzhoda je začel pihati močan veter. Domnevajo, da je alpinistoma zdrsnilo na spolzkem kamnitem robu nekje pri 8600 metrih, za Aleksandra Torošina pa, da je umrl zaradi padca. Frolov se je vrnil v Katmandu po dveh dnevih vožnje s tibetanske strani. »Čeprav smo med vzponom izgubili tri prijatelje, tudi ostali želijo priplezati na vrh, če so že prišli tako daleč. Kljub nesreči je cilj naše odprave, da čimveč njenih članov osvoji vrh,« je povedal novinarjem ob vrnitvi. Kazahstanci so bili prvi med 17 odpravami, ki so krenile po severni strani.

Na vprašanje, kaj je občutil, ko je stopil na najvišjo goro, je odgovoril: »Bil sem presrečen, ko sem se dotaknil vrha. O tem vzponu sem sanjal pet let in končno so se mi sanje uresničile.« Povedal je še, da mu je zmanjkalo kisika, zato je sestopal brez njega. Vodja odprave Vladimir Suviga ni verjel, da se mu bo uspelo vrniti. »Čeprav mi bodo morali zaradi zmrzlin amputirati prste na rokah in nogah, je to vseeno bolje kot umreti.«

KJE JE VARNEJE, IZ NEPALA ALI TIBETA?

Predsednik nepalske alpinistične zveze (NMA) **Dava Norbu Šerpa** je povedal, da reševalne ekipe niso našle trupel ponesrečenih alpinistov. Ponovno je opozoril, da se številne odprave odločajo za vzpon iz Tibeta, po severni strani, ker je smer krajša in ker je pristojbina za vzpon bistveno nižja, toda severna stran je neprimerno bolj nevarna, ker je tam več plazov in ker tam pihajo močni vetrovi, stena pa je bolj strma in spolzka. Zato se plezalci rajši vzpenjajo na Južno sedlo po nepalski strani, ki je manj nevarna, četudi tam prav tako obstaja nevarnost ledu in snežnih plazov.

Lepota in skrivnostnost Everesta neustavljivo privlačita alpiniste vsega sveta, čeprav so njegove stene, polne skritih nevarnosti, terjale že 140 življenj. Večina jih poskuša osvojiti vrh z južne, nepalske strani, ki je manj strma in nevarna kot severna, tibetanska. Severne stene niso še nikoli poskušali preplezati po direktni smeri.

Vendar pa privlači predvsem zaradi preprostega razloga: kitajske oblasti zaračunavajo le tretjino cene, ki jo morajo plačati tisti, ki se odločijo za vzpon z nepalske strani. Nepal zahteva 50.000 dolarjev pristojbine za petčlansko odpravo, ki hoče osvojiti vrh preko Vzhodnega grebena. Z visoko ceno želijo odvrniti množične odprave, ki onesnažujejo goro z odvrženo opremo.

Po nekaterih ocenah so alpinisti v vseh teh letih na pobočjih Everesta pustili več kot 50 ton različnih odpadkov. Na gori ležijo tudi trupla 24 ponesrečenih alpinistov, ki jih nikoli niso našli. Izgubili so življenja zaradi besnečih viharjev, izredno nizkih temperatur in mogočnih sten, ki ne dopuščajo napak. Nepalske oblasti zdaj zahtevajo, da odprave odnesejo s seboj v dolino vse svoje predmete: kisikove jeklenke, šotore, steklenice, prazne konzerve in druge odpadke.

37-letni Apa Šerpa, ki je osvojil vrh Everesta osemkrat, nazadnje z indonezijsko vojaško odpravo letošnjega 26. aprila, je kljub drugačnemu splošnemu mnenju pre-

pričan, da je tibetanska smer najlažja, in sicer zato, ker je mogoče opremo spraviti naravnost v bazni tabor, se pravi vse do nadmorske višine 6200 metrov, z jaki in štirikolesnimi vozili, medtem ko je po nepalski strani treba ves tovor prenesti večinoma na človeških hrbtih.

Ob Apa Šerpi se samo **Ang Rita Šerpa**, star 49 let, lahko pohvali s tem, da je imel od njega več uspešnih vzponov na Everest, saj je desetkrat stal na njegovem vrhu. Po njegovem se je po južni strani najvarneje vzpenjati jeseni, od avgusta do oktobra. Na južni strani se morajo alpinisti pod Južnim sedlom soočiti s »smrtno pastjo« — Ledenim slapom nad ledenikom Kumbu, kjer jih je največ omahnilo v smrt.

Kljub nevarnostim in tragedijam pa Everest nezadržno privlači stare in mlade alpiniste, kajti želja skoraj slehernega je ponoviti podvig sira Edmunda Hillaryja in šerpe Tenzinga, ki sta leta 1953 prva stala na njegovem vrhu.

KAJ VSE SO PRIPRAVLJENI STORITI NEKATERI, DA BI STALI NA NAJVIŠJI GORI SVETA

S TRUPLI POSEJANA POT

Štirikrat jo je že naskočil, štirikrat mu ni uspelo, malo pred vroče zaželenim ciljem mu je vedno zmanjkalo moči. Krivo je bilo slabo vreme in viharji v območju smrti, ki hrumijo kot največji bombniki. Vsako zavrnitev je 29-letni gorski vodnik **Peter Kowalzik**, sicer po poklicu bančni uslužbenec iz Ludwigshafna, sprejel kot osebno ponižanje. »Šele ko bom uspel, bom lahko mislil tudi na druge stvari,« je zaupal sodelavcu v Nemčiji. Osmega maja letos je bil tako daleč. Moral bi uspeti! Zadnjič so ga videli na 8300 metrih višine. Potem je izginil, za njim ni ostala niti sled. Vreme je bilo slabo in Peter je bil sam.

50.000 DO 100.000 MARK ZA VRH

V prvih dneh maja je na Everestu umrlo še sedem ljudi. Mount Everest, mit, ki ga Tibetanci imenujejo Čomolungma, Bela boginja, je 8848 metrov visok. Odkar je Novozelandec **Edmund Hillary** s šerpom **Tensingom** leta 1953 osvojil vrh, so se mu lahko približali samo tisti, ki so goro poznali in spoštovali. Na primer **Reinhold Messner**, ki je leta 1978 prvi osvojil vrh brez kisikove maske na obrazu.

Toda časi so se spremenili in danes si lahko vsak kolikor toliko treniran alpinist rezervira potovanje na vrh sveta. Mnoge potovalne agencije ga imajo v svojih programih, cena je od 50 do 100.000 mark, uspeh tako rekoč zagotovljen. Od začetka letošnjega maja je čakalo ob vznožju Mount Everesta 20 odprav na vzpon, približno 400 ljudi se je drenjalo okoli vrha tistih nekaj dni, ko ni bilo viharjev.

Rekordi so vedno bolj odbijajoči: prva avstrijska policijska odprava na vrhu (ni uspela), najstarejša Japonka na vrhu (47 let, med povratkom zmrznila), najmlajši Američan (16 let, vzpon ni uspel). Za pustolovske obsedence je postal vzpon na najvišjo goro sveta prav tako obvezen kot prisotnost na pomembni zabavi. Turisti prinašajo s seboj satelitske antene in telefone, s katerimi pošiljajo z vrha pozdrave v živo. Po internetu prireditelji vzponov obljubljajo enkratna doživetja, dnevno poročajo o najnovejših dogodkih v taborih in suhoparno potrjujejo: pet ali sedem ali osem mrtvih na severni strani. »Strašno,« je sporočil ruski vrhunski alpinist **Anatolij Bukrejev**. »Na ožini Hillaryjeve stopnje leži mrtvec. Verjetno Južnoafričan, že od lani. Strašno, da moramo na tem mestu stopati preko trupla.«

Ko je neka dama iz newyorške visoke družbe prvič naskočila goro, je v bazni tabor pripeljala osemletnega sina z varuško. Ko je lani tretjič poskusila, je imela ob sebi dva pudlja in dva prenosna računalnika, video kamero, digitalni fotoaparat in CD rom, vse zanimivosti pa je pošiljala v svet po računalniški pošti. Na primer: »Brez aparata za ekspresno kavo ne grem nikamor več. In ker je ravno velika noč, sem vzela s seboj tudi velikonočna jajčka. Težava je v tem, da ne vem, komu od 600 moških naj jih dam. Bom videla in poročala.«

ŽIVLJENJE V SMRTNI CONI

Z motom »Sanje naj postanejo vaš cilj« se je lani odpravilo na Mount Everest 14 Nemcev, 2 Avstrijca in Švicar. Pri agenciji 1st Mount Everest Trilogy 1996 so vplačali 47.500 mark za vzpon na vrh, nekateri poleg tega še 51.700 mark za vzpone na sosednja vrhova Lotse in Nuptse. Večina se jih je po prijavi odpravila na lov za sponzorji. Dobili so izdelovalca oblek, ki so mu obljubili kurirske usluge, letalski družbi pa so za brezplačen prevoz obljubili, da bo njihov znak vihral z vrha najvišje gore na svetu: dokazano s fotografijo. Zagrizeno so se pripravljali na vzpon, potem upali na lepo vreme in končno po dveh mesecih prekinili ekspedicijo zaradi hudega sneženja. Za kaj so se lotili tega? Za kos ledu, velik nekaj kvadratnih metrov. Večina, ki jim uspe priti na vrh, ostane tam nekaj minut, tem minutam sreče (?) pa sledi nekaj ur popolne izčrpanosti in strahu pred nesrečami.

Na vrhu, na 8848 metrih višine, je na voljo samo tretjina kisika, ki ga potrebuje človek za življenje na normalni nadmorski višini. Tam grozi možganski edem, ki prinese nekaj trenutkov velike evforije in pelje na tej višini do skoraj zanesljive smrti. Tam zgoraj mladi moški v najkrajšem času postanejo starci, telo se izsuši, samo z dihanjem izgubi do liter tekočine na dan. Toda na tej višini ni lakote in žeje, želodec in črevesje ne delata, za vsak požirek za življenje potrebnega čaja

in vsak košček čokolade se je treba prisiliti. Kri je gosta, sklepi odmirajo, strdki ogrožajo srce. Že pri 7000 metrih se začnejo more in privid, zaradi pomanjkanja kisika delujejo možgani počasneje. Vsak, ki hoče na vrh, mora preživeti tri do štiri dni na višini 7000 metrov, da se aklimatizira, in še dve noči na 8000 metrih nadmorske višine. Tam zgoraj, v četrtem višinskem taboru, je vsak napačen korak bližnjica v smrt, tam preklopijo možgani na rezervo. Posledica: lahkomiselnost, evforija, ravnodušnost, utrujenost, samo utrujenost. V šotoru je 35 stopinj mraza, deset korakov pomeni izbruh slabosti, ki obrne želodec. Sneg za čaj se topi dve uri, za vsak korak, za vsako kretnjo se je treba potruditi. Možgani vedno močneje sporočajo, da so zaspani.

Končni vzpon na vrh in sestop nazaj traja v povprečju 15 ur. Večina jih uspe z maskami za kisik. Kisik lajša dihanje, ko pa ga zmanjka, pride občutek, kot da te kdo davi. Ko je ameriški novinar in alpinist **Jon Krakauer** 10. maja 1996 osvojil vrh, je imel za sabo 57 ur brez spanca. Edina hrana, ki jo je zaužil v treh dneh, je bila skodelica juhe in tablica čokolade, je napisal v uspešnici Into Thin Air. Kašljanje je naredilo vsak vdih boleč, možnost sprejemanja je zdrsnila na raven majhnega otroka. »Na vrhu sem bil pet minut.«

MRTVI SO OPOMIN BOGOV ŽIVIM

Jon Krakauer je imel velikansko srečo, da je preživel do tedaj najhujšo nesrečo na Mount Everestu. V besnečem snežnem viharju, ki je v nekaj minutah spremenil goro v kričeč kaos, je umrlo devet ljudi. Več ducatov alpinistov se je tistega dne gnetlo na tesnem prehodu do vrha. »Bil je pravi prometni zamašek,« se spominja novinar. Gorski vodniki so hoteli izpolniti svoje obljube in so priganjali alpiniste-turiste do vrha. Dosegli so ga popoldne — prepozno, da bi ubežali viharju.

Preživel ga je ameriški patolog **Beck Weathers** iz Dallasa. Dvanajst ur je brez orientacije blodil po ledu in snegu, samo nekaj sto metrov oddaljen od tabora IV. Vsi so bili prepričani, da je umrl. Beck pa se je boril z vetrom, obraz je imel črn od omrzlin, možgane omamljene, imel pa je srečo, da je izbral pravo smer. Nasprotna bi ga po nekaj metrih pripeljala na rob prepada, ki ga ne bi videl.

Novozelandski vodja odprave **Rob Hall** ni imel sreče. Mladi ameriški poštni uslužbenec **Doug Hansen** je z njegovo pomočjo uspel priti z drugo odpravo na vrh, ko pa je v besnečem ledenem viharju zmrznil, je bilo tudi za Halla prepozno.

Lobsang Jangbu, šerpa, je vedel, kako bo osvojil svet. Ponosen je bil na dejstvo, da je najmlajši šerpa, ki je bil brez kisika že štirikrat na najvišjem vrhu sveta. Lani maja je videl, kako je odprava Američana **Scotta Fischerja** žalostno zmrznila. Ni mogel pomagati: »Mrtvi so opomin bogov živim,« je izjavil in se nekaj dni pozneje zopet podal v gore. Rad bi porušil vse rekorde. Plazu, ki so ga septembra sprožile močne padavine, se ni uspel izogniti. Edino, kar so našli, je bila njegova krvava in strgana obrazna maska.

SVETEL SPOMIN NEMŠKEGA ALPINISTA NA ODLIČNEGA SLOVENSKEGA PLEZALCA

ADIJO, SLAVC!

*V lanskoletni junijski številki glasila Nemškega Alpenvereina Mitteilungen, ki izhaja v Münchnu, je izpod peresa **Malteja Roperja** izšel spominski članek »Adijo, **Slavc Svetičič**«. Ko se bodo letošnje poletje slovenski alpinisti v Trenti spomnili svojega pokojnega plezalskega prijatelja, je kar primerna priložnost, da ta članek v celoti ponatisnemo v Planinskem vestniku. Tudi zato, da marsikoga iz gorniških krogov spomnimo, kakšne ljudi smo imeli — in kakšne še imamo.* (Op. ur.)

* * *

Srečala sva se konec marca 91. tam zgoraj na Aiguille Verte. Oba sva bila sama. Sam sem sedel na vrhu grebena in Ti si prišel tja z vrha proti meni. V usta si vtaknil cigareto in mi s cepinom pokazal Whymperjev ozebnik tam spodaj: »You go down this way?« — »Yes.« — »So we go down together?« Nameraval si ta dan napraviti solo Drujev ozebnik. Vendar so bile razmere zate preslabe, da pa sploh ne bi plezal, ni prišlo v poštev — kaj takega pri Tebi sploh ni prišlo v poštev — pa si prišel prek strmine Nantblanca na Verte: »Some variation, a bit more steep, you know.« Skupaj sva sestopila, junija istega leta pa sva se spet srečala.

Sam sem bil drugič pri koči Leschaux, da bi poskusil solo preplezati Crozov steber. Vendar je bilo pretoplo in zaspal sem, dokler me ni prebudil hrup helikopterja. Oskrbnica koče, Tvoja prijateljica, je prišla, da bi se spet lotila oskrbovanja koče, in Ti si bil pri njej. Pripovedoval si mi o svojih solo poskusih prve ponovitve Boivinovega »Extreme Dream« v severni steni Grandes Jorasses. Preko sredine stene si že prišel. Ob naslednjem lepem vremenu sva se spet videla pri koči Leschaux. Ti si bil sam in jaz sem bil sam.

Ponoči sva skupaj vstala in si razdelila najini smeri v steni. Razen naju ni bilo nikogar v steni. Nikoli v svojem življenju kot plezalec nisem bil tako ponosen kot takrat: na poti z vrhunskim svetovnim alpinistom. Štirikrat si preplezal južno steno Aconcague, od tega dvakrat po prvenstvenih smereh, imel si prvenstveno smer na Cerro Torre, pozimi si sam preplezal Harlinovo smer v Eigerju v manj kot štiriindvajsetih urah, prvi si bil, ki si sam preplezal Bovin-Gabarrouja v Droitih — in še in še in še. Pred časom si bil v navezi skupaj s **Tomom Česnom**, dokler se vajine poti niso razšle.

Vzpenjala sva se po zadnjih strminah proti krajni poči, kjer si odšel na levo. »OK«, si dejal, »see you in Chamonix.« — »See you in Chamonix!« — Kakšen trenutek, kakšen dvogovor! Dve čelni svetilki sta se svetlo odzibali v dve različni smeri, vendar sva se nekaj časa še lahko videla: ponoči na Grandes Jorasses.

Vendar sva se oba kmalu obrnila. Ti zaradi prevelike omare, zame pa je bila smer preprosto pretežavna. Zatem sva se pri koči videla zadnjič. Pripovedoval si mi

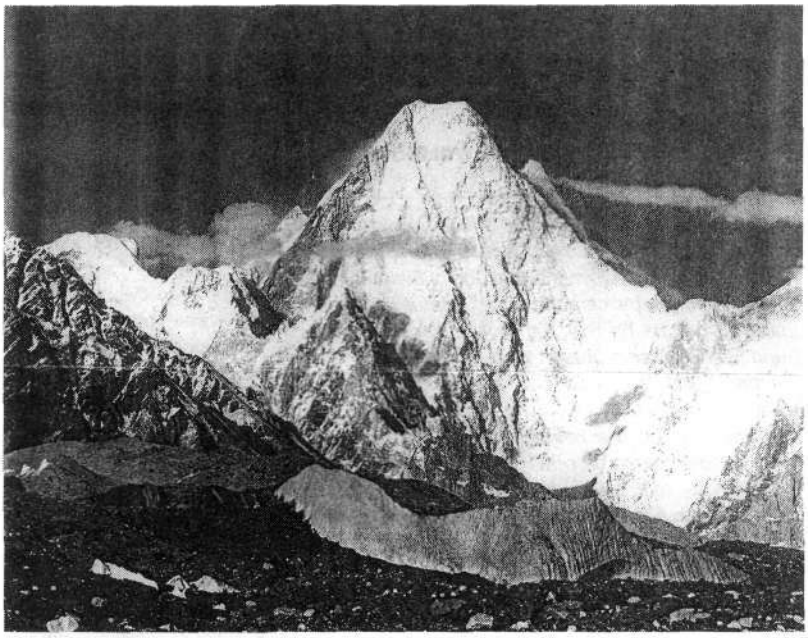

Zahodna stena Gašerbruma IV (7925 m) v Karakorumu, iz katere se ni vrnil Slavc Sveti-čič.

o načrtovani novi smeri med »No Siesta« in Crozovim stebrom, ki Ti je kmalu zatem uspela: »Manitua«, 1000 m, 6c/A3+, solo v treh dneh z bivaki v viseči mreži. To je bila Tvoja že osma (!) smer v severni steni Jorassov. Potem si se odpravil v Nepal. Na Anapurni, mislim, bilo je v zahodni steni, Ti je uspel solo prvenstveni vzpon, le malo pod vrhom pa se je vreme hudo pokvarilo. Veljal si za mrtvega. Ko si prišel dol, so Tvoj bazni tabor že podrli in Ti si v pravem diru odšel za njimi, da bi zadržal vest o svojem domnevnem izginotju. Na Tvoji naslednji odpravi na Anapurno, tedaj v južno steno, se je to v resnici skorajda zgodilo. Plaz Te je odnesel petsto metrov po steni navzdol.

Bil si skoraj vedno samo sam na poti, iz leta v leto. Sam, si dejal, se lahko bolje skoncentriraš. Hotel si postati profesionalec, kot je bil takrat Tomo, ki si ga vztrajno nagovarjal, naj Ti preskrbi stike na televiziji. Ko pa naj bi se zgodil Tvoj veliki nastop na slovenski televiziji, nisi odšel tja, ker si imel doma zabavo in si se napil. Ali si sam razumel, zakaj? V Španiji sem srečal dva Tvoja rojaka. Pripovedovala sta mi, da si zdaj zares mrtev. Na Gašerbrumu IV Te je zadelo. Daleč in visoko si prišel po novi smeri levo od znane Schauer-Kurtykove smeri, od tam dalje pa nisi več odgovarjal na radijske klice. Adijo, Slavc!

Njega dni sem o Tebi napisal članek, potem pa si potreboval svoje diapozitive. Od takrat sem se nekajkrat selil in tega članka ne najdem več. Prav tako ne najdem fotografije, ko sem Te posnel. Najdem le še spomine. Predvsem sliko, kako pravljično cool s cigareto v ustih in cepinom v roki si stopal navzdol po Whymperjevem ozebniku.

Naj ti bo lepo tam zgoraj v nebesih, Slavc! Saj sam in osamljen si tako že bil dovolj.

Pot...

ERNA MEŠKO

Med tratami me steza vodi,
prijetna, mehka je ta pot,
zelo drugačna pač od tiste,
ki lahko pleza mlad jo rod.

A tudi ta je meni znana,
vzljubila sem jo že nekoč,
ko bila sem še rosno mlada
in tak napor je bil mogoč.

V spominih rada k njej se vračam,
pozabiti ne morem je,
po skalah belih se obračam,
ki v svetlem soncu vse žare!

Tam strme gore in vršaci,
tu mili griči se vrste,
narave krasne so otroci,
vse misli moje k njim hite.

Ob njih se duša mi naslaja,
ob njih se bogati srce,
veselje močno me navdaja,
pozabljam, da sem stara že.

Zakaj bi tožil in zakaj bi stokal,
da zdaj ne moreš več v gore!
Hvaležno skloni se do Njega:
nekoč vse to užil si že!

IZ ZBORNIKA VARNOST V GORAH 1995

FUNKCIJA PALIC PRI HOJI NAVZDOL

ERICH MÜLLER, HERMANN SCHWAMEDER, WOLFGANG NIESSEN*

Prispevek se bo kateremu izmed bralcev zdel zahteven in preveč strokoven, a je kljub temu vreden pozornosti, saj z nepodkupljivimi, izmerjenimi ugotovitvami potrjuje koristnost hoje s palicami navzdol. Komur vsebina ne ugaja, ga pač ne bo bral, saj morda izpusti tudi kako drugo pisanje. Vsem drugim za lažje razumevanje navajamo v opombah pod črto tudi nekaj pojasnil in razlag.

Gornikom, ki hodijo s palicama, bo zagotovo dobrodošlo potrdilo, da so na pravi poti; ne nazadnje objavljamo članek tudi zato, ker je to področje še dokaj neobdelano in bi tudi kakšna naša visokošolska hiša z raziskavami lahko prispevala k temeljitejšemu znanju in požela zasluženo priznanje. (Op. ur.).

1. PROBLEMATIKA

V alpskih deželah je hoja v gore zelo priljubljena. V času, za katerega so značilni pomanjkanje gibanja in s tem v zvezi bolezni srca in krvnega obtoka kot tudi opornih tkiv in gibalnega sistema, pripisujemo hoji v gore velik preventivni pomen. Poleg tega stik z naravo znatno izboljšuje tudi naše duševno počutje.

Žal pa hoja v gore mnogim povzroča težave. Predvsem starejši pogosto tožijo o bolečinah v kolenih, ki so še posebno močne pri hoji po strmem in težko prehodnem svetu navzdol. Poleg tega takšna hoja zahteva dobro usklajeno gibalno tehniko. S tem je večja tudi možnost izgube ravnotežja in padca. Vse to lahko povzroča krčevitost gibov, bojazen in hitreje nastopajočo utrujenost, kar zmanjšuje intenzivnost estetskega doživljanja gorskega sveta.

Bolečine v kolenih, ki se pojavijo pri hoji v gorah, so v glavnem posledica dolgoletnega nefiziološkega obremenjevanja sklepov. Že obolelo oziroma okvarjeno koleno zdrži le del obremenitev, ki jih sicer lahko pričakujemo od zdravega.

Za manjše obremenjevanje sklepov in boljše ravnotežje pogosto uporabljamo palice, ki naj bi omogočale razbremenitev že okvarjenih sklepov in preprečile morebitne dodatne poznejše okvare. V najnovejšem času se že pojavljajo tudi stališča proti njihovi uporabi, ki po eni strani opozarjajo na možno zmanjšanje splošne kondicijske sposobnosti in čuta za ravnotežje in po drugi plati postavljajo pod vprašaj pomen palic za zmanjšanje bolečin v kolenih oziroma njihov preventivni pomen za preprečevanje morebitnih poznejših okvar.

V tem prispevku bomo preučili sile, ki delujejo na kolenski sklep med hojo navzdol in še, v kakšni meri vpliva na te sile uporaba palic.

2. NAČIN RAZISKAVE

Da bi zagotovili standardne merilne pogoje, smo improvizirali poskusno progo, ki naj bi ponazorila okoliščine hoje v gorah. Povprečna strmina je bila 16°, stopi pa delno ravni, delno s pritrjenimi kamni. Poskusna oseba je bil izkušen gorski vodnik z opravljenim vodniškim izpitom.

Preiskovanec je opravil po dva poskusa na naslednje tri načine:

- hoja z dvema palicama dolžine 1,34 m (72 % telesne višine),
- hoja z dvema palicama dolžine 1,13 m (61 % telesne višine),
- hoja brez palic.

Kinetično[1] raziskavo gibanja pri hoji navzdol smo omejili na četrti stik stopala s podlago. V tem trenutku je posebna merilna plošča (Amti plošča 200 Hz[2]) zajela tridimenzionalne reakcijske sile podlage.[3] Gibanje smo posneli z dvema videokamerama (Peak Sistem 50 Hz) in na ta način registrirali tridimenzionalne kinetične podatke. Poleg tega smo s posebnim podplatom za merjenje tlakov[4] med celotnim poskusom merili razporeditev sil v čevlju (Pedar 50 Hz), in, končno še normalne[5] sile v palicah (Biostore 500 Hz) (sliki1 in 2).

Kompresijske[6] in mišične sile v fazi, ko preiskovanec med opiranjem na palici obremenjuje le eno nogo, smo izračunali na osnovi dvodimenzionalnega matematičnega modela po **C. Haidu**. Za ta model, ki predpostavlja nekakšno statično stanje, smo kot vhodne podatke za vsakega izmed šestih poskusov ugotavljali količino, smer in prijemališče na stopalo delujočih reakcijskih sil tal ter kote kolenskega in skočnega sklepa.

Sile posameznih delnih mas, ki delujejo na podlago, sestavljata:

- delež normalne sile, in
- vrtilni[7] in translatorni[8] delež vztrajnostnih sil.

Za izračunavanje sil in momentov[9] v kolenu smo izhajali iz sile odpora (reakcijske sile) tal in se pri tem dogovorili,

* Referat na posvetu Alpinforum Avstrijskega kuratorija za varnost v gorah 1995. Z vednostjo in soglasjem Kuratorija prevedel **dr. Jože Četina**.

[1] Kinetičen: ki se tiče nauka o gibanju teles brez upoštevanja sil, ki ga povzročajo.
[2] Hz (Herz): oznaka enote za frekvenco.
[3] Tridimenzionalne reakcijske sile tal: sestavine sile odpora tal (podolgem, poprek in navzgor).
[4] Tlak: tudi pritisk (sila na enoto površine).
[5] Normalna sila: sila, ki deluje pravokotno na tla (podlago).
[6] Kompresijska sila: sila, ki se nanaša na tlak, stiskanje.
[7] Rotatoren: vrtljiv, ki povzroča vrtenje, sukanje telesa okrog osi.
[8] Translatoren: ki daje vsem delcem gibajočega se telesa enako hitrost in smer.
[9] Moment: zmnožek sile in pravokotno na smer sile ležeče ročice.

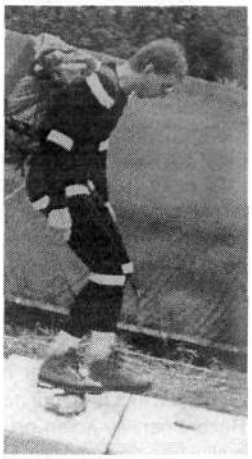

• da zaradi zanemarljivega deleža glede na celotno težnost ne bomo upoštevali težnosti $F_{noge} = m_1.g$ in $F_{goleni} = m_2.g$, in
• da zaradi zanemarljivega pospeška (zaviranja) goleni* ne bomo upoštevali $m_2.\ x_2$.

3. REZULTATI

Rezultate smo prikazali iz izbranih in za to problematiko bistvenih zornih kotov. Najprej predstavimo časovno spreminjanje hitrosti sistemskega težišča[10] (gornik z opremo) in časovne spremembe kota desnega kolena v trenutku, ko je na palici oprt preiskovanec obremenil eno samo nogo. Te podatke smo izračunali iz tridimenzionalnih videoanaliz. Nato smo v dveh tipičnih poskusih prikazali talne reakcijske sile, ki se prenašajo a) prek noge in palic in b) samo prek noge med hojo brez palic.

Ugotovili smo momente kolenskega sklepa,[11] ki smo jih dobili v obeh poskusih (brez palic, z dolgima in kratkima palicama) in po matematičnem modelu izračunali sile med golenico in stegnenico (tibiofemoralne sile), sile med pogačico in stegnenico (patelofemoralne sile) in sile v štiriglavi mišici (sile v kvadricepsu) v fazi opore na palici in eno samo nogo.

V analiziranih poskusih gre vsekakor za primerljive okoliščine. Časovni potek hitrosti sistemskega težišča in časovni potek kolenskega kota[12] se le neznatno razlikujeta. Na začetku faze opore na palici in obremenitve ene noge je bila povprečna hitrost preiskovanca 1,45 m/s. V nadaljnjem poteku te faze se je hitrost zmanjšala za povprečno 47 %, to je na 0,86 m/s. Zmanjševanje hitrosti je potekalo pri hoji brez palic relativno enakomerno in neprekinjeno. Pri hoji s palicama pa je potekalo valovito. Poteki kolenskih kotov so se v vseh analiziranih poskusih zelo ujemali.

Na začetku faze opore na palici in obremenitve ene noge je kolenski kot obremenjene noge znašal povprečno 150°. V vseh poskusih se je kolenski kot v teku 200 ms[13] zmanjšal na približno 115° in se v drugem delu te faze le neznatno spremenil.

Nato smo prikazali talne reakcijske sile med izvedbo enega koraka z desno nogo v poskusu brez palic in nato s palicama. V trenutku, ko preiskovanec še obremenjuje obe nogi, se talne reakcijske sile, ki se prenašajo prek desne noge, pri obeh načinih hoje naglo povečajo takoj potem, ko noga stopi na podlago. Po približno 80 ms se leva noga odmakne od tal, začne se faza obremenitve ene same noge. Neposredno pred začetkom te faze se preiskovanec z obema palicama skoraj istočasno opre ob tla. Približno 50 ms po začetku te faze doseže talna reakcijska sila, ki se pri hoji s palicama prenaša prek stopala, svoj vrhunec 1080 N[14] (120 % telesne teže). Sila, ki se prenaša istočasno prek obeh palic, znaša v istem trenutku že 80 N, nato nepretrgoma narašča in doseže ob koncu faze svoj maksimum, 310 N (34 % telesne teže). Medtem ko se sila, ki se prenaša prek palic, v drugem delu oporne faze poveča, se sila, ki se prenaša prek stopala, valovito zmanjšuje.

Pri hoji brez palic doseže talna reakcijska sila stopala šele približno 100 ms po začetku faze obremenitve ene noge svoj maksimum 1234 N (137 % telesne teže), ki je tako za 14 % večji kot pri hoji s palicama. Nato upada, zelo podobno kot pri hoji s palicama, do konca oporne faze. Kontaktna faza (med stikom s podlago) je pri praktično enaki hitrosti za približno 110 ms daljša kot pri hoji s palicama.

Zaradi večje maksimalne sile in daljše faze stika s tlemi pri sicer podobni karakteristiki poteka je sunek sile[15] pri hoji s palicama med oporno fazo na eni nogti za 34 % manjši kot pri hoji brez palic.

Zatem smo prikazali momente, ki nastajajo med fazo obremenitve v kolenskem sklepu.

Moment kolenskega sklepa je enak zmnožku velikosti sile odpora tal (reakcijska sila tal), ki prijema iz stopala pravokotno na ročico, ki gre skozi os kolenskega sklepa.

Kolenski moment je največji pri hoji brez palic in je s 132 Nm[16] za približno 22 % večji kot pri hoji s palicama. Med največjima vrednostima kolenskih momentov pri hoji s kratkima ali dolgima palicama nismo ugotovili razlik. Oporna faza traja pri različnih tehnikah hoje različno dolgo. Trajanje stika s podlogo je najkrajše pri hoji z dolgima palicama in najdaljše pri hoji brez palic. Vsota kolenskih momentov celotne oporne faze znaša torej pri hoji z dolgima palicama 67 %, s kratkima pa 78 % vrednosti pri hoji brez palic.

Nadalje smo prikazali kompresijske sile med golenico in stegnenico (tibiofemoralne kompresijske sile), ki delujejo na obremenjeno koleno pri različnih načinih hoje.

* V gornjih izrazih pomenijo še: m — maso goleni oziroma stopala, g — pospešek prostega pada, x, a — ročici, na kateri deluje sila

[10] Časovno spreminjanje hitrosti sistemskega težišča: maso gornika in njegove opreme si mislimo osredotočeno v težišču, ki med hojo spreminja hitrost in smer.

[11] Moment kolenskega sklepa: moment, ki deluje na kolenski sklep.

[12] Kolenski kot: tudi kolenski upogibni kot: kot, ki ga v kolenu tvorita golenica in stegnenica.

[13] Ms: milisekunda, tisočinka sekunde.

[14] N: newton — enota za silo (izgovori njutn).

[15] Sunek sile: newtonsekund — zmnožek sile in časa (izgovor: njutnsekund), imenovan tudi časovni integral sile.

[16] Nm: newtonmeter — enota za moment (izgovori njutnmeter)

Bolečine v kolenu se pogosto javljajo pri okvarah hrustanca na sklepnih površinah med stegnenico in golenico. Te bolečine so tem močnejše, čim večja je tibiofemoralna kompresijska sila med oporno fazo.

Ta sila je največja pri hoji brez palic. Znaša približno 6000 N in je za 36 % večja kot pri hoji s palicami. Razlika pri hoji z dolgima ali kratkima palicama je zanemarljivo majhna. Tibiofemoralna kompresijska sila je bila v vseh poskusih največja takoj na začetku oporne faze. V tem trenutku so bili največji tudi kolenski koti in talne reakcijske sile.

Kompresijska sila, ki deluje s pogačico na stegnenico (patelofemoralna kompresijska sila) pri različnih načinih hoje, je sila, s katero pritiska hrustanec pogačice na sklepno površino stegnenice. Ta hrustanec je pri mnogih ljudeh že okvarjen in lahko pri določeni sili, s katero pogačica pritiska ob stegnenico, povzroča močne bolečine.

Intenzivnost te sile je odvisna predvsem od vlečne sile štiriglave mišice (kvadricepsa) in od vsakokratnega kolenskega kota. Čim manjši je kot (do približno 90^0) in čim večja je vlečna sila mišičja, tem večja je kompresijska sila. Tudi tu je ta sila največja pri hoji brez palic in je s približno 5200 N za 23 % večja kot pri hoji s palicama. V prvi polovici oporne faze so si bili poteki kompresijskih sil v vseh poskusih zelo podobni. Šele v drugem delu, ko prek palic odvedena moč precej naraste, učinkuje uporaba palic sorazmerno pozitivno na kompresijsko silo med pogačico in stegnenico.

Sila raztezanja štiriglave mišice (kvadricepsa) med oporno fazo na palicah in eni nogi deluje na oprto nogo pri vseh treh tehnikah hoje. Za vzdrževanje kolikortoliko statičnega položaja mora nastati moment mišične sile, ki po svoji intenzivnosti ustreza kolenskemu momentu. Za to pa je potreben sorazmerno močan napon štiriglave mišice. Kolikor večje so pri posameznem koraku sile v tej mišici, toliko hitreje se gornik utrudi in toliko večja je nevarnost poškodbe. Kot je pričakovati, se poteki sile v štiriglavi mišici popolnoma ujemajo s poteki kolenskih momentov. Tudi tu se je izkazalo, da hoja brez palic povzroča večje maksimalne sile in močnejše sunke sile. Maksimalna raztezna (ekstenzijska) sila štiriglave mišice (kvadricepsa) je približno 4600 N, torej za 21 % večja kot pri hoji s palicama. Zato so razlike v utrujenosti med daljšo gorsko turo lahko kar precejšnje.

4. RAZPRAVA

Podatki preiskave so jasno pokazali, da lahko uporaba palic pri hoji navzdol znatno razbremeni kolenske sklepe. To je koristno predvsem za ljudi z že okvarjenimi sklepnimi strukturami. Manjše obremenitve kolen pri hoji s palicama lahko preprečijo ali vsaj omilijo bolečine. Zato lahko palicama pripisujemo tudi preventivni pomen. Po eni strani lahko hoja s palicama pri tistih, ki se pogosto podajajo v gore, prepreči bolečine v kolenih ali pa te zaradi palic vsaj nastopijo kasneje. Po drugi strani pa manjši napor mišic iztezalk lahko zmanjša utrujenost in s tem tudi nevarnost poškodb.

Razbremenitev kolen pri hoji navzdol s palicama utemeljujemo na dva načina:

- del talnih reakcijskh sil prevzame prek palic mišičje rok in ramenskega obroča;
- s trojno oporo (noga in dve palici) se težišče telesa v vodoravni smeri pomakne bližje kolenskemu sklepu.

Tako se zmanjšata vzvod in celotni kolenski moment. Že omenjena trojna opora povečuje stično površino s podlago, kar bistveno izboljša ravnotežje med hojo.

V tej raziskavi pri uporabi različno dolgih palic nismo ugotovili bistvenih razlik v obremenitvi kolenskih sklepov. To bo v prihodnjih raziskavah potrebno analizirati še bolj sistematično. Isto velja tudi za različne tehnike hoje s palicami.

Tehnika hoje z dvema palicama, ki smo jo preučili v tej raziskavi, omogoča na splošno razbremenitev ene od obeh nog, ker opora na palici lahko nastopi le pri vsakem drugem koraku. Diagonalna tehnika hoje s palicama bi omogočila razbremenjevanje obeh nog, ker se pri vsakem koraku del talnih reakcijskih sil odvede prek obeh palic. Vsekakor pa bi bila potem razbremenitev pri posameznem koraku manjša kot pri *običajni hoji z dvema palicama.*

Na podlagi dosedanjih rezultatov lahko za hojo navzdol svetujemo naslednje:

1. *Uporaba palic lahko razbremeni sklepe in s tem* zmanjša utrujanje mišic iztezalk noge. Zato je priporočljiva že iz preventivnih razlogov.
2. *Pri zdravih in še neokvarjenih kolenskih strukturah* sta možni tako vzporedna kot diagonalna tehnika hoje z dvema palicama. Pri prvi je priporočljivo v kratkih in *enakomernih presledkih obremenjevati zdaj eno, zdaj* drugo nogo. Pri že okvarjenih kolenskih sklepih oziroma ko se pojavijo bolečine v kolenu, je priporočljivo *razbremenjevati boleče stran z vzporedno (paralelno)* tehniko hoje.

Palici verjetno zmanjšujeta utrujenost tudi pri hoji navkreber, ker mišice rok in ramenskega obroča razbremenjujejo mišičje nog. To razmišljanje in vprašanje optimiranja tehnike hoje v gorah pa načenja še možnost raziskav na popolnoma nedotaknjenem področju.

3. zbornik GRS

Tik pred izidom te številke Planinskega vestnika je v uredništvu **Albina Vengusta** izšel III. zbornik Gorske reševalne službe Slovenije (1912 — 1997), namenjen — kot tudi nekatere druge načrtovane prireditve — praznovanju 85-letnice GRS. V več kot 230 strani debeli publikaciji je predvsem vrsta prikazov delovanja posameznih postaj GRS, pa tudi nekateri drugi prispevki, ki dopolnjujejo pregled dela te organizacije. Zbornik bomo seveda podrobno *predstavili v naslednji številki PV.*

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

IZ MOJEGA ŽIVLJENJA

DR. HENRIK TUMA

Skoraj natančno 60 let po prvi izdaji pri Naši založbi v Ljubljani je v začetku letošnjega junija v ljubljanski založbi Tuma izšel ponatis spominov, misli in izpovedi znamenitega Slovenca ***dr. Henrika Tume*** *»Iz mojega življenja«, ki ga planinci seveda poznamo predvsem kot navdušenega vsestranskega gornika.*

Več kot 500 strani debela knjiga, obogatena z dokumentarnimi fotografijami, je največji del posvečena Tumovemu gospodarskemu, političnemu in narodnobudnemu delovanju na Goriškem. Toda ker je bil po srcu in duši tudi planinec in nemara še bolj alpinist, je tudi temu delu svojega udejstvovanja posvetil delček svojih spominov.

Čeravno je planinski del v teh spominih razmeroma skromen, bodo knjigo gotovo z zanimanjem brali tudi tisti, ki bi v njej pričakovali predvsem planinskih doživetij. Celotno delo je namreč splet spominov, zgodovinskih dogodkov in anekdot, kar daje knjigi posebno draž.

K prvi izdaji je ***dr. Dušan Kermavner*** *napisal 60 knjižnih strani obsežno razpravo o dr. Tumi, ki je v drugi izdaji v celoti ponatisnjena skupaj z dopolnitvami* ***dr. Branka Marušiča*** *za sedanjo izdajo. V slednji je med drugim kar precej podatkov o Tumovem planinskem delovanju.*

V knjigarnah stane knjiga dr. Henrika Tume »Iz mojega življenja« 6930 tolarjev, naročiti jo je mogoče tudi neposredno v Založbi Tuma na Savski 3 v Ljubljani in jo plačati z gotovino, s čeki ali plačilnimi karticami.

Z dovoljenjem založbe, katere lastniki so nasledniki dr. Henrika Tume v tretjem kolenu, objavljamo iz te knjige dele poglavij V Tolminu in Po razdejanem Goriškem, v katerih avtor spominov popisuje svojo privrženost goram. Nemara bodo ti odlomki marsikoga spodbudili k branju celotnega dela, ki bi že zaradi avtorja sodilo na častno mesto v domači planinski knjižnici. (Op. ur.)

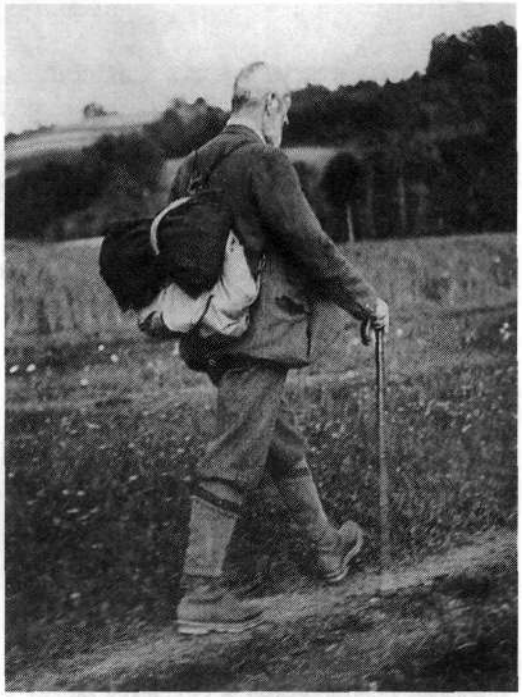

Na Krvavcu leta 1927

V TOLMINU (1890—1894)

Iz Gorice sem šel peš ob zeleni Soči do Kanala. Bil je lep mrzel decembrski dan. Takrat je bila med Gorico in Tolminom le slaba poštna zveza. Poštni voz je iz Gorice odhajal opolnoči in privozil v Tolmin proti sedmi uri zjutraj. Jaz nisem hotel v Gorici čakati nanj, pač pa sem hotel videti lepo soško dolino. Iz Kanala sem se peljal dalje na odprtem vozu in že v poltemi prispel na cilj. V Tolminu je bil takrat za župana Anton Devetak,[1] eden tistih magnatov, ki so v prejšnjem stoletju po uvedbi ustave v Avstriji prišli do slovesa in navadno tudi do premoženja. Bil je župan, načelnik okrajnega šolskega sveta in cestnega odbora — skratka, osredotočil je v svoji roki sploh vse takrat dostopne javne funkcije. Imel je največjo gostilno v kraju, vozno pošto in tudi zalogo tobaka, ki je mnogo nesla zaradi tihotapstva čez italijansko mejo. Mladi Defacis ga je bil že naprej opozoril na moj prihod. Devetak je bil namreč vrstnik in stari znanec barona Defacisa, ki je bil v mladih letih pri nekdanjem zbornem sodišču v Tolminu državni pravdnik.[2] Devetak je živel precej bahavo; kamor se je peljal, se je peljal dvovprežno. Ko sem se jaz pripeljal na odprtih malih lojtrnicah z eno vprego in sedé na nekem zaboju, skoraj ni hotel verjeti, da je to novi sodnik, ki mu ga je bil naznanil Defacis. Vendar me je prijazno sprejel.

Pri Devetaku so se shajali zvečer vsi višji tolminski uradniki: glavar grof Marenzi, jako pobožen in skrajno nervozen mož, njegova dva koncipista grof Fredregotti in grof Attems, gozdni komisar Bratina, finančni inšpektor Schuller, okrajni sodnik Korsig[3] in adjunkt Kramar. Občevalni jezik je bil v tej druščini večinoma italijanski oziroma furlanski ali mešano nemški. Dasi so bili silno prijazni z menoj, nisem bil posebno zadovoljen, ker sem slutil, da bo treba marsikatero uro žrtvovati tej druščini. Že prvi večer sem sklepal iz pripovedo-

[1] Takrat je bil župan Josip Devetak, Anton Devetak, poštar in predsednik Soške podružnice Slovenskega planinskega društva, je bil njegov sin.

[2] Javni tožilec.

[3] Sodnik v Tolminu je bil Franz Codrig in ne Korsig.

Na Pečani v škofjeloških hribih 23. do 29. marca 1932 — dr. Tuma je na sliki čisto na levi.

vanja, da mnogo kvartajo, ponočujejo in pijejo. Prišel sem vendar na deželo z namenom, da se v samoti duševno odpočijem in preletam vse gore. In res sem tista tri leta v Tolminu izgubil skoraj polovico prostega časa v prazni uradniški družbi. Vsako soboto smo imeli zabavni večer s pojedino. Zbrali smo se vsi uradniki, včasih je prišel celo gospod dekan,[4] skoraj vedno pa drugi kaplan, že priletni Pencin, pristen Tolminec, šaljivec, dober jedec in pivec. Vabljene so bile tudi soproge. Plačevali smo seveda le gospodje; bile so sobote, ki so stale vsakega do 5 gld., kar se mi je zdelo preveč za šale, ki so jih uganjali. Najboljše so bile še Pencinove šale. Svoje najboljše šale pa je Pencin delal pri pridigah v cerkvi. Včasih je vso cerkev zabaval s svojimi dovtipi, včasih pa je tudi kvasil nesmislice, da so se kmetice kar spogledovale.

Okrajni sodnik Korsig, moj šef, je bil imeniten kvartopirec, a manj imeniten jurist. Dasi rojen Vipavec, je bil pristaš vladne italijanske stranke. Moj kolega, Tržačan Kramar, je bil tudi strasten kvartopirec, pa slab jurist in sodnik. O obeh je krožil glas, da se kosata, kdo bo imel več komisij. Večino dela na sodišču so opravljali kancisti. Uradovanje je bilo nemško. Po Tolminu se je bil še pred mojim prihodom raztresel glas, da sem dober Slovenec in da uradujem slovensko. Prvi dan, ko sem vodil razpravo, je bil moj zapisnikar Čargo, oče slikarja Ivana Čarga. Vprašal me je nekam bojazljivo, kako naj piše zapisnik. Na moj odgovor: »Kadar vidite mene, pišite slovensko!« od veselja ni mogel zadržati smeha. Še isti večer je ves Tolmin vedel, da ima slovenskega sodnika in fantje od sodišča in glavarstva so od veselja prekrokali vso noč. Moj predstojnik Korsig pa me je klical k sebi in opozoril, da je uradni jezik v Tolminu nemški. To sem mu mirno priznaval pa dostavil, da je jezik prebivalstva slovenski in da zaradi tega tudi pišem tako, kakor se govori. Posvaril me je, da bi mogli kje smatrati to za politiko. Odgovoril sem mu na kratko, da odgovarjam za svoja dejanja sam. Ta razgovor mi ga je odtujil. Videl sem pa, da ima nekoliko respekta pred menoj. Čez kaka dva meseca je bil premeščen k okrožnemu sodišču v Gorico. Na njegovo mesto je prišel Josip Milovčić, Hrvat z otoka Krka, resen in molčeč človek ter izboren sodnik in jurist. Dobro sva se razumela. Uvedla sva vseskozi slovensko uradovanje. To pa ni bilo všeč predsedstvu okrožnega sodišča v Gorici in, po odhodu Defacisa, tudi višjemu sodišču v Trstu. Na vse mogoče načine so pritiskali, da bi naju spokorili, pa ni nič pomagalo. Ko sem spomladi leta 1894 odšel iz Tolmina, je bilo sodišče docela slovensko in je tako ostalo do italijanske okupacije.

Ob mojem prihodu sta bila v Tolminu dva odvetnika: dr. Stanič, ki je slovensko uradoval, in že skoraj devetdesetletni Pittamitz, mož stare šole in brez politične barve, ki ni znal pisati drugače nego laško in nemško. Iz Gorice so po dvakrat na teden prihajali v Tolmin odvetniki: oba Tonklija, Josip, državni poslanec, in Nikolaj, deželni poslanec in odbornik, ter dr. cavaliere Egger, trd Nemec, politično pa zagrizen pristaš italijanske liberalne stranke, silno ponosen na svojo soprogo, ki je bila nemška pisateljica pod psevdonimom Maria Lacroma. Ko so kmetje videli, da sprejemam tožbe in predloge na zapisnik in da tudi pri razpravah odgovarjam zanje odvetnikom, je postalo pri sodišču vse živo. Odvetniki iz Gorice pa so morali svoje prihode skrčiti že konec drugega leta na vsakih štirinajst dni. Ko sem bil zadnje leto v Tolminu, pa so prihajali le še sem in tja. Skoraj vse pravde sva z Milovčićem sama odpravila.

Tolminski okraj je bil jako razsežen; šteli so iz Tolmina do laške meje 54 km in do kranjske tudi toliko. Iz oddaljenih vasi Log, Robedišče in Breginj so se pripeljali kmetje na lojtrnicah že na predvečer razpravnih dni. Takrat je bilo v Tolminu po krčmah zelo živahno. Opazil sem, da kmetje iz kobariškega kota ne prihajajo toliko zaradi pravd, kakor zaradi druščine in pitja.

Kolikor sem mogel, sem se ob nedeljah rešil uradniške druščine in delal lepe ture po tolminskih in bovških gorah. Prehodil sem vse vrhove od Črne prsti čez Rodico do Vogla, Krn, Matajur, Kobariški Stol, kaninsko skupino, Mangrt. Posebno se mi je priljubil Krn. Takrat

[4] Jožef Kragelj (1845—1917), nabožni pisatelj in kronist.

sem bil pri hoji in plezanju neutrudljiv. Krn ima nad Sočo 2000 m višine, pa sem šel nanj iz Tolmina ob štirih zjutraj in bil za kosilo ob dveh popoldne že nazaj.

Navadno sem hodil brez pota in sem se često plazil po pečinah do poznega večera. Takrat alpinizem pri nas še ni bil nič znan. Te moje zabave niso mogli razumeti ne souradniki ne tržani; zdela se jim je skoraj abnormalna. Ni jim šlo v glavo, ko so slišali, da sem šel v soboto popoldne čez Škrbino v Bohinj in drugi dan na Triglav, v ponedeljek zjutraj pa bil na svojem mestu v Tolminu. Vodnika takrat ni bilo dobiti, sicer ga pa tudi nisem potreboval. Nekoč je šel z menoj neki Tolminec, ki so ga imenovali Pumprle. Šla sva čez Razor v Bohinj, jaz dalje na Triglav, on pa se je vrnil čez Ravni. Doma je pravil, da je z mano nemogoče hoditi. Na svojih turah sem prenočeval v pastirskih kočah in planinskih stanovih.

Kadar je bilo več praznikov, sem odhajal na večdnevne ture. Milovčić mi je bil zelo dobrohoten v tem pogledu. Nekoč mi je dal kar štirinajst dni dopusta, da sem spremljal dvornega svetnika pri najvišjem sodišču na Dunaju Sedlačka, Čeha, ki je potoval po naših krajih in želel imeti vodnika alpinista. Hodila sva po Bohinjskem in više gori po Gorenjskem. Z Dunaja mi je poslal kot darilo dve lepi statueti, cigana in ciganko. Med potjo sva politizirala in se seveda kot jurista živahno prepirala. Med drugim sem jaz očital najvišjemu sodišču, da je često pristransko, in navajal primere s tolminskega sodišča. V neki pravdi sem bil razsodil v korist nekega tolminskega malega posestnika na škodo občine, ki jo je zastopal vsemogočni župan Devetak. Višje sodišče v Trstu je mojo sodbo potrdilo. Pri reviziji na Dunaju je bil potreben senat 15 dvornih svetnikov, ker sta bili izpodbijani dve enaki razsodbi. Najvišje sodišče je izreklo krivično razsodbo in dalo Devetaku prav. Sedlaček je seveda na splošno zagovarjal najvišje sodišče, katerega član je bil. Zdelo se mu je, da je bil tudi on član tistega senata, ki je razsodil to zadevo, a dajal je mojemu pravnemu mnenju o njej prav.

Z Dunaja mi je potem pisal, da je pregledal spise o tem procesu in ugotovil, da je tam referent poročal vse kaj drugega, nego sem trdil jaz, torej poročal očitno napačno, in je temu poročilu nasedel ves senat petnajstih dvornih svetnikov.

Leta 1891 ali 1892 sem napravil prvo zimsko turo. Neko soboto sem imel komisijo v Nemškem Rutu, ki sem jo zgodaj končal. Bilo je v januarju. Sončna južna stran je bila že brez snega do vrha in sem se vzpel na Rodico v treh urah. Imel sem krasen razgled. Na bohinjski strani pa je ležal še sneg. Bil sem v okovankah in brez palice. Sneg je bil sren najboljše vrste in se je le na redkih mestih nekoliko vdiral. Izprva nisem nameraval v Bohinj. Ko pa sem poizkusil iti po snegu, je šlo izborno, in v dobrih dveh urah sem prišel k sv. Janezu. Tamošnji hotel je bil takrat v nemških rokah in v njem niso radi videli, če je prišel Slovenec v goste. Jaz sem se v njem večkrat ustavil in so me jeli prijazno sprejemati, ko so me spoznali za sodnika iz Tolmina.

Ker se je moja prva zimska tura izborno obnesla in

V Tumovi zapuščini so našli njegove planinske izkaznice jugoslovanskega društva Prijatelj prirode, Češkega odbora Slovaškega planinskega društva in Nemško-avstrijskega Alpenvereina.

nisem še poznal snežnih razmer, sem poizkusil še isto zimo iz Tolmina preko Ravni na Škrbino. Zašel sem pa v pršič, gazil sneg skoraj do kolka in bi gotovo opešal in ostal v snegu, ako se ne bi bil pravočasno vrnil. Uvidel sem, da je treba poznati zimsko prirodo; odtlej sem se previdno pripravljal tudi na ture v snegu.

Komisije, ki sem jih imel precej pogosto v baški dolini, sem nastavljal poleti že ob štirih zjutraj. Poprej sem pisal cenilcem in strankam, da je zanje bolj ugodno, ako odpravimo delo že zgodaj zjutraj. Kmetje so radi pristali na to in sem včasih že ob šestih ali sedmih delo končal, okoli desetih sem bil že na vrhu Črne prsti ali Rodice ali Vogla in kmalu po kosilu v Bohinju. Pogostoma sem hodil tudi čez Kolovrat na italijansko stran. Večkrat sem bil na Matajurju, ki je eno najkrasnejših razgledišč na Primorskem in sploh v Alpah.

V VELIKI VOJNI (1914—1918)

Tržaško namestništvo me je naprosilo kot znanega alpinista, naj bi prevzel referat za goriške planine. Na Goriškem je bilo okoli 70 planin v bojni črti v mejnih Alpah v višini 1000 do 1600 m. Referat sem prevzel, ker me je zanimalo gospodarsko delo in sem poznal gospodarstvo goriških planin in slovenskega dela dežele, a tudi zato, ker bi bil dobil priložnost pregledati bojišča na Goriškem. Hkrati bi kot alpinist mogel zopet

Svetovljan dr. Henrik Tuma: bil je član več gorniških organizacij, tudi italijanske Touring Club Italiano.

videti in prehoditi svoje vrhove. Moral sem si ogledati položaj planin in staviti predloge glede obnovitve planinskega gospodarstva. Obenem bi mogel doseči za potrebne kmečke delavce oprostitev od vojaščine. Z obhodom planin sem začel v začetku maja, poleti pa sem obiskoval vedno više ležeče planine; tako sem od maja do septembra prehodil vse planine in gore od Ježe čez Matajur do Lubje, Stolovo skupino, Polovnik, od Temljin čez Rodico, Vogel, Škrbino, Krn do Kaninske skupine in Trento. Goriške planine in zlasti življenje na njih sem opisal v članku Naše planine v Jadranskem almanahu za leto 1924 (str. 76—94), ki je izšel v Gorici. Obhodil sem 53 planin in pri tem napravil približno 2000 km hoda in gotovo 65 000 m absolutne višine.

* * *

V Smasteh pod Krnom so mi pravili o veliki tragediji, ki se je dogodila takoj v začetku vojne z Italijo. Italijanski alpinci so prehiteli avstrijske in zasedli vrh Krna (2244 m) ter se zakopali na njegovem temenu. Avstrijci pa so se zakopali na sosednjem vrhu Batognic ali Togovnic (2164 m), izkopali strelske jarke ter spletli žične ovire odtod po vrhovih do Slemena in čez Pretovče (1124 m) na Mrzli vrh (1359 m), kjer so imeli glavno postojanko, od koder so obvladali Soško dolino. Nad Mrzlim vrhom in Slemenom je žlebasta, strma pa zelena dolina, ki vodi od Pretovč dol v Soško dolino. To važno postojanko so hoteli Italijani na vsak način osvojiti. Od Mrzlega vrha do Slemena je komaj toliko prostora, da ga je zasedla avstrijska stotnija tako gosto, da so bile strojne puške druga pri drugi. Italijani pa so rinili po ozkem žlebu v Pretovče in so jih strojne puške žele kakor strn. Kdor se je vzpel pod Pretovče, se ni nikdar več vrnil. Celi bataljoni so bili drug za drugim razbiti. Tudi preprosti italijanski vojaki so uvideli, da ni mogoče z glavo skozi zid in da tu peščica avstrijskih vojakov lahko ustavi vso italijansko armado. Zato so se poskušali odtegniti iz bojne črte. Vsakega ranjenega vojaka — in teh je bilo na stotine in tisoče — so spremljali zdravi vojaki kot nosači, in tako se je bojna črta kmalu zredčila. Ubegli vojaki so se poskrili po vaseh Ladra in Smasti po skednjih in hišah. Ko je italijansko poveljstvo to odkrilo, je poslalo karabinjerje, da bi vojake s silo gnali nazaj na bojno črto. Italijanski vojaki pa so iz zasede streljali na karabinjerje. Stotnik, ki je poveljeval karabinjerjem, je hotel skriti vedenje italijanskega vojaštva s tem, da je trdil, da strelja na karabinjerje domače prebivalstvo. Lahko tudi, da je to res domneval. Medtem ko so se italijanski vojaki razbežali, so moške domačine, mladeniče od 20. pa može do 60. leta, polovili, postavili v vrsto in vsakega tretjega ustrelili. Mlajše in starejše so odgnali v Italijo. Ustrelili so jih kakih 20. Pozicija na Pretovču je ostala nepremagljiva, kakor je bila. Po italijanski okupaciji je vojna uprava odkazala vdovam in otrokom treh obsojencev vojno pokojnino, ki jim jo je izplačevala skoraj tri leta, dokler ni ugotovila, da gre za vdove in sirote mož, ki so bili obsojeni na smrt zaradi izdajstva. Tedaj jim je pokojnino ukinila. Zadeva je prišla leta 1922 v moje roke, da bi kot advokat reklamiral pokojnino. Takrat sem vnovič na kraju samem ugotovil dejanski stan. Priznati moram, da mi je višja vojaška oblast v Trstu šla pri tem vsestransko na roko. Priznala je storjeno krivico in dejansko stavila tistega stotnika v disciplinarno preiskavo. Bil je na vojaškem sodišču oproščen z utemeljitvijo, da je ravnal tako iz patriotičnih razlogov, da bi preprečil še večje zlo. Zagotavljali so mi, da bodo družinam pokojnino vrnili.

* * *

Eno najlepših tur sploh sem napravil od Sv. Lucije čez Tolmin k izviru Tolminke, kjer sem pregledal planino Dobrenjščico in vrh Mahavščka 2008 m. Dasi sem odšel od Sv. Lucije v najlepšem vremenu ob šestih zjutraj, me je ravno na vrhu Mahavščka ujel hud vihar. Lilo je kakor iz škafa in bliskalo se je venomer, tako da sem bil vedno v žarki razsvetljavi. Strela za strelo je udarjala. Krn in Mahavšček sta znana hudournika. Vrh Mahavščka je bil razkopan, očitno je moral stati tam velik top. Stisnil sem se pod poševno skalo in se pogrnil proti vetru z dežnim plaščem; cepin sem bil položil daleč proč od sebe. Tako je lilo po meni v potoku, ni me pa zajela molnja,[5] ker sem bil prav spojen s tlom in skalo. Vihar je trajal skoraj celo uro, dokler se ni veter obrnil in sta jela padati toča in sovra[6] tako gosto, da sta pokrili vsa tla. Kmalu nato se je zjasnilo, pa sem šel v krasnem vremenu in svežem vzduhu skozi Dolnike po zeleni Dolini pod Kaludrom na planino za Črnim vrhom

[5] Puh, nastal ob streli.
[6] Sodra.

(1513 m). Planina je bila porušena. Ravno je zahajalo sonce, ko sem vstal od počitka ter z urnimi koraki drvel proti dolini v vas Soča, kamor sem dospel ob devetih zvečer. V oprtniku sem nosil dobrih 14 kg brašna za nameravano večdnevno turo.

Drugega dne sem odrinil iz Soče v dolino Lepenje, da bi pregledal planino Zagreben. Ustavil sem se v Dolenji Lepenji, kjer sem poiskal svojega voznika. Tik kmečke bajte je bil kup nagromadenega vojaškega perila in obleke, visok poldrugi meter, 6 m dolg in 4 m širok, vse od dežja zbito in že napol preperelo. Iz kupa je neznosno smrdelo po gnilobi. Noč sem prebil v nekem seniku. Proti polnoči je prihrumel vihar z dežjem in skozi streho, ki je na predvečer nisem pregledal, je kapalo. Kamor sem se prelegel, je šel kap za menoj in zjutraj sem bil do kože premočen.

Proti jutru je bilo najlepše vreme. Z vodnikom sva nameravala na planino Zagreben,[7] od tam pa čez Sleme, ki se vleče od Vršiča proti Krnu. Vodnik, na videz krepak kmečki človek, mi je izprva odvzel oprtnik, češ da ga ponese on. Komaj sva pa hodila eno uro, že me je prosil, naj bi počivala. Začudeno sem ga pogledal, pa mi je rekel: »Čudno se vam zdi, da sem že opešal. A pomislite, da dobivam za svojo družino, t. j. zase, ženo in za sedem otrok vsak mesec 2 kg sirkove moke in 2 do 10 kg krompirja, in to je hrana za ves mesec. Doma nimamo drugega nego kozje mleko, tega pa ne prenesem več. Hrano prepuščam otrokom. Hranim se večinoma z zeliščem in sem ves izmozgan.«

Oštel sem ga, zakaj si je bil naložil moj oprtnik, ki sem si ga zdaj sam zavihtel na ramo. Še samotež je komaj prišel do planine. Tam sem mu dal od svojega proviantа, da se je morda po mesecih zopet enkrat do dobra okrepčal. Odstopil sem mu ves kruh, ker sem računal, da bom še na večer v Kobaridu. Na planini sva se poslovila. Kozjo stezo, ki vede od planine čez gorski greben v planino Za Krajem, sem zgrešil in moral z oprtnikom vred preplezati steno Vrat (1960 m). Okoli treh popoldne sem bil v Kobaridu, kjer pa je bilo vse zasedeno, ker so ravno prišle nove čete vojaštva. Obšel sem menda vse hiše in prosil za prenočišče. Končno mi je sodni kanclist z izredno gostoljubnostjo izpraznil sobo, kjer so sicer spali otroci.

Enako kakor z vodnikom iz Lepene se mi je pozneje zgodilo v Trenti z mojim vodnikom iz predvojnega časa, Jožetom Komacem, p. d. Paurom, ki je bil pravi hrust izredne telesne sile. Spremljal me je s planine Za Potokom čez preval Velikih vrat. Sonce je pripekalo. Ko sva dospela na južno stran Srebotnjaka, mi je izjavil, da ne more več dalje. Ostrmel sem. Potožil mi je, da kozjega mleka ne prenese, od aprovizacije pa komaj živi družina. Najbolj ga še drži pokoncu tobak. Najedla sva se iz moje zaloge. Kako človeku dobro de, ko vidi, s kako slastjo jé gladen tovariš.

[7] Gre za planino Zaprikraj, Vrata so na nadmorski višini 1938 m.

ŠE ENA NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

ZBORNIK PREDAVANJ ZDRAVNIKOV GRS

IZTOK TOMAZIN

Zdravniška podkomisija Gorske reševalne službe Slovenije je v začetku letošnjega maja izdala kar obsežen, 160 strani debel Zbornik predavanj 3. in 4. Ažmanovega dneva zdravnikov GRS Slovenije, ki sta bila lanskega in predlanskega maja v hotelu Špik v Martuljku.

Po prepričanju zdravnikov — gorskih reševalcev ima ta zbornik, ki sta ga uredila zdravnika ***Iztok Tomazin*** *in* ***France Malešič*** *(predvsem pa slednji, ker je bil prvi v zaključni fazi priprav na odpravi na Mount Everest), odlično vsebino. Uvajata ga teoretična članka o podhladitvi in zdravljenju zmrzlin v hiperbarični komori, to je z nadpritiskom kisika, kar mora omrznjeni začeti v prvem tednu po nesreči in nato biti v tej komori vsak dan po eno do dve uri, nakar se v mesecu dni pokažejo zelo pozitivni učinki, ko sploh ni potrebna amputacija ali ko je amputirani del bistveno manjši, kot bi bil sicer.*

Naslednji članki so bolj ali manj praktični; nekateri so posebej zanimivi tudi za vse druge zdravnike, ki se občasno srečajo s ponesrečenci iz gora, večina od njih pa je zanimiva tudi za gorske reševalce in tudi za druge planince. Med slednjimi je vreden posebne pozornosti članek Iztoka Tomazina »Nenadne smrti v gorah«, ki ga v celoti ponatiskujemo, ker naj bi o vsebini pred odhodom v gore premišljeval vsak planinec. (Op. ur.)

* * *

Različne oblike gorništva, od planinstva do vrhunskega alpinizma, imajo vedno več privržencev. Bivanje v gorah blagodejno vpliva na počutje in zdravje. Dobro so znani ugodni učinki gorništva na srce in ožilje, na dihala, gibala, presnovo, telesno težo. Hoja in druge vrste gibanja v gorah so zato v mnogih pogledih med biološko najpomembnejšimi zvrstmi telesne dejavnosti ne glede na starost udeležencev. Zares in v prenesenem pomenu je gorništvo višja oblika hoje skozi življenje.

ŽIVETI JE NEVARNO — TUDI V GORAH

Žal pa aktivnosti v gorskem okolju spremljajo tudi nekatera tveganja in posledice, zaradi katerih moramo posredovati zdravniki in gorski reševalci, včasih pa se kljub našim prizadevanjem končajo tragično. Med pogoste vzroke smrti v gorah sodijo tudi bolezni srca in ožilja.

Med vzroki smrti prebivalcev Slovenije in drugih razvitih držav so na prvem mestu bolezni srca in ožilja

(približno polovica vseh smrtnih primerov), sledijo različne oblike raka in poškodbe. Vrstni red najpogostejših vzrokov smrti v gorah pa je drugačen kot v urbanih območjih. Na prvem mestu so poškodbe, predvsem zaradi padcev (okrog tri četrtine vseh smrtnih primerov). Najpogosteje gre za hude poškodbe glave ali več organskih sistemov hkrati. Na drugem mestu med vzroki smrti v gorah pa je nenadna odpoved srca, večinoma zaradi srčne kapi (okrog četrtina vseh smrtnih primerov).

Pomen zdravega srca in ožilja je tudi v gorah očiten — tako za uspeh same dejavnosti, najsi bo to hoja, plezanje ali karkoli drugega, kot seveda za varnost. Poleg splošno znanih in veljavnih dejavnikov tveganja za *bolezni srca in ožilja (kajenje, zvišan krvni pritisk,* zvišan holesterol, debelost in podobno) so v gorah najpomembnejši starost, moški spol in netreniranost.

Starost — Po statistikah evropskih držav z najbolj obiskanimi gorami (Avstrija, Francija, Švica) se tveganje glede srčne kapi pri gornikih začne okrog 30. leta starosti, po 40. letu pa se zlasti pri moških hitro povečuje. Najbolj so ogroženi moški, starejši od 59 let, pri katerih je med vzroki smrti marsikje nenadna odpoved srca celo pogostejša kot poškodbe.

Moški spol — Ogroženost žensk je v vseh starostnih skupinah bistveno manjša.

Netreniranost — Srčna kap in posledična nenadna odpoved srca v gorah grozita predvsem netreniranim ljudem — zanje predstavljajo gorniške aktivnosti štirikrat večje tveganje kot bivanje v dolini.

Med **faktorji tveganja** za nenadno srčno smrt v gorah je na prvem mestu telesni napor, vplivajo pa tudi nadmorska višina in klimatske razmere.

Glede na veliko množico planincev, alpinistov, turistov, letalcev in drugih, ki se vsaj občasno zadržujejo v slo*venskih gorah, je videti število nesrečnih dogodkov so*razmerno nizko, vendar ni tako. V letu 1995 smo gorski *reševalci opravili 173 reševalnih akcij, več kot 250-krat* pa smo nudili prvo pomoč planincem izven organi*ziranih reševalnih akcij. Kljub temu je leta 1995 v naših* gorah 14 ljudi umrlo, med njimi najmanj štirje zaradi nenadne odpovedi srca. Leta 1996 pa je v naših gorah umrlo kar 37 ljudi. Zdravniki menimo, da je število smrti zaradi nenadne odpovedi srca v gorah verjetno podcenjeno, saj gorniki ob zastoju srca lahko omahnejo in padejo v globino, zaradi česar se kasneje kot vzrok smrti namesto odpovedi srca včasih navajajo poškodbe zaradi padca.

PRIMERI

1. *70 let star moški, navdušen planinec, vendar srčni* bolnik, ki je med drugim že prebolel srčno kap, se je *vzpenjal na enega od vrhov v Karavankah. Zdravniki* so mu zaradi prizadetosti srca že večkrat odsvetovali *ukvarjanje z gorništvom, vendar nasvetov ni upošteval.* Pod vršnim grebenom se je nenadoma zgrudil brez znakov življenja. Sopotniki so pričeli z laičnim oživljanjem. Ker je imel edini gorskemu reševanju namenjeni policijski helikopter takrat nalogo na drugem koncu Slovenije, je na kraj dogodka pripeljal reševalce in zdravnico šele dobri dve uri kasneje. Zdravnica je kljub temu poskušala z oživljanjem, ki pa ni bilo uspešno.

Znano je pravilo, da zdravemu srcu ne škoduje niti najhujše naprezanje. Potencialno nevarne pa so latentne bolezni in okvare, na primer srčne napake ali neugotovljene zožitve ožilja, ki se lahko manifestirajo šele ob povečanih telesnih obremenitvah in na primer med naporno gorniško aktivnostjo lahko privedejo do tragedije. Da so lahko ogroženi tudi gorniki, ki nimajo očitnih dejavnikov tveganja, dokazujeta primera iz gorniške sezone 1996.

2. *53 let star moški, dotlej vedno zdrav, zadnjič pre*ventivno zdravniško pregledan pred letom dni, v dobri *telesni kondiciji, zadnjih deset let nekadilec, se je pred* kratkim vrnil s trekinga v Južni Ameriki, na katerem ni imel zdravstvenih težav. Med vzponom na Triglav mu je korak nenadoma zastal, na ženino vprašanje je odgovoril, da mu je slabo, nato se je zgrudil in izgubil zavest. Naključna mimoidoča planinca sta ga začela oživljati z umetnim dihanjem in zunanjo masažo srca. Po šestdesetih minutah neuspešnih naporov sta z oživljanjem prenehala. Dvajset minut kasneje je na kraj dogodka priletel helikopter z gorskimi reševalci in zdravnikom, ki je ugotovil smrt.

3. Pred eno od največjih planinskih postojank v Julijcih je s skupino prijateljev počivala 32-letna planinka. Do takrat je bila vedno zdrava, v dobri kondiciji, redno je obiskovala gore in tudi usodnega dne med vzponom ni navajala nikakršnih težav. Med pogovorom se je nenadoma nagnila naprej in se zgrudila, pomodrela in prenehala dihati. Prisotni so takoj začeli z laičnim oživljanjem in alarmirali Gorsko reševalno službo (GRS). Ker je bil helikopter z reševalnim moštvom vključno z zdravnikom že v zraku (vračal se je z druge reševalne akcije), je že dvajset minut po dogodku priletel na kraj nesreče. Kljub oživljanju je planinka umrla.

PRAVOČASNO IN PRAVILNO

Znano je, kako pomemben je pri nujnih stanjih čas od nesrečnega dogodka do prve pomoči in še bolj do nujne medicinske pomoči (NMP). Pri nenadnem zastoju srca ali hudih poškodbah so odločilne minute. Urgentni pacienti v gorah so zato v primerjavi s tistimi v urbanih predelih večinoma v slabšem položaju. Čas do prihoda reševalne službe in nudenja nujne medicinske pomoči je v gorah praviloma daljši. Obvestilo o nesreči pogosto zamuja, mobilizacija amaterskega reševalnega moštva GRS pa je dolgotrajnejša kot mobilizacija poklicne službe NMP zdravstvenih ustanov. Dostop do *pacienta v gorah je zahteven in razen pri helikopter*skem reševanju tudi dolgotrajen. Zaradi pomanjkljivih *podatkov je včasih potrebno zamudno iskanje. Pacien*ta dodatno ogrožajo vremenski in drugi vplivi (mraz, *izsušenost in izčrpanost po napornih turah ipd.).* Zdravniki in reševalci se zato v gorah soočamo z dodatnimi izzivi in težavami pri nudenju NMP.

Z uvedbo helikopterskega reševanja je bil v slovenskih gorah dosežen pomemben napredek v hitrosti in kvali-

teti NMP, kljub temu pa včasih prihajamo prepozno. Zdravniki si kljub organizacijskim in drugim oviram prizadevamo za uvedbo stalnih dežurstev celotnega moštva za gorsko reševanje, kar bi skrajšalo naš odzivni čas in zvečalo možnost preživetja najhuje prizadetih gornikov. Žal nam to doslej ni uspelo.

Poleg takojšnjega nudenja prve pomoči in čim prejšnje zagotovitve nujne medicinske pomoči je za preživetje ob nujnih stanjih odločilnega pomena pravilnost oziroma kvaliteta ukrepanja. Priporočila za ukrepanje prisotnih ob nenadnem srčnem zastoju in drugih življenje ogrožajočih stanjih v gorah so enaka kot v drugih okoljih in so bila objavljena tudi v reviji Za srce (ABC program oživljanja, veriga preživetja).

POVABILO V GORE

Namen prispevka seveda ni odvračati od zahajanja v gore. Želim le opozoriti na nekatere nevarnosti gorništva in svetovati, kako jih lahko zmanjšamo ali se jim izognemo — z ukrepi, ki so veljavni za zdravo življenje tudi v dolini. Pomembna ukrepa za zmanjševanje tveganja nesreč ali nenadne odpovedi srca v gorah sta predvsem redna telesna aktivnost in ocena zdravstvenega stanja ter zmogljivosti. Posvetovanje z izkušenim zdravnikom priporočamo vsem, ki jih pestijo zdravstvene težave ali imajo vsaj prisotne dejavnike tveganja za srčnožilne bolezni (na primer kajenje, hipertenzijo, zvišan holesterol itd.), in še posebej starostnikom.

Na koncu prispevka moram poudariti, da pri ljudeh, ki se redno ukvarjajo s športnorekreativnimi dejavnostmi in so torej dobro telesno pripravljeni, gorniške dejavnosti ne predstavljajo povečanega tveganja v primerjavi s prebivalstvom, ki ne zahaja v gore. Zdravniki razumno, sposobnostim in zdravstvenemu stanju primerno gorništvo celo priporočamo zaradi ugodnih učinkov, omenjenih v uvodu. Zlasti gorsko popotništvo in planinstvo tudi z zdravstvenega stališča sodita med najlepše in najbolj priporočljive športnorekreativne dejavnosti.

IN ŠE ENA NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

SLOV. ISTRA, ČIČARIJA, BRKINI IN KRAS

KARLO KOCJANČIČ, MARJAN TOMŠIČ

Ni običaj, da bi planinski vodnik predstavljali kot čisto pravo leposlovno knjigo. Pri planinskem vodniku po slovenski Istri, Čičariji, Brkinih in Krasu delamo izjemo: ker je to nasploh prva izdaja vodnika po tamkajšnjih hribih, gričih, podzemlju in poljih, ker jo je pisala vrsta odličnih poznavalcev posameznih predelov obravnavane pokrajine, ker ni samo ali predvsem s podatki opremljena knjiga, ampak je malone na vsaki njeni strani čutiti melanholično primorsko avtorsko dušo, ki je delu vtisnila tudi marsikateri primorski besedni izraz in ker jo uvaja vsaj en prispevek, ki bi pravzaprav sodil v drugačno knjigo, kot pa je planinski vodnik.

Vodnik je izšel v uredništvu ***Milana Cilenška*** *kot 161. publikacija Planinske založbe Planinske zveze Slovenije, napisali pa so ga* ***Ines Božič Skok, Branko Bratož-Ježek, Darko Butinar, Mirjam Frankovič Franetič, Vladimir Ivančič, dr. Mitja Kaligarič, Karlo Kocjančič, dr. Lovrenc Lipej, Franc Malečkar, Emil Orel, Pavel Skrinjar, Raul Šiškovič*** *in* ***Marjan Tomšič,*** *avtorji fotografij so Branko Bratož-Ježek,* ***Vojko Franetič*** *in* ***Hinko Poročnik,*** *recenzenti* ***Sandi Blažina, Jože A. Hočevar,*** *Vladimir Ivančič,* ***Božo Jordan, Magdalena Svetina-Terčon*** *in* ***Jože Šonc.*** *V nakladi 3000 izvodov je vodnik letošnjega marca natisnila Tiskarna Jože Moškrič iz Ljubljane.*

Knjiga je sestavljena po vzoru drugih planinskih vodnikov, ki so doslej izšli v Planinski založbi PZS, le da so nekatera splošna poglavja prispevali dobri poznavalci kraškega podzemlja, rastlinskega in ptičjega sveta ter znanih plezalskih predelov. Posebej je opisana »pot gradov«, vsaj dve krožni poti in dve transverzali, poti po Krasu in posebej dostopi na Slavnik. Kazalo na koncu knjige je tako pregledno, da je mogoče v hipu najti delček pokrajine, ki ga potrebujemo.

Kako je ta planinski vodnik vendarle drugačen od drugih, naj ilustrira prispevek Marjana Tomšiča »Vino-

Kubejski tabor

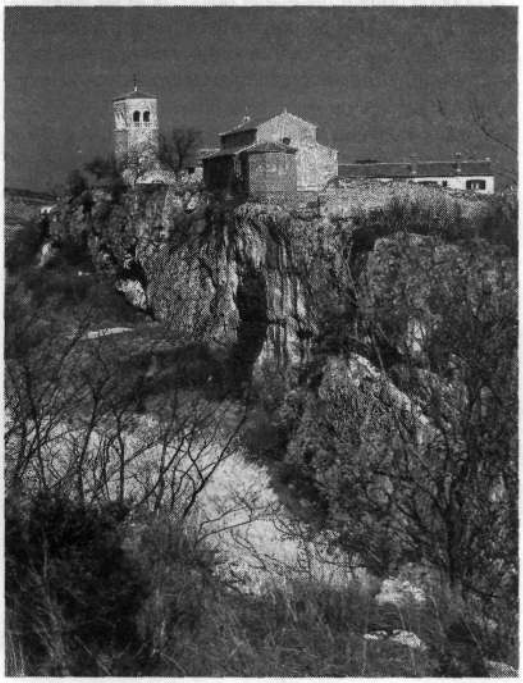

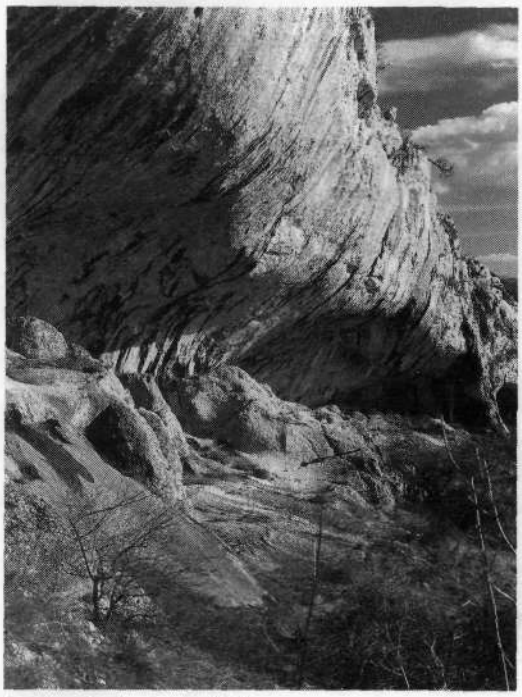

Močni spodmoli v steni pod Sočergo *Foto: Branko Bratož-Ježek*

grad z griča spušča se v ravnino...« z začetka te knjige, ki bo v vseh letnih časih zanesljivo našla širok krog bralcev in uporabnikov. (Op. ur.)

* * *

Če bi hodil po Istri desetletja dolgo, bi je še vedno ne spoznal; še bolj bi me presenetila s kakšno globačo ali slapom ali naravnim menhirjem, visokim petdeset in več metrov. Ali pa bi nenadoma zagledal žival, ki je ni v nobeni knjigi, niti ne v spominu Istranov.

Resnično, čudežna je ta dežela, mila, a tudi ostra in trda. Na pobočjih skriva cerkvice, ki so se zlile s pokrajino; tako zelo so se ji prilagodile, da jih kaj lahko zamenjaš za visoko skalo, za sivo pečino. In ko prideš do nje, se ti razkrijejo skrivnosti; tu se košatijo hrasti z vejami, debelejšimi od vratu kakega gajarda, istrskega vola. Ko stopiš v cerkev, pa imaš živ občutek, da si se znašel v drugem času, v času, ko so Istrani hodili bosi in so si z motiko, težko pet kil in več, služili vsakdanji kruh.

In potem greš dalje, spustiš se v nižino — in tu se ti razkrijejo vzročki in prikaže se še ena cerkvica, v kateri še bolj diha čas svoje brezčasje. Milo te tu nekaj pobožа, se te notranje dotakne in ti prišepne prastaro zgodbo o dobrih in poštenih ljudeh; o ljudstvu, ki je še živelo po naravnih in božjih zakonih.

In greš dalje. Na visoki skali, visoko nad dolino, te pozdravlja cerkev — trdnjava. Ko se vzpneš k njej, zasije vate belina hostije; bel krog, ki odrešuje. Veter se zapodi v borovce in jih razkuštra; zadiši po borovih iglicah, po smoli in zdravju.

Odpihne te, pa se znajdeš na Lačni, na hrbtu okamenelega dinozavra. Burja češe ostro travo, nad Bržanijo in Kraškim robom se boči jasno, kovinsko modro nebo. Tu plamenijo beli zublji posebne energije; tiste, ki dviga in te naredi lahkega kot pero.

Val vzhičenja te vzame s sabo, in še preden se zaveš, si že v »ušesih Istre«; v ogromnih, proti dolini odprtih in elegantno zaobljenih pol-jamah. Pol-jamah zato, ker jih je čas (morda morje, morda ogromna, silovito deroča reka) izdolbel, izlizal v skalni hrib, pa so zdaj kakor velikanske, vesolju prisluškujoče školjke. Če v njih, v kakem kotu, tenko prisluhneš, boš slišal, kaj se pogovarjata kmeta pred mlinom v dolini in kaj se dogaja v daljnih galaksijah, v rojih nočnega ozvezdja.

In tu so klini, jeklenice in skale — in zdi se ti, da si se znašel nekje v pogorju Triglava. Iluzija je kratka, in že si na vrhu, pa se z roko ljubeče dotakneš Slavnika, z dlanjo pobožaš Kojnik, pihneš proti Žbevnici in stopiš k Svetemu Kiriku, kjer se prikloniš prednikom in prisluhneš neki drugi Istri; skrivnostni, lunarni, prastari.

Odtod te nagajivi duh Orko ponese čez globoko dolino in te postavi pred porušen zvonik. Tu si žalosten, kajti zvonik, ki se je nekoč videval z vseh koncev Istre, je le še kup kamenja. Otožnost prežene šum reke Dragonje. Srebri se globoko pod tabo, vijuga v soncu in se spušča proti morju. Stopiš na prste in pogledaš prek Zankoličevega mlina in prek Boršta, pa se ti zasrebri druga istrska vodena kača: Rokava.

S Pomjana te kliče Sveti Jurij in te vabi na Stražo. Greš, stopiš, hodiš, hodiš dolgo in se potem ustaviš na vrhu, na nevidnih ostankih rimskega časa. Odtod: božanski razgled! Morja srebrni lesk ti jemlje vid, spodaj se ti klanja »glava Istre«: Koper, Capodistria...

Kakor obljubljena dežela, kakor svetopisemska pokrajina se prikazuje jugozahodni del Slovenske Istre. Sveti Marko, Malija, od sonca ožarjena Izola. Občutek je znan, že nekoč in nekje viden. Tako je delovala nate tudi Pregara, zdaj pa delujejo Koštabona, Krkavče, Puče, Sveti Peter, Piranski zaliv, Piran, Portorož... Oljke, najsvetejša drevesa Istre, so srebrne; skoznje odzvanja poldne s šentpetrskega turna. Oljke: prastare, in oljke, Gospodove.

Ni dobro biti le v višinah, omotica je prehuda, zato se spuščamo pod Koštabono in že od daleč slišimo šumenje slapa Supota. Ko ga uzremo, nekdo vzklikne: »Kakor v Koloradu!« Takšnih in manjših slapov je ob rečicah in ob potokih v dragah še dosti. Voda se spušča z diskastih kamnitih plošč in pada v globino, dolbe tolmune. Na pobočjih pa se zlati brnistra in je maj in je junij in je pomlad, ki omamlja.

In kar zaslišiš verze milega poeta in duhovna Slovenske Istre **Alojza Kocjančiča**:

Vinograd z griča spušča se v ravnino
in očarljivo breskev vmes zardeva.
Pod oljkami nekje dekle prepeva,
galeb tam kroži nad morja gladino.

Za njegovim pojočim glasom hiti drug poet, trmasto samosvoj Boršteran **Edelman Jurinčič**:

Na štirnah pojejo ženske,
na vardah orjejo moški.
V Dragi gnezdijo šoje,
pri virih ritajo junci.

Obema sledi v Istro zaljubljeni Čubejec **Rafael Vidali**:

Če zazreš se v Istro,
boš čutil, kako globoko diha,
in videl, kako nebo je bistro,
kako je vse s soncem obsijano;
vsak pogled se v srce zariše
in vse je z ljubeznijo pretkano.

Tako čuti in o poteh Šavrink in Šavrinov zapiše ljudska pisateljica **Marija Franca** iz Gračišča:

»Družbo se je hitro našlo, saj so bile ceste in poti polne popotnikov. Bilo je živahno, veselo. Klepetali smo in pozabili na vse drugo. Ljudi in živali je bilo povsod polno, vse je žuborelo. Eni so peli, drugi žvižgali, se smejali. Da bi bil kdo utrujen? Kje pa, ne duha ne sluha! Še zavedli se nismo, kdaj smo prišli v Koper.«

Sončni veter ali burja ali roke hrasta ali plamenčki oljk te spet dvignejo — in že si na Kubejski Vardi. Pozno popoldne je, meseca novembra, pa stopiš čez travnik in zaiskri se biser: od nebeške luči obsijani kubejski grad na temnem ozadju predvečerne sence. Deluje kakor čudež, kakor podoba iz sanj. Očaran strmiš v kristalno lepoto in se čudiš, čudiš prividu.

Potem dvigneš pogled in nad tabo se že iskri nočno vesolje. Treba si bo poiskati prenočišče. Pa stopiš do zanigrajske stene in se zlekneš na klop v varnem bivaku. Tu te vzame spanec s seboj na dolg potep po sanjsko nebeški Istri.

Ko te zjutraj zbudi sonce z zlato metlico in se spet znajdeš sredi te povsem stvarne Istre, nisi prepričan, katera je lepša: tista iz sanj ali ta, ki jo zrejo še zmerom zaspane oči.

Čez Istro leti konj jutranje zarje. Široko razpira svetleča krila. Na njegovem hrbtu ždijo kamnite vasice: Gradin, Pregara, Hrvatini, Hrvoji, Koštabona, Šmarje, Puče, Srgaši, Popetre, Smokvica, Movraž... In vsa ta naša prelestna, čarodejno lepa Istra se dviga s krilatim konjem v nebo.

POTNIKI ADRIE AIRWAYSA POZNAJO SLOVENSKE »OSVAJALCE NEKORISTNEGA SVETA«

SKALE, LED IN SNEG

MARKO PREZELJ

Približno tretjina letošnje prve številke revije »Adria«, »In-Flight Magazina« slovenskega letalskega prevoznika Adrie Airways, namenjenega potnikom na poletih Adrie, njen osrednji del, je posvečen slovenskemu alpinizmu in alpinistom, ki so osvajali nekatere od najmogočnejših in najbolj znanih svetovnih gorskih vrhov in pogorij. Urednica ***Brina Kovač*** *je s tem potegnila atraktivno potezo: ko je z več prispevki znanih slovenskih alpinistov širnemu svetu povedala, kakšnih gorniških dosežkov so zmožni slovenski alpinisti, je posredno dala vedeti, da so ti junaki ledenih prepadov in osemtisočakov gotovo iz dežele, kjer so tudi gore in bi bilo torej vredno obiskati njihovo gorato domovino.*

Alpinističi del razkošno opremljene revije uvaja prispevek ***Matevža Lenarčiča*** *»Aljaska, življenje kot fikcija«, v katerem avtor na primeru tega goratega dela Zemlje nekoliko popisuje to pokrajino in nekoliko premišljuje o njej, tudi s fotografijami, ki nemara povedo še več kot besedilo. —* ***Ines Božič Skok*** *nato piše kratko zgodovino slovenskega alpinizma »ali bolje oris slovenskega alpinizma« od prvega slovenskega alpinista* ***Valentina Staniča*** *do današnjih dni, ki je spet ilustrirana s številnimi velikimi odličnimi fotografijami od severne stene Triglava do Himalaje in Patagonije. —* ***Iztok Osojnik*** *v prispevku »Končno svoboden« piše o tem, zakaj pleza, ko je to vendar izzivanje smrti,* ***Bine Mlač*** *predstavlja »Odisejado Daulagiri 1981«, eno izmed velikih gorniških zgodb pokojnega* ***Staneta Belaka-Šraufa*** *in njegovih odpravarskih prijateljev, ki je ves čas nosila grenak priokus nedosegljivega,* ***Marko Prezelj*** *piše v prispevku »Skale, led in sneg« o snežnem plazu, ki je na pobočjih Apija v Himalaji lansko jesen njemu in* ***Andreju Štremflju*** *prekrižal račune, Matevž Lenarčič piše zatem o slovenski šoli za gorske vodnike v Nepalu, alpinistični blok v reviji pa konča* ***Viki Grošelj*** *z razmišljanjem o alpinizmu kot pustolovščini, ki je, kot piše, nepogrešljiv del njegovega življenja.*

Z dovoljenjem založnika revije ponatiskujemo prispevek Marka Prezlja »Skale, led in sneg«, ker je dogajanje razmeroma blizu in ker o tem delu lanske nadvse uspešne jesenske slovenske odprave v Himalajo v Planinskem vestniku še nismo pisali. (Op. ur.)

* * *

Grozovit ropot mi pretrga prijeten spanec. V polsnu s strahom spoznam, da mi zasipa glavo. Plaz! Sunkovito se obrnem na trebuh in skrčim kolena. Zazdi se mi, da se premikam, nato pa ropot poneha. Nekako se skobacam izpod kupa snega in ledu. Andrejeva (**Andreja Štremflja**; op. ur.) senca sedi in stoka. »A si živ?« izdavi. »Sem,« rečem, vendar nisem povsem prepričan. Rad bi sanjal naprej.

Leva noga me neznosno boli. Hlastam za zrakom in se začenjam zavedati.

Andrej je dobil močan udarec v desno roko, mene pa je kos ledu zadel v predel levega gležnja.

Nikakor se ne morem nadihati. Bolečina narašča, strah popušča. Andrej se obleče ter zleze iz podrtega in napol zasutega šotora. Razmišlja namesto mene, jaz pa ležim in diham. Počasi vame spolzi popolno dojemanje položaja. Andrej odkopava šotor in me sprašuje, kaj bova storila. Nič me ne zanima. Boleča noga je kot magnetno polje, ki odganja misli. Pogovarjava se tako,

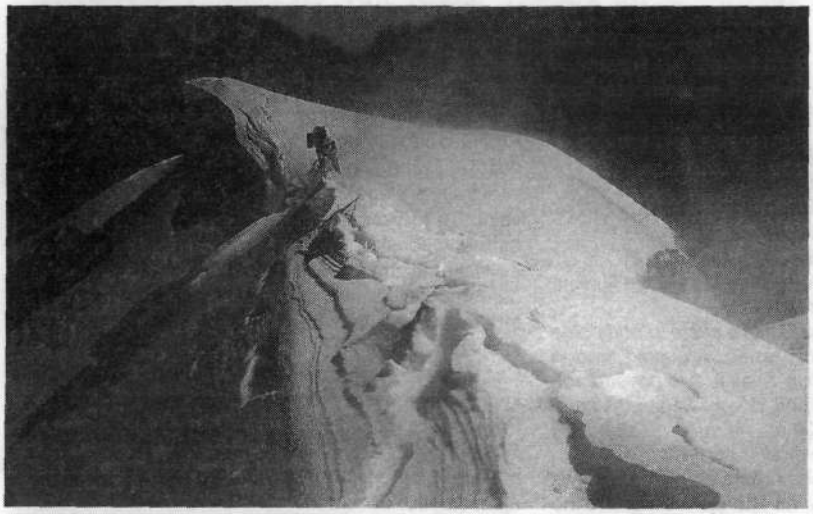

Api Himal v Nepalu

da drug drugemu skozi podrt šotor navajava ugotovitve, ki jih poznava oba, in počasi prideva do edinega možnega zaključka. Sestop brez obotavljanja.

Kljub izredno kratkemu spancu sva popolnoma budna. Obujem čevlje in se kremžim od bolečin. Pospraviva vse v nahrbtnika in začneva sestopati. Andrej me pod bivakom po vrvi spusti prek strme stopnje, ki je pred nekaj urami, ko se je luna igrala s črnimi sencami, izgledala previsno. Na prelomnici se ustavim in mu kričim, naj pride za mano. Ne sliši in močno zateguje vrv. Naslednji krik doseže njegova ušesa. Spusti vrv in začne sestopati. Glede na bolečine v roki mu gre kar dobro.

Čas teče počasi. Utrujen nisem več, zaspan in žejen tudi ne, le noga me boli. Začne me skrbeti, kaj bo z njo. Stvari, ki so se mi zdele še pred nekaj urami pomembne, popolnoma izginejo z mojih zapletenih miselnih tirnic. Nadomesti jih želja po čim hitrejšem prihodu v zavetje baze ter pazljivo prestavljanje nog.

Podobno kot na Kanču, ko sva po štirih dneh plezanja po novi smeri stopila na vrh osemtisočaka.

Vrh?

Vrh česa?

Mrtve, mrzle kamnite gmote, okovane v led! Tisti trenutek mi je to pomenilo samo konec mučne hoje navkreber in predvsem konec opojnega pričakovanja. Za droben trenutek me je obliznil sproščujoč občutek. Nadomestila ga je gola praznina.

Otopelo sem prestavljal noge, ne da bi pri tem razmišljal kam in kako. Hojo, to banalno, mehanično početje, sem povsem avtomatiziral. Na nič drugega nisem mislil kot na to, kako zoprno je dvigniti nogo in kako prijetno jo je prepustiti težnosti, ki neznansko olajša to nadležno početje. Brez števila korakov sem že napravil, a nikoli nisem razmišljal tako preudarno. Ali pač? V šotoru, kjer sva imela zadnji bivak, sem vzel v roke tri že poslikane filme in ugibal, ali bi jih vzel s seboj ali pa pobral ob sestopu.

Iz scefranih misli se mi je tedaj odtrgalo:

»To je masa! Energija!«

Prepričljivo sem težkal z roko, nato pa vrgel filme v nahrbtnik, ki skupaj z dragoceno opremo počiva v šotoru ob tistih skalah, dokler jih ne bodo gospodarji višin — mraz, veter, sonce in sneg — sprejeli medse. Čeprav sva zaradi zahtevnosti terena nad zadnjim bivakom sestopila po drugi smeri, se z grenkobo spominjam tiste »mase«, saj imava s spodnjega dela smeri zdaj le Andrejeve posnetke. Žalostno, a z upanjem v očeh sem se kasneje s tabora tri poslavljal od bivaka na grebenu, na tihem pa koval pregrešne načrte, kako bi filme dobil nazaj...

Andrej preišče pobočje in me spušča navzdol. Drsim po boku in zadnji plati. Na položnih delih si pomagam s palicami, zadnji šop ledeniških razpok pa prebodem s poskoki na eni nogi. Najmanjša napaka zaposli moja pljuča. Začenja se daniti.

»Spet sem obogatil svojo zbirko nesrečnih naključij,« pomislim.

Plezalni pas je eden od osnovnih kosov plezalne opreme. In če takšen kos izgubiš, se znajdeš v... Meni se je v Patagoniji zgodilo prav to. Plezalni pas mi je med preoblačenjem ob vstopu v smer zdrsnil v robno zev. V razpoko med skalno steno in ledenim pobočjem. Nisem se preveč vznemirjal. Mislil sem si: »Zlezem not', pa ga 'mam spet nazaj.«

Najprej sem se spustil do prve možne postaje. Pasu ni bilo, videl pa tudi nisem več. Vrnil sem se k nahrbtniku in se oborožil s čelno svetilko.

»Zdaj je moj!« sem si mislil in se nejevoljno spuščal v razpoko. Globina krajne zevi je moj optimizem hitro požrla. Z vetrovko sem brisal smrdeče ostanke prebavljene hrane, ki jih je Andrej tik pred tem z olajšanjem spustil v razpoko iz svojega črevesja. Pasu pa še ni bilo videti.

»Drek!«

Res je bil. V resnici, pa tudi tako. Na mestu, kjer je prej široka razpoka izginjala v za dlan ozko poklino, sem spoznal, da je pas za vedno izgubljen. Moja jeza je

med plezanjem iz »straniščne školjke« prerasla v prepričanje, da mi to ne bo preprečilo plezanja.
»..rc! Men' se pa res zmer' vse nar'di.«
»Ja, greva v bazo. Boš tam dobil kakšnega.«
»To pa ne! Bom že neki spacou!«
Andrej me je molče opazoval, ko sem iz trakov in vrvic »pacal« plezalni pas. Mislil si je svoje. Jaz tudi. Med vzpenjanjem po pritrjenih vrveh sem »pas« še malo popravil, tako da me kmalu sploh ni več motil.
Počasi prečim ledenik. Andrej me sprva potrpežljivo čaka, po mojem prigovarjanju pa odide do travnate ledeniške morene in me tam počaka. Pričenjam se zavedati druge dimenzije časa, ki me bo spremljal do ozdravitve. Moji premiki so počasni, a vztrajni. Razdalje delujejo nepremagljivo, s stalnim premikanjem pa slednjič dosežem prvi rob in tako naprej do najbolj oddaljenega. Na moreno se privlečem s precejšnjimi težavami.
V orkanskem in sunkovitem vetru sva plezala proti vrhu. Ob nenadnih sunkih je izgledalo kot na bojišču ob eksploziji bombe. Veter naju je potisnil ob tla, kjer sva se s strahom oklenila skal. Strmina je kmalu nekoliko popustila in po stotih metrih sva prišla do točke, kjer je bilo nad nama le še sinje modro nebo. Nobenih skal več. Lagodje, ki me je prevzelo, je bilo tako prvinsko, da sem najprej zavriskal, potem pa kar obsedel. Pravega zmagoslavja nisem občutil. Dejstvo, da nama je uspelo priplezati na patagonsko ostrico, mi je začrtalo širok nasmeh na ustnice. Andreju tudi. Režala sva se drug drugemu. Vsa napetost in negotovost pred spremembo vremena je popustila. Za trenutek se mi je zazdelo, da bi na vrhu kljub vetru lahko ostal za vedno. Čas se je tisti trenutek najbrž ustavil. »Plesala« sva okrog vrha in se dobesedno naslanjala v veter, ki je plezalo vrv igrivo premetaval po zraku. Prav prisiliti sva se morala, da sva začela sestopati.
Kamenje se prevrača in jaz z njim. Navidez zapletena situacija se mi zdi vedno bolj preprosta. Oprem se na palici, prislonim zlomljeno nogo, hitro prestavim zdravo nogo, nanjo prenesem težo, premaknem palici in ponovim proces.
Na robu sedi Andrej in tali sneg. Videti je utrujen. Proti pričakovanjem z lahkoto sezujem čevelj. Gleženj in stopalo v hipu zatečeta. Kot bi ju napihnil. Medtem ko čakava, da naju pobožajo prvi sončni žarki, v bazo sporočiva osnovna dejstva in prosiva za pomoč.
Nočeva dramatizirati. Analizirava najin sestop po pobočju pred nama. Veliko prečenje, ki sva ga napravila med nočnim sestopom, se Andreju sprva ne zdi verjetno. Pokažem mu najine sledi. Natančno pregledava vse možne variante in ugotoviva, da sva v temi prečila predaleč, a kljub temu našla logične prehode. Mesto, kjer sva imela šotor, je bilo resda v vpadnici vršnih opasti, večjih ledenih odlomov pa ni bilo nad njim. Nočne kanonade si ne znava utemeljiti.
Skuhava makarone in spakirava nahrbtnike. Hodim izredno počasi, zato kmalu odložim nahrbtnik. Andrej ima precej težjega. Na udobnih skalah se nastavi soncu in počaka Šerpe. Razmeroma hitro pridejo naproti, kmalu za njimi pa tudi Roman (**Roman Robas**; op. ur.),

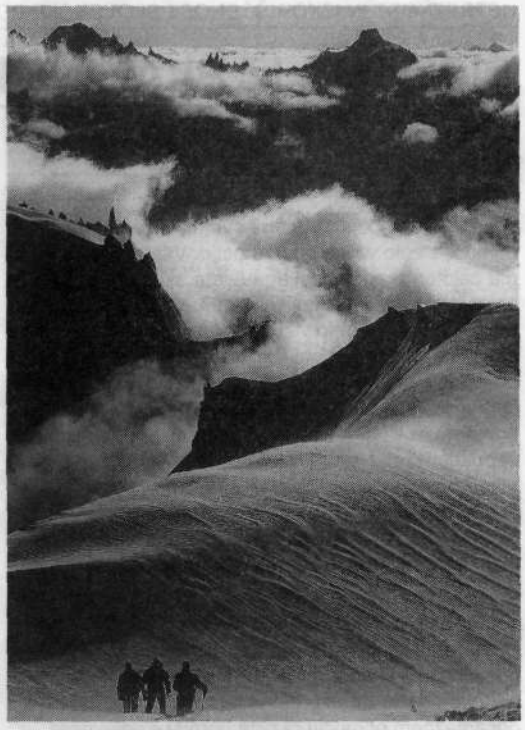

Pogorje Mont Blanca: kakšne globine, kakšne višine, kakšne strmine, kakšne ostrine!
Foto: Marko Prezelj

ki mi imobilizira nogo in postreže s tabletami proti bolečinam. Nekaj časa hodim še samostojno, ko pa z morene sestopimo na razbit ledenik, prekrit s kamenjem, se bolj plazim kot hodim. Moji premiki so tako nerodni in počasni, da se Šerpe odločijo za nošnjo. Ko se oklenem nosaških ramen, se počutim zelo nelagodno, kmalu pa spoznam, da drugače ne bom prišel v bazo.
V bazi je živahno. Vsakega posebej zanima, kaj se je zgodilo. Naš zdravnik (**dr. France Srakar**; op. ur.) me takoj pregleda in mi namesti mavec. Pravi, da je slabše, kot je pričakoval.
Po desetih dneh nadležnega čakanja na transport v dolino pride v bazo šest nosačev. Dva si naložita tovora z najino hrano in opremo, ostali štirje pa si izmenoma nalagajo mene. Po štirih dnevih nošnje, ki je bila zame pogosto prava muka, so me prinesli do ceste. Usedla sva se na avtobus in se odpeljala ortopedski kliniki in vsem produktom civilizacije naproti.
Odprava kot celota mi kljub nesreči ne bo pustila odrinjenih spominov. Poleg plezanja sem videl in doživel veliko nepozabnih stvari, brez katerih si ne znam predstavljati prave alpinistične odprave. Ledeni plaz pa mi je pustil nepozabno izkušnjo in mi v določenem smislu zbistril glavo.
Srečam znanca, ki po krajšem pogovoru kot že mnogi pred njim zaključi: »Zdaj boš vsaj lahko nekaj časa pri miru.«
Bom res?

USTREZNOST IN IZKORIŠČENOST SLOVENSKE POKRAJINE ZA GORNIŠTVO — 2

DIPLOMA IZ PLANINSTVA (NADALJEVANJE)

SAŠA JEREB

Največjo primernost za gorništvo glede na planinske poti imajo območja alpskega sveta. Tu je pet od šestih območij z zelo veliko primernostjo. Vsa območja oziroma celoten predel alpskega sveta skupaj imajo če že ne zelo visoko pa vsaj visoko primernost za gorništvo. Edino območje z zelo visoko primernostjo za gorništvo glede na planinske poti, ki ni v alpskem svetu, je v predalpskem svetu. Večina od ostalih 20 območij omenjenega sveta kaže le zadovoljivo, nekaj pa tudi visoko primernost. Precej slabše je z območji dinarskega in subpanonskega sveta, kjer so območja z zadovoljivo primernostjo popolnoma v prevladi. Najslabše so razmere v območjih primorskega sveta, kjer vsa štiri območja kažejo na to, da so glede na dejavnik planinske poti brez posebne primernosti za gorništvo.

PLANINSKE KOČE

3. **Objekti za bivanje in oskrbo** oziroma planinske postojanke so nepogrešljiv del planinske infrastrukture. Njihovo število in razprostranjenost kažeta, kako so v posameznem območju razvite gorniške dejavnosti.

Pri svoji metodi vrednotenja pokrajine za gorništvo sem upoštevala objekte za bivanje in oskrbo odprtega tipa, ki jih upravljajo planinska društva, ter tiste, ki so jih planinska društva odstopila drugim organizacijam, pa imajo v njih člani planinskih društev popust pri prenočevanju.

Pri tem dejavniku sem upoštevala dva kriterija: število objektov za bivanje in oskrbo in število ležišč v njih.

Po podatkih PZS iz leta 1995 je v Sloveniji 165 objektov za bivanje in oskrbo v gorskem svetu. Od tega je 137 planinskih koč in domov (66 koč in 71 domov) ter 28 ostalih objektov za bivanje in oskrbo (13 zavetišč in 15 bivakov).

Največ objektov za bivanje in oskrbo je v območjih alpskega sveta, in sicer 91 ali 55 odstotkov. Zopet prednjačijo Julijske Alpe s 46 planinskimi postojankami. V 21 območjih predalpskega sveta je skupaj 48 objektov za bivanje in oskrbo, kar pomeni 29 odstotkov vseh takih objektov v gorskem svetu Slovenije, od tega največ v Posavskem hribovju, in sicer 21. Tudi visoke planote dinarskega sveta kažejo z 19 objekti za bivanje in oskrbo — oziroma 12 odstotki — še kar ugodno stanje. Precej slabše so razmere v območjih primorskega in subpanonskega sveta. V prvih so 3 oziroma 2 odstotka, v drugih pa 4 oziroma dobra 2 odstotka vseh planinskih postojank.

V 165 objektih za bivanje in oskrbo je po podatkih PZS za leto 1995 skupno 7647 ležišč. Tudi po številu ležišč v svojih objektih za bivanje in oskrbo daleč prednjačijo območja v apskem svetu. V 22 območjih tega predela Slovenije je kar 5246 ležišč, kar pomeni 69 odstotkov vseh ležišč v planinskih postojankah Slovenije. Samo Julijske Alpe imajo 3065 ležišč oziroma 40 odstotkov. Nadaljnjih 1711 ležišč ali 22 odstotkov premorejo postojanke v območjih predalpskega sveta. Največ v tem predelu Slovenije jih ima Posavsko hribovje. S 465 ležišči oziroma 6 odstotki sledijo območja dinarskega sveta. Tu so vsa ležišča v predelu visokih dinarskih planot, medtem ko so območja nizkih dinarskih planot brez planinskih postojank in s tem tudi brez ležišč. Precej manjšo primernost kažejo tudi pri tem kriteriju območja subpanonskega in primorskega sveta. V subpanonskem svetu je 2 odstotka vseh ležišč v planinskih postojankah Slovenije; teh ležišč je 165. Še slabše so prenočišča zastopana v primorskem svetu, ki nudi skupaj 60 ležišč oziroma le en odstotek.

Z združevanjem teh dveh kriterijev kaže vsako od 70 območij gorništva v Sloveniji določeno stopnjo primernosti za omenjeno dejavnost glede na objekte za bivanje in oskrbo oziroma planinske postojanke.

Od 9 območij z zelo visoko primernostjo za gorništvo glede na objekte za bivanje in oskrbo jih je kar 8 v alpskem svetu, od tega 5 v Julijskih Alpah, kjer so v absolutni prevladi. Kamniško-Savinjske Alpe in osrednji del Karavank izkazujejo povečini visoko primernost. Skrajni zahodni in vzhodni del Karavank pa sta, upoštevajoč ta dejavnik, brez posebne primernosti za gorništvo. Alpski svet kot celota ima glede na planinske postojanke zelo visoko ali vsaj visoko primernost za gorništvo. Slabše razmere kaže predalpski svet, kjer so v prevladi območja z zadovoljivo primernostjo za gorništvo. Le v Pohorskem Podravju prevladuje visoka primernost. Zadovoljivo primernost imajo tudi tri od štirih območij primorskega sveta ter 11 od 17 območij dinarskega sveta. Najslabše so planinske postojanke s svojimi ležišči zastopane v območjih subpanonskega sveta, kjer so glede na opisani dejavnik v absolutni prevladi območja brez posebne primernosti za gorništvo.

4. Drugi dejavniki

Med drugimi dejavniki, ki prav tako vplivajo na primernost določenega območja za gorništvo, sem upoštevala še dva, bližino aglomeracij in bližino turističnih centrov.

Bližina aglomeracij prav gotovo tudi poveča primernost določenega območja za gorništvo. Nemalokrat namreč ljudje nimajo časa ali pa se iz kakšnih drugih nagibov raje odločajo za obisk bližnjih hribov oziroma gora. Večje naselje pa pomeni več ljudi in s tem več takih interesentov.

Pri tem kriteriju sem upoštevala do 10-kilometrsko oddaljenost izhodišč planinskih poti od naselij, ki so po popisu prebivalstva leta 1991 imela več kot 3000 prebivalcev. Na ta način je prišlo v poštev 65 naselij.

Tudi bližina turističnih centrov vpliva na povečano

primernost oziroma predvsem na povečan obisk nekega območja oziroma hribov in gora v tem območju. Nekateri ljudje pridejo v turistični center prav z motivom tako imenovane gorniške rekreacije oziroma gorništva. Drugim je sicer v ospredju kak drug motiv, a si v času počitnic vzamejo dan ali dva za obisk gora. Skratka, motivov je več.

Pri tem kriteriju sem upoštevala turistične centre v Sloveniji, ki so imeli po popisu leta 1991 več kot 500 turističnih ležišč. Takih centrov je bilo 24. Prav tako sem upoštevala do 10-kilometrsko oddaljenost turističnega centra od izhodišč planinskih poti v določeno območje.

Večja naselja oziroma turistični centri so raztreseni po vsej Sloveniji, zato pri tem dejavniku ni opaziti tako izrazitih tendenc večje oziroma manjše primernosti določenih predelov Slovenije kot pri prejšnjih treh dejavnikih. V vseh predelih Slovenije so v prevladi območja z zadovoljivo primernostjo za gorništvo. To pomeni, da je v 10-kilometrski oddaljenosti od izhodišč poti v tako območje vsaj eno naselje s 3000 ali več prebivalci ali en turistični center s 500 ali več turističnimi ležišči.

Nazadnje sem združila še vse štiri dejavnike s seštevanjem primernostnih stopenj posameznih dejavnikov. Upoštevajoč vse štiri dejavnike oziroma vseh deset kriterijev je vsako od 70 območij gorništva dobilo določeno stopnjo primernosti za obravnavano dejavnost.

Najbolj primerna za gorništvo so območja alpskega sveta. Tu je kar osem od devetih območij z zelo visoko primernostjo za gorništvo. Ta območja prevladujejo predvsem v osrednjem delu Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alp. Proti robovom alpskega sveta dobivajo območja visoko oziroma zadovoljivo primernost za gorništvo. Alpski svet ima torej kot celota zelo visoko ali vsaj visoko primernost za gorništvo.

Čimbolj pa se odmikamo od osrednjega visokogorskega sveta Slovenije, bolj dobivajo območja visoko in zadovoljivo primernost za gorništvo. Tako že v predalpskem svetu absolutno prevladujejo območja z zadovoljivo primernostjo. Teh je 12 od 21 območij omenjenega predela. Sicer so v predalpskem svetu še vedno na drugem mestu območja z visoko primernostjo, zlasti v zahodnem predalpskem hribovju in Pohorskem Podravju, medtem ko so v posavskem in severovzhodnem predalpskem hribovju v prevladi območja z zadovoljivo primernostjo za gorništvo.

Na tretjem mestu po primernosti za gorništvo je dinarski svet, v katerem ima večina območij zadovoljivo pri-

Oprema za gorniške potrebe

Gorniki uporabljamo vsakovrstno opremo, eni za povsem vsakdanjo hojo po gorah, drugi za gibanje v stenah, brezpotjih, na odpravah, tretji za reševanje. Pripomočkov ne manjka, nikoli pa jih ni zadosti in za povrh je veliko pomanjkljivih, zato težnja po novih, še boljših.

Gorska reševalna služba z opremo zaradi narave dela še posebej ne bo nikoli prišla povsem na svoj račun, zato so posveti o opremi del njene stalne in načrtne dejavnosti.

Aprila je GRS Slovenije sklicala srečanje reševalcev iz Slovenije, Furlanije-Julijske krajine, avstrijske Koroške in Štajerske, poslovnih hiš Tyromont iz Avstrije ter Beti in Porenta iz Slovenije.

Tvrdka Tyromont je prikazala vitel za spuščanje in dviganje z vrvmi iz umetnih vlaken. Vitel naši reševalci že poznajo in so ga že preizkušali; tokrat je šlo za predstavitev nekaterih podrobnosti in razpravo o uporabnosti. Z vitlom lahko dvigamo/spuščamo na vesinah višine 30 do 250 metrov. Naprava je dopolnitev, ne nadomestilo vitla z jeklenico. Uporaben je za reševanje iz sten, sotesk, ledeniških razpok, travnatih in skalnatih vesin. Prirejen je za dve osebi, čeprav mehanizem in vrv zmoreta veliko več. Največ teh vitlov imajo na Južnem Tirolskem.

Po naročilu bavarske GRS so razvili nov tip jeklenih gorskih nosil. Prototip preizkušajo na Bavarskem in v Avstriji.

Podobna so sedanjim jeklenim nosilom vrste *mariner*. Na pogled so nerodna, ponesrečenca bolje varujejo pred okoljem. Reševalec jih laže upravlja. Zasnovana so za prenos ponesrečenca v vakuumski blazini in vreči, ki ga dodatno imobilizirata in varujeta pred zunanjimi vplivi. Prenos ponesrečenca v navpični legi pa je za nekatere poškodbe vprašljiv in neprimeren.

Videli smo še reševalno vrečo in obese za prenašanje s helikopterjem. Le-te so, deloma za potrebe švicarskih reševalcev, priredili posebej za uporabo na različnih helikopterjih in za 30-metrsko vrv.

Na ogled je bila nova inačica AKIA-čolna iz nove aluminijeve zlitine. Čoln je odpornejši zoper obremenitve na vzvoj.

Sledila je predstavitev športnega perila tvrdke Beti iz Bele krajine. Gre za izdelke za ljudi, ki se potijo. Notranja obloga odvaja močo s kože v zunanji sloj majice, hlač, nosilca varuje pred ohlajanjem in prehladom. Seveda ima perilo svoje meje; če se močno znojimo, ne more delati čudežev (mnogi se bomo preznojili celo pri nizki temperaturi, četudi hodimo brez srajce, telo mora odvesti odvečno toploto).

Predstavnici podjetja »Porenta« iz Škofje Loke sta prinesli nahrbtnike vrste Storžič, Jalovec, Triglav, Stol, Blegoš in dva tipa gamaš. Izdelani so iz nepremočljive *cordure*, ki je tudi lepša za oko. Med nahrbtniki je Storžič namenjen za prenos opreme za zdravniško pomoč, drugi pa za večje ali manjše količine gorniške opreme (do 95 l).

V razpravi so udeleženci sproti razreševali nekatere negotovosti, izrekli številne pripombe, zastopniki podjetij pa pojasnjevali in pozvali udeležence, da jih neposredno in sproti seznanjamo s svojimi potrebami, željami in izkušnjami.

Pavle Šegula

mernost. Takih območij je kar 12 od 17. V večini so zlasti na predelu visokih dinarskih planot, medtem ko je za območja nizkih dinarskih planot značilno, da so brez posebne primernosti za gorništvo.

Za slabo primernost kažejo območja subpanonskega in primorskega sveta. V subpanonskem svetu sta dve območji brez posebne primernosti za gorništvo, tri območja z zadovoljivo in eno območje z visoko primernostjo. V celoti gledano gre torej za zadovoljivo primernost.

Najslabše razmere imajo štiri območja v primorskem svetu, saj so kar tri med njimi brez posebne primernosti za gorništvo, četrto pa ima zadovoljivo primernost.

SKLEPNE UGOTOVITVE

Gorništvo zavzema v Sloveniji vse bolj pomembno mesto. Vse več ljudi se odloča za obisk bodisi višjih bodisi nižjih slovenskih gorá in hribov. Danes se s to obliko rekreacije v večjem ali manjšem obsegu ukvarja že slaba četrtina Slovencev. **(Kristan S.)**

Na tako veliko številčnost prav gotovo vpliva ustreznost, ki jo ima naša država za to obliko rekreacije. Ustreznost neke pokrajine za gorništvo pa je odvisna v prvi vrsti od pokrajinske primernosti. Ta je tista osnova, ki odpre možnosti, da se nekaj sploh lahko začne izkoriščati. Nadalje je ustreznost za gorništvo odvisna tudi od izkoriščenosti oziroma opremljenosti s planinsko infrastrukturo ter seveda še od mnogih drugih dejavnikov.

Največjo pokrajinsko primernost ima alpski svet Slovenije. Tu se iz dolin dvigajo visoko v višino naši najvišji vrhovi, ki s svojo raznolikostjo in veliko pokrajinsko pestrostjo pozitivno vplivajo na veliko doživljajsko zmožnost pokrajine. Slednjo poveča še prelep in prostran razgled z večine vrhov alpskega sveta.

Doživljajska zmožnost je eden od najpomembnejših dejavnikov za razvoj gorništva, vendar pa sama po sebi še ni dovolj. Za hojo v gore, zlasti v nam manj znane, se raje odločamo, če vemo, da obstajajo označene planinske poti, ki so na nevarnih mestih tudi zavarovane. Ne nazadnje se za obisk gore ali hriba raje odločimo, če vemo, da se bomo po poti ali na vrhu lahko ustavili v kateri od planinskih postojank in se v njej okrepčali, morda pa bo celo potrebno, da se vanjo zatečemo pred neurjem.

Vse to nudi alpski svet. Osnovna pokrajinska primernost je v alpskem svetu dobro izkoriščena in privablja vedno več gornikov. Dobro je ta predel opremljen s planinskimi potmi, saj dolžina teh presega 35 odstotkov vseh planinskih poti v Sloveniji. Tudi gostota planinskih poti dosega tu največji delež, saj se v povprečju približuje številki 1.000 metrov planinskih poti na kvadratni kilometer, v nekaterih območjih pa to številko celo presega. Poleg tega je v alpskem svetu večina zahtevnih in zelo zahtevnih poti, ki pomenijo gornikom še dodaten izziv za obisk. Poleg planinskih poti so objekti za bivanje in oskrbo v gorskem svetu tisti dejavnik, ki našemu alpskemu svetu daje še dodatno prednost pred drugimi predeli Slovenije. Ti so »posejani« razmeroma gosto, saj jih je v tem predelu več kot polovico vseh v Sloveniji (91) in premorejo skoraj 70 odstotkov vseh ležišč, s katerimi razpolaga 165 planinskih postojank v državi.

Alpski svet je torej naša za gorništvo najprimernejša pokrajina, ki je tudi najbolje izkoriščena, saj je najbolje opremljena s planinsko infrastrukturo in dosega največji obisk.

Nekoliko slabše so razmere v predalpskem svetu. Tu ne gre več za tako izrazite reliefne oblike, čeprav nekatere točke nudijo izredno lep razgled. Je pa takih točk manj in tudi pogled ne seže tako daleč kot z naših najvišjih vrhov. Obstoječa pokrajinska primernost pa je dobro izkoriščena. Dobra je opremljenost s planinskimi potmi, ki dosegajo povprečno gostoto okrog 700 m na km^2 ozemlja. Zlasti je za ta predel države značilno veliko veznih poti, ki gornikom pomenijo še dodaten izziv. Nemalo ljudi se namreč odloči, da opravi to ali ono vezno pot in se na vrhove odpravlja tudi z namenom, da si pridobi nov žig. V predalpskem svetu je 48 planinskih postojank s skupno 1711 ležišči, kar pomeni dodaten pozitiven dejavnik za večji obisk vrhov v tem območju.

Precej slabša je pokrajinska primernost kakor tudi njena izkoriščenost v ostalih predelih Slovenije. Še najmanj za alpskim in predalpskim svetom zaostajajo območja dinarskega sveta, kjer zlasti visoke dinarske planote še vedno nudijo precej visoko pokrajinsko primernost, čeprav poraščenost z gozdom ponekod ovira lep razgled. Razmeroma dobro so visoke dinarske planote opremljene tudi s planinskimi potmi, ki jih je v povprečju nekaj več kot 400 m na km^2. Precejšnja je prepredenost z veznimi potmi, medtem ko je objektov za bivanje in oskrbo 19 s skoraj 500 ležišči.

Območja ostalih dveh predelov Slovenije kažejo bistveno slabšo podobo. Tako primorski kot subpanonski svet sta že pokrajinsko manj primerna. Prevladuje nizek, gričevnat svet, precej enoličen in ne posebno doživljajski. Ne smemo pa pozabiti omeniti nekaterih višjih vrhov, ki se dvigujejo nad nižjo okolico in nudijo izredno lep pogled nanjo. V subpanonskem svetu gostota planinskih poti v povprečju še vedno preseže 300 m na km^2, medtem ko v primorskem komaj preseže 200 m na km^2. Tudi planinskih postojank je v obeh predelih skupaj le 7 z nekaj več kot 200 ležišči. Slaba pokrajinska primernost teh dveh predelov torej vpliva tudi na slabšo izkoriščenost oziroma opremljenost s planinsko infrastrukturo.

Primernost za gorništvo ima torej velik vpliv na njegovo izkoriščenost.

Slovenska pokrajina je kot celota za gorništvo razmeroma primerna in tudi izkoriščena. To se kaže tudi v stalno naraščajočem številu ljudi, ki se odločajo za hojo v gore. Seveda k slednjemu zelo veliko prispeva tudi spremenjena miselnost ljudi, ki se vse raje odločamo za preživetje prostih uric ali celo dopusta v gorah. Poleg tega stalno narašča število motivov, zaradi katerih obiskujemo naše gore. V prihodnosti lahko pričakuje-

mo še nadaljnje naraščanje obiska, kar bo prineslo dodatne zahteve po izboljšanju in dopolnitvi planinskih poti in postojank.
Na koncu moram še poudariti, da se ustreznost neke pokrajine za gorništvo lahko spremeni razmeroma hitro. Tako se lahko spremeni raba tal. Z zarašćanjem z gozdovi se lahko zmanjša razglednost. Ustreznost se lahko spremeni tudi z dodatno infrastrukturno opremljenostjo. Take in podobne tendence lahko v bodoče pričakujemo tudi pri nas.

SOTESKANJE (KANJONING) NA OBMOČJU NARAVNIH ZNAMENITOSTI V TNP

GORSKI ŠPORT UNIČUJE GORSKO NARAVO

MARTIN ŠOLAR

V 57. številki Alpinističnih razgledov (str. 208, 209) je bil objavljen prispevek iz zbornika »Varnost v gorah — Šolanje za vodnika kanjoninga pri avstrijskem združenju gorskih in smučarskih vodnikov«, katerega avtor je **Klaus Hoi**, članek pa je prevedel **Pavle Šegula**. Zaradi vse večjega razvoja dejavnosti, ki ga soteskanje, kar naj bi bil slovenski izraz za kanjoning (tako slavisti in lektorji) doživlja tudi v Sloveniji, zaradi načina gibanja, ki je včasih podobno plezanju in se mnogokrat dogaja v gorskem svetu, zaradi komercialnih oblik te športno-rekreacijske rabe in zaradi naravovarstvene problematike, menim, da je mesto obravnave in predstavitve naravovarstvenih pogledov na urejanje soteskanja tudi v Alpinističnih razgledih in Planinskem vestniku.
Po naročilu Ministrstva za okolje Republike Slovenije, Uprave RS za vastvo narave, sva v letu 1996 s kolegico **Teo Lukan Klavžer** (oba sva kot strokovna sodelavca zaposlena v javnem zavodu Triglavski narodni park) izdelala strokovne podlage »Športno-rekreacijska raba nekaterih vodotokov v TNP (Koritnica, Predelica, Možnica, Mostnica)« s poudarkom na soteskanju. V nadaljevnaju želim na kratko predstaviti pristop, ugotovitve in naše predloge.

VARSTVO NARAVE IN SOTESKANJE

Cela vrsta turistično-rekreacijskih dejavnosti je vezana na alpski, gorski svet. Občutljivost in ranljivost gorskega sveta ter močan razvoj športno-rekreacijskih aktivnosti nas peljeta do vprašanja: kje so meje med zavestnimi, odgovornimi dejanji človeške družbe in naravo? Nove vrste materialov in tehnologije ter socioekonomske spremembe so pripeljali v gorski svet tako imenovane alternativne dejavnosti: gorsko kolesarjenje, jadralno padalstvo, rafting, kanjoning. Športno-rekreacijske dejavnosti delimo na klasične in nove, alternativne. Predvsem pri slednjih opažamo vse več brezobzirnosti do narave in drugih uporabnikov prostora (lokalno prebivalstvo, drugi obiskovalci...). Nove, alternativne dejavnosti omogočajo bolj neposreden stik z naravo, to pa je ob množičnosti grobo poseganje v doslej najbolj mirne in neobremenjene kotičke gorá.
Vode so osnovni vir življenja. Svojo pot začenjajo v gorah. Alpski studenci, potoki in reke so neizmerna vrednost in bogata naravna dediščina. Vse več športno-rekreacijskih dejavnosti je vezanih na vodotoke, organizirana in množična dejavnost pa že močno preobremenjuje vodne in priobalne ekosisteme. Na podlagi analiz v alpskih državah ocenjujemo, da se vsako leto najmanj pol milijona ljudi ukvarja s tako imenovanimi vodnimi športi na tekočih vodah; ribištvo pri tem ni všteto. Med »vodne športe« na vodotokih uvrščamo kajakaštvo (kajak in kanu), rafting (vožnja z gumenjaki), soteskanje (kanjoning) in »hidrospeed«.
Zaradi problematike soteskanja na nekaterih vodotokih na območju Triglavskega narodneg parka in nujno potrebne zakonske regulative te dejavnosti v nadaljevanju opisujemo soteskanje in obstoječo regulativo v nekaterih državah in posebej v zavarovanih območjih.

REGULATIVA V EVROPSKIH PARKIH

Soteskanje (v angleščini canyoning, v nemščini tudi Wildwasserwandern, kar je v neposrednem prevodu popotovanje po divjih vodotokih) pomeni športno-rekreacijsko dejavnost, pri kateri udeleženci hodijo, plezajo, se spuščajo po vrvi in ponekod plavajo po vodotokih, ki so za čolne zaradi svoje ozkosti in divjosti nedostopni. Opremo za soteskanje sestavljajo nepremočljiva neoprenska obleka, čelada in po potrebi plezalna oprema. Ljubitelji te dejavnosti iščejo vodotoke, ki za druge vodne športe niso primerni; njihov cilj je neokrnjena narava oziroma vodotoki z naravno dediščino (slapovi, korita, naravni mostovi, draslje...). Najugodnejši čas je od konca aprila do avgusta.
Vodni športi obremenjujejo okolje. Mislimo predvsem na take dejavnosti ob nizkem vodostaju, med drstenjem rib in gnezdenjem ptic ter na vstopna in izstopna mesta na geološko ali vegetacijsko občutljivih lokacijah. Vstopna in izstopna mesta, šotorenje in kurjenje ognja na prodiščih, hrupnost udeležencev in odlaganje odpadkov so dodatni negativni posegi v prostor. Soteskanje je še posebno moteč dejavnik, saj ljudje vdirajo v sicer mirna in nepristopna območja ter onesnažujejo vodotoke pri izvirih. Poškodovane so rastlinske vrste na skalnatih rastiščih neposredno ob vodi, ki nastajajo zaradi stalne rabe (oprimki in stopi na istih mestih) in opremljanja (sidrišča, klini, svedrovci) za spuščanje ob vrvi.
Regulativa vodnih športov oziroma soteskanja je v alpskih državah različna. V Nemčiji so dejavnosti načeloma dovoljene, prepovedane in omejene pa na

območjih s pomembno naravno dediščino. V Narodnem parku Berchtesgaden je soteskanje zakonsko prepovedano. Francija je bila v preteklosti najbolj liberalna, saj so organizirano soteskanje pravzaprav izumili Francozi. Zaradi preobremenjenosti naravnega okolja z vodnimi športi pa imajo v zadnjem času velike težave. V narodnih parkih so že vpeljali omejitve. Kjer je soteskanje dovoljeno, so določena stalna vstopna in izstopna mesta, urejena so varovališča. Avstrija ureja vodne športe z deželnimi zakoni o varstvu narave.

Upoštevane so strokovne podlage naravovarstvenih inštitucij. Mirne cone so izločene, športno rekreacijska raba ni dovoljena. V narodnem parku Hohe Tauern so športno-rekreacijske dejavnosti na vodotokih prepovedane.

KORITNICA, PREDELICA, MOŽNICA, MOSTNICA

Soteskanje je v Sloveniji vse bolj razširjeno. Posebna obremenitev je takšna organizirana in komercialna dejavnost. Vsa obstoječa in veljavna zakonodaja je za ureditev soteskanja in drugih vodnih športno-rekreacijskih dejavnosti premalo konkretna. Izdelava strokovnih podlag za športno rekreacijsko rabo na vodotokih je nujna podlaga za sprejetje potrebnih pravnih aktov za urejanje vodnih športov.

Že večkrat sem v drugih prispevkih zapisal, da se varstvo narave in rekreacija oziroma obisk ne izključujeta. Vedeti pa moramo, da ima na območjih zavarovane narave (rezervati, narodni parki, naravni spomeniki ali znamenitosti, habitati ogroženih vrst) varstvo narave primarno vlogo. Rekreacija in obisk morata biti podrejena varstvu. Rekreacija v narodnih parkih se mora razvijati kot doživljanje in izobraževanje v naravi.

Pri izdelavi strokovnih podlag za športno-rekreacijsko rabo smo najprej naravovarstveno vrednotili omenjene štiri vodotoke. Gre za izjemno naravno dediščino, predvsem hidrološko in površinsko geomorfološko. Bogat je rastlinski in živalski svet, obrežna vegetacija je na vlažnih in skalnih rastiščih specifična, a zelo občutljiva. Naravna ohranjenost vodotokov je izredna, le na Koritnici lahko ugotavljamo spremembe zaradi urejanja vodotoka (utrditve brežin, pragovi, stabilizacijske pregrade). Posebej velja omeniti Možnico, ki na kratki poti (dobre tri kilometre) od izvira do izliva v Koritnico predstavlja pravi naravni biser. Možnica je v celotnem svojem toku en sam naravni spomenik: vrstijo se soteska, korita, draslje, slapovi in naravni mostovi. Omeniti velja tudi bohinjsko Mostnico. Območje toka ima velik naravovarstveni pomen, saj gre za edina korita v TNP v savskem porečju. Pri ugotavljanju drugih negativnih dejavnikov nismo pozabili na meritve kvalitete vode, tehnične ureditve in izkoriščanje vodotoka.

Na Koritnici, Predelici, Možnici in Mostnici smo evidentirali športno-rekreacijsko rabo, ki bi jo s skupnim imenovalcem lahko imenovali soteskanje, čeprav so med njimi razlike. Opravili smo pogovore z izvajalci kanjoninga. Pravzaprav gre za klasično soteskanje predvsem na Možnici in Mostnici. Ljudje — žabe v neopren-

Zlati metulj Trenta za TV film o Snežniku

Med 27. aprilom in 3. majem je bil v Trentu v Italiji 45. mednarodni festival gorniških filmov. Številni in zahtevni publiki so predstavili kar 96 filmov iz 17 držav, med njimi tudi tri iz Slovenije.

Žirija je odločila, da prav TV film o našem Snežniku najbolje predstavlja gorsko pokrajino, podobo njenega okolja in njeno kulturno izročilo. Filmu so dodelili prestižno prvo nagrado, »Zlatega metulja Trenta« za leto 1997.

Avtor filma, scenarist, pisec teksta in režiser **Igor Likar** je dal filmu naslov »Skrivnostna notranjost Bele gore« in je za tekmovanje v Trentu pripravil angleški prevod.

Ker gre za izreden uspeh in priznanje tako filmu kot lepotam Snežnika in njegove planinske okolice, se spomnimo, da je bil film posnet v letih 1993—1996 in sodi v niz filmov skupnega projekta slovenske televizije in Planinske zveze Slovenije pod naslovom Razgledi slovenskih vrhov. Snemanje filma o Snežniku so podprla tudi nekatera ilirskobistriška podjetja in jim gre zahvala, da smo dobili prvi in obenem tako uspešen film tega planinskega območja Slovenije.

Soustvajalci filma so bili še direktor fotografije **Janez Kališnik**, strokovni svetovalec **Jože Dobnik**, avtor glasbe **Aldo Kumar**, interpret besedila — gledališki igralec **Polde Bibič**, mojster zvoka **Andrej Knaflič**, montažerka **Andreja Bolka** in drugi.

Pri snemanju filma se je poleg ilirskobistriškega planinskega društva z **Jankom Muho** vključilo še jamarsko društvo, rafting klub in številni posamezniki. Pri PD Snežnik je akcijo zbiranja potrebnih sredstev uspešno vodil **Zorko Šajn**.

Žal se je tokrat slovenski televiziji primeril nerazumljiv spodrsljaj. Film, ki je v tujini dobil najvišje možno priznanje v svoji kategoriji, sploh še ni bil predstavljen domači publiki na nacionalni televiziji. In tako je polna dvorana Bistričanov, ki je prisostvovala predstavitvi snežniške znamke in predpremieri filma, 21. januarja letos bila sploh edina slovenska publika, ki je film videla.

Očitno je silno navdušenje Bistričanov nad filmom nekako našlo pot tudi do src gledalcev in žirije v italijanskem Trentu, ki so filmu namenili najvišje priznanje.

Upajmo, da bo tolikšen uspeh filma o Snežniku vendarle pospešil njegovo predstavitev na slovenski televiziji. Predvsem planinska javnost nestrpno čaka tudi na video kaseto tega filma, saj je zanimanje zanjo že sedaj zelo veliko, še posebej na Bistriškem.

Vojko Čeligoj

skih oblekah, s čeladami na glavi in reševalnimi jopiči plavajo, hodijo in plezajo po vodotokih. Na Možnici in Mostnici je dejavnost tudi najbolj skomercializirana, množična in tako v prostoru škodljiva. Soteskanje po Predelici je bolj podobno plezanju oziroma spuščanju po soteski; cilj je prehoditi območje vodotoka. Soteskanje po Predelici zahteva več tehničnega — alpinističnega znanja in zaradi tega praktično ne dopušča množičnosti. Na Koritnici pa se ljudje ukvarjajo s tako imenovanim »breznenjem«. Gre za enostavno spuščanje po vrvi z roba soteske na Klužah v dno korit in plezanje nazaj ven.

REKREACIJA V NEOKRNJENI NARAVI

Ugotovili smo tudi dejanske negativne vplive, ki nastajajo zaradi soteskanja. Hrup, odpadki, motenje živalskega sveta, poškodbe obrežne vegetacije, povzročanje erozije na vstopnih in izstopnih mestih, uporaba zasebnih zemljišč, katerih lastniki dejavnosti ne dovolijo. Ob upoštevanju vseh pravnih predpisov in konvencij (Zakon o TNP, različni odloki, Alpska konvencija) ter priporočil oziroma mnenj drugih upravljalskh institucij (Podjetje za urejanje hudournikov, Zavod za ribištvo, lovske družine) smo v TNP pripravili predlog Ministrstvu za okolje in prostor za ustrezne zakonske ukrepe za ureditev športno-rekreacijske rabe na vodotokih v Triglavskem narodnem parku.

Koritnica, Predelica, Možnica in Mostnica so pomembna naravna dediščina, ki je zavarovana z zakonom o TNP in drugimi pravnimi akti. Predvsem Predelica, Možnica in Mostnica so naravno zelo ohranjeni vodotoki. Rekreacija v zavarovanem območju narodnega parka mora biti podrejena varstvu narave. Evidentirane športno-rekreacijske dejavnosti so nemalokrat edini moteči dejavnik. Z naravovarstvenega stališča je soteskanje na zavarovanem območju, zlasti v osrednjem delu narodnega parka, nesprejemljivo. Po naravovarstvenem vrednotenju vodotoka, stanju naravnosti in dejanski rabi menimo, da so športno-rekreacijske dejavnosti na vodotokih v TNP možne le v posamičnih delih robnega območja, kjer je vodotok tudi sicer že spremenjen in so prisotni drugi vplivi.

POGOVOR Z EDINIM ŠE ŽIVEČIM ČLANOM ILEGALNEGA PLANINSKEGA KLUBA KRPELJ

PLANINSKI PORTRET EVGENA BOŽIČA

ŽARKO ROVŠČEK

Leta 1986 sem ob odkritju spominske plošče **Zorku Jelinčiču** na Ilovici v Baški grapi poleg številnih znancev in prijateljev srečal tudi **Evgena Božiča**. Med prijateljskim pomenkom mi je na kratko orisal razmere v času italijanske zasedbe Primorske, ko je skupina zavednih primorskih narodnjakov skušala v ilegalnih razmerah ohraniti tisto, kar je spričo naraščajočega fašističnega nasilja od nekdanje Soške podružnice SPD še ostalo. Premalo sem takrat vedel o tem poglavju planinske zgodovine, pa me je — zvedavega — zamikalo vse skupaj bolj podrobno raziskati. V naslednjih letih sem Evgena velikokrat obiskal. Kot edini še živeči Krpljevec je postal nekakšen sprotni in neformalni recenzent vseh odkritih zgodovinskih dokumentov, ob izdaji jubilejnega zbornika Stoletje planinstva na Tolminskem pa je poglavje o Krplju tudi z velikim zadovoljstvom pregledal. »Kaj ga po številnih pogovorih lahko še vprašam novega?« mi je vrtalo po glavi. Po dokaj odmevni TV oddaji o Krplju iz serije Gore in ljudje me je namreč urednik Planinskega vestnika prijazno naprosil, naj »napišem intervju z Božičem«. Z novo nalogo v nahrbtniku sem se kot že velikokrat dotlej odpravil na obisk v Klavže, k Majnču po domače. Evgen je kot ponavadi sedel na toplem jutranjem soncu pred hišo. Od tam ima zaradi ožine Baške grape sicer omejen, a pomemben pregled nad okoliškimi hribi. Kamor ne seže pogled, mu pomagajo bogati spomini. Vse to mu na stara leta pričara nekakšno notranje zadovoljstvo. Ko sem mu malce v zadregi obrazložil svojo nalogo, sva kot že tolikokrat dotlej pričela pogovor.

PRVA SREČANJA Z GORAMI

— Prosim, če se bralcem PV predstavite z nekaj podatki o svojem življenju.

»Rodil sem se 19. 3. 1905 v družini s štirimi otroki, poleg mene so bili še brat in dve sestri. Če ne bi dva zelo majhna umrla, bi nas bilo šest otrok. Oče je imel gostilno in trgovino v Klavžah, ki jo je kasneje prevzel brat Vojko. Osnovno šolo sem obiskoval v bližnjem Podmelcu, kjer je poučeval oče Zorka Jelinčiča, narodnostno izredno ozaveščen učitelj in gonilna sila prosvetnega življenja v vasi in okolici. Leta 1922 sem se vpisal v slovensko gimnazijo v Kranju. Jeseni leta 1924 sem moral šolanje prekiniti in tako kot večina tedanjih primorskih fantov odslužiti šestnajstmesečno obveznost v italijanski vojski. Po vrnitvi domov sem moral leta 1930 pobegniti čez Peči[1] v Jugoslavijo, ker mi je zaradi ilegalnega dela grozila aretacija in fašistični zapor. Najprej sem se zaposlil na Rakeku, kasneje pa sem se preselil v Beograd, kjer sem imel zastopstvo za različne inozemske firme. Že začeti študij ekonomije mi je leta 1940 preprečila vojna. Domov sem se vrnil leta 1945. Vsa leta po osvoboditvi sem delal v gozdarstvu (Postojna, Most na Soči) in se končno kot računovodja Soškega gozdnega gospodarstva v Tolminu tudi upokojil.«

[1] Tako pravijo domačini na primorski strani grebenu Črna prst — Gradica (Rodica), včasih pa se to ime uporablja tudi za njegovo nadaljevanje proti Tolminskemu Kuku — op. Ž. R.

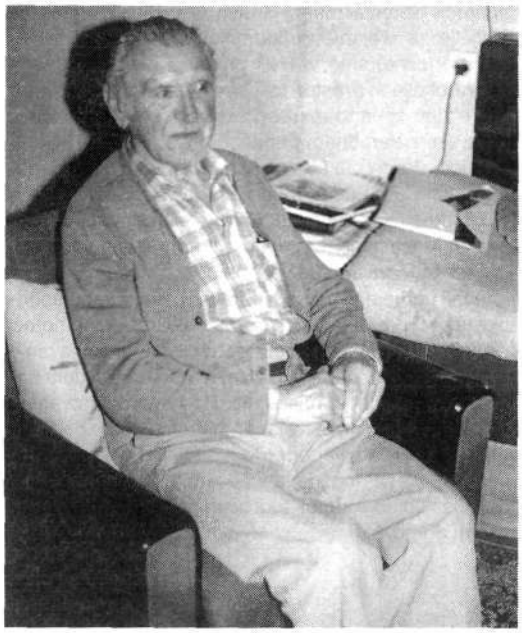

Član ilegalnega planinskega kluba Krpelj Evgen Božič

Foto: Žarko Rovšček

— *Kakšni so vaši spomini na prva srečanja z gorami?*

»Moja prva planinska tura je bila leta 1918 ali 1919 s skupino kontrabantarjev, ki sem se jim pridružil kot dobrim poznavalcem poti. Kasneje se spominjam predvsem številnih skupnih tur s prijateljem Zorkom Jelinčičem. Ko sva se dogovarjala za najin prvi pohod v hribe, sem mu kot cilj predlagal Jalovnik. Zorku pa se je zdela ta pot verjetno prelahka in je dejal: »Šla bova na Kuk.«[2] Pri tem je tudi ostalo, saj je bil starejši in bolj izkušen. Sicer pa sva velikokrat prespala v »beobahterju«[3] pod vrhom Kobilje glave in čakala na sončni vzhod. Tem turam so sledile bolj zahtevne, kasneje tudi v okviru planinskega kluba Krpelj. Zorko je bil leta 1923 tudi organizator skupne nabave cepinov švicarske znamke Fulpmes zase, za **Klementa Juga** in zame. Še se spominjam, da sem zanj odštel 20 lir, kar takrat ni bilo malo.«

ZGODOVINSKI VZPON NA POREZEN

— *Z Zorkom Jelinčičem vaju je vezalo iskreno prijateljstvo, utrjeno na številnih turah in ilegalnih poteh. Kaj bi lahko povedali o vajinih odnosih?*

»Preko njegovega očeta, mojega učitelja v osnovni šoli, sem ga spoznal že zelo zgodaj. Poznanstvo je preraslo v nepozabne skupne planinske ture in raziskovanja tolminskega kraškega podzemlja. V težkih razmerah po italijanski zasedbi Primorske pa sem postal tudi njegov zaupni sodelavec. Ob volitvah v italijanski parlament leta 1921 in 1924 sva skupaj hodila od hiše do hiše po vaseh Baške grape in slovenskim družinam delila letak z natisnjenim lipovim listom, ki je agitiral za Narodno listo. V času mojega šolanja na kranjski gimnaziji me je Zorko seznanil z načelnikom Obmejnega policijskega komisariata na Jesenicah **Antonom Bataqeljem**, od katerega sem domov grede prevzemal tajno obveščevalno pošto in mu jo izročal doma v Podmelcu. V leti h1928/1929 je Zorko iz Gorice[4] napotil k meni v Klavže več ubežnikov, ki sem jih na njihovem begu pred fašističnim režimom vodil preko Peči v Jugoslavijo. Preko Zorka sem se imel priložnost seznaniti s **Topolovcem**, Jugom, **Wisiakom** in **Bartolom**. Skupaj sva bila poleg **Jožeta Bevka** pri ustanovitvi ilegalnega planinskega kluba Krpelj.[5] Po njegovi nesreči pod Višem leta 1928 sem ga nekajkrat obiskal, vendar me je kmalu posvaril, naj se ne izpostavljam, ker je pod policijsko kontrolo. Znano je, da je kasneje po aretaciji in obsodbi preživel vrsto let v italijanskih zaporih. Po vojni sva se še večkrat srečala. Bil je idealen tovariš in je za osvoboditev Primorske opravil velikansko delo, ki ga še danes ne znamo pravilno ceniti. Bil je pobudnik ustanovitve Zveze primorskih planinskih društev, ki je povezovala planince na našem teritoriju pred ukinitvijo cone A in B, torej pred dokončno priključitvijo k matični domovini. Kolikor se spominjam, pa je bil tudi ustanovitelj in prvi predsednik slovenskega planinskega društva v Trstu.«

— *V kakšnih okoliščinah ste ustanovili ilegalni planinski klub Krpelj?*

»Nasilna asimilacija Slovencev in Hrvatov v Julijski krajini se je pričela že kmalu po italijanski zasedbi, vendar je bila uzakonjena šele po prihodu fašizma na oblast.[6] Gentilejeva reforma je po letu 1923 pometla s slovenščino v kakih 400 šolah, ukinjenih pa je bilo tudi okoli 500 prosvetnih in drugih društev. Splošnega pritiska na vsa slovenska društva je bila deležna tudi že oslabljena Soška podružnica SPD. V takih razmerah so nam predstavljale gore in kraško podzemlje edino zatočišče pred valom etničnega nasilja. Tam smo lahko sproščeno zapeli sicer prepovedano slovensko pesem in se vsaj za nekaj ur počutili svobodne. Zorko Jelinčič, Jože Bevk in jaz smo se 16. marca 1924 v skoraj zimskih razmerah povzpeli na Porezen. Vreme je bilo čudovito. V svežem snegu smo s pridom uporabili krplje. Po prihodu na vrh in okrepčilu v opustošeni postojanki iz prve svetovne vojne se je na Jelinčičevo pobudo dokončno izoblikovala misel, da ustanovimo ilegalni planinski klub, ki smo mu po koristnem delu planinske opreme dali ime Krpelj. Spominjam se, da sem na tram tega zapuščenega objekta z ogljem zapisal datum ustanovitve. Kasneje je naš neutrudni **Franc Štrukelj** oblikoval tudi žig, ki je ponazarjal krplje, cepin in smuči z datumom ustanovitve. Štrukelj je postal tajnik, jaz pa sem bil blagajnik »brez denarja«.

TIHOTAPLJENJE KOSTI JAMSKIH MEDVEDOV

— *Kakšen je bil namen ustanovitve ilegalnega planinskega kluba?*

»Zedinili smo se, da naj bi klub združeval zanesljive Primorce: ki so z vsem srcem za osvoboditev Primor-

[2] Žabiški Kuk.

[3] Gre za takrat še dobro ohranjeno opazovalnico iz prve svetovne vojne, ki so jo imeli Avstrijci za svoja dva borbena položaja havbic v Baški grapi (prvi pri Lušinu v sami dolini Bače in drugi nekoliko višje pri Zakrajnkarju pod Humom).

[4] Jelinčič se je namreč pred zimo leta 1924 preselil v Gorico, kjer je prevzel dolžnosti tajnika Zveze slovenskih prosvetnih društev — op. Ž. R.

[5] Bilo je na Poreznu, 16. 3. 1924 — op. Ž. R.

[6] Fašistična vlada je prišla na oblast po volitvah v parlament leta 1921 — op. Ž. R.

ske, ki so navdušeni za turizem,[7] ki so drzni pri raziskovanju jam in se ne ustrašijo dolgih in težavnih prehodov meje pri prenašanju slovenske literature na zasedeno ozemlje. Glavni del dejavnosti je bil namenjen organiziranju planinskih tur, s katerimi bi širili krog udeležencev. K raziskovanju jam nas je najprej spodbudila novica, da nameravajo tolminski fašisti raziskovati naš podzemski svet, seveda z italijanskimi zavojevalnimi nameni. Kasneje pa smo ugotovili, da so jame ne glede na vreme izredno prikladno mesto za bolj sproščene tajne sestanke. Glede na to, da se je naša dejavnost odvijala v strogi tajnosti, se je na žalost ohranilo le malo dokumentov o našem delu. Veliko zaslug za to, da so ti sploh nastali, imata Franc Štrukelj, ki je kot gradbeni strokovnjak izdelal načrte raziskanih jam,[8] in naš »dvorni fotograf« **Janez Vidmar**, ki je ovekovečil nekatere pomembnejše trenutke. Mimogrede naj še omenim, da sta tako Štrukelj kot Jelinčič zahajala v gore tudi s **Klementom Jugom** vse do njegove nesreče v severni steni Triglava.«

— *Koga se iz tistih časov še spominjate?*

»Jožeta Bevka iz Laharna pri Cerknem, ki je leta 1923 končal filozofski študij v Padovi in na jesen pričel poučevati na tolminskem učiteljišču, sem že omenil. Pridružil se nam je tudi **Joško Ščuka** iz Barkovelj pri Trstu. Na naših turah je bil skoraj vedno prisoten kdo od **Rejčevih** iz Tolmina, sestri **Mici** in **Ivanka** ali njun brat **Berti**. Poleg Franca Štruklja sta se posameznih akcij udeleževala tudi njegova brata **Valentin** in **Ludvik** z Modrejc. Omeniti moram še **dr. Mašero** iz Kobarida, **Stanka Polenčiča, Berlota** in **Tuzulina** iz Tolmina ter **Antona Mikuža**, gostilničarja in posestnika z Mosta (Sv. Lucija). Skoraj vsi »krpljevci« so bili tudi člani tajne organizacije TIGR. Planinska in jamarska dejavnost sta jim velikokrat služili kot pretveza za druge aktivnosti s ciljem osvoboditve Primorske izpod fašizma. Nekaterih tur so se udeležili tudi **Milutin Vuga**, brata **Zdravko** in **Ciril Munih** ter sestre **Gerželj** z Mosta.

To so bila težka leta, ko smo Primorci zaman, vendar ne križem rok hrepeneli po osvoboditvi izpod italijanskega škornja. Spominjam se, s kakšnim zanosom smo na vrhovih naših Peči, obdanih z mejniki in žičnimi ovirami, ponavadi pokleknili in se hrepeneče ozirali tja proti Jugoslaviji.«

— *Ali se vam je kakšen dogodek iz dejavnosti Krplja še posebej vtisnil v spomin?*

»Veliko jih je bilo, saj smo bili kar precej izpostavljeni. Omenil bi dva, ki se mi zdita bolj pomembna. Pri raziskovanju v jami Smoganica nad Drobočnikom (Most na Soči), kjer smo po mučnem plazenju po ozkem rovu na koncu dosegli dno in na steno narisali znak Krplja, smo odkrili okostja jamskih medvedov. Kosti smo nato preko Peči naskrivaj tovorili v Jugoslavijo, točneje v Naravoslovni muzej v Ljubljano. Drugi nepozaben dogodek je naša zimska tura januarja leta 1924 na Krn, ki se je zaradi vremenskega preobrata sprevrgla v petdnevno avanturo zame, za Zorka Jelinčiča in Franca Štruklja. Staknil sem ozebline, ki jih čutim še danes. Lahko pa bi se vse skupaj končalo kot tragedija. Starše smo spravili v resne skrbi. »Zaskrbljeni« pa so bili tudi italijanski karabinjerji iz Tolmina, saj smo se jim nehote za daljši čas umaknili izpred oči.«

KONEC KRPLJA

— *Kdaj se je po vašem mnenju končala organizirana dejavnost Krplja?*

»Vsekakor pomeni prelomnico v našem delovanju nesreča Zorka Jelinčiča pod Višem. Ostali smo brez duhovnega pobudnika vseh naših akcij. Fašistične hajke ob pripravah na tržaški proces leta 1930 in boj za eksistenco so nas razpršili vsepovsod. Kolikor mi je znano, so posamezne skupine v tridesetih letih še zahajale v gore, vendar delo ni bilo več tako organizirano kot poprej.«

— *Morda imate še kakšno zaključno misel kot sklep najinega pogovora?*

»Zadovoljen sem, da se počasi odstira ta del naše preteklosti. Mislil sem že, da bodo naša prizadevanja za vedno pozabljena. V zadnjih letih je bilo opravljeno na tem področju veliko delo in bi se rad vam mladim za to prisrčno zahvalil. Zadoščenje, ki ga ob vsem tem doživljam, bi zelo rad delil tudi z mojimi tovariši iz takratnih dni, pa jih, žal, ni več med nami. O tem je treba še pisati in govoriti, ne zaradi mene ali nas »krpljevcev«, ampak zato, ker je to naša skupna zgodovina in opomin za prihodnost.«

Ko sem se na koncu sogovorniku v imenu bralcev PV zahvalil za intervju, je postal spet tisti hudomušni Evgen. Nasmehnil se je in odrecitiral: »Jaz pa se ti v imenu Evgena Božiča zahvaljujem za vso pozornost.«

V bližnji cerkvici je odzvonilo poldne. Evgena je čakalo kosilo, mene pa drugi opravki. Poslovil sem se z obljubo, da bomo o »Krplju« napisali še kaj.

[7] Turizem ali turistika je bilo takrat poimenovanje za današnje planinstvo.
[8] Zapise o raziskovanjih kraških jam na Tolminskem je tudi objavil v Koledarju Goriške Mohorjeve družbe letnik 1925 in 1926 — op. Ž. R.

Obsedeni z Matterhornom

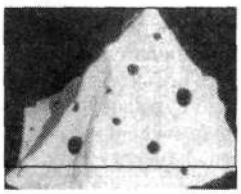

Iz česa vsega ni (umetniški) Matterhorn: tudi iz sira in smetane.

Matterhorn, ena od najznamenitejših in najbolj znanih, čeprav ne najvišja gora Evrope, je do kraja prevzela 63-letnega umetnika Freda Engelberta Knechta. Pred 20 leti je naslikal prvo podobo tega alpskega vršaca, odtlej pa ga gora ni več izpustila. Posvetil ji je ves svoj umetniški opus.

Pri tem je zanimivo, da se ni nikoli povzpel na vrh, ker si preprosto ne upa. Zato pa je priredil že sedem razstav o Matterhornu. Njegove slike o tem švicarskem lepotcu visijo v New Yorku, Mehiki in Berlinu. Pred nedavnim je Fred E. Knecht povabil v züriško Galerijo 16 a še dvajset umetnikov, ki se vsi bolj ali manj ukvarjajo z Matterhornom. Prikazujejo skupaj 140 umetnin, od lesenih rezbarij do fotomontaž, od skulptur iz pleksi stekla do oljnih slik. Knecht trdi, da je zanj Matterhorn najzanimivejši objekt v Švici, in sicer tako zaradi specifične oblike kot zaradi svoje simbolike. Na koncu koncev sta ga upodobila tudi Kokoschka in Valloton.

Videti je, da se grozečega vrha dandanašnji lotevajo z obilo humorja in satire, saj skušajo tako opozoriti na neobrzdano komercializacijo tako v poslovnem kot v turističnem smislu. Zanimiva razstava je bila na ogled do konca junija.

PREHRANA V GORAH NEKOLIKO DRUGAČE

VITAMINI NAMESTO KLOBAS IN KRUHA

DARIO CORTESE

Kot vemo, na hribovski turi skorajda ne gre brez klobase in kruha. Hrana za v gore mora biti močna, saj rabimo moč za napore, ki nas čakajo na turi. Toda v zadnjem času se tudi med priporočila o prehrani v gorah vriva danes zelo popularna beseda »lahko«. Tako naj bi namesto klobas, drugega mesa in veliko beljakovin jedli predvsem polnovredne ogljikove hidrate v podobi kosmičev in polnozrnatih vrst kruha ter poleg teh še dovolj zelenjave, svežega in suhega sadja. »Pa kaj še!« si bo ob tem mislil marsikateri izkušen hribovec. »Taka hrana me že ne bo držala pokonci.« To je res, ker je njegov organizem preslab.

ZAJCI V GORAH

Splošno prepričanje, da je potrebno jesti beljakovine za moč, je povsem zgrešeno in je nekaj podobnega, kot Popaj, špinača in železo. Meso za človeka sploh ni prav kakovostna hrana, ker organizem preveč obremenjuje s proizvodi razgradnje, med katerimi je sečna kislina odgovorna za številne revmatične in artritične težave. Poleg tega je dnevna potreba po beljakovinah zelo majhna — uradna priporočila govorijo o 50 do 60 gramih beljakovin na dan, toda če so te visoko kakovostne, jih telo potrebuje le približno pol toliko. Dejstvo je, da je najbolj kakovostna hrana le tista v naravnem stanju, torej nepredelana na kakršenkoli način, niti ne obdelana s toploto. Ali naj potemtakem niti kruh niti makaroni ali riž ne bi bili dobri? Povsem res, kajti bela pšenična moka je prav tako »odgovorna« za številne revmatične težave in ima poleg tega to slabo lastnost, da povzroča nabiranje sluzi v organizmu; tudi polnozrnata pšenična moka je le malo boljša.

Kaj torej ostane? Edina nepredelana hrana na vsem širnem svetu je le sveže sadje, nepraženi oreški in zelenjava. Ali naj bi na napornih hribovskih turah le grizljali zelenjavo kot zajci ter nosili s seboj pol nahrbtnika sadja? Saj je nemogoče, da bi telo učinkovito delovalo ob tako »vodéni« prehrani! Zdi se, da bi še posebno ob naporih takoj zlezlo skupaj...

Take in podobne misli in vprašanja so se mi pletla po glavi, ko sem se srečal z načinom prehranjevanja in zdravega življenja, ki je v svetu znan kot higienizem. Poleg pretežno presne hrane priporoča veliko gibanja na soncu in svežem zraku, dovolj počitka ter odsvetuje uživanje kakršnihkoli poživil in alkohola, sladkorja, soli in ostrih začimb. Kaj lepšega torej — gore itak pomenijo gibanje, sonce in zrak, brez piva in kave bo že šlo, ampak da bi jedel samo sadje, zelenjavo in oreške in se ob taki hrani preganjal po gorah kot prej?

Nekaj časa sem potreboval, da sem »ujel« pravo razmerje in vrste sadja in zelenjave — in potem me je odneslo. Nazadnje sem lahko tako dirkal po gorah, ko me je še gnala navidez neuničljiva energija najstniških let. Ampak saj ni smisel v hitri hoji, ki sem jo bil med tem že povsem pozabil, temveč v enkratnem občutku lastnega telesa, v katerem vse deluje kot dobro namazano. Noben klanec ni predolg ali prestrm, da bi ga ne mogel zdelati z lahkoto in nekajkrat sem se moral pošteno držati nazaj, ker bi sicer samo hodil in hodil.

Sveže sadje in zelenjava imata to čudovito lastnost, da je to izredno lahko prebavljiva hrana, bogata z vitamini in rudninskimi snovmi, ki jih je v predelanih živilih manj ali jih sploh ni. Pri presni prehrani dajejo energijo pretežno enostavni sladkorji, ki so v sadju, kot »gradbena« hrana za organizem pa so odlični sveži zelenjavni sokovi, zelenjava in majhne količine oreškov. Vsa hranila iz sadja in zelenjave so primernejša tudi zaradi velikih količin vode, ki jo vsebujejo in ki aktivno sodeluje v prebavi in drugih telesnih procesih, ne da bi telo obremenjevala z odvečnimi količinami kalcija in drugih mineralov.

Presna prehrana je po svoji naravi hladilna, kar je v našem podnebju na prvi pogled neugodna lastnost. Toda njen hladilni učinek na telo se zlahka kompenzira z gibanjem in zato tako prehranjevanje v hladnem letnem času dobesedno zahteva gibanje. Kljub temu je sadna malica na turi sredi mrzle zime lahko hudo hladna izkušnja, zato je za ugodno počutje pri hribolazništvu ob presni prehrani potrebno upoštevati letni čas oziroma zunanjo temperaturo in vrsto sadja oziroma druge presne hrane.

Vse južno sadje vključno s pomarančami in bananami in sadje z veliko vode hladi bolj kot druge vrste sadja. Zato ga je na turi v hladnem vremenu dobro uživati v toplem zavetju ali nekaj banan pospraviti kar mimogrede brez daljšega postanka. Škoda je namreč, da bi se bananam odpovedali, ker so odlična hrana za hojo in pri fizičnih naporih sploh. Telesu dovajajo najčistejšo energijo in po zaužitju nekaj banan me vedno kar odnese naprej.

NAHRBTNIK, POLN HRANE

V hladnem vremenu se dobro obnese tudi kombinacija zelenjave in oreškov ali pa uživanje svežega in suhega sadja oziroma samo prej namočenega suhega sadja. Za hojo so odlične suhe fige, dateljni in suhe banane; slednje je najbolje in najceneje posušiti kar doma na peči ali radiatorju.

Ker pretežno sadna prehrana še posebno ob telesnih naporih telesu ne dovaja dovolj rudninskih snovi, je za učinkovito presno športno prehrano ključnega pomena uživanje svežih zelenjavnih sokov, predvsem korenčkovega soka. Pri tem ne gre za majhne količine, tako da dva ali tri litre dnevno ni pretirana količina. Treba je namreč vedeti, da brez svežega zelenjavnega soka, zelenjave in oreškov presna prehrana ne zadovoljuje

vseh potreb organizma po hranilih in izključno sadna prehrana lahko povzroči več preglavic kot koristi. Sadje deluje čistilno, zelenjava in zelenjavni sokovi pa gradijo zdravo telo.

Prav — ampak kako potem ob taki prehrani izgleda večdnevna tura? Saj bi zanjo potrebovali dopolnilni nahrbtnik! Pa vendarle gre. Več suhega sadja, več oreškov in izkoriščanje vseh posebnih možnosti, kot je, na primer, tovorna žičnica na Komno. Potem tudi nekajdnevna smuka ob presni hrani ni prav nič težka — čeprav se po njej še kako prileže izdatne količine svežih zelenjavnih sokov.

Skratka, stvar deluje. Še vedno sem tukaj in prepričan sem, da še kar nekaj časa bom. Nisem ne prvi, ne zadnji, ki pogreva sicer že toplo vodo, saj so higienistična izhodišča stara že več kot sto let, toda radikalen poseg v prehrano in njegov učinek očitno vsakogar tako navduši, da ne more biti tiho.

Kdor želi izvedeti več o presni prehrani, lahko seže po naslednjih knjigah v slovenščini, ki jih je izdala založba Aura:

- **Helmut Wandmaker**: Hočeš biti zdrav? Proč s kuhinjskim loncem! (Knjiga ni najboljša predstavitev presne prehrane, ker je zelo radikalna, vendar je za začetno informacijo dovolj);
- **Norman Walker**: Sveži zelenjavni in sadni sokovi;
- **Bob Owen**: Ozdravitev neozdravljenega.

Poleg tega v Ljubljani deluje Društvo privržencev presne prehrane. Informacije o njem so dosegljive na telefonu (061) 13 20 241 int. 489 vsak četrtek od 16. do 18. ure.

V POLJČAH JE BILO POSVETOVANJE »GORE IN VARNOST«

NESREČA NIZOZEMSKIH PLANINCEV

LUKA KARNIČAR

Ob 85-letnici Gorske reševalne službe Slovenije je bilo letošnjega 12. aprila v Poljčah na Gorenjskem posvetovanje »Gore in varnost«, ki ga je pripravila GRS. Na letošnjem posvetu sta bili dve težiščni temi, in sicer Vpliv vremena na nastanek nesreč v gorah in Kako (še) skrajšati odzivni čas GRS. Vsaj dve predavanji sta zanimivi in poučni za najširši krog planinskih obiskovalcev, zato smo avtorja prosili, naj ju pripravita za objavo v Planinskem vestniku. Oba sta ustregla uredniški želji. Nesrečo v Triglavskem pogorju smo opisali še iz zornega kota prvih, ki so nesrečnima gornikoma prišli na pomoč. (Op. ur.)

* * *

Dne 24. julija 1986 se je iz Češke koče (1545 m) odpravila skupina nizozemskih planincev, v kateri so bili trije člani družine **Vis**, in sicer oče **Klaas**, 57, mati **Lamberta**, 53, in hči **Anja**, 22, oče **Jan Grit**, 53, in njegov sin **Rudi**, 22, ter **Hendrik Kampman**, 22, in **Klaasje Lensen**, 19. Ta dan so se nameravali povzpeti na Grintovec in Kočno ter se vrniti nazaj v Češko kočo.

KAKO JE POTEKALA TURA

Skupina se je okoli 7. ure podala iz Češke koče, kjer so prespali in kamor so se nameravali tudi vrniti.

Po poti na Mlinarsko sedlo so napredovali nekoliko počasneje od časov, ki so napisani v vodnikih in na kažipotih. Vendar to ni bilo nič posebnega, saj je bilo vreme lepo, nevihte pa so bile napovedane za popoldne oziroma proti večeru. Preko Mlinarskega sedla je skupina (vsi skupaj) prispela na vrh Grintovca nekaj čez 12. uro. Na vrhu so se zelo dolgo zadržali. Nazadnje so bili z njimi v pogovoru planinci iz Zemuna. Ker so vedeli za vremensko napoved in ker se je nad Julijci »basalo«, so Nizozemce nagovarjali, da bi šli skupaj z njimi proti Cojzovi koči. Ti se za to niso ogreli, saj so imeli »vse« v Češki koči in na Jezerskem.

Skupina vseh sedmih je zelo počasi napredovala (najstarejša dva moška sta bila v zelo slabi kondiciji, kar so kasneje povedali rešeni) proti Dolški škrbini in proti Kočni. Okrog četrte ure popoldne je z veliko naglico prišlo do res močnega vremenskega preobrata. Prej omenjeni planinci iz Zemuna so bili — preden se je razbesnela nevihta — že več kot uro v Cojzovi koči.

Ker so Nizozemci očitno spregledali možnost za nadaljevanje po poti v Dolca, so pač nadaljevali v svoji željeni smeri.

Omeniti velja, da se kljub nevihti, strelam, sodri in kasneje sneženju niso oblekli. Sicer so bili zelo primerno oblečeni in opremljeni in tudi v nahrbtnikih so imeli vso potrebno opremo.

Sredi besnečega neurja so se odločili, da bodo sestopali vsak svojim sposobnostim primerno. Tako sta odšla mlado dekle Klaasje Lensen in mlad fant Rudi Grit naprej, kot družina so ostali skupaj Visovi, zadaj pa sta hodila Jan Grit, ki ga je že na začetku nevihte tako prizadelo, da ni mogel govoriti, in mladi Hendrik Kampman.

Kaj se je dogajalo s slednjima, bo ostalo za vedno skrivnost. V skupini družine Visovih pa je najprej onemogel oče (hči je govorila tudi o slepoti) in vsi trije družinski člani skupaj so se ustavili ter na zelo izpostavljenem delu poti čakali: neoblečeni — razen hčere —, nezavarovani in niti stisnjeni skupaj na kolikor toliko primernem kraju. Prva dva, ki sta hodila najbolje, sta porabila za pot, kjer so se ločili, pa do Češke koče trikrat toliko časa, kot ga porabimo običajno. Pot je bila ledena in zasnežena do roba Zgornjih Ravni. V kočo sta prišla malo pred deveto uro zvečer.

Čeprav v koči (fant je bil popolnoma izčrpan in ni bil sposoben pogovora, govorilo je le dekle) nista zahtevala takojšnje pomoči, ampak sta rekla, da ostali prihajajo zadaj, je oskrbnik **Andrej Karničar** takoj sprožil reševalno akcijo.

POTEK OBVEŠČANJA IN REŠEVANJA

Okoli 9. ure zvečer se je oskrbnik Karničar trudil vzpostaviti zvezo s pomočjo UKV zveze z Obveščevalno točko Stegovnik (Jezerski vrh), vendar zveza ni delovala. Zelo hitro se je odločil za kurirja in poslal v dolino dva mlada smučarja, ki sta bila člana ljubljanskega smučarskega kluba. Vzporedno so poskušali tudi ostali usposobiti zveze, vendar zaman.

Mlada smučarja sta pritekla v dolino nekaj minut pred 22. uro in sporočilo z zelo skopimi podatki o petih planincih, ki se še niso vrnili s Kočne, sem posredoval na Policijsko postajo Kranj, ki je takoj začela obveščati kranjske reševalce.

V dobrih dvajsetih minutah po obvestilu smo bili jezerski alpinisti **Milan Šenk, Rado Markič** ter **Davo, Drejc** in **Luka Karničar** nared in smo se odpravili proti Kočni. Zelo smo hiteli in kljub težkim nahrbtnikom in neverjetno poledeneli poti bili v manj kot dveh urah pri ponesrečencih.

Prizor v jasni in ledeno mrzli noči je bil strahoten. Prav na robu stene je bila hči z materjo v naročju, kakih dvajset metrov stran v napol stoječem položaju primrznjen v skale oče in kot se je izkazalo nekoliko kasneje, le dobrih sto metrov stran sta sedela na poti zadnja dva v skupini.

Takoj smo se spustili do hčere in matere, ju privezali in prenesli na pot. Hči (bila je študentka na fakulteti za šport) je bila izredno izčrpana, podhlajena in otrpla, vendar pri polni zavesti.

Ko smo hči ločili od matere, je ta glasno zaječala. (Takrat je ugasnilo tudi njeno življenje). Hči so prevzeli Davo, Rado in Drejc in nemudoma pričeli z zelo nevarnim sestopom, ki so ga srečno končali ob 3.30 ponoči v Češki koči.

Midva, ki sva ostala pri ponesrečencih, sva z masažo, ogrevanjem, ovijanjem z alu folijo in bivak vrečo poskušala pomagati materi, vendar brez uspeha. Že takoj, ko smo bili na poti, ni njeno telo reagiralo na noben dražljaj (zenica, utrip, dihanje...).

Noč od polnoči do dvajset minut do pete ure zjutraj, ko so prišli kranjski reševalci in tržiška zdravnica **Zamanova**, se je strašansko vlekla. Po naporni hoji sva bila vsa premočena — sedaj pa mraz, sneg in nobenega rezervnega perila. Svetla luna, okoli naju pa strašni prizori. Naslednji dan smo bili namenjeni odpotovati v Kavkaz. Čudna popotnica!

Rahlo se je začelo svitati, ko sva zaslišala prihajajoče reševalce. Tiho smo se pozdravili. Zdravnica je le še potrdila vso krutost tragedije.

V zgodnjih jutranjih urah je na zahtevo načelnika GRS Kranj **Emila Herleca** in pod vodstvom letalca reševalca **Franca Zupanca** helikopter opravil transport nesrečno preminulih v dolino.

V Karakorumu leta 1977

Osmega julija mineva že dvajseto leto od pristopa na naš drugi osemtisočak Gašerbrum I ali Hidden Peak (8068 m) po prvenstveni smeri v jugozahodnem grebenu.

Meddruštvena odprava PD Tržič je bila sestavljena iz sedmih alpinistov, zdravnika in šoferja kamiona. V odpravi so bili **Filip Bence, Borut Bergant, Janez Lončar** — vodja (vsi iz AO Tržič), **Nejc Zaplotnik** in **Andrej Štremfelj** (AO Kranj), **Drago Bregar** (ljubljanski Železničar), **Franc Čanžek** (AO Celje), matičar **dr. Martin Košak** in **Marinko Pintar** iz PD Nova Gorica.

Odprava je krenila na dolgo pot 8. maja in po enajstih dnevih vožnje prispela v Pakistan, kjer jo je pričakal neutrudni **Marko Čibej** z družino. Brez pomoči njega in ostalih delavcev Hidromontaže na Tarbeli Dam bi nam zaradi pakistanske birokracije, ki se je vlekla v nedogled, prav gotovo pošel še tisti denar, ki smo ga potrebovali za pot v gore.

Petega junija smo poleteli v Skardu, krenili na 14-dnevno pot po pustih, a slikovitih gorskih dolinah, po 60-kilometrskem ledeniku Baltoro, pod mogočnimi sedem- in osemtisočaki do baznega taborišča (5100 m) na ledeniku Abruzzi, ki smo ga s stotimi nosači dosegli 22. junija.

Za vzpone smo se razdelili v tri skupine, ki so se do vrnitve naveze z vrha izmenjavale in v določenem redu držale nepretrgano verigo vzponov, opremljanja nove smeri in višinskih taborišč. Vrh je bil dosežen v šestnajstih dneh brez višinskih nosačev in uporabe kisika. Višinski tabori: T1 5400 m, T2 6200 m, T3 6750 m in T4 7500 m. Kot prijatelji smo se poznali že v naših gorah, zato kljub zelo skromni opremi in odrekanjih pri hrani medsebojnih trenj ni bilo. Trdo garanje v dneh lepega vremena se nam je obrestovalo 8. julija, ko je naveza Nejc-Andrej stopila že v prihajajočem slabem vremenu na vrh.

Nenaden vremenski preobrat in razmere v vršnih kložastih strminah so terjale življenje Draga Bregarja, ki se je kljub odločitvi vseh navez za sestop v bazni tabor odločil, da naslednji dan sam tvega vzpon iz T4 na vrh.

Sestop z gore v bazo je zaradi megle, sneženja in plazov potekal že v kritičnih razmerah. Zdravstveno stanje moštva je bilo kaj klavrno. Poleg utrujenosti so bili trije z vnetjem oči in snežno slepoto zaradi sestopanja v megli, dva pa z vnetjem grla.

Gora je ostala še deset dni zavita v snežne meteže, med bučanjem plazov in podiranjem serakov smo na Dragov radijski klic ali odgovor čakali zaman.

Po petintridesetih dneh lepih in žalostnih doživetij v ledu in snegu nad ledenikom Baltoro, smo na Urdukasu utrujeni polegli na mehko, s cvetlicami posejano zeleno livado in zasanjano zrli v pravljično lepe in mogočne stolpe gorovja Trango...

Janez Lončar-Šodr

ANALIZA NESREČE

Najbolj temeljita analiza opisane nesreče je bila objavljena že 25. avgusta istega leta v organizaciji Komisije za gorsko reševalno službo Slovenije. Pri tem delu so sodelovali: načelnik slovenskih gorskih reševalcev **Danilo Škerbinek**, načelnik podkomisije za vzgojo in tehniko reševanja **Marjan Salberger**, načelnik zdravniške podkomisije **dr. Andrej Robič**, častni načelnik slovenskih gorskih reševalcev **Bine Vengust**, načelnik PGRS Kranj **Emil Herlec**, predstavnik jezerskih alpinistov **Davo Karničar**, vodja reševanja **Franc Zupan** in v akciji sodelujoča zdravnica **dr. Mira Zamanova**.

Ta skupina resničnih izvedencev je v svojem zapisniku napisala mnogo priporočil za obiskovalce gora in tudi marsikatero priporočilo za nadaljnje delo GRS, da bi bilo obveščanje še boljše.

Skupna ugotovitev analize je bilo zelo pomembno spoznanje, da so alpinisti in reševalci v dani situaciji naredili vse, kar je bilo mogoče.

Da pa sploh ne bi prihajalo do takih situacij oziroma da bi prihajalo v čim manjšem številu, bom navedel le tri najpomembnejše ugotovitve, ki so bile aktualne tako pred desetimi leti kot so sedaj.

Za obiskovalce gora:

1. Upoštevajmo vremensko napoved in priporočila oskrbnika ter posedujmo osnovno znanje prve pomoči in varnega gibanja v gorskem svetu.
2. Če na turi bistveno presegamo napisane čase hoje, se pravočasno obrnimo.
3. V svetu, kjer nismo popolni poznavalci, se odločajmo za vzpone s pomočjo gorskih vodnikov.

Za gorske reševalce:

1. Obvezno je redno preizkušanje radijskih zvez v planinskih postojankah.
2. V vsaki planinski postojanki mora biti dovolj velik komplet PP in osnovne skupne tehnične opreme. PP s toplotnim omotom pa je v situaciji opisane nesreče brezpredmeten.
3. Zaradi odličnih rezultatov pri skrajševanju odzivnega časa reševalcev je dežurstvo v visoki planinski sezoni obveznost za vsako postajo GRS.

ANALIZA NESREČE JOZEFA HRUŠKE

JANEZ BROJAN

Družina Hruška je prišla na dopust v Slovenijo. Ker je bil oče nekdaj dober alpinist in je plezal tudi že v Triglavski steni, se je družina odločila, da nekaj dni dopusta preživi v Julijskih Alpah. Tako so 28. junija 1996. leta prispeli v dolino Vrat in se nastanil v Aljaževem domu. Očitno je bil tudi sin navdušen za plezanje, zato ga je oče hotel peljati v Skalaško smer, v kateri je tudi sam že plezal.

Dne 29. junija sta kljub slabi vremenski napovedi okoli sedme ure odšla v steno. Jutro je bilo lepo, toda napovedi gotovo nista slišala. Na splošno poznamo napredovanje čeških alpinistov, ki plezajo previdno, a izredno počasi; tudi pri tej navezi je bilo nekaj podobnega. Do večernih ur sta priplezala v območje Ladje. Vreme se je iz minute v minuto slabšalo in kmalu je prišlo do prve nevihte. Z nočjo se je nad Triglavom razbesnelo slabo vreme, tako da je šele proti jutru prenehalo deževati. Triglavska stena je bila do vznožja zavita v meglen objem. Naveza je bila prisiljena k bivakiranju v steni, za kar pa nista imela zadosti opreme, da bi se zaščitila proti dežju. Zjutraj sta vsa premočena in premražena nadaljevala plezanje in okoli enajstih izplezala na vrh stene. Zaradi goste megle nista našla poti navzdol, zato sta, iskaje pot, prečila zahodni del Triglavskih podov in se za Rjavcem spuščala nižje. Otrok, ki je bil zanesljivo zelo podhlajen in izčrpan, se je zgrudil na tla in po kasnejši zdravnikovi oceni tudi umrl. Oče pa je po brezpotju odhitel po pomoč. Sporočilo je dal v Vodnikovi koči nekaj po 16. uri.

ZAČETEK ISKALNE AKCIJE

Ob pol enajstih dopoldne so me poklicali iz Aljaževega doma, da je pri njih zelo zaskrbljena žena in mati, ker se mož in sin še nista vrnila s plezanja. Takoj po obvestilu, ki pa ni bilo alarmiranje, sem se odpeljal v Aljažev dom in od žene dobil nekaj več potrebnih podatkov. Ker se vremenske razmere niso nič izboljšale, sem se v pogovoru odločil, da pokličem vse okoliške gorske postojanke in preverim morebitno navzočnost njenega moža in sina. Ker sem povsod naletel na negativen odgovor, sem se odločil sklicati reševalno moštvo in sprožiti širšo iskalno akcijo na vseh poteh, ki vodijo v dolino Vrat in v vznožje smeri v Steni.

Ob pol drugi uri je tako šlo na pot pet skupin reševalcev, in sicer po Tominškovi poti, po poti Čez Prag, po poti skozi Bukovje in na sedlo Luknja in na vstop Skalaške smeri. Medtem je začelo ponovno močno deževati, megla pa je bila do vznožja Stene. Nobena skupina ni našla nič otipljivega, niti ni slišala nobenega glasu — kljub vpitju njunih imen.

Ob 16.15 sem dobil po telefonu v Vratih obvestilo iz Koče Planika, da je nekaj minut pred tem prišel v Vodnikovo kočo prosit pomoč češki alpinist, ker mu je sin omagal za Rjavcem. Dogovorili smo se, da poskušajo od njih ali iz Koče na Doliču na mesto poslati čaj in topla ogrinjala, da bi otroka čim hitreje zaščitili. To so tudi storili, kar se je videlo ob našem prihodu, a je bilo za otroka že prepozno.

Vse skupine reševalcev sem o nastali situaciji obvestil. Medtem sem poklical tudi načelnika bovških reševalcev in ga prosil za pomoč, kajti razen dveh naših

reševalcev so bili vsi na poteh, ki so daleč stran od kraja, na katerem je ostal otrok. Ker je bilo vreme s primorske strani boljše, sva se dogovorila, da priskrbim helikopter in zdravnika, on pa bo reševalce in potrebno reševalno opremo. Tako so se naši začeli vračati v dolino, razen ekipe, ki je že bila v Luknji in je pot nadaljevala preko Plemenic proti mestu onemoglega.

Helikopter je takoj po sporočilu poletel z Brnika, imel med letom pri Radovljici nekaj problemov z meglo in hudim nalivom ter ob 17.45 že letel z zdravnikom in reševalci preko Vršiča proti Koči na Doliču. Zaradi megle je prvo skupino odložil v veliki konti pod kočo, ob drugem priletu pa se je stanje izboljšalo, tako da je s skrajnimi napori priletel v sedlo nad kočo, kar pa je bilo že tudi v bližini ponesrečenca. Po prihodu do izčrpanega otroka je zdravnik žal lahko ugotovil, da je otrok že kar nekaj ur mrtev. Najbrž je oče odšel po pomoč, ko je bil otrok že mrtev.

Ob 19. uri sta bila oba z reševalci vred prepeljana v dolino Trente in nato do Mojstrane. Truplo so s furgonom nato prepeljali na Jesenice, očeta pa smo peljali mi v dolino Vrat.

ANALIZA STANJA IN DOGAJANJA

- Alpinistično opremo sta imela ustrezno, lahko bi rekel zelo dobro;
- po vsej verjetnosti je bil oče prepričan, da bosta smer preplezala v enem dnevu, česar pa ženi ni rekel;
- oba sta imela toplo obleko in perilo, bivak vreče za bivakiranje pa ne;
- vremenska napoved je bila slaba, a je bilo ob njunem odhodu v steno lepo do popoldneva, ko so začeli oblaki zagrinjati zgornji del stene;
- iz vsega znanega lahko zaključim, da je bil oče kondicijsko in psihično zelo dobro pripravljen, kar pa za tako mladega sina ne bi mogel trditi;
- mislim, da se je oče odločil za pretežko, predvsem pa predolgo smer;
- slabo vreme z močnim deževjem ju je prikovalo v steno, kjer sta se njuni telesi celo noč ohlajali, ob ponovnem plezanju pa ne toliko ogrevali, da bi se stanje pri otroku izboljševalo, ampak je bilo iz ure v uro slabše;
- ko sta izplezala iz stene, se je otroku gotovo dvignila morala, ki pa jo je takoj zatem vzela gosta megla, ker nista našla poti v dolino; nadaljnje iskanje ga je privedlo v brezizhoden položaj;
- *v megli sta prečkala dve planinski poti, oče tudi tretjo,* in šele ko se je znašel na Velem polju, je zagledal planinsko kočo, v katero je šel po pomoč;
- mesto, na katerem je pustil sina, je bilo oddaljeno približno 50 metrov od poti Dolič—Planika in le 10 minut od koče na Doliču;
- tako je tragediji najbolj botrovalo slabo vreme in nepoznavanje terena.

Vse skupaj se je odvijalo 29. in 30. junija. Plezalna naveza je bila oče in sin **Jozef Hruška** starejši in mlajši. Plezala sta Skalaško smer v Severni steni Triglava. Po opravljenem vzponu je Jozef mlajši umrl zaradi izčrpanosti in podhladitve v brezpotju pod Rjavcem, star komaj 15 let.

V reševalni akciji je sodelovalo 20 reševalcev iz postaj GRS Mojstrana, Kranjska Gora in Bovec.

ŠTIRJE SRČNI MOŽJE IZ PLANINSKIH KOČ

MARJAN RAZTRESEN

Ta nesreča bi se lahko končala še bolj tragično, če ne bi aktivno sodelovalo osebje iz dveh planinskih koč pod Triglavom, Planike in Tržaške koče na Doliču, ki pa v uradnem poročilu GRS o nesreči ni dovolj omenjeno. Ker njihovo pričevanje bistveno prispeva k orisu dogodka, smo poslušali nekatere iz Planinskega društva Gorje, ki oskrbuje obe planinski koči.

Potem ko sta oče in sin Hruška na smrt utrujena, premočena, prezebla in izčrpana priplezala iz Stene, sta kdo ve kje skupaj tavala po Triglavskih podih in prečkala markirano planinsko pot, ki pelje z Doliča na Triglav, kjer je sin dokončno omagal. Zanesljivo je oče sina nekaj časa podpiral, nosil in vlekel, da ga je spravil na varnejši del, kjer ga je na nadmorski višini približno 2450 metrov, nekoliko višje, kot je koča Planika, pustil in se sam odpravil po pomoč.

Bila je megla, ki se je menda enkrat samkrat raztrgala, da je daleč spodaj videl Vodnikovo kočo. Pod Nogo in Rjavcem je šel v to smer, prečkal markirano pot, ki pelje z Doliča na Planiko, ter jo ubral po Velski dolini in zgodaj zjutraj stopil skozi vrata Vodnikove koče na Velem polju. Tam je ne preveč zbrano pripovedoval oskrbniku in gospodarju, da mu je nekje pod Triglavom omagal sin. Gospodar **Franc Erlah** je po mobitelu takoj poklical višjo sosedo Planiko in gospodarici koče in PD Gorje **Marici Okršlar** dejal, naj bi nekdo »malo pogledal okoli koče«, ker da naj bi bil tam nekje neki onemogli Čeh, ki da je prišel iz Stene.

KLINARJEVA IZ KOČE PLANIKA

Iz Planike se je lanskega 1. julija, kot se spominja, nemudoma, ob osmih zjutraj, odpravil **Branko Klinar** s 17-letnim sinom **Domnom**. Šla sta na slepo proti Škrbini, saj nista vedela, kje naj iščeta. Naletela sta sicer na neke sledi, ki pa so se kmalu izkazale kot sledovi nekoga drugega, ki je šel proti Kredarici. Obrnila sta se in se odpravila proti Doliču, ves čas pa klicala, vendar odziva ni bilo. Medtem se je spustila megla in začel je padati snežen dež. Ko sta prišla že skoraj do kraja, ki se imenuje Letališče, sta iz megle zaslišala žvenket kli-

nov, na klice pa se je z brezpotja prikazal neznanec, ovešen s klini, ki je v slovanskem jeziku začel razlagati, da je nekje tam zgoraj pustil sina, ki da počiva, verjetno spi, potem ko je utrujen prišel iz Stene, ne ve pa natančno, kje ga je pustil. »Ko smo šli prek Letališča,« pravi Branko Klinar, »smo videli sledi, tam se je Čeh spomnil, da je ta dan že šel tod, in tudi to, da je sina pustil na kraju nedaleč od dolgega jezika snega, od koder se kot dve očesi vidita beli melišči in tudi Vodnikova koča.« Glede na to razlago je Branko, odličen poznavalec teh hribov, sklepal, kje bi lahko bil sin in trojica se je napotila tja.

V resnici so bili kmalu pri fantu, ki je ležal na nahrbtniku in z glavo na plezalni vrvi, oblečen v premočene, pomrznjene in raztrgane kratke hlače — pajkice. Domen ga je, kolikor je bilo le mogoče, preoblekel v svoja suha oblačila, toda ko ga je obračal, se mu je zdel nekako trd. Fant je spraševal po mami, sicer pa je bil v žalostnem stanju.

Kaj bi lahko Branko in Domen Klinar še storila za ubogega fanta, ko nista imela radijske postaje, da bi poklicala na pomoč? Ker sta natančno vedela, kje je, sta se nemudoma odpravila v dobro uro oddaljeno Kočo na Doliču. Oskrbnica **Ivanka Jalen** je po radijski zvezi takoj obvestila gorske reševalce v Bovec, iz koče pa sta pol ure po Branetovem in Domnovem prihodu odšla **Marcel Vogelnik** in **Marko Vovk** z dvema odejama, tremi litri čaja in sendviči v nahrbtniku. Hodila sta proti stari vojašnici Morbegni, klicala in najprej zaslišala, potem pa zagledala oba Čeha.

MARCEL IN MARKO IZ KOČE NA DOLIČU

Bil je presunljivo žalosten prizor: oče je čepel za sinom in ga držal pod pazduho, sin je napol sedel in napol visel na njegovih rokah, usta je imel odprta in oči so mu strmele v daljavo. Obleko je imel zaradi dežja, ki je spet padal, popolnoma premočeno in noge v nahrbtniku, okoli obeh pa so bile razmetane njune stvari.

Prišleka sta isti trenutek, ko sta prišla, ob 17.15, ogrnila fanta z odejama in mu poskusila dati čaja, ki pa ga ni mogel več požirati. Masirala sta ga po rokah, nogah in prsnem košu, fant pa se je občasno oglašal z zamolklimi kriki bolečine.

Tam ga nista mogla pustiti, to sta Marcel in Marko vedela. Tako ga je Marko naložil na hrbet in ga nekaj korakov nesel, vendar se mu je pod nogami močno udiralo in bi lahko skupaj s ponesrečencem padel čez rob. Tako so dečka naložili na odejo in ga skupaj nekaj časa nesli, ko ni šlo več, pa so ga v zavetrnem kraju zavili v Markovo bundo in v obe odeji ter ga položili na bok. Z njim je bilo vse slabše; zadnji čas je samo še ječal. Medtem ko je šel oče po njuno opremo, ki jo je bil pustil tam, kjer je bil toliko časa sin, sta Marcel in Marko sina masirala, ko pa se je oče vrnil, je začel sinu dajati umetno dihanje.

Nenadoma se je dvignil od njega in dejal: »Končano je, umrl je...«

In je zajokal, vmes molil, se spraševal, kje je na tem svetu pravica, da mora tako mlad človek umreti, in da bi bilo najbolje, če bi še sam pri tej priči odšel za njim. Ves čas je sina božal po dolgih svetlih laseh.

Medtem ko so čakali na gorske reševalce, saj sta bila ob Slovenca prepričana, da je oskrbnica Ivanka natančno opisala, kje so, jima je oče pripovedoval, od kdaj sta že v gori, kako sta plezala, kako se je skvarilo vreme in kako je zadnje približno pol ure sina skoraj dobesedno prinesel iz stene, potem pa se v napačno smer odpravil po pomoč. Izguba je bila še toliko hujša, ker je bil Jarek, kot mu je bilo ime, sin edinec.

POMOČ IZ DOLINE

Nekoliko po sedmi večerni uri je četverica nad Morbegno zaslišala hrup helikopterja. Megla se je občasno trgala. Marcel si je slekel oranžen anorak in mahal z njim, da bi jih pilot videl — in jih je res. Helikopter je pristal, iz njega so skočili štirje reševalci, prišli k ponesrečencu z dvema vrečama opreme, eden se je nagnil nad fanta, mu segel pod vetrovko, rekel »saj je še topel«, naložili so nesrečnega mladeniča, vkrcal se je tudi njegov nesrečni oče, eden od reševalcev je Marcelu in Marku še rekel »vidva pa zdaj kar pojdita nazaj« in ljudje iz helikopterja so brez pozdrava odleteli.

»Midva z Markom pa sva lanskega 1. julija pozno popoldne vso pot do Doliča razglabljala o tem, ali sva naredila vse, kar sva mogla, pa na to vprašanje nisva mogla odgovoriti,« nam je pripovedoval Marcel Vogelnik.

Brž ko je helikopter odletel, se je nad triglavskimi gorami zjasnilo: zdelo se je, kot da se je gora morala odeti v črnino, ko je jemala svoj davek, potem pa si je spet nadela svoja najlepša oblačila.

Ko zdaj premišljujemo o tej nesreči, se nam vnovič potrjuje pravilo, kako lahko vsakdo, ki se znajde na kraju gorske nesreče, bistveno pomaga. Če ne bi bilo lanskega 1. julija pod Triglavom štirih domačih fantov iz dveh planinskih koč, ki so sicer vsakomur vedno pripravljeni pomagati, bi se ta tragedija lahko končala še bolj tragično: če bi oče Čeh že našel sina, ju helikopter v megli nad Steno ne bi videl, oče pa še ene noči zunaj verjetno ne bi preživel.

Najine poti

DAVORKA LAMUT-DADA

Ko se jutranja zarja v vrhove ozre,
le ti zažarijo v vsej svoji lepoti.
Večerna ko zarja poglede odpre,
vsi bi šli žarkom prelepim naproti.

Še blisk in grmenje tišine ne moti,
deževne so kaplje odsevi z neba.
Vsi srečni vseeno gremo po tej poti,
saj čisto obzorje osreči oba.

Sonce in rože in beli oblaki,
vse to — in še več nam oko oživi.
Nad nami pa krasni gorski orjaki,
ljubezen se najina z njiimi krepi.

PRED OČMI NAŠE GENERACIJE PROPADA PRVOVRSTNI KULTURNI SPOMENIK

NA VELIKEM VRHU IN POD NJIM

MATJAŽ KMECL

Ko sem se po dolgi, mučni in vendar zanimivi vožnji pricijazil na Podvežak, je tam med drevjem že stal kup avtomobilov, med njimi celo nekaj belgijskih ali nizozemskih. Na, sem si rekel, ti pa tudi povsod najdejo! Takoj nato sem se spomnil, da sem še malo prej po radiu slišal o belgijski ali nizozemski podeželski mladini, ki da je na obisku pri vrstnikih v Zgornji Savinjski dolini. — Seveda, sem si takoj prikimal, tako pa že, ti so jim pokazali, ti pa že vedo — saj je Podvežak za savinjsko stran nekaj podobnega, kot je Jermanca za kamniško: sedé in udobno se prigoljufaš zelo visoko — na Podvežak celo še kakšnih 500 metrov višje kot na Jermanco; samo avta se ne sme zdeti škoda.

Za šupo, ki stoji pri odcepu steze na Inkret in Korošico, je nekako zavržena ležala deska z napisom *Pozdravljeni romarji!* Pri priči se mi je prikazal čas izpred petih let, ko smo požegnali prenovljeno ali kar na novo postavljeno kapelico na Molički planini; zbrala se nas je precejšnja množica, prišel je mariborski škof **Kramberger**, lučki dekan, moj nekdanji sošolec na celjski gimnaziji **Gračner** je bil tudi zraven, od oblasti so povabili mene, nekaj mesecev poprej sem bil izvoljen v državno predsedstvo. Da ne bi drug drugemu tackali po petah, so nas brez posebnih besed in pojasnil razdelili v dva ešalona: cerkvena množica je očitno krenila čez Podvežak, kjer so jih pozdravili s posebno tablo, kar je bilo posvetnega, pa so ljubeznivi domačini odvedli na Ravne in mimo nekdanje »partizanske« lučke koče nad Koriti in okoli Velikega vrha, čez Zelene trate. Tu na začetku ni bilo nobenega pozdravnega napisa, bilo pa je obilo prijaznosti.

V spominu mi je ostalo, da je od nekdaj požgane lučke koče bilo komajda videti še kakšen kamen, da pa je tam blizu postavljena spolirana marmorna plošča, ki govori o nemškem poboju 17 mladih partizanov nekaj mesecev pred »osvoboditvijo« — plošča se mi je zdela za tistih odljudnih 1600 metrov visoke samote nekako pregosposka in kičasta, saj tam vendar že omagujejo poslednja drevesa; takšna bi smela stati kvečjemu kje na mestnem pokopališču!

Vse drugo, kar smo obhodili potem, pa se je ugnezdilo v svetlem spominu: vsa Dleskovška planota, ki sem jo prvič videl zbliza in s tiste strani, saj sem jo dotlej gledal samo z Ojstrice in Dedca. Večkrat sem celo že zatrdno sklenil, da jo obiščem čim prej sam. Ob tak sklep se je postavil še spomin na polrazpadli Kocbekov dom, ki je bil svojčas ena prvih dveh planinskih postojank Slovenskega planinskega društva in prva v Grintovcih: gorogranski ali gornjegrajski nadučitelj **Fran Kocbek** ga je entuziastično postavil kot »odgovor« avstrijskonemški planinski hiši na Korošici, malce tudi postavljaško — če zmorejo Kranjci in Nemci, zmorejo tudi savinjski Štajerci; menda je na pomlad in zgodnje poletje 1894 tekla celo tiha in zagrizena tekma med kranjskimi »osrednjiki«, ki so gradili svojo kočo na Planini za Liscem pod Črno prstjo, ter Savinjčani, ki so zidali tu; menda so »osrednjiki« za nekaj tednov prehiteli »grintovčane«. Tako sta nastala dva zanimiva kulturna spomenika slovenske osamosvojitvene samozavesti: oba sta do danes propadla, od koče na Planini za Liscem se še komaj kaj vidi, za razpad Kocbekove planinske domačije bo očitno »poskrbel« naš današnji planinski rod.

Kapelica na monolitnem skalnatem hribcu nad njo je bila postavljena štiri leta pozneje — kot varovalna cerkvica, in kot dodaten izziv nemškim sosedom, korošiškim »gruntarjem«, saj sta slovensko kočo kot božja pooblaščenca zastražila slovanska blagovestnika in prinašalca božje besede Ciril in Metod, zaščitena še z Materjo božjo.

Če niso obnovili koče, sem pri tisti priči, ko sem dvozgradbeno tihožitje zagledal, pomislil, kaj naj zdaj sploh stražita, nad čim naj držita božjo roko? Slišal sem plah in zadržan izgovor: lastnik znamenite podrtije je celjsko planinsko društvo, ki ne dovoli, čeprav bi domači ljudje radi, nikakršnega obnavljanja. Ko smo kasneje sedeli na Korošici pri kosilu, Celjani niso znali natančno povedati, zakaj tako; domačini pa so dali vedeti svoja neuradna ugibanja, da zato ne, ker bi se vsi gorniki po vzponu iz Robanovega kota najprej odžejali tu, tako da bi na Korošici »promet« utegnil močno upasti. — Ne glede na to so se vsi brez izjeme zaobljubljali, da poskrbijo tudi še za posvetno hišo, če so že za cerkveno.

S takšnim spominom iz leta 1990 sem vzel torej zdaj, pet let pozneje, pot pod noge: obiščem in pogledam, še prej pa stopim na Ojstrico, ki je vendar ena naših najlepših gor in tudi moj prvi dvatisočak — bos in reven sem zlezel nanjo po maturi 1953, pred mnogimi hudimi in lepimi leti. Dan je bil prečudovit takrat in sedaj, čeprav že malo pozen; že začel se je s svitom, o kakršnem poje črnska duhovna:

O, Bog, kakšno jutro!
Zvezde padajo z neba!

Na ono stran podvolovlješke globine sta se zmeraj bolj kazala in nižala strniščno kosmati, neobriti in divji Rogatec in svetlo počesana, gladka Lepenatka, zgoraj nad glavo pa so se drug za drugim modro in redkobesedno odkrivali Dleskovec, Veliki vrh z Zelenicami, Deska, Beli in Črni vrh — za vsakim ovinkom kak nov. — Nato že na planem napis vabi k vodi, steza se vznemiri, razveja se v cel labirint različnih smeri, očitno je vabilo učinkovito: vsekakor narekuje sklep, da bo nazaj grede ponujeno priložnost treba upoštevati. Tu in tam se s skale ponuja drobna in že nekoliko osivela opomnja, da je snežni plaz vzel nesrečnega zimskega

obiskovalca; nejeverno pogledam navzgor po nedolžnem bregu, komaj verjamem — potem pa se spomnim gimnazijskih let, ko mi je moj ravnatelj **Tine Orel** — kar naprej ga nosim v lepem spominu — večkrat pripovedoval o takšnih drobnih zahrbtnih plaziščih, ki da poberejo prav toliko življenj kot kakšne velike, dramatične lavine. In res, ko natančneje pogledam, vidim, da sta obe spominski tablici iz tistih nekdanjih let, moj ravnatelj je bil takrat predsednik celjskih planincev in se je moral ukvarjati tudi s takšnimi rečmi.

Ves čas se z obeh strani ponujajo polzaraščene poti, ki dobesedno vabijo v raziskovanje, zaradi lepšega gotovo niso nastale — toda dnevni načrt je za to pot jasen in ne mara anarhoidnosti, pa čeprav so ruski anarhisti trdili, da je improvizacija mati napredka: treba je slediti glavni, jasno izhojeni, s »knafeljčki« opremljeni stezi na Korošico. Za nekdanje romarje je na pol poti še zmeraj narisana odcepitvena puščica z napisom »kapelica« — toda tja bom krenil nazaj grede; zdaj hodim med poletnim cvetjem, ki ga ni malo, redkimi ptiči, ki so edine živali, in med snopi bleščeče sončne svetlobe naravnost proti Korošici.

Ko jo s Kocbekovega Sedelca zagledam, vso tisto prelepo zeleno poljano, po kateri se pasejo krave in razbijajo pravkaršnji prenavljavci lesenega dela koče, se za hip pospomnim olajšanja, enega največjih, kolikor sem jih sploh v življenju doživel; na vrhuncu pasjih dni, ko je Ljubljano zalila ena najhujših vročin v njeni zgodovini, mislim da je bilo 37 stopinj, sem se ves izlužen od Konja sem priplazil do studenca na robu polja pod Dedcem, se sesedel ob njem in kake pol ure lokal in goltal hladno vodo kot kakšen velik kraški ponor.

Tudi to se je zgodilo že zdavnaj nekoč, zdaj pa pač krenem v hišo in si privoščim zajtrk. Razen moža mojih let, ki se mimogrede litotično pohvali, da je iz Bistrice čez Presedljaj zmogel v treh urah, zdaj pa mu je oskrbnica zaupala stekleničko štampiljčnega črnila, da gre namočit uradovalno blazinico vrhu Ojstrice, ni nikogar. Zato jo tudi sam hitro poberem — v spominu imam, da pot ni prehuda in predolga, in da bo zato šlo, kot se reče, za malo južino.

Vendar zelo kmalu in pravzaprav prvič v življenju izkusim tisto bridko reč, da z leti postane telo človeku tesno. Nič ne gre več tako zelo naglo in namazano kot nekoč; pogosteje kot včasih se nekoliko užaljeno in preplašeno ustavljam. Dopovedujem si, da ni razlogov za brezglavost — počasi, saj se počasi tudi daleč pride. In res pridem: ne več pol prej od tistega, kar piše na kažipotni tablici, vendar tudi ne s kakšno bistveno zamudo.

Na vrhu mi je dobro kot zmeraj, kadar pridem na vrh; le malo preobljudeno je za moj okus; no, pa saj jih ni toliko. Človeka napolni prijazna slovesnost, oglasita se žeja in lakota; še zmeraj si tudi rad v planinsko izkaznico odtisnem žig, opremim ga z datumom, da se kasneje kdaj laže in lepše spomnim. Spodaj, na enem južnih grebenov se spreletava velikanska jata kavrov — moj ravnatelj tem gorskim ptičem ni nikoli rekel drugače, zdaj pa se zdijo, kot da vadijo za kak

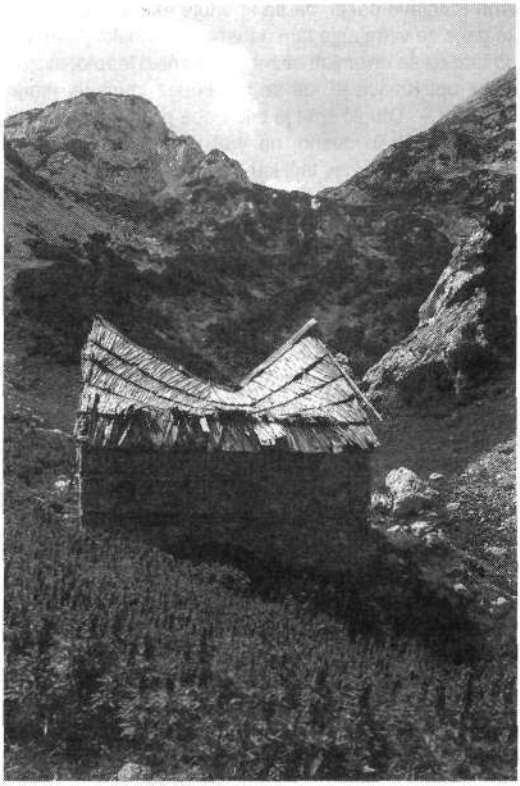

Zanemarjeni in ponemarjeni Kocbekov dom je zalit s temno cvetno modrino.

Hitchcockov film — kar naprej vzletavajo, kričijo in pristajajo. Nekaj kremenitih mož se hvali s svojimi gorniškimi dosežki in poznavanjem razgledov — in res natančno pokažejo celo vrsto vrhov, nekdo obljublja dež popoldne, megle za Planjavo da ne pomenijo nič dobrega.

Jaz pa gledam čéz na Krofičko in se čudim, kako sem svojčas z napol strganimi čevlji zbral pogum, da sem zlezel nanjo naravnost s Škrbine in čez Dolgi travnik — od tod se vidi skoraj neprehodno; bilo pa me je svinjsko strah, si zdaj na tihem priznam. Gledam dol na Rinko, na slap in na pogorje Rink nad njim, na slikovito zarezane ključe v Turski žleb, na Mrzlo goro, pa spet čez na Raduho, ugibam, kje je pravzaprav na Planjavi Srebrno sedlo, kamor se prileze iz Repovega kota. Pomalem me polni slovesna hvaležnost: vse to sem videl in oblezel od blizu — v dolgi vrsti najlepših dni in let. Koliko rož sem vmes srečal!

Spomnim se, da sem nekega poletja nad potjo od Sukalnika na Jermanova vrata videl nenavadno lep šop kamniške ivanjščice; zelo sem bil nesrečen, ker sem bil brez fotografskega aparata, in sklenil, da grem zaradi tega pušeljca takoj potem spet gor; toda začelo se je dolgotrajno deževje, po njem »ni bilo nič več tako, kot je bilo«; še nekaj let sem potem hodil iskat lepotičke, pa jih nikdar več nisem našel. — Ali, kako se mi je zdelo zamalo, ko sem za drobno zlato cvetjece na

vrhu Planjave odkril, da se imenuje »kurje črevce« — ko pa je že vztrajanje tam na vrhu velikansko junaštvo, ob tem pa še ohranjati nežno, ljubeznivo lepoto, sijajen make-up! Krivica je, da se tak čudež imenuje »kurje črevce«! — Drugič spet je bilo treba pred nevihto, ki je ropotala levo in desno, na vrat in nos od Sukalnika navzdol do Pastircev teči kar poprek; v nahrbtniku sem prenašal teleskopske palice, ves čas sem imel slab in obenem zelo slovesen občutek, da sem leteči strelovod, v katerega bo vsak trenutek treščilo, palic pa se mi je zdelo vseeno škoda, da bi jh odložil tam gori, rajši sem še bolj tekel — da bi prehitel usodo. Živ in cel sem končno le prispel do pastirčevske poševne strehe, dež pa je ta čas, kot ima navado, tudi že ponehal! Trap neumni! si zdaj z nasmehom rečem: Kako more biti človek tako neumen!

Naslednjič me je spet »zasedlo« kakšno ime: recimo kar Lepenatka in z njo vse tiste Lepene, ki jih po naših hribih ni malo — nikoli mi niso šle skupaj z »lepoto«, zadevo mi je potem pojasnil **Pleteršnik** — »lepenje« je nekak lapuh, veliko listje, ki daje ime. Ali Grohat, Grohotji potok: v Beli krajini so po starem rekli, da grohajo, ko so »tepli« lan, beseda je najbrž posnemovalna, oponaša trušč, ropot — mogoče potoka, ki iz Raduhe vali in melje kamenje.

Ves vrh Ojstrice je potopljen v srebrne tenčice spominov. Ko se za hip ovem, sem sam, nikogar ni več; ob Planjavi se res gostijo in v različnih odtenkih sivorjave črnine nalagajo megle. Mogoče je pa priložnostni in pomembnosti polni vremenar izpred pol ure v resnici vedel kaj več; vsekakor pospravim svoj starodavni, izkušeni nahrbtnik in v skladu z načrtom krenem po Kocbekovem grebenu navzdol.

Spotoma srečam dva neznana moža, ki me hrupno pozdravita »kot znamenitega Slovenca«. O, bili so časi, ko mi je kaj takega godilo, ne rečem; zdaj me potlači v tiho nevoljo — a še tega je treba! Vseeno prijazno poklepetamo, zaželita mi srečno pot: »Pa lep popoldan, gospod **Dragan**!« Hvalabogu! si oddahnem, ko najprej malce osupnem: kar naj sem znamenit, samo da nisem pravi!

Ko spodaj tik pred Malo Ojstrico »knafeljčki« pokažejo proti Sedelcu, je to seveda odklon od moje današnje smeri — zato jo uberem poprek med rušjem in skalami; žal je prvega precej več od drugega in je treba pot zelo pazljivo izbirati. Toda, si spet mislim, Kocbek je zagotovo poskrbel, da se je od njegove slovenske koče kar najlaže in brez ovinkov prišlo na Ojstrico, gotovo je tu kje nadelal stezo. In res potem odkrijem nekakšne pramarkacije, ne preizdatne, toda nedvoumne — pomagale pa niso dosti, ker so me brezobzirno zapletle v pritlično boričevje. Skozenj sem se prebil do poti s Korošice v Robanov kot, na njej pa sem še od posvetitvenega dne vedel za bližnjični odcep do kapelice in starega Kocbekovega doma; v karti je steza celo narisana, kakšnega opozorila, kam se po njej pride, pa ni — kot da bi Kocbekov spomin in kapelico kdo hotel pustiti v pozabljenju skritega moličkega zakotja. Takoj za vogalom sem potem res že stal nad cerkvico — pogled je bil tako presenetljivo ljubek, da sem pri priči sedel v ocvetličeno tratico in s posebnim ugodjem globoko zadihal.

Bil sem daleč naokrog sam in sem si vse skupaj lahko v miru in z užitkom ogledal — vsa tista patetična ozadja z velikovrško steno, ki je skoraj navpično zveznjena nad Robanov kot, ljubeznivo svetiščno majhnost in podrtijo Kocbekovega zavetja — zdelo se je še bolj brezupno kot pred leti. Obe stavbi sem videl svojčas na stari razglednici, ki jo je objavil **Deržaj** v jubilejni knjigi SPD: ena in druga sta bili oblečeni v škodle, naklane deščice, od vrha do tal, kot stari pastirji v trstičnasta dežna ogrinjala. Po obnovi je kapelica sezidana iz kamenja in betona, mogoče je tako celo prijaznejša, svetlejša — taka, kot je bila, pa seveda ni več. Na njej visi zglajena, sivočrna marmorna plošča, na las podobna tisti pri nekdanji lučki koči, in v precej zavitem jeziku pripoveduje, da so ta gorski hramček božji bržkone po drugi vojni podrli kakšni navdušeni in primitivni revolucionarji, fundamentalisti (porušil naj bi jo »skrivnosten plaz«).

Vendar me iz trenutka v trenutek bolj zanima koča, pravzaprav njen ostanek: revščina, umazanija, odpad, še hujše kot pred petimi leti; med vdrtim kamenjem se valjajo različne nerabne posode in cunje, polomljen les; zadnji »šinkeljni« na severni strani strehe se cefrajo, na južni jih ni več; nenavadni leseni velbi nad okni še držijo, najbrž so iz goste macesnovine, drugo je mizerija od mizerije. Pravkaršnji prenavljavci so si za prehodno bivališče raje iz rezanih desk čisto zraven postavili novodobno šupo, tesarski izdelek brez duha; ta še dodatno poudarja klavrnost gospodarjenja z dediščinskim spominom.

V predstavo se ponuja tisti 16. avgust 1894, ko je ob osmih zjutraj krenila slovesna skupina planincev z Ljubnega v Luče: tu jih je sprejel slavolok z značilnim kocbekovskim napisom: *Slava vam, ker ste našli!*, pod njim je šolska mladež mahljala s slovenskimi zastavicami, pokali so topiči. Minimnožica je potem nad Podvolovljekom odkoračila mimo nenavadne, samorastniške, visokogorske Planinškove kmetije, kjer so jo sicer oskrbeli s kislim mleko, na Moličnikovo planino; tam je **Moličnik**, ki je sicer imel en mejni vogal svoje kmetije celo na vrhu Ojstrice, leto poprej prodal slovenskim planincem oziroma kar Kocbeku osebno dva ara sveta, knezoškof **Missia** je dal les, Kocbek je narisal načrt »po najboljšem vzorcu nemškega planinskega društva«, domačini iz Vežaka pa so kočo požrtvovalno gradili, jo čez in čez oblekli s škodlami, od znotraj z oblanimi deskami — in zdaj je bila pripravljena. Manjši prostor je bil namenjen pastirskemu stanu, večji, poltretji meter visok, pet in pol metra dolg in pet metrov širok, z ognjiščem na sredi, s posodo, ki jo je daroval **dr. Josip Sernec** iz svoje gotoveljske tovarne, s pogradom in šestimi žimnicami, pa turistom. Navdušenci so jo pod večer ob glasnem vriskanju primahali do stavbe, že spotoma so jih pozdravljali streli na Dleskovcu — ko se je storila tema, pa pozdravni

kresovi, eden že tu na Molički planini, ki mu je odzdravljal velik kres pri **Knezu** onstran Robanovega kota. Dom so blagoslovili in ga na Aškerčev predlog krstili kar po njegovem graditelju in načelniku Savinjskega planinskega društva Franu Kocbeku. V poplavi navdušenja so si brali pozdravne brzojave, ki so jih prinesli kar s seboj; okna so bila okrašena s planikami, nad vrati je visel venec iz planinskega cvetja. Za varuha koče je bil določen **Jurij Planinšek**, tisti, ki je leto poprej s Kocbekom prehodil in preplezal pot po razu na ojstriški vrh. Sedemdesetim planincem, ki so novi dom prva leta ob poletjih obiskali, je ponujal kar dober izbor »podkrepitev« — poleg mlečnih izdelkov »srbsko risoto, appetit in goveji pain, grahovo juho, črno kavo, čaj, pivo, vino, slivovko, rum, konjak in sladkor«.

Prva zima po otvoritvi je bila tako snežna, da česa takega ni pomnil živ krst; še konec maja 1895 je bil dom ves zakopan v snegu. Septembra 1898 pa so enako odlično blagoslovili in napotili v obstoj kapelico: prišel je **Aljaž**, ki je cerkvico glasno primerjal s »svojo«

Zakaj puščamo del slovenske planinske zgodovine propadati kot zadnjo ničvredno stvar?
Foto: Matjaž Kmecl

na Kredarici, profesor **Borštner** je zaslovel po tem, da je s posebnim govorom nazdravil nežnemu spolu, »vsem navzočnim turistinjam in romaricam«; kres je zdaj gorel kar praznovalcem nad glavami, na Velikem vrhu, množica je štela 250 glav, v »gostoljubni zijalki nad kočo« so točili pivo. Tudi načrt za kapelico je narisal Kocbek kar sam, spet se je streljalo, govorilo, pelo — vsi povprek, tudi nemški turisti, so venomer hvalili prvi slovenski grintovški dom.

O vsem tem se da podrobno brati v prvih številkah Planinskega vestnika; navdušenja, ki je odmevalo v dleskovškem prostorju, pa si tudi ni težko predstavljati. Bilo je nekaj, čemur bi lahko rekli eden prvih organizacijskih in gospodarskih uspehov slovenskega planinstva, dom pa je zagotovo postal pomemben spomenik osamosvojitvene samozavesti.

Obenem pa je z današnjim stanjem temna priča naše pozabljivosti, klavrnega zgodovinskega spomina, bolne amnezije, Slovencev kot zmedenega, čeprav vztrajnega ljudstva. Kako le je mogoče med seboj zvezati vsa ta dejstva, da bi imela rep in glavo:

Kocbek pred sto leti zgradi slovensko planinsko zavetje, ker nemško le malo proč dopoveduje, da je ta dežela nemška; malo zatem sezida nad njim še »slovansko« kapelico — vse to z odtrgovanjem od svojega udobja in z veliko vero o slovenski prihodnosti: vsi govorijo o Sloveniji. Po koncu narodnoosvobodilnega boja »skrivnostni plazovci« to narodnoobrambno (in s tem osvobodilno) kapelico skrivaj poderejo in vse skupaj — kapelico in dom — pustijo propadati kot zadnjo ničvredno stvar, čeprav ves čas zelo veliko govorijo o slovenski svobodi. Nato se v času velike odjuge zganejo ljudje iz okrilja cerkve in poskrbijo za cerkvico, znova jo postavijo in vsi spet govorimo o slovenski suverenosti. Mogoče zaradi piva, mogoče tudi zaradi nastavkov razkola v planinski organizaciji, ki prišepetava strah, da bi obnovljena planinska kocbekovina lahko bila začetna »baza« novega strankarskega planinstva, pred očmi naše generacije ta prvovrstni kulturni spomenik propada; ob tem vsi lahkoverno in obilno govorimo o dokončnosti slovenske svobode, ki da smo si jo izborili mi in samo mi in še posebej nekaj neserijskih herojev med nami. Bog se usmili, razumi, kdor moreš! Pokojni **Štih** je rad drastično duhovičil na račun najbolj revne in čudaške reči na svetu — slovenskega zgodovinskega spomina.

Toda nekaj me medtem preseneti, da mi je lepo. Okoli začetnega slovenskega planinskega doma ne poganjajo koprive ali nemarno ščavje, kakršno največkrat obkroža opuščene pastirske stanove; kot v kakšnem parku ga objema sama čista preobjeda, najbrž tavriška, turska, tista in takšna, ki ne raste nikjer drugod kot v Grintovcih. Vsa je še v popkih in pri priči sklenem, da jo pridem pogledat v cvetju — to bo zelo kmalu, v nekaj dneh. Rastlina je lepša od svojega imena; navzven prav nič ne kaže, da je strupena, kot je sicer znano celo živalim že iz starodavnih časov; njen strup je opeval **Ovid**, ljudje na Nemškem pa ji ponekod rečejo kar *kozja* ali *pasja smrt*, ker se ne kaže igrati z njo. Tu, okrog Kocbekovega spomina, je preprosto lepa; najbrž ob cvetenju poskrbi, si mislim, za temno, globoko modro jezerce cvetenja. — Vsekakor, vsekakor bo treba hitro spet nazaj!

Vreme se je ta čas po vsem meglenem mečkanju uprijaznilo in odpravil sem se nazaj proti Podvežaku. Hitro za Inkretom se je pričakovano razcvetel spreplet stez k studencu: in res ni slabo, kmalu za robom se berejo ob betonskem koritu s kristalno čisto pretočno vodo, celo kozarec je ustrežljivo na voljo. Napis pove, da so vodo zajeli in korito hvalevredno zgradili lučki zadružniki v začetku petdesetih let; pri priči se spomnim podobne naprave, ki so jo prav takrat nekoč na Jezercu pod Krstenico postavili vrli Bohinjci — niti enemu niti drugemu se ne pozna, da bi jima socializem kaj škodil. Sploh ni slabo, pomislim, ko bolj iz ugodja kot iz potrebe v dolgih požirkih pijem to sijajno pijačo.

Škoda, da je tudi najlepšega dne enkrat konec; malo ga za zaključek skvari še dolgotrajna »pretresljiva« vožnja s Podvežaka v Podvolovljek. — Bi šel pa pač peš, kaj nergaš! se poučim in povzgojim, postrgam zadnjo potrpežljivost, in gre; celo prav dobro.

* * *

Ponoven ogled planinske Kocbekovine se je potem zdelo smiselno povezati z obiskom Velikega vrha in Velike Zelenice; oboje skupaj so nekakšni grintovški Ogradi — z vseh strani zavarovani s stenami in stenicami, vmes pa je vseeno nekaj prehodov, čeprav so bolj ali manj porasli z rušjem: med njim je treba poiskati pot. Zaznamovane ali celo utrte steze ni, pa tudi kakšnih posebnih težav ne. Na vrhu je obsežna pašna zelenica in prostran razgled na vse strani — tako vsaj bolj na splošno piše v različnih priročnikih, recimo pri **Ficku**; vrh naj bi bil zanimivejši za turno smuko.

Poletje se je ta čas prevesilo v lastno kasnost, kar je v Grintovcih zaznamovano s cvetenjem Froelichovega svišča, tega nežnega, prosojnega dokaza, da starost ni samo grda — rastlinica je ena najstarejših in obenem dekliško milih, kar jih raste tam gori. In res so ob stezi z ravenske planine ti svišči rasli v šopih, kakršnih še nisem videl — prave čudežne, modrooke čredice! — Spet so Korita, spet popolnoma enaka tabla v spomin 17 mladim fantom, spet prelepo jutro, le da je treba zdaj kmalu zgoraj poiskati »primeren prehod« na velikovrški vrh. Z malo potrpežljivosti in opletanja tudi to ni težko, nekaj omahovanja in »izstreljevanja« z rušjevskih vej pa seveda že zahteva! — Na vrhu: ena sama božja prostranost in za presenečenje najmanj sto ovc na paši. Sosednji Vrh Zelenice je obljuden — s pastirjem? Najbrž je res kaj takega, vendar ga narava ni obdarila s posebnim veseljem do govorjenja ali z družabnim nagonom; raje se racionalno valja po travi in si obraz pred sončno svetlobo in motečim obiskom zagrinja z jopico. Z roba se da malo manj kot pljuvati navpično v Robanov kot, ob strani pa sta precej globoko in pregledno spet Kocbekova koča in kapelica — približno tako kot bi ju gledal z letala. Na Ojstrici, ki je sicer kakih 200 metrov višja, se vidijo obiskovalci, toda tudi ob njej je mogoče zagotoviti, da Veliki vrh ni med najslabšimi gorami — po ničemer.

Navzdol poskušam drugje, vendar ta »drugje« ni najbolj enostaven; prenaglo siljenje navzdol se hitro in rado zaustavi pri kompaktnih navpičnicah. Na koncu se tudi to srečno izide in za hip se celo zazdi, da je nekje na sredini velikovrškega pobočja, kjer markirana steza proti Korošici doseže eno najvišjih točk, še en pramarkacijski ostanek kakšne stare Kocbekove poti; sploh se ne splača ne z ene ne z druge strani prehitro in preneučakano riniti navzgor. Navsezadnje je vršni hrbet že sam na sredi upognjen v plitko sedlo, ki daje slutiti zametek položnejše in udobnejše dolinice navzdol.

Na Molički planini je potem natanko po pričakovanju, mogoče celo še za odtenek lepše, saj čisto na vlažnem dnu, kjer se spomladi cedi tamarska mlaka, belo kodravo semeni pernica močvirskega munca. Zanemarjeni in ponemarjeni Kocbekov dom je v resnici zalit s temno cvetno modrino, ki sta jo tam nasejala dobrotljiva slovanska blagovestnika, da bi odtehtala človeški napuh in zaznamovala preobjedenost — ali pa jo je kot grintovško znamenitost posejal že kar Kocbek sam, morda njegov prijatelj **Frischauf** — in se je odtlej razrasla v tako sijajno podobo! Vse drugo ostaja, kot je bilo: revščina; nihče ni ničesar pospravil; morda se je od kamenitih zidov odkrušil kakšen kamen več. Tišina in samota ležita nad nekdanjostjo. In sedanjostjo. Na Vrhu Zelenice pa bržkone kar naprej spi pastir.

Natančno tako kot zadnjič so se tudi zdaj iz osrednjih Grintovcev začeli valiti gostejši in temnejši oblaki; pospremljalo jih je znano mrmranje oddaljenega grmenja — nekakšno znamenje za odhod. Ko je pot zgoraj nad Pragom postala plana, je bilo mogoče videti, da se majhne nevihtice kotijo na vseh koncih in krajih slovenske dežele. Vseeno je ostalo dovolj časa in veselja za stezo čez Dolge trate okoli Dleskovca, še posebej, ker so se tudi tu kmalu — v nasprotju s stanjem na kartah — pokazale stare markacije, stari »knafeljčki«. Pogled na planoto je z Dleskovca najbrž najlepši — sploh so se vrstili lepi trenutki drug za drugim, čeprav so nad Dedcem in Ojstrico že treskale strele in čeprav je tudi Raduho na drugi strani že zalivalo in obstreljevalo. Ob visokogorskem bajerju na Dleskovčevi rami je ravnodušno filozofirala volovska kolonija, ki ji očitno ni prav nič manjkalo in je bila celo sama prepričana o tem; še malo naprej je sredi prostranega travnika samevala majhna pastirska bajtica, kakršne še nisem videl nikjer drugje: tako zelo nemarno ljubka in majčkena, da skušnjava zapelje v hipceno željo — za zmeraj bi ostal v njej! Ker pa je res in zelo grmelo, je bilo treba po strmi stezi naglo dol na planino, kjer je čakal avto. Hitro se je dalo opaziti, da je vmes očitno zelo zanimal počitniške lučke krave — vsa ogledala so bila dodobra izvinjena; ampak kaj, zravna se jih, škode ni bilo posebne in dan se je zapisal med enako lepe kot zadnjikrat — z vsemi spomini, srečevanji preteklosti in seveda s posebno, svojevrstno, samotno lepoto dleskovške planote.

Na temenu očaka

SLAVICA ŠTIRN

Sive megle,
pesem vetra,
mraz bode v obraz.
Stiskaš se k steni,
klini ledeni
dvigajo te.

Duša pred tabo
dosegla je cilj.
Ne čutiš več vetra,
mraza, ledu,
saj na temenu
očaka stojiš.

Pod tabo vrhovi,
doline zelene,
v daljavi še morje uzreš.
V duši se tvoji rodila je pesem,
pesem, ki poje
hvalnico stvarstvu.

Z JEKLENICAMI IN KLINI ZAVAROVANE DOLOMITSKE POTI

PO PLEZALNIH POTEH SKUPINE BRENTA

ALEKSANDER ČIČEROV

Ongrčki smo lani sklenili obiskati Dolomite in se spoznati z zavarovanimi plezalnimi potmi v gorski skupini Brente. Odločili smo se, da jih obiščemo med 2. in 11. avgustom v upanju, da nam bo vreme stalo ob strani. Naš osnovni namen je bil stopnjevanje doživetij v gorah in spoznavanje novega. S tem smo se vključili v »modne trende« naših alpskih sosedov (prosto po **Miheliču**), vendar to ni bil naš namen.

Obiska Dolomitov smo se lotili z vso resnostjo. Že leto prej smo se povzpeli po Hanzovi poti na Mojstrovko, obiskali Gradiško turo in za zaključek preplezali še italijansko pot v Mangartu (najprej Vio Italiano od bivaka Nogara do sedla, nato pa še Slovensko pot do vrha Mangarta). Vmes smo pridno hodili po lahkih in zahtevnih brezpotjih in se z branjem literature pripravili na obisk Dolomitov.

DOLOMITI — RAJ ZA VSAKRŠNE GORNIKE

Plezalne poti (it. »vie ferrate«) ali tudi zavarovane plezalne poti so večidel v apneniških Alpah, predvsem v Dolomitih.

Planinska zveza Slovenije razvršča zavarovane plezalne poti v enotno skupino **zelo zahtevnih poti**. Vendar kaže o tem še razmisliti, saj tudi zadnji odmevi v javnih občilih po izidu knjige »50 zavarovanih plezalnih poti« kažejo na določeno zmedo. Ne da bi se spuščali v pravilnost take ali drugačne uvrstitve povejmo, da italijanski »Vodnik po planinskih plezalnih poteh«, ki ga je mogoče kupiti v vseh izhodiščih za vzpone v Dolomitih, govori o treh kategorijah; to so **lahke plezalne poti** (vie ferrate facile), **težke plezalne poti** (vie ferrate difficile) in **posebno težke plezalne poti** (vie ferrate particolarmente difficile). Označene so tudi z barvo; pri tem je modra za lahke, rdeča za težke in črna za posebno težke plezalne poti. Klasifikacija ni prilagojena normam UIAA, ampak alpinizmu planinskih plezalnih poti. Težave in potreben čas so močno odvisni od meteoroloških pogojev in terena. Tudi nam se je dogajalo, da smo predvideni čas bistveno skrajšali, kar je nedvomno posledica opravljenih treningov, torej dobre kondicije, rutinske uporabe varoval (mislim na samovarovanje) in dobrih vremenskih pogojev.

Dolomiti tvorijo vzhodni podaljšek Alp, velikega loka, ki sega od Sredozemlja do Balkana. Območje Dolomitov obsega severno Italijo in je veliko kot Wales v Veliki Britaniji.

Že kmalu potem, ko prestopimo slovensko-avstrijsko državno mejo, se nam nad Lienzem pokažejo Lienški Dolomiti, proti jugu lahko opazujemo skupino Monfalconi in Monte Cavallo, nad Bellunom se dviga mogočna Schiara, malo vstran pa Monte Rocchetta, Sorapis in Marmole, pa Antelao, ko stopimo na prelaz Tre

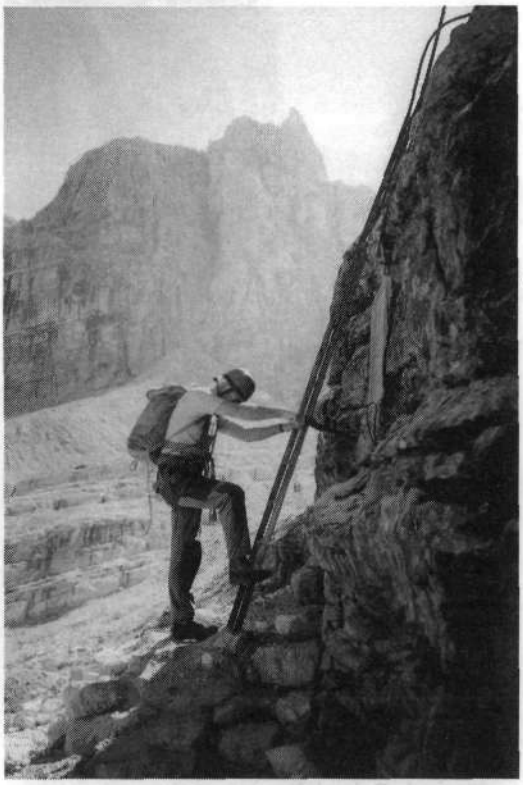

Vzpon v Sosat

Croci, nas pozdravi Monte Cristallo in Cadin, nad jezerom Misurina pa se vzpenjajo v nebo Tri Cine.

Če v Dobbiacu zavijemo levo, nas bo pozdravila Croda Rossa, nad Falzaregom mogočna rdečkasta Tofana in Cinque Tori, dol proti jugu pa kraljujeta Pelmo in Civetta. Nad Primcero kot zid štrli kvišku Pale di S. Martin, zadaj Marmolada in že smo na sedlu Pordoi, kjer kraljuje skupina Sella, levo od nje pa Langkofel in za njim še Geisler. Seveda ne kaže pozabiti Rosengartna in Latemarja, nad Predasom pa je še Lagorai.

Mimo Bolzana gremo proti zahodu in tu naletimo na mogočen zid Brentskih Dolomitov, za njimi je še skupina Adamello in Presanella, proti severu pa še skupina Ortlerja. Vmes je še množica vrhov, sten, planin, zanimivosti in zgodovine. Dovolj za eno življenje! Njihova imena zvene v ušesih kot novoletni kraguljčki — jasno, ostro in prijetno.

Do prve svetovne vojne je bila Južna Tirolska, ki obsega severne Dolomite, del avstroogrskega imperija. Versajska mirovna pogodba jo je dodelila Italiji, kar prebivalcem tako italijanske kot avstrijske narodnosti ni prineslo miru. Prebivalstvo še vedno raje govori

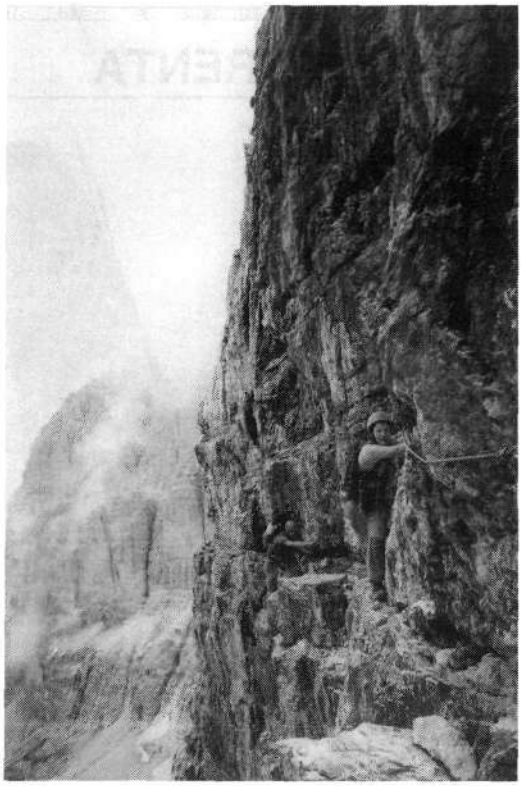

Malo ob jeklenici, sicer pa vseskozi previdno po strmi nadelani poti

nemško in nezadovoljstvo nad politično odločitvijo se tudi danes še ni poleglo.

Ime Dolomiti je povezano s francoskim geologom markizom **de Dolomiejem**, ki je veliko pisal o posebni vrsti apnenca — dolomitu, predvsem 1789. leta.

V Dolomitih se je rodila 6. težavnostna stopnja v plezanju. Tu so se kalili znameniti alpinisti, kot na primer **Paul Preuss, Hans Dulfer, Angelo Dibona** in mnogi drugi.

Čeprav veljajo Dolomiti za igrišče »močnih mož«, kar je res, pa gore le niso samo domena alpinistov. Poleg njih srečamo na poteh v Dolomitih številne planince, ki si žele »nekaj več«. To »nekaj« so skalne poti, opremljene z jeklenicami in kovinskimi lestvami, ki dobro pripravljenemu planincu nudijo obilo zahtevne telovadbe v strmih stenah in nad prepadi in ki »dvignejo adrenalin«, kot bi rekel **Bine Mlač**. Na vsak način Dolomiti ponujajo prav presenetljiva doživetja, v zimskem času pa se spremene v odlična smučišča.

Razgibanost Dolomitov je res velika. Obiskovalcu ponudijo neskončne, skoraj ravne poti nad prepadi, okrog stolpov in grebenov. Lestve omogočajo napredovanje čez trebušaste previse in strme stene, naravne police in prehodi pa to potepanje povezujejo v logične celote planinskih plezalnih poti. Ozke skrivne doline so dostopi do teh poti; tu še srečaš ledenike, da posebej ne omenjamo favne in flore, ki sta bogati in pestri. Dolomiti ponujajo veliko, pa tudi zahtevajo veliko. Tu pač ni prostora za omahljivce in nepripravljene. Tu sta dobra oprema in zaupanje v prijatelja nujna pogoja. Seveda pa ne gre pozabiti na dobro vreme. Zato so doživetja močna, enkratna in neponovljiva.

Skupina Brenta leži v provinci Trento. Dostopi so odvisni od tega, kje želimo začeti svoje potepanje po njenih gorah. Gotovo najznamenitejši kraj je Madonna di Campiglio, ki planinca s sistemom žičnic potegne na Preval Groste, od koder so mu odprte vse možnosti. Skupina Brente je del Naravnega parka Adamello Brenta.

Za vstop v skupino Brente smo izbrali pot, ki je precej stran od množic. Pri Mezzolombardo smo zapeljali na cesto, ki vodi proti Clesu, in še pred njim našli odcep za Tuenno, kjer se začne gorska cesta do jezera Tovel. Potem nas je le še enajst kilometrov ločilo od prostora za šotorjenje in jezera.

Kar šestnajst planinskih koč je na razpolago planincem, ki zaidejo v Brento. Na tem območju je tudi Hotel Brenta (1367 m), ki je v zasebni lasti in ima 35 postelj (tel.: 0465 586902). Včasih nam pride prav tudi možnost prenočevanja v tamarjih (malga). Upoštevati je potrebno, da so prenočitvene zmogljivosti majhne, toda zaradi čistih in romantičnih podstrešnih sobic je vredno poizkusiti. Problem je lahko tudi prehrana, čeprav je sir in mleko mogoče kupiti brez težav. Včasih se dobi tudi vino, pa celo zajtrk in večerja. Spoštovati je potrebno red na planini in če niste napovedani, se vam lahko zgodi, da bo kakšna skupina pred vami že »zavzela« tamar.

IZHODIŠČE: JEZERO TOVEL

V skupino Brenta je mogoče priti z različnih koncev. Ongrčki smo si izbrali ledeniško jezero Tovel, ki je stran od glavnih poti, ki vodijo v Brento. To izhodišče je precej bolj mirno kot tisto, ki vodi iz Madonne di Campiglio.

Do jezera Tovel je mogoče priti iz smeri Bolzana ali Trenta. Ker smo se hoteli peljati skozi Dolomite, smo se jezeru približali iz smeri Bolzana. Pri tem je potrebno paziti samo na to, da ne zaidete na brennersko avtocesto, ampak ostanete kar na cesti, ki vodi od Bolzana proti Trentu. Pri kraju S. Michele all Adige krenete proti Clesu in nato vas napis v Tuenu usmeri proti jezeru Tovel. Čaka vas še 11 km ozke asfaltne ceste, ki se v blagih ovinkih dviguje najprej med sadovnjaki, nato pa med ostanki kamnitih plazov in gozdom do parkirnega prostora pred jezerom. Naprej se ne sme, razen če imate posebno prepustnico.

Cesta do jezera je načeloma odprta od 9. do 18. ure. To je tudi čas, ko plačate šotorjenje v lepo urejenem kampu na koncu ceste. Do kampa pridete po mostu, ki se tik pod jezerom odcepi na desno. Kamp je opremljen s sanitarijami (mrzla voda) in lepo urejenimi prostori za šotorjenje. Po naših izkušnjah je kamp namenjen prenočevanju, ki pa naj bi bilo kratko. Vsaj tako smo razumeli opozorila nadzornikov, ki so vsak dan hodili nadzorovat naše šotore in spraševat, kdaj se vrnemo s ture.

Jezero Tovel je precej veliko in zelo čisto. Lahko se v njem tudi kopate; plaže in poti okrog so lepo urejene. Jezero je znano po tem, da poleti zacveti v značilni rdeči barvi (predvsem njegov zahodni del). Barvo mu dajejo rdeče alge in celo hotel ob njem se imenuje Hotel Rdeče jezero (Hotel Lago Rosso).

Nekaj skromnih trgovinic s spominki in pijačo, nekaj zasebnih hišic ob jezeru in nekaj turistov, ki jih čez dan pripeljejo iz doline, je vse, kar moti mir ob jezeru. S hrano je bolj težko, vendar vam domačini priskočijo na pomoč, če jim pravočasno poveste, kaj rabite iz doline.

Na planinah nad jezerom lahko srečate pravega rjavega medveda, večina planin je živih in lahko tam kupite sir in mleko. Še posebej velja opozoriti na bogato floro in favno tega dela naravnega parka.

Po nevihtni noči se vendarle odpravimo proti osrednjemu delu Dolomitov. Najprej nas pot vodi do počitniških hišic (pot je označena s številko 314), nato pa se počasi vzpenja skozi gozd ob potoku Tresenga. Do višine 1562 metrov sledimo tej poti do križišča poti 334 in 369. Tu se obrnemo strmo navzgor in na desno po poti 334, ker želimo doseči pot 306, ki nas bo pripeljala do Passo Groste na višini 2446 metrov. Strma pot in močno sonce, mokre police in ponekod vlažne stopinje narekujejo vso previdnost. Vedno lepši razgledi, šopi planik in drugega planinskega cvetja in hladna voda nas drže pokonci. Kljub vsemu dobro hodimo in kmalu smo na skoraj ravnih Paletah (Sentiero delle Palete, pot 306), ki nas pripelje na Sedlo Groste.

Kratek počitek dobro dé vsem in odločimo se, da opravimo prvo plezalno pot, ki vodi od Koče Graffer do Koče Groste. To je pot Gustavo Vidi, ki je v vodniku označena kot lahka. Vstop je na sedlu nad kočo Groste, njen prvi del pa poteka po široki polici, ki se vleče pod 2624 metrov visokim Neimenovanim vrhom. Pot ni zahtevna, ima pa nekaj jeklenih varoval, da človek dobi občutek. Kar hitro smo zlezli do vrha in nato navzdol, saj nas je čakala še pot do Koče Tucket.

Umaknemo se vrvežu na sedlu — do sem namreč iz Madorne di Campiglio pripelje več žičnic — in se počasi spuščamo proti mogočnemu stolpu Vallesinella. Pot je označena s številko 316. Vrhovi se zavijajo v meglice in oblake, mi pa se počasi vzpenjamo proti koči. Pravzaprav vidimo pred seboj kar dve, Kočo Tuckett in Sella, ki čepita na 2271 metrov visoki planoti. Vsi že premišljujemo, kako bo, ko bomo odložili nahrbtnike, toda delamo račun brez krčmarja. Oskrbnik koče nam pove, da so pol ure pred nami vse postelje zasedli Slovaki. Preostane nam le še dveurni vzpon do Koče Brentai ali pa sestop do Koče Casinei. Odločimo se za sestop. V slabih 40 minutah smo pri Koči Casinei, ki stoji na višini 1825 metrov. Dobimo prenočišče in dobro večerjo, lahko se umijemo in dobro naspimo. Tudi cena ni prehuda, čeprav gre za zasebno kočo (prenočevanje nas je stalo 18 000 lir, hrana pa tudi ni bila draga).

Naslednje jutro moramo najprej dobiti nazaj višino, ki smo jo izgubili s sestopom na Kočo Casinei. Brez velikih težav smo kmalu pri Koči Tuckett in takoj rezerviramo prenočevanje. Tokrat brez težav! Ker je še cel dan pred nami, se odločimo za naslednjo plezalno pot.

Pot Oliva Detassis

PO POTI SOSAT (SENTIERO SOSAT)

Pot je označena s številko 305 b in vodi od Koče Tuckett do Koče Brentai oziroma do križišča poti, ki vodita do Koče Brentai in Koče Alimonta.

Od Koče Tuckett se je potrebno najprej malo povzpeti do kotla, v katerem je manjši ledenik. Tu krenemo desno pod steno, ki ima že prvo lestvico in napis »Vie delle Bocchette«. Nikjer pa ni napisa Sosat, kar nas malo zmede. Toda ker tod okoli ni druge poti, gremo naprej. Po prvi lestvici postane plezalna pot čisto krotka, saj nas vodi po lahkih policah okrog robov ne preveč strmo navzgor vse do Punta di Campiglio, kjer moramo najprej sestopiti skozi ozek kamin. Pot teče naprej po polici okrog roba, kjer se pred nami odpre prepad, ki mu ni konca. Sestopamo po železnih lestvah v globino, ki nas dobesedno požira. Lestev za lestvijo nas privede do dna ozkega temačnega kamina, po katerem ob dežju divja voda. Na drugi strani se pot v enem zamahu požene kvišku s pomočjo 18 metrov visoke previsne železne lestve. Izpostavljenost je huda in tudi nadaljevanje ni preveč obetavno. Toda Ongrčki mirno, kot da bi šlo za promenado, splezamo po lestvi, nadaljujemo po polici in okrog roba, kjer nas čaka še ozek prehod, ki nas spravi dobesedno na kolena dve lojtrci navzdol in že nas pozdravlja globoko pod nami streha Koče Brentai.

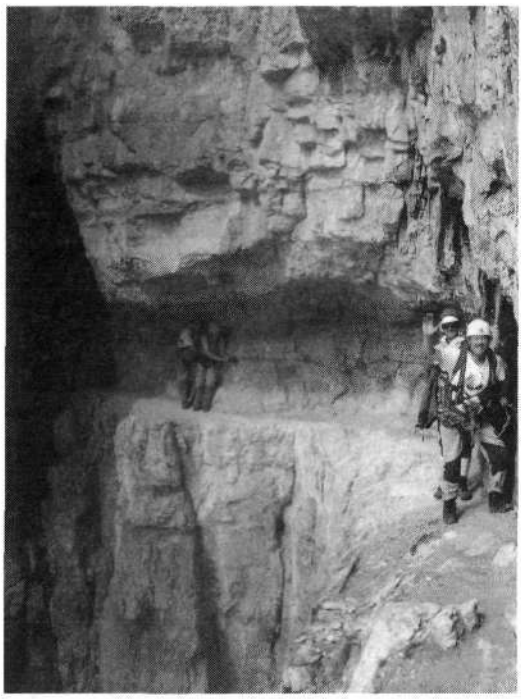

Visoka pot v Brenti

V koči rezerviramo prenočišče in počasi sestopimo po normalni poti do Koče Tuckett. Pot je zelo obiskana, polna je družin, starejših planincev — pravi dvosmerni promet. Vmes je še pravi predor in kmalu smo pri koči. Seznam udeležencev v italijanščini nam odpre vrata v kočo, zniža nočnino in celo pri hrani dobimo popust, kar ugodno vpliva na naše denarnice in osebno počutje. Ni odveč opozoriti na možnost, da poleg spanja v koči vzamete tudi polpenzion (večerja, zajtrk), saj to precej olajša nahrbtnik.

Koča Tuckett je — enako kot druge koče, ki smo jih obiskali — zelo čista, odpadke odvažajo v dolino, tistim, ki imajo veliko denarja, pa je na razpolago skoraj vse. Stranišča imajo tekočo vodo, planince pa vabijo, da uporabljajo lastne rjuhe. Pri nekaterih kočah smo opazili tudi zabojčke za odlaganje uporabljenih baterij. Na poteh ni smeti in odpadkov in v kočah je strogo zapovedana tišina ob 22. uri. Planinci si lahko v kočah operejo noge ali se stuširajo. Voda je iz ledenikov, vendar velja opozoriti, da razen za umivanje in pranje ni uporabna za pitje. Poleg izvira je vedno izobešeno tudi opozorilo o vsebnosti take vode.

OD KOČE TUCKETT DO KOČE BRENTAI

Vsako jutro nas preseneti vreme. Ko že vse kaže, da bo deževalo in da se bo vreme podrlo, se razjasni, meglice ovijejo stolpe in tkejo pravljice. Vleče nas v te stolpe in zvonike, le da moramo danes prenesti težke nahrbtnike v drugo kočo. Pozna se, da imamo kondicijo, saj smo v dobri uri že v Brentai. Dobimo ključe od sob in se pripravimo za novo plezalno pot. Čas je, da poizkusimo eno od najtežjih ferat, Plezalno pot Oliva Detassis. Pot so naredili sinovi legendarnega **Bruna Detassisa** in jo posvetili svoji materi in materam alpinistov.

Da bi prišli do vstopa na to pot, smo se morali najprej povzpeti do odcepa poti proti Koči Alimonta (Sedlo Gamelli), nato smo sledili markacijam v ozko, s strmimi vrhovi in stenami obdano dolino, kjer je poti zmanjkalo, prečili ledenik, ki je šumel od številnih potočkov, ki so si iskali pot v dolino, in prečili strmo snežišče, ko je Tone zagledal nad nami nekam v nebo segajoče lestvice. Pot je označena s številko 396 in že na začetku ne dopušča nobene možnosti, da bi bila lahka. Podoba je, kot da bi lezel po zunanji strani stolpnice, ki ji ne vidiš vrha.

Prišli smo, da se preizkusimo. Zato ni oklevanja in prve vponke že lovijo prve kline lestvic. Samo gor, čez previse, v nebo! Praznina pod nami je vedno večja, mi pa z vedno večjim navdušenjem plezamo navzgor. Nekje na sredi srečamo sestopajoče Francoze. Tresejo se od mraza in strahu. Kmalu za njimi prilezejo Čehi. Izpostavljenost je huda in nič jim ne zavidamo, ko sestopajo po tej poti. Bolj modro je ubrati to pot navzgor in sestopiti po drugi, lažji poti. Kmalu smo na izpostavljeni prečnici, ki vodi na sedlo in desno navzgor, na ploščad. Za nami je najtežji del poti; le še spustimo se navzdol, nekaj lestvic je pod nami in ledenik. Pod eno od lestvic visi napis, ki nas opozarja, da ne odmetavamo smeti. Spustimo se na dno in po skoraj ravni poti dosežemo Kočo Alimonta (2580 m). Ker groze popoldanski oblaki, se hitro spustimo do Koče Brentai in se prepustimo njenemu udobju.

Odločimo se, da opravimo še pot 318, ki vodi na Sedelce Brentai. Pot označuje izjemna izpostavljenost, je pa označena kot srednje zahtevna. Najprej se povzpnemo po njej do Sedelca Brenta, kjer vstopimo na pot 305. Sprva gre po jeklenici in lestvi na široko polico, ki vodi proti levi, nadaljuje pa se v isti višini okrog robov z ozkimi izpostavljenimi policami in preko mračnih grap vse do Campanille Basso. Tu se obrne navzgor in spleza po kaminih do temne grape, ki deli Campanille Basso od Campanille Alto. Mokre stene, ozke poličke in vlažna varovala narekujejo vso previdnost. Kmalu smo čez in v prvem soncu občudujemo plezalce v steni Campanille Basso. Toda pot je še dolga, police postajajo široke, vendar je izpostavljenost ogromna. Okoli robov hiti polica in mi z njo. Srečujemo prve planince, ki so pot začeli na Sedelcu Molveno. Težko se je umikati, pa nam kljub vsemu uspe srečno splezati na Sedelce Molveno in od tam po ledeniku do Koče Alimonta. Pot že poznamo in do Koče Brentai ni več daleč.

OD KOČE BRENTAI DO KOČE PEDROTTI

Poslovimo se od prijazne Koče Brentai in v jutru, ki kaže bolj na dež, krenemo proti Sedlu Brentai. Nekaj kapelj in črno nebo nam hočeta preprečiti nadaljevanje poti. Kljub vsemu gremo naprej in kmalu dosežemo Sedlo Brentai ter nadaljujemo pot proti Koči Pedrotti.

Vmes fotografiramo šopasti repuš (Devil's Claw) in se pred nevihto zatečemo v Kočo Pedrotti (2491 m). Kmalu preneha deževati in sklenemo, da bomo ubrali pot Osvalda Orsija (Sentiero Osvaldo Orsi, št. 303), ki nas bo pripeljala do Sedelca Tuckett, tu pa bomo krenili proti Planini Flavoni, če nam kaj ne zmeša štrene.
Sestopamo brez težav, Orsi pač ni težka plezalna pot. Do Sedelca Tuckett prečimo še strmo snežišče in nekaj mračnih polic, nato pa se obrnemo navzdol in globoko pod seboj že opazujemo jezero Molveno. Sonce nas že kar preveč greje in uspešno zgrešimo pot na Planino Flavono. V potoku se odžejamo, nato pa gremo strmo navzgor na Sedlo Clamer (vzpon s 1500 na 2165 m), kjer nas ujamejo prve kaplje dežja. Toda dež kmalu poneha in spustimo se na planino pod seboj do tamarja Spora (1852 m). Ker je pred nami še več kot štiri ure hoje, se odločimo, da ostanemo kar v tem tamarju. Prijazna pastirica nam pove, da lahko prenočimo in dobimo celo večerjo. Nad gostoljubnostjo in dobrim pivom, vinom in sirom smo res presenečeni. Vedo za Slovenijo, toda prvi Slovenci smo, ki smo prenočili na planini. Večer pričakamo v prijaznih razgovorih z domačini in v opazovanju svizcev, ki se v bližini veselo igrajo. Prenočili so nas nad sprejemnico v lepem čistem prostoru. Če se boste mudili tam okoli, stopite v ta tamar. Ne bo vam žal.
Naslednje jutro nas pot vodi najprej v hrib, na Passo Gaiarda, 2242 metrov visoko. Lep dan se obeta. Kmalu smo pri M. Turion Basso, 2384 metrov visoki narobe obrnjeni ladji, ki čaka, da jo nekdo spet obrne. Zeleni travniki in jezerce, živina, polno rož, predvsem murk, krasi to gorsko lepoto. Pred nami je še dolga pot, zato jo urno režemo na spodnjo planino, kjer je Tamar Flavona, in še nižje, na Tamar Pozzol. Kmalu smo na križišču, kjer smo začeli svoje potepanje po Brenti. Znana betonirana pot nas popelje do jezera Tovel.
Še preden začne naslednji dan padati dež, nam uspe pospraviti šotore in sesti v avtomobile. Potem pa nebo odpre svoje zapornice in dežuje skoraj do Bolzana.
V Dolomite se bomo še vrnili. Drugačni so od naših gora in ponudijo ti nekaj drugega. Njihove poti so nekaj vmes med zavarovanimi potmi in pravim plezanjem.

ŠE NEKAJ O OPREMI

Plezalne poti tako doma kot tudi v tujini zahtevajo določeno, specifično opremo. Čelada je obvezna, pri plezalnem pasu svetujemo kompleten pas in ne samo gornji del. Prusik, dolg pet metrov, na katerega pritrdimo vponki, je obvezen. Zaviralno ploščico priporočamo. Posebno pozornost je potrebno posvetiti nahrbtniku. Ta naj bo čimmanjši in brez visečih trakov. Trpežne usnjene rokavice so zelo priporočljive. Na plezalnih poteh je potrebno imeti nekaj tekočine, morda čokolado, sadje, od obleke pa še tople rokavice, vetrovko, višinska očala, kreme, dereze in cepin pa v primeru, če se želite povzpeti na vrh Brente. Čevlji naj bodo močni in z vibram podplatom. Vrtoglavico pustite doma. Znanje italijanščine toplo priporočamo, tudi seznami udeležencev po kočah v italijanščini niso odveč. Priporočamo osnovno prehrano po kočah, nekaj hrane pa naj bo v nahrbtniku. Tudi z osnovno higieno v kočah ni težav.

Kje je slovenska državna meja?

Majski prazniki so marsikoga zvabili v gore. Člani PD Onger Trzin smo se odločili, da obiščemo Košenjak, 1517 metrov visok vrh nad Dravogradom. Košenjak je zanimiv vrh, ki leži prav na državni meji med Republiko Slovenijo in Republiko Avstrijo. Dostop na vrh je lahek in prijeten.
Poleg lepega razgleda pa planinca, ki se povzpne na Košenjak, čaka še neprijetno presenečenje. Levo od velikega kamna, na katerem je označeno, da je bila tu meja določena že s Sanžermensko mirovno pogodbo, stoji manjši mejni kamen, na katerem je s črnimi črkami zapisano »SFRJ«. Nič kaj prijetno se nismo počutili ob tem in smo potihem upali, da takih presenečenj na naši poti ne bo več. Sklenili smo namreč v lepem dnevu stopiti še do Sv. Urbana vzhodno od Košenjaka. Pot je le delno markirana, delno pa poteka po stezi tik ob državni meji.
Na vsej skoraj uro in pol dolgi poti do Sv. Urbana smo lahko opazovali stare mejnike, poleg katerih stoje še vedno tisti z napisi »SFRJ«. Opazili smo sicer tudi nekaj takih, kjer sta črki F in J nespretno odstranjeni, toda oznaka »S R« prav gotovo ni uradna oznaka za našo samostojno državo, ki ji pravimo Republika Slovenija.

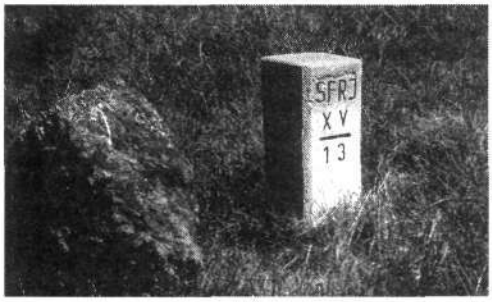

SFRJ na Kozjaku nad Dravogradom 3. maja 1997? Malo pa nam je mogoče le lahko nerodno.
Foto: Aleksander Čičerov

Ker je od osamosvojitve minilo že kar nekaj časa in ker je del poti, ki smo jo prehodili po državni meji med Slovenijo in Avstrijo, lahko dostopen, se sprašujemo, ali bomo na slovensko državnost ali bolje suverenost ob vstopanju v Evropo kar pozabili. Poleg zastave, himne, grba in še česa so prav mejne oznake izraz državne suverenosti in tudi ponosa, če hočete. To, kar smo videli na območju Košenjaka, pa je še zelo daleč od ravnanja, ki pritiče državi.

Aleksander Čičerov

V GORAH STA NEVARNOST IN SREČA LAHKO SOSEDA

VEJICE SLADKEGA PELINA

IGOR PREŠERN

Za mnoge Slovence so naše gore najlepši del slovenske pokrajine, pa naj gre za Julijce, Karavanke, Pohorje, Pokljuko ali za Gorjance. Seveda pa se planinci v gorah ne srečujejo le z lepotami narave, marveč tudi s temnimi stranmi, z nevarnostmi, nesrečami, težavami in še marsičem. Toda ob grozeči nevarnosti se lahko prikaže sreča, včasih celo veselje s smehom. Nekaj takih zgodbic iz precej oddaljene preteklosti sem obudil iz spomina.

* * *

V obdobju 1960—70 sem z družino preživel na Pokljuki čudovite dneve, zlasti poleti, pa tudi jeseni in pozimi. Menda je bilo poleti leta 1965, ko smo vsi uživali na tem prelepem koncu našega gorskega sveta.

Nekega dne se je starejši sin odpravil sam v gozd po gobe. Čez kakšne četrt ure je ves prestrašen prisopihal do koče in povedal, da je slišal medvedje renčanje. Prestrašenega fantiča sem skušal pomiriti, češ, morda pa si slišal glasove kakšne druge živali. Toda čez dva dni se je zgodba ponovila; fant je prisegal, da je slišal renčati in lomastiti medveda. Seveda sem otroku zabičal, naj ne hodi več sam v gozd, obiskal pa sem več sosedov, ki so poznali Pokljuko kot svoj žep. Vsi so nejeverno zmajevali z glavo in se čudili moji zgodbi o medvedu, nekateri pa so se celo smejali.

Tako smo na tisto mrcino kar pozabili, čez nekaj dni pa je bilo treba spet domov.

Kakšna dva ali tri tedne pozneje sem listal po časopisih in, glej — v drobni novici je pisalo, da so lovci nad Pokljuko ustrelili klateško mrcino, saj so vsi ugotovili, da ta medved ne ogroža samo turistov in planincev, marveč lahko postane nevaren tudi za drobnico.

* * *

Menda je bilo spet leta 1965, ko sem se odločil, da bom na Pokljuki dočakal novo leto, seveda v družbi ožjih sorodnikov. Dva dni pred iztekom leta smo že bili v koči. Snega je bilo bolj malo, morda 20 centimetrov, zato pa je bilo kar mrzlo. Pred spanjem sem še stopil na plano in videl, da je začel rahlo naletavati sneg, suh pršič. Voščili smo si prijetno spanje in se odpravili v zgornje nadstropje, kjer so bila ležišča.

Drugo jutro smo vsi ostrmeli: snega je bilo že več kot meter in še vedno je snežilo kot za stavo.

Potem smo v koči veselo silvestrovali in dočakali novo leto, tedaj pa je bila okrog koče snežna odeja debela že skoraj dva metra, tako da so bila celo spodnja okna povsem zastrta s snegom.

Ampak — morali smo spet domov. Mukoma smo gazili do naših avtomobilov pred Športhotelom, kjer se je že zbrala kar lepa skupina turistov, zlasti tujcev. Nekateri so bili nervozni, ta ali oni je vprašal, če imamo v Sloveniji samo eno rolbo. Seveda odgovor, da morajo v takšni hudi zimi rolbe najprej očistiti glavne prometnice, ni dosti zalegel.

Ko je končno iz doline prišla težko pričakovana rolba, sem vozníka prosil, če mi pomaga izkopati avto. »Kje pa je vaš fičko?« je vprašal voznik rolbe. Malo sem tuhtal in pokazal na neko smreko. Imel sem srečo, ob pomoči rolbe se je res kmalu pokazal kos pločevine. Potem je bilo še dosti garanja z lopato in z metlico, brisanja in še kaj. Zelo pa me je skrbelo, kako bo z vžigom. Pa sem spet imel srečo: tisti malček iz Kragujevca je vžgal na prvi štart. Potem smo se skozi gore snega previdno spuščali proti Zatrniku, Gorjam, Bledu in naprej do Ljubljane.

* * *

Na Jezerskem sva z ženo, ki je bila tistega leta 1949 šele kandidatinja za mojo bodočo boljšo polovico, veliko hodila po okoliških hribih, celo na Grintovec sva šla. Nekega dne pa sva zavila proti Malemu vrhu in naprej k Velikemu vrhu pod Kočno.

Na lepem travniku se je mirno pasla velika čreda krav, nenadoma pa se je iz črede pognal — kdo neki! — mlad bikec. Seveda, žena je imela okrog vratu rdečo ruto in morda si je bikec mislil, da ga moja sopotnica izziva kot kakšen toreador. Žena je kajpak začela bežati in vpiti, jaz pa sem ji kričal, naj hitro sname ruto. Morda je to zaleglo — ali pa je tisti bikec spoznal, da toreador že ne more biti ženskega spola.

Na srečo se je vse tudi tokrat srečno končalo, vendar pa mi žena še danes, po skoraj pol stoletja, ne more oprostiti, da sem se ob tistem dogodku od srca nasmejal.

* * *

Poleti smo s Pokljuke skoraj vsak dan odhajali na bližnje vršace — na Debelo peč, Lipanski vrh, Viševnik, na Tosca in še kam. Mene je nekega dne zamikal Mali Draški vrh. Nekaj časa sem šel po uhojeni stezi, potem pa zavil kar po svoje. Med hojo sem občudoval svizce, ki so hitro švigali v jame, ko sem se jim preveč približal.

Potem sem se znašel pred manjšo skalo in se odločil, da tudi malo zaplezam. Prijel sem z roko za rob in se potegnil navzgor — a takoj kot blisk odskočil. Na vrhu tiste skale, morda le deset centimetrov od moje roke, ki je prijela za skalo, je v klobčič zvit dremal — kar lep gospod gad.

Srce mi je močno tolklo in spet sem razmišljal o sreči v gorah. Če bi z roko segel le nekaj centimetrov dlje... Bilo mi je jasno, da me gad ne bi pobožal ali obliznil, do najbližjega zdravnika na Bledu pa je bilo od tiste skale kar nekaj uric.

Od takrat sem v hribih vedno dobro pogledal, kaj primem in na kaj stopim.

* * *

Kadar smo se pripeljali iz Kranjske Gore na Vršič, smo večkrat zavili še navzdol v Trento, potem pa v Zadnjico,

v Bovec in še kam. Nekega dne so me prijatelji opomnili, naj vendar grem pogledat izvir Soče, saj je do tja le majhna vzpetina. Nisem se dal prositi, kmalu sem bil pod skalo, pri čistem tolmunu, kjer je izvir naše najlepše reke. Občudoval sem kristalno vodo in zamikalo me je, da naredim še požirek. Sklonil sem se globoko navzdol v tolmun — in že mi je iz zgornjega žepa poletne srajce padel edini komplet avtomobilskih ključev.

Če bi se mi to zgodilo danes, bi seveda ključi za vedno ostali nekje na dnu tolmuna. Ampak takrat sem imel komaj 36 let in moja roka se je kot blisk sprožila za padajočimi ključi in jih ujela. Kaj vem, morda bi s tisto hitrostjo giba celo prišel v Guinnessovo knjigo rekordov. Vsekakor sem imel spet srečo, kajti kdo bi mi takrat v Trenti pomagal odpreti vrata fička, da ne govorim o vžiganju motorja.

Seveda sem od tistega dogodka avtomobilske ključe vedno hranil v hlačnem žepu z zadrgo, pa še rezervne sem imel pri sebi.

* * *

Ko smo neko poletje preživljali v Kranjski Gori, mi je začela po glavi rojiti misel, da bi se povzpel na Prisank po tako imenovani Jeseniški poti. Povedali so mi, da je to menda najtežja zavarovana planinska pot. Razmišljal sem nekako takole: če sem z lahkoto večkrat šel iz Luknje po Bambergovi poti — celo navzdol in navzgor —, zakaj ne bi poskusil še po Jeseniški poti?

Odločitev je nekega dne padla in pridružil se mi je še mlajši sin, takrat star 19 let.

Začetek je še nekako šel, potem pa sem se ustavil. Polaščal se me je strah, nisem več zaupal vase, odločil sem se, da se vrnem in se raje povzpnem na goro po normalni planinski poti. Toda sin se mi ni pridružil; rekel je, da bo šel po Jeseniški kar sam. Rekel sem mu, naj dobro premisli in nič ne tvega, »saj veš, da je pamet boljša kot žamet«. Ampak kdo bi prepričal 19 let starega fanta? Morda oče še najmanj.

Čez kakšni dve uri sem že čakal na vrhu Prisanka, dobrih deset minut pozneje so na vrh stopili štirje mladi fantje, takole od 20 do 30 let; vsi so govorili nemško, med njimi pa je bil tudi moj sin. In kaj se je dogajalo v steni, v Jeseniški smeri?

Sin je bil tokrat res odkritosrčen in je priznal, da je med vzponom pošteno »cvikal«, kot je dejal.

Ampak sin je imel tisti dan veliko sreče. Fantje, ki so ga dohiteli, so bili iz Avstrije in niso bili samo planinci, marveč tudi nekoliko alpinisti, saj so plezali kot za šalo. Sina so dobro varovali, tako da je lahko napredoval brez težav. Vse se je tisti dan srečno končalo.

Ampak kdo ve, kako bi se sinov vzpon iztekel, če ne bi prišli tisti avstrijski alpinisti.

Gorniške poti z otroki

Ali naj družinska mati in oče za nekaj let prenehata hoditi po gorah, potem ko se jima rodijo otroci, ki po nekaterih mnenjih — vsaj majhni — ne sodijo v gorski svet? Nikakor, čeprav je treba gorske pohode ta leta prilagoditi otrokovim željam in zmožnostim. Na koncu koncev velja tudi v taki družinski skupini staro gorniško pravilo, da je treba tempo hoje prilagoditi najslabotnejšemu in najpočasnejšemu v skupini.

Znani avstrijski gorniški pisatelj, sicer pa po poklicu zdravnik, univerzitetni docent **dr. Franz Berghold**, ima o tem takšnole mnenje:

Pri hoji navkreber je treba tempo prilagoditi izključno otroku. To pravilo je treba upoštevati še predvsem takrat, če gremo kot vodnik pred otrokom. Samo po sebi se razume, da otrok ne bi smeli nikoli siliti k hitremu tempu hoje. Zato ima še predvsem odločilen pomen po možnosti karseda velikopotezno načrtovanje časa, kadar so v gorah z nami otroci. Če namreč pospešimo tempo, ki ga je izbral otrok, pride iz psiholoških vzrokov zelo hitro do opaznega in pomembnega zmanjšanja sposobnosti za hojo. Otroci imajo namreč bistveno manjše rezerve energije kot odrasli.

Pri hoji navzdol bi lahko priporočili ravno obrnjeno taktiko: otroci nagibajo že sami po sebi in prav radi k temu, da po hribu navzdol tečejo. S tem pa se seveda izdatno poveča nevarnost, da se spotaknejo in zaradi tega padejo ali zdrsnejo; največ gorskih otroških nesreč se zgodi na ta način pri sestopu. Poleg tega so posledica hitrega sestopanja z gore oziroma teka navzdol omembe vredne obremenitve hrbtenice in nožnih sklepov, na kar je treba posebej opozoriti.

Odrasli gredo zato tudi med sestopanjem za otroki, da bi tako »zavirali« njihov tempo in jih pravočasno odvrnili tudi od jemanja bližnjic oziroma od sestopa po odcepu in s poti, po kateri je družba namenjena.

Zato je treba za vsako ceno preprečiti in onemogočiti vsako obliko teka navzdol in vsako bližnjico na planinski poti.

Posebno pomembni so pravilni odmori. Majhni in šolski otroci se utrudijo pogosto in razmeroma hitro, vendar se tudi nenavadno hitro odpočijejo. Pogosti odmori in počitki so zato posebno pomembni.

Počivati je treba vedno takrat, kadar otrok za to izrazi željo. Odmori za počitek morajo biti poleg tega zadosti dolgi, da se otroci po želji lahko igrajo. Ravno za vzpon namreč velja, da se otroci med igranjem pri počitku ne utrudijo, ampak se — nasprotno — primerno razvedrijo.

Tukaj je bistvena razlika med odraslimi gorskimi popotniki in otroki. Odrasli namreč ostanejo, kot je znano, toliko sposobnejši za hojo, kolikor redkeje se ustavljajo in počivajo. Medtem ko bi odrasli gorniki po možnosti želeli zdržema in v enem zamahu priti do svojega dnevnega cilja, velja za otroke prav obratno.

Napačno je torej, da bi od otroka, ki bi rad počival, po neki zgrešeni pedagogiki zahtevali: »Če padeš skupaj, do onega drevesa tam gori moraš na vsak način priti!« Prav tako je nevarno, da bi otroke spodbujali k dolgotrajni hoji brez postankov in jim kot nagrado obljubljali zares izdaten kasnejši počitek. Počitek namreč za otroke ni nagrada in darilo, ampak nujno potrebna zahteva.

* * *

Ob koncu teh zgodbic pa še ena, ki se je končala strahotno, v njej pa je imel moj oče nepopisno srečo.

Oče sicer ni bil posebno vnet planinec, rad pa je občudoval lepo naravo in nekega dne se je odločil, da mora videti najvišjo avstrijsko goro, 3797 metrov visoki Veliki Klek ali Grossglockner. Avtobus ga je odpeljal do vasice Heiligenblut, kjer so vsi potniki prenočili. Šofer avtobusa je povedal, da je drugo jutro odhod na dobrih 2500 metrov visok prelaz točno ob 6. uri.

Zakaj je moj oče naslednje jutro zaspal in tako zamudil avtobus? Morda je predolgo kramljal v veseli družčini, mogoče so zvečer popili kakšen dodaten vrček dobrega piva? Vsekakor je avtobus odpeljal brez mojega očeta.

Toda čez nekaj ur je v vas Heiligenblut prišla strahotna novica: na ozki, strmi in vijugasti cesti, ob kateri je pod vrhom dovolj prepadov, je avtobus zaneslo s ceste in zgrmel je v globino. Kot mi je pravil oče, ni tiste nesreče, ki se je zgodila nekaj let pred drugo svetovno vojno, preživel noben potnik.

Morda je takrat mojega očeta res rešil kakšen prevelik kozarec piva?

Tudi to se dogaja v gorah.

DRUGAČNA PRAVLJICA O ZLATOROGU IZ NOTRANJE ŠVICE

ZAKLAD V GORAH

Najstarejša planšarska koča v deželi je stala med travniki in gozdovi na gorskem pobočju. Sleherno jutro in sleherni večer so prihajali kmetje z mlekom, planšar pa je iz njega naredil sir in maslo. K planšarski koči je spadala tudi hladilna klet; to je bila jama, ki je držala v goro, vendar se je kmalu tako zožila, da se ni dalo priti naprej. V njej ni bilo niti v vročem poletju pretoplo, pozimi pa ne prehladno. Nad ožino je bil vklesan napis, ki ni bil povsem umljiv. Glasil se je:

Nihče ga naj ne zmoti,
pripada namreč vsem!
Če se ga boste pritaknili,
ga boste za vselej izgubili.

Ko so nekega večera kmetje oddali mleko in še kramljali pred kočo, je skozi vrata koče stopila neka ženska, voščila dober večer in se ozrla navzdol po deželi. Planšar in kmetje je niso še nikoli videli in si niso znali razložiti, od kod se je vzela, ter so osuplo strmeli vanjo. Ženska je vprašala: »Kdo vlada v deželi?« Planšar je odgovoril: »Cesar!« Ženska je pokimala in molče odšla niz breg. Ko pa so se kmetje odpravili domov in so si oprtali svoje lesene brente za mleko, je v njih zaropotalo, in ko so pogledali vanje, je vsak našel v svoji brenti zlatnik. V vsej deželi je bilo po tistem nekaj rodovitnih let. Kmetje so o tem molčali, le planšar je to zaupal svojemu sinu, in ta je spet povedal svojemu sinu. Spomin je bil ohranjen, sčasoma pa ni nihče več prav verjel, da se je to res zgodilo, in časi so se spremenili.

Nekega večera pa je ženska spet stopila skozi vrata koče med kmete, voščila dober večer in povprašala: »Kdo vlada v deželi?« Planšar je odgovoril: »Ljudstvo.« Ženska je pokimala in molče odšla navzdol. Vsak kmet je nato našel v svoji brenti zlatnik, in vsemu ljudstvu se je mnogo let dobro godilo.

V kmečkih domovih so ohranili spomin na dobrodelno žensko, toda časi so se spet spremenili, in ko je ženska že tretjič stopila skozi vrata koče, so kmetje vedeli, kaj to pomeni. Najmlajši in najbolj zvedavi med njimi se je neučakano za njenim hrbtom zmuznil v kočo, da bi brž poiskal zlatnik, ki bi, kakor so pravili, moral biti v brenti. Ženska je zunaj vprašala: »Kdo vlada v deželi?« Planšar je odgovoril: »Uradniki.« Ženska je pokimala in molče odšla navzdol. Kmetje so stekli k svojim brentam in našli v njih vsak svoj zlatnik, samo v firbčevi brenti ni bilo o njem ne duha ne sluha. V vsej deželi je narasla blaginja, toda denar je bil tako iskan, da ga ljudje nikakor niso mogli dovolj nagrabiti.

Na dobro žensko so polagoma kar pozabili, in ko se je nenadoma spet prikazala, je samo še neki očanec vedel, kaj to pomeni. Stopila je skozi vrata koče, voščila dober večer in se ozrla po deželi. »Kdo vlada v deželi?« je vprašala. Planšar je odgovoril: »Denar.« Ženska je s predirljivim pogledom ošinila kmete, da jih je mrzlo spreletelo po hrbtu, nato pa je zamišljeno in obotavljaje se odšla niz breg. Očanec je pohitel za njo in dejal: »Mi tukaj zgoraj nismo nič krivi, tisti tam spodaj bi se morali za to spokoriti!« Ženska je odvrnila: »Jaz lahko delam samo dobro, nimam druge moči.« Očanec se je vrnil k planšarski koči in videl, da je vsak mlekar našel v svoji brenti zlatnik.

Planšar je velel, naj mu pokažejo zlatnike, ocenil jih je ter pri naslednjem obračunu kmetom dejal: »Od vašega dobroimetja sem odtegnil vrednost zlata, ki ste ga odnesli iz moje koče. Zlato prihaja iz globin kleti, klet spada h koči, koča pa je moja last.«

Kmetom to ni bilo po volji, vnel se je prepir in nazadnje je moralo o tem odločati sodišče. Tako je vse prodrlo v javnost in zbudilo velikansko zanimanje. Sodišče je odredilo preiskavo, katere rezultat je bila ugotovitev, da lahko zlató izvira samo izza ožine v jami za planšarjevo kočo.

To bi nedvomno sodilo v Guinnessovo knjigo rekordov: 24-letni ljubljanski alpinistični smučar Aleš Lončarič **je med smučanjem z Materhorna tik pod vrhom padel, letel več kot 700 metrov v globino — in ostal živ ter samo nekoliko popraskan po obrazu. V prihodnji številki PV bomo natančno opisali to njegovo neizmerno srečo.**

Od tistega trenutka planšar ni imel več miru. Vsiljivi podjetniki so mu venomer prigovarjali, naj jamo odpre, in mu v ta namen ponujali kredit. Posredniki z nepremičninami so hoteli kočo kupiti in so mu natrobili polna ušesa; dopovedovali so mu, da mu bodo plačali s trdim denarjem, zlato v jami pa je nezanesljivo, sumljivo, in ni mogoče vedeti, ali bo imelo trajno veljavo. Planšar se je moral smejati, saj je dobro vedel, da so bili pokupili zlatnike iz brent ter jih dali natančno preiskati in oceniti. Ko so mu ponujali vsak dan višje zneske, si je zadovoljno mislil: »Lahko počakam. V vsakem primeru bom obogatel, in bolj ko bom bogat, tem lepše!«

Toda nekega dne je prišlo sedmero odurnih mož, ki so preiskali klet za kočo. Na sebi so imeli črne plaščke in so obstopili planšarja. Za njimi je pri ožini v jami stal možak v uniformi in z masko na obrazu, v rokah pa je držal verigo. Vprašali so planšarja, ali jim je voljan prodati planšarsko kočo, in omenili tudi znesek, ki naj bi ga dobil.

»Ne,« je dejal planšar, »za to ceno je ne prodam.«

Mož v uniformi v ozadju je preteče zarožljal z verigo.

Sedmero mož je nekaj časa molčalo, nato pa je eden izmed njih, ki pa se od drugih ni prav nič razlikoval, v njihovem imenu povedal:

»Tvoja last je planšarska koča s kletjo vred; notranjščina jame, iz katere prihaja zlato, pa je last vsega ljudstva. Zlato je treba kopati ter ga dati ljudstvu v prid; zato potrebujemo tvojo kočo in klet. Tukaj je pogodba. Podpiši!«

»Ne bom je prodal za to ceno,« je vnovič ugovarjal planšar. »Sem brezgrajen svoboden človek v svobodni deželi.«

V ozadju je zarožljala veriga.

»Da, svoboden si,« je odvrnil govorec, »in se lahko zoper naš sklep pritožiš pri zeleni komisiji.«

»To bom tudi storil,« je pribil planšar. »Kje je zelena komisija?«

»Tukaj je, pred njo stojiš,« je odgovoril govorec, in sedmero mož je bilo zdajci ogrnjenih v zelene plaščke.

»Torej ugovarjam,« je kriknil planšar. »Svojo posest hočem obdržati!«

Sedmero mož je staknilo glave. Nekaj časa so se pogovarjali v jeziku, ki ga planšar ni razumel, nato pa je njihov govorec dejal:

»Tvoj ugovor je zavrnjen. Lahko se pritožiš na vrhovno sodišče.«

»Obrnil se bom na vrhovno sodišče,« je dejal planšar. »Vrhovno sodišče naj odloči.«

»Vrhovno sodišče smo mi,« je odvrnil govorec, in zdajci je bilo sedmero mož ogrnjenih v vijoličaste plaščke. »Pravica do tvoje posesti ti pripada, vendar je pomembnejši splošni blagor, zato se moraš svoji planšarski koči odpovedati.«

»To je protislovno, tega ne razumem!« je kriknil planšar. »Na svoje pravice se bom skliceval pri najvišji deželni oblasti!«

»Najvišjo oblast zastopamo mi,« je odvrnil govorec, in zdaj je bilo sedmero mož oblečenih v rdeče plaščke. »Zato nam boš moral odstopiti planšarsko kočo s kletjo in zemljiščem okrog nje. Dobil boš primerno odškodnino. Nič drugega ti ne preostane. Podpiši!«

Mož v uniformi v ozadju je glasneje preteče zarožljal z verigo.

Tedaj je planšarju uplahnil pogum in je podpisal.

Kmalu nato je moral zapustiti kočo, ki ni bila več planšarska, marveč se je spremenila v zavetišče za delavce in geologe. Delavci so razžirili ožino v jami in si z vrtalnimi stroji po dolgem rovu, po katerem se je cedila voda, utrli prehod v notranjost gore. Geologi so jim sledili in so našli bogata nahajališča zlata in dragih kamnov. Zaklade so prevažali navzdol v deželo, oblast je iz zlata kovala denar, prodajala drage kamne in pošiljala vedno nove trume delavcev v gore. Ne meneč se za gozdove, paśnike in vode so vsepovsod gradili, iskali, vrtali, razstreljevali, zvrhano naloženi tovornjaki so drveli navzdol, dokler niso pospravili vsega zaklada v gorah.

Od prejšnjega prelestnega, bogatega sveta tam zgoraj je preostalo prav malo; vsepovsod so sršele odurne nasutine jalovine, zapuščene lehe razgaljene zemlje, obzidani potoki, uničeni pašniki in opustošeni gozdovi.

»Ko boste onesnažili zadnjo reko,
ko boste posekali zadnje drevo
in zastrupili zadnjo ribo —
ali boste potem jedli denar v svojih bankah?«

Mali volk,
poglavar Siouxov

Zato pa je bilo denarja na pretek. Vse, kar je bilo ustvarjeno, da bi ljudstvu skozi stoletja koristilo in mu pomagalo v stiskah, je ljudstvo lakomno pograbilo. Koliko časa bo zaklade obdržalo v svojih rokah, tega ni nihče vedel.

Ko je začela vrednost zlata padati, je nekega dne stal obubožan starec v kleti koče pred vhodom v prvi rov. Bil je planšar, ki je moral v splošni blagor žrtvovati vso svojo posest in je za to prejel pičlo odškodnino. Mislil je na dobrotno žensko in upal, da bo še enkrat prišla ter se izkazala s svojo darežljivosjo. Toda od kod neki naj vzame, ko ničesar ni bilo več, ko je bilo vse izropano? Ali ne bi bil storil bolje, ko bi bil vse pustil nedotaknjeno?

Iskal je napis nad razstreljeno staro špranjo v jami in ni mogel dojeti, da ga ni nihče razumel in da se ni nihče ravnal po njem. Tudi sam ga je kajpak komajda upošteval; toda zdaj ga je vnovič prebral in ga je razumel, čeprav je bil le še skrušen preprost starec. Reven in sključen je sedel pred zevajočo nekdanjo ožino v jami, onstran katere ni bilo več nobene skrivnosti, in s tihim glasom žalostno mrmral predse:

»Nihče ga naj ne zmoti,
pripada namreč vsem!
Če se ga boste pritaknili,
ga boste za vselej izgubili.«

Meinrad Inglin: Gesammelte Erzählungen. Zürich, Freiburg 1970
Prevod F. Vogelnik

TAKO JE BILO PRED PETDESETIMI LETI, DANES PA JE VSE DRUGAČE

NA TRIGLAV PRED POL STOLETJA

DUŠAN NOVAK

Da, že petdeset let je, odkar smo se podali na prvo turo v »ta prave« Julijske. Ko nas je na zadnjem zdravniškem pregledu **dr. Mis** napotil v planinstvo, smo kako leto ali dve obirali predvsem okoliške gričke in hribe: Šmarno goro in Grmado, Katarino, Tosc, Krim in podobno. Medtem smo se aktivno izobraževali v taborništvu in skavtstvu. Kako smo na nekem šišenskem podstrešju zgradili čoln in kako smo sestavljali šotor, pa je že druga, taborniška zgodba.

Tako smo poleti leta 1947 pristali v Bohinju. Kakšna sramota bi bila povedati sošolcem, da smo bili v Bohinju, pa nismo niti poskušali priti na Triglav! Zato smo se pričeli pripravljati na pot. Pet nas je bilo; trije smo že končali peti razred tedanje (višje) gimnazije, dva pa sta se postavljala z malo maturo. Ta dva bosta naslednje dni čuvala naše taborišče.

Naš kuhar Zlate je napisal v dnevnik: »Že prejšnji večer sem skuhal polento, da bi zjutraj lahko čimprej odšli. Proti naši navadi smo bili ob šestih že vsi pokonci. Še zadnja navodila onima dvema, ki sta ostala v taboru — in vzeli smo pot pod noge...«

PRENOČEVANJE PRI PASTIRJU NA LEPOČI

Pot iz Ukanca proti Savici se je vlekla prav tako, kot se še dandanes, in prav veseli smo bili oznake, ki nas je usmerila v desno proti Komarči. Takrat še nismo vedeli, kaj Komarča pomeni, s spoštovanjem pa smo si ogledali steno, ki je bila pred nami. Šlo je previdno, počasi, po navodilih, ki smo jih prebirali v sestavkih **Pavla Kunaverja**.

Okoli desetih smo bili pri Črnem jezeru in počitek se je prav prilegel, prav tako tudi osvežitev v hladni vodi. Ob nadaljnji poti so nam oči vpijale alpsko pokrajino, rastlinstvo, zlovešče krakanje kavk nam je marsikdaj pognalo mrščavico po hrbtu. Le malo ljudi smo takrat lahko srečevali na tistih planinskih stezah.

Pri Koči pri Triglavskih jezerih smo se zopet ustavili h krepkejši malici.

Pri enem od zgornjih jezerc, pod Hribaricami (koče na Prehodavcih takrat še ni bilo), smo znova pogledali v že dodobra izpraznjene nahrbtnike. Kje je konzerva, ki smo jo tudi pripravili, in kje je pol štruce kruha? Nekdo je vse to pozabil v šotoru — za na Triglav pa potrebujemo vsaj še za dva dni hrane! Poslovili smo se od našega cilja in se ozrli po kakšni bližnji rešitvi.

Prav v tem času je tu pastir zganjal ovce in koze, kajti bližal se je že večer. Ogovorili smo ga, prosili za pomoč in prenočišče in povabil nas je s seboj. S tropom drobnice smo se zapodili po melišču navzdol, malo po podplatih, malo po zadnji plati in pristali na planini Lepoča. Ogledali smo si, kakšno delo imajo pastirji in kako z izurjenimi in vajenimi rokami opravljajo večerno molžo. Za večerjo se nam je prilegla skleda sirotke in tudi prazen pograd nam je prišel prav. Spanec je rahlo zmotila le misel, da bo jutri treba zopet nazaj gor...

DRUGI POSKUS PO DVEH LETIH

Pastirji so bili že na delu, ko smo se prebudili. Čakala nas je skleda sirotke in pol sklede skute, kar smo, seveda, hitro pospravili in ni bilo druge izbire, kot da smo se podali na pot. Proti prelazu je vodila vojaška cesta, mulatiera.

Sinoči sirotka, zjutraj sirotka. Kar pogostokrat smo iskali zavetja za skalami ali grmovjem, ki pa ga je bilo vedno manj. Sledili smo zavojem poti. Na eni strani je tam še vedno stena, na drugi navpičen prepad, razgled pa tak, kot da smo v letalu.

Ravno sem si hotel oddahniti in se nasloniti na skalo, ko je prav tam nekaj zasikalo. Zlate me je potegnil proč in videli smo le še rep črnega gada, ki je izginil v razpo-

Človeški pajek na steklu

Na koncu uspelega prostega plezanja, dobesedno prostega, saj ne uporablja vrvi za varovanje, klinov ali česa podobnega, 33-letnega Francoza **Alaina Roberta** najpogosteje čakajo gasilci in policisti, potem pa še kakšna kazen pri sodniku zaradi »nevarnega vedenja, vznemirjanja javnosti oziroma kršenja javnega reda ter motenja zasebne posesti«. Tako je skoraj neznatnemu Alainu Robertu, očetu dveh sinov, ki je zrasel samo 164 centimetrov in tehta 49 kilogramov, rekel sodnik za prekrške v New Yorku, ko je brez dovoljenja in brez sleherne pomoči priplezal na 48-nadstropni nebotičnik iz betona, jekla in stekla na številki 101 ob Park Avenue.

Alain Robert, ekstremni prosti plezalec, sicer zastopnik nekega podjetja za prodajo športnih pripomočkov, je že v mladosti sanjal o gorah, stenah, alpinizmu. Pri trinajstih je začel. »Pri nas v Franciji je alpinizem nacionalna bolezen, vsak otrok, ki z domačega okna vidi zasneženo goro, ve za **Rebuffata, Bonattija, Desmaisona**, narodne alpinistične legende,« pravi Alain Robert, ki so ga tudi Američani že priznali in okronali za kralja svetovnega builderinga, plezanja na gladke nebotičnike, ki si jih je omislil človek.

Alain Robert je bil do konca prejšnjega desetletja odličen alpinist, imeniten prosti plezalec, ki pa se je na koncu odrekel vrvi, klinom in različnim tehničnim pripomočkom, s katerimi se skušajo alpinisti kolikor je le mogoče zavarovati pri že takointako nevarnem početju. Na koncu je plezal brez vrvi za varovanje povsod tam, kjer so njegovi tekmeci sicer zmagovali z vsemi varnostnimi pripomočki. Potem je enkrat pošteno treščil. S petnajstih ali šestnajstih metrov

ko. Bil sem nekoliko bled, so mi kasneje rekli tovariši, in odtlej smo dve uri garali brez počitka, da smo prišli na vrh. Tu je bila še stara vojaška zgradba in tu so bili še sledovi strelskega jarka, vse pa je bilo še vedno obdano z bodečo žico.

Seveda smo se po Dolini Triglavskih jezer vrnili po isti poti, kot smo prišli, in tudi čez Komarčo odšli navzdol. Imeli smo nekoliko mehke noge, ko smo koračili proti Ukancu in potem še po stezi na Jamo. Tema je že bila, ko smo prestrašili naša dva »stražarja« v šotoru.

Triglavu smo se oddolžili čez dve leti, ko smo ga obiskali že bolje pripravljeni.

Tudi takrat smo imeli izhodišče v Bohinju, v šotoru, ki smo ga v vsakih počitnicah postavljali vsaj za dva tedna. Seveda smo morali del počitnic darovati tudi »za blagor domovine«, za delo v brigadah, nekateri pa smo delali tudi še kaj drugega, da smo si zaslužili kakšen dinar za kasnejše šolske stroške.

Tega leta smo končali že sedmi razred gimnazije in tudi naša zanimanja so bila že dokaj izoblikovana. Zlate je že govoril o gozdarstvu in je gozdarstvo tudi študiral, mene pa je zanimalo rastlinstvo. Poznal sem kup latinskih imen, kasneje pa se je vendarle tako zasukalo, da sem se posvetil študiju geologije.

SAMOHODEC NA SKORAJ SAMOTNIH POTEH

Tega avgusta je bilo vreme prav lepo in stabilno. Ker smo imeli še dve gostji, dve dekleti, ki naj bi z nami šli na Triglav, smo se morali posebej dogovoriti kako in kaj, da ne bi šotora puščali samega. Določen sem bil za predhodnico, kakšen dan za menoj pa bi Zlate spremljal obe dekleti.

Kot samohodec po poti, ki sem jo že poznal vsaj do vrha Doline Triglavskih jezer, sem posvečal pozornost gorskemu cvetju in novo odkritje je bila to pot zame Cojzova zvončnica, pa različni kamenokreči in še marsikaj takega.

V enem dnevu sem ob vsem tem pridirjal do Planike, kjer sem prenočil in si zjutraj v družbi študenta medicine **Dušana Misa** in še drugih privoščil sončni vzhod na vrhu Triglava. Še po petdesetih letih ni povsem zbledelo to doživetje.

Vračal sem se preko Velega polja na Uskovnico. Očarali so me planinski pašniki z bogatim cvetjem. Na Uskovnici je vse rumenelo od pogačic, majerice na Uskovnici pa so se postavljale z veličastnimi gorenjskimi nageljni.

Da, pred petdesetimi leti! Dandanes je vse drugače...

30-metrske gladke skale Lezardova noč je padel na glavo in se dve leti zdravil. Prej je to zahtevno skalo brez vsega, samo z rokami, nogama in sleherno svojo mišico, premagal najmanj desetkrat. Po strahovitem padcu, srečnem razpletu in dolgi rehabilitaciji je začel spet plezati. A drugače! Ker so ga v Franciji in še kje že dobro poznali, mu je neka televizijska hiša pri izdelavi reklamnega spota ponudila, da jim pred kamerami in za lep denar spleza na nebotičnik City Bank v Chicagu. Alain Robert je pristal, preplezal bančni nebotičnik, mastno zaslužil in se zavedel, kaj bo v prihodnje zares počel.

Odtlej premaguje samo steklene, jeklene in kristalne navpične stene ter nadstropja nebotičnikov. Za tarče si jemlje še kakšen svetovno znan most in njegove visoke nosilce. Potem ko je briljantno odigral pajka v Chicagu, se je pravzaprav njegova prava kariera šele začela, čeprav so mu že tam sodniki odrezali debelo denarno kazen. Njegovi plačniki so pozabili zaprositi za dovoljenje, da lahko Francoz sploh prepleza visoko bančno katedralo.

Chicagu je sledil 250 metrov visok stekleno-jeklen nebotičnik naftne multinacionalke Elf sredi Pariza. Potem je preplezal 48-nadstropni nebotičnik na Park Avenue 101 v New Yorku, sloviti most v Brooklynu je preplezal podolgem, počez in navzgor, svoje delo na Manhattanu pa je sklenil z neverjetno hitrim plezanjem na streho starega Time Squara, enega izmed prvozgrajenih nebotičnikov v New Yorku. Vse našteto je osvojil brez poprejšnje napovedi, zato so njegovi pokrovitelji plačevali kazni kar sproti.

Alain Robert se pri vsem najbrž tudi neizmerno zabava. Ko spodaj prične, mora biti salamensko hiter, saj so gasilci s hidravlično podaljšajočimi se lestvami običajno hitro na prizorišču in jim mora uiti čim višje. Pasti pa 164 centimetrov visoki in 49 kilogramov težki pajek ne sme. Pade lahko samo enkrat. Naravnost v smrt.

Zadnjega podviga iz te svoje serije se je mož lotil pred nedavnim v malezijski prestolnici Kuala Lumpurju: tam se je pri 60. nadstropju najnovejšega rekorderja med nebotičniki, Petronasovega Twin Towersa, končal njegov poskus »samo« 26 nadstropij pod vrhom ta čas najvišje zgradbe na svetu, visoke 451,90 metra. Tam je policistom uspelo ustaviti in aretirati Francoza, ki se je igral s smrtjo.

Alain Robert se je moral zagovarjati pred sodiščem v Kuala Lumpurju, ker je brez pooblastila stopil na gradbišče. Za tak prekršek malezijski predpisi predvidevajo denarno kazen 1000 ameriških dolarjev ali zaporno kazen do enega leta.

Robert je poskrbel za debele časopisne naslove že mesec dni pred tem dogodkom, ko so ga aretirali med plezanjem na sidneyski nebotičnik s preprostim imenom Tower. Od leta 1994 se je sicer 34-letni objestnež, po srcu pa vsekakor navdušen nenavaden alpinist, povzpel že na 30 nebotičnikov. Med njegovimi trofejami so newyorški Empire State Building, Cannery Wharf v londonskem East Endu in hongkonški Far East Finance Center.

Robertovo opremo sestavlja vreča z magnezijo proti drsenju in potenju rok in lepilni trakovi, tri vrvi in več zatičev. Zaradi njegovega početja so ga imenovali »spiderman«, človek — pajek, pa tudi norec in človeška muha.

odmevi

Zakon o gostinstvu in planinske postojanke

V zadnji številki Planinskega vestnika je bil objavljen prispevek »PZS po meri društev ali zveze«, v katerem avtor povzema dogajanja na redni letni skupščini PZS in v tem okviru na več mestih tudi stališča posameznih razpravljalcev, ki zadevajo zakon o gostinstvu. Glede na to, da bi bralci iz navedenega prispevka lahko sklepati, da je nova gostinska zakonodaja do planinskih postojank sila neprijazna, saj je iz članka razvidno, da je bilo takega mnenja več uglednih razpravljalcev, vas prosimo, da zaradi objektivne obveščenosti bralcev vaše revije v prvi naslednji številki objavite naslednje pojasnilo.

Planinske postojanke se po določbi 4. člena Zakona o gostinstvu (Ur. l. RS, št. 1/95) razvrščajo v vrsto gostinskih obratov »planinski in drugi domovi«. Minimalne tehnične pogoje, ki se nanašajo na prostore, opremo in naprave ter minimalni predpisani obseg storitev v teh gostinskih obratih predpisuje pravilnik, izdan kot podzakonski akt zakona o gostinstvu. Ta pravilnik, objavljen v Ur. l. RS, št. 23/96, posebej obravnava planinske domove v členih 48 do 50, pri čemer kot planinski dom določa le objekte, ki so dostopni z osebnimi avtomobili ali žičnico za prevoz oseb preko celega leta in le za te določa minimalne standarde, ki so glede na ponudbo planinskih postojank, o tem smo prepričani, življenjsko postavljeni. Na vse druge planinske postojanke se določbe tega pravilnika ne nanašajo, kar pomeni, da zanje minimalni tehnični pogoji in pogoji glede minimalnih storitev sploh niso predpisani oziroma zanje veljajo le splošni zdravstveno sanitarni predpisi.

V prispevku navedenega primera, ko naj bi inšpektor v zavetišču pod Špičkom naložil oskrbniku ureditev ločenih sanitarij, ne poznamo, je pa že iz prej navedenega jasno, da ta zahteva, če je resnična, nima nobene opore v gostinski zakonodaji.

Povsem točna pa je navedba, da zakon o gostinstvu v povezavi z zakonom o društvih v ničemer ne omejuje planinskih društev pri opravljanju gostinske, torej gospodarske dejavnosti. Potrebno je povedati, da je Ministrstvo za gospodarske dejavnosti oziroma Vlada vztrajalo pri taki rešitvi v predlogu zakona o gostinstvu ne glede na mnoga nasprotovanja, tudi z vidika gospodarjenja s planinskimi postojankami.

Drugih določb, ki bi se posebej nanašale na planinske postojanke, gostinska zakonodaja ne vsebuje. Ob tem želimo posebej poudariti, da smo ob pripravi predpisov s tega področja namenili posebno pozornost prav planinskim postojankam, saj smo se zavedali, da bi lahko z izenačevanjem te vrste gostinskih obratov z drugimi, ki poslujejo v povsem drugačnih okoliščinah, okrnili prizadevanja za obstoj in krepitev mreže slovenskih planinskih postojank. Iz tega razloga smo pri pripravi predpisov poskušali v celoti upoštevati gradiva, ki nam jih je prej prijazno posredovala PZS, saj nismo želeli z ničemer rušiti tistega, kar je v planinski organizaciji dobrega in že leta uveljavljeno. Prav tako smo pri pripravi te zakonodaje k sodelovanju povabili tudi predstavnike planinske organizacije in njihove pripombe tudi upoštevali.

Glede na navedeno menimo, da gostinski zakon vsekakor ni tisti, ki razbija delo PZS, ampak so to prej tisti, ki njegovih določil sploh ne poznajo ali pa si jih napačno tolmačijo.

Peter Vesenjak,
državni sekretar za turizem

Gornik — planinec

Zadnje čase opažam, da se tudi v naši organizaciji pojavlja izraz gornik, gorniški (tabor). Na primer v obvestilih Mladinske komisije Planinske zveze Slovenije.

Na zadnji skupščini PZS tega pojma v Statut in ostale akte niso uvedli, izraz gornik se ne pojavlja. Nikjer nisem zasledil, da bi bili gorniška organizacija, še vedno smo planinska organizacija.

Kaže, da Mladinska komisija uporablja oba izraza. Imamo Pravilnik Mladinske komisije pri PZS in MK organizira gorniški tabor.

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika I/1970 piše, da je gornik (zastar.) lastnik vinograda, vinogradnik, knjiž. (knjižno) planinec, alpinist, gorniški pa (knjiž.) planinski, alpinističen.

Gornik izhaja iz fevdalne dobe. Ko so krčili nekultiviran svet, ponavadi je bil to gozd, so tisti predel, ki so ga iztrebili in na njem posadili vinsko trto, imenovali gora. Tako so nastali gorski vinogradi in tisti, ki so bili njihovi zakupniki, so bili gorniki, lastnik pa je bil gorski gospod.

Zakaj spreminjamo utečene pojme?

V našem društvu imamo 199 nosilcev bronastega znaka. Sprva je bil to bronasti znak pionir planinec, nato mladi planinec — ali bo to sedaj znak za mladega gornika?

V tednu gozda smo 30 mladih planincev popeljali v gozd in jih opozorili na vrednost gozda, nato smo šli

Gorniški festival v Popradu

V Popradu na Slovaškem bo od 8. do 12. oktobra letos že 5. mednarodni festival gorniških filmov, na katerem naj bi prikazali pregled nad filmskim ustvarjanjem v gorskem svetu ali o njem ter omogočali in spodbujali razvoj takšne filmske umetnosti.

Kot piše v festivalskih pravilih, so gorniški filmi, ki sodijo na ta festival, igrani in dokumentarni filmi ali druga filmana umetniška dela, katerih dogajanje je postavljeno v gorski ali predgorski svet in ki prikazujejo športno ali vsakdanje življenje v tem okolju, pa tudi lepote gorskega rastlinstva in živalstva.

Na festivalskem tekmovanju lahko sodelujejo profesionalci in amaterji, in sicer vsak z največ tremi filmskimi deli, ki so jih pred tem lahko poslali tudi že na druge podobne festivale gorniških filmov. Sprejete filme bodo razvrstili v kategorije planinstvo, plezanje in športno plezanje, smučanje in alpinistično smučanje, življenje v gorskem okolju, gorska turistika in drugo, v kar sodi med drugim paragliding, gorsko kolesarstvo, soteskanje in druge oblike športnega udejstvovanja na gorskih potokih in rekah, jamarstvo itd.

O sprejemu filmskih del na festival bo odločala mednarodna žirija, med izbranimi filmi bodo razdelili vrsto lepih nagrad, vsak film pa lahko dobi več nagrad. Avtorji lahko na festival pošljejo svoja dela na 16 ali 35 mm ali na videokasetah, in sicer na naslov Medzinarodny festival horskych filmov, Popradske nabrežie 2802/3, 058 01 Poprad, Slovakia, informacije pa lahko dobijo tudi po telefonu 00 421 92 721 060 ali ... 457 281.

mimo stare kmetije in jih opozorili na kmečko arhitekturo (kozolec) in nato na Kalu v planinski koči svečano podelili znake mladi planinec. Smo mogoče že delili znake mladi gornik?

Vsako leto slavnostno sprejemamo mlade planince v planinsko društvo. Bomo sedaj sprejemali mlade gornike v gorniško društvo? Jim bomo delili gorniške bukve? Ali niso to gorske knjige iz srednjega veka, ki so vsebovale različna navodila?

Vrnimo se k izrazu, ki ga je uporabljal **Fran Kocbek**, prvi načelnik Savinjske podružnice Slovenskega planinskega društva: turistika. Potem se bodo mogoče tudi turisti v Spodnji Savinjski dolini spomnili, da je planinstvo del turizma. Izdali so Turistične informacije Spodnje Savinjske doline. V njih so navedeni vsi planinski domovi razen planinskega doma na Brnici. Če pa pogledamo zemljevid, na njem niso označeni Brnica, Hom, Gora Oljka.

Nikjer, niti v tekstu, niti na zemljevidu, ni niti besede o Savinjski planinski poti, Andraški planinski poti, o Šaleški, o Poti kurirjev in vezistov. Samo na robu zemljevida je črta in označba E 6 YU; verjetno je mišljena evropska pešpot.

Ali 1831 pohodnikov po Savinjski poti, ki so dobili častni znak za prehojeno pot, niso tudi turisti?

Pustimo torej utečene izraze!

Franc Ježovnik

Opešane moči Gorske straže

Ob prebiranju prispevka »PZS po meri društev ali zveze?« (PV 5/97) sem se vprašal, ali v planinski organizaciji obstaja samo planinsko gospodarstvo in želja po dohodku in ali smo postali »profitna« organizacija. Niti besede ni v članku o delu z mladino, niti besede o varstvu narave!

V društvu odkrivamo in urejamo arhiv in marsikaj najdemo, tudi stare zapisnike skupščin PZS. Včasih je bilo varstvo narave prvenstvena naloga!

Recimo: 29. V. 1971 je **dr. Marijan Brecelj** ugotovil, da je področje varstva narave in varstva človekovega okolja pomemben dejavnik v delu PZS. O varstvu okolja je spregovoril **dr. Miha Potočnik**. **Tone Bole**, predsednik gospodarskega zbora Skupščine SRS, je predlagal, da se pri varstvu narave preide od opisovanja željá v realnost. Skupščini PZS je predlagal, naj od Skupščine SRS zahteva, da oblikuje posebno telo, ki se bo ukvarjalo z naravovarstveno problematiko.

Na Skupščini PZS 2. VI. 1973 je dr. Miha Potočnik v govoru opozoril na 32. amandma k ustavi Jugoslavije, ki govori o pravici delovnih ljudi in občanov, da živijo in delajo v zdravem okolju. Opozoril je na slovensko ustavo, ki tudi govori o varstvu okolja in o tem, da je vsakdo odgovoren za varstvo narave in njenih dobrin. Na tej skupščini je **Marjan Keršič** skupščino opozoril na problem varstva narave, zlasti v Bohinju, **Marko Selan** pa je načel vprašanje ureditve »Julijskega krajinskega parka«.

V arhivu imamo okrožnico PZS o različni zakonodaji s področja varstva okolja iz leta 1963, sestavek »Planinstvo, turizem in varstvo narave«, »Varstvo narave in vzgoja mladine«, **Mirko Šoštarič** je napisal sestavek »O varstvu narave« in »O varstvu narave pri nas«.

20. marca 1962 Zveza tabornikov Slovenije — Centrala gorske straže in PZS — Mladinska komisija ugotovita, da zamisel o skupni GS iz leta 1954 ni zaživela in pozdravljajo ustanovitev GS pri planinskih društvih. Jeseni 1962 je MK pripravila več dvodnevnih tečajev za gorske stražarje in 27. 1. 1963 so na izredni skupščini PZS ustanovili Komisijo za varstvo prirode in Gorsko stražo.

24. 5. 1963 PZS predlaga planinskim društvom, kako naj organizirajo gorsko stražo po društvih, 26. in 27. 10. 1963 pa je bil na Gori Oljki zbor načelnikov gorske straže. Na seminarju so bili zastopniki 23 društev.

Iz poročila razberemo, da je bilo 12 seminarjev za GS.

Od leta 1973 je PD Ljubljana Matica vsako leto vodila vsaj en izlet na območja, kjer so opozarjali na zaščiteno cvetje in na varstvo narave. Vsako leto je bilo več predavanj o varstvu narave. Priljubljeni predavatelj je bil Mirko Šoštarič. Dne 22. 7. 1974 je bila na Homu svečana podelitev značk Gorske straže, leta 1974 so stražili velikonočnice na Boču, leta 1975 zaščiteno cvetje na Mrzlici, na zborih planincev so predavali o varstvu narave.

Sedemdeseta in osemdeseta leta so bila zelo pestra v delu Gorske straže, potem pa je ta dejavnost vedno bolj popuščala tako v okviru PZS kot tudi v društvu.

V našem društvu GS še vedno ni zamrla. Gorski stražarji se radi spominjajo tistih, ki so jih učili in vodili. Ni še dolgo, ko so v Ljubljano poslali telegram:

Abraham je Gorski straži
včeraj telegram poslal:
»Tisto Slavico iz Ljubljane
rad osebno bi poznal.
Tisto, ki vas je vodila
dolga leta v gore,
tisto, ki vas je učila,
kaj se sme in kaj ne sme.«
Zdaj si, Slavica, pri njemu
v elitni četi ‚Cvet deklet'. —
Petdeset je torej mimo,
mi želimo Ti sto let!«

Franc Ježovnik

Delo za planinstvo

Ob prebiranju 5. številke PV sem prišel do priporočila, da se honorarji za prispevke v PV ne bi izplačevali. Tudi sam občasno kaj napišem, nekaj objavite, nekaj ne.

Nikoli se nisem spraševal, zakaj določenih stvari niste objavili, nikoli se nisem spraševal, kakšen honorar bom dobil.

Prostovoljno delo!

Sem tajnik društva, v katerem je bilo pred leti opravljeno ogromno dela. Pred leti smo komaj dosegli, da so vodnikom, ki so vodili mladino po poteh, plačali potne stroške — ne dnevnice. Če pa si delal na postojanki, si takoj dobil malico. Delo na postojanki je bilo vse. Ostali, ki smo delali na drugih področjih, temu nismo nasprotovali, nič nismo očitali.

Vendar delo ni bilo enako ovrednoteno.

Še danes me nihče ne vpraša, koliko ur si porabil, ko si se v imenu društva odzval na različne razpise,

ko vodiš zapisnike, pišeš kroniko, afirmiraš društvo in planinstvo v časopisih itd.
Problemi različnih plačil so torej stalni. Zato se strinjam z Vami, naj ostane tako, kot je bilo.

Franc Ježovnik

iz planinske literature

Maherjev kolesarski vodnik

Igor Maher *je pravzaprav čarovnik.* Pričaral je Veliki kolesarski vodnik po Sloveniji (v nadaljevanju VKV, založba Sidarta, Ljubljana 1996), ne da bi bil sam prevozil s kolesom en sam meter. Kdo ve, če ni ravno v tem čar te knjige: da vozi predvsem po pokrajinah duha in bogati tiste, ki znajo v tihi urici vzeti v roke dobro knjigo in se spustiti za avtorjem po lepotnih uživaških klancih poezije.

A da ne bo pomote: to je čisto pravi kolesarski vodnik z neizčrpno domiselnostjo za tehnične podrobnosti vsakega izmed dvainsedemdesetih kolesarskih predlogov, ki bodo širili srce kolesarskim zagnancem, ko bodo pred štartnim strelom še napumpali svoje konjičke in oddrveli Igorjevim ciljem naproti. Tehnične podrobnosti, lahko bi jim rekli kar popolnosti — bognedaj, da bi jih zdaj tu prepisoval, še njihove sheme ne, popolnost tega ne potrebuje, ostanejo naj rahlo zamolčane za večjo draž in mik za že imenovane zagnance — so trda dejstva z vseslovenskega terena. So hrbtenica vodnika: sestavljati (avtor) jih je nujno (preljuba božja mast potrpežljivega klekljanja najneznatnejših podatkovnih vozlov v celostno informacijsko čipko), zanje vedeti (uporabnik) je pametno, in seveda prav tako nujno.
Toda tisto, kar je prihranjeno za tiho urico, tisti polet duha je v spremljajočih esejh (vsaka tura svoj popisni esej, domala tako kot **Erich Vanis** v svoji knjigi 50 Eiswände der Alpen), ki jih krepijo umetniško vrhunske slike. K njim, k esejem in slikam namreč, se napotimo brez kolesa, nemara celo pohujšljivo zleknjeni v naslanjaču s flašo pira pri roki, ki ga nikakor še nismo zaslužili, a za večji užitek in slutnjo prihodnje sreče naj bo! Toda brez ogleda terena kot dramskega vrhunca v petem dejanju naše veseloigre ne bo šlo. Napotimo se prav v vse najbolj zelene, najbolj tihotne, najbolj razgledne kotičke in višavja naše ne preveč razsežne domovine. To se pravi stran od hrupnih cest in človeških gomazišč, skoraj v zasebnost odmaknjenega sredogorja, pa tudi gozdnih (kočevskih) in ravninskih (prekmurskih) prostranstev. Dvainsedemdeset izletov — dovolj za tri leta pridnega kolesarjenja! Knjige pa seveda ne bomo jemali s seboj na izlet. Avtor in založnik sta se poslužila starega trika: tehnične podrobnosti za vsako turo sta odtisnila na poseben list, ki si ga kolesar za čas svojega izbranega izleta vtakne v žep (brez dvoma zato, da ga spotoma na čase tudi vzame iz žepa), podoživljanje s knjigo pa pride na vrsto spet doma v naslonjaču (zdaj z zasluženo flašo pira).
To je intelektualno in estetsko zrela knjiga, s širokim razgledom po relevantni (v njej navedeni) literaturi. Za ponatis bi ji privoščili kako promilo lekture in korekture (»v Krnicah« na str. 181 naj ne bi bilo »v Krnici«, »Grad Kamen pri Bregunjah«, na str. 191 naj bo »G. K. pri Bégunjah«, itd.), in pri slikah, tako čutim, ni nujno vztrajati pri tako veliki količini koles(arjev). Mene, recimo, ne mika toliko gledati živopisano napravljenih stasitih mladeničev in mladenk (celo odskočil bi, če misli kak mišičnjak zavoziti s slike naravnost vame) kot tisto, kar na svoji poti kolesar vidi, to pa so, recimo, panoramske in domačijske slike na straneh 58/59, 61, 67, 68, ki jih na slepo omenjam samo kot zgled in ne da bi mnogim podobnim v knjigi kakorkoli jemal veljavo. Posrečen in prisrčen je seveda lahko tudi spoj obeh tipov, recimo str. 64 in 148 (spet jih omenjam na slepo, brez pretenzije na popolnost naštevanja).
Če ponatis bo? Temna slutnja me obhaja. Prišepetava mi, da kolesarska duša ne sega toliko po knjižnem bogastvu in se toliko besedno (in kako drugače) ne izpoveduje kot planinska duša (primerjaj tri izdaje **Stritarjevih** 111 izletov in — vsak čas — šesto izdajo **Miheličevih** Julijskih Alp, in če smem otrkati prah z nekoliko pozabljene **Avčinove** Tišine in njenih nekdanjih šest natisov, do danes pravi in še nedoseženi slovenski planinski leposlovni bestseller, ne vem pa, kaj naj bi podobnega pokazal na kolesarski strani; glej tudi pet strani »Dodatnega branja« v VKV, str. 230—234, z mnogimi planinskimi, a nobenimi kolesarskimi navedbami). Je igriva vožnja po civilizacijsko odprtih, posredovalno zajamčenih cestah (četudi še tako zakotnih) manj vzburljiva, manj duhovno plodna kot štiriudno ubijanje po »nezajamčenih« skalah in raskavih brezpotnih zankah? Ali pa je kolesarsko-vodniška konkurenca prehuda? Vzporedno z VKV sta izšla še dva (enega je sestavil **Sebastjan Vehar**, za drugega odgovarja Turistična zveza), znatno skromnejša, in Igor sam, v navezi z **Maksom Vrečkom**, bo do tačas, da bo ta spis zagledal beli dan (o mea culpa zamudniškega pisanja te skromne opombe!) izdal gorsko-kolesarski vodnik po Gorenjski. (Naslov: Gorenjska. Gorskokolesarski vodnik. Založba Sidarta.) (V pretežni meri je tudi VKV gorskokolesarski, ne dolinsko- ali ravninsko-kolesarski vodnik, saj nas vodi po Polhograjskem hribovju, škofjeloških hribih, Karavankah, Pohorju, Trnovskem gozdu, Nanosu, Koradi, itd., itd., itd.) Bržkone ima v načrtu, da bo takó kolesarsko opesnil še druge slovenske pokrajine, ki so po svojih hrib(čk)ih kolesarski mik in čar prvega reda. Si ni s tem spodkopal možnost ponatisa VKV? Ampak to vprašanje zadeva nazadnje le njega samega in njegovo založbo. Preprosti uporabniki si želimo samo, da bi biser Slovenijo vedno na novo in še bolj mavrično obrusil.

Stanko Klinar

Pot kurirjev in vezistov

Natančni opisovalec planinskih poti **Jože Dobnik** se je letošnjo zgodnjo pomlad vnovič pokazal v enaki luči, v kakršni so ga uporabniki njegovih planinskih vodnikov poznali že do-

slej: Domicilni odbor kurirjev in vezistov NOV Slovenije je založil že tretjo, popravljeno in dopolnjeno izdajo njegovega vodnika »Pot kurirjev in vezistov NOV Slovenije«, ki pelje po najdaljši slovenski planinski transverzali od Gančanov v Prekmurju prek Prlekije, Štajerske, Koroške, Zasavja, Dolenjske, Bele krajine, Kočevske, Notranjske, okolice Ljubljane, Gorenjske in Primorske do Tumove koče na Slavniku. Kot je izračunal natančni avtor, je to okoli 1000 kilometrov ali 332 ur hoje — toda kakšne! Pravzaprav takšne, kakršno si popotnik sam zamisli, potem ko je v pričujočem vodniku prebral malone o vsem, kar je ob tej poti mogoče videti in spoznati.

Transverzalo, ki jo je doslej prehodilo že skoraj 800 planincev, med njimi nekateri večkrat, Jože Dobnik, na primer, trikrat, so »odprli« 17. junija 1969, v Pot kurirjev in vezistov so jo preimenovali 21. septembra 1996. Najvišja točka na poti je Veliki Snežnik (1796 m), na poti pa je sicer še 41 vrhov, ki so višji od 1000 metrov. Na tej poti je 88 kontrolnih točk, ki so v krajih s pomembnejšo starejšo ali novejšo zgodovino, na razglednih točkah, v planinskih in drugih postojankah, na poštah in v nekaterih domačijah. Doslej je bila pot označena z rdečimi markacijami TV, letos pa so uvedli nove modro rumene okrogle markacije. Po kriterijih Planinske zveze Slovenije spada ta pot med lahke.

Vodnik po tej poti je sestavljen pregledno, na koncu so pregledni orientacijski zemljevidi z vrisano potjo, seveda pa je koristno imeti s seboj za vsak odsek poti posebej natančnejšo karto. Hkrati z vodnikom je izšel tudi dnevnik po tej poti, v katerem so posebej označeni prostori za žige na kontrolnih točkah, zadaj pa je še več praznih strani za najpomembnejša osebna opažanja. Enako kot vodnik je tudi dnevnik vezan v plastične platnice. Medtem ko je vodnik v običajnem formatu planinskih vodnikov, je dnevnik manjši, oboje pa je priročno tudi za žep nahrbtnika.

Glede na to, da je od letos spremenjena kar četrtina te poti, je novi vodnik za trekerje z enega konca Slovenije na drugega kar primerno predpoletno knjižno darilo.

M. R.

Sveženj novih zemljevidov

V zadnjem času sta slovenski kartografski hiši, Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo in Geodetski zavod Slovenije, izdali kar nekaj novih zemljevidov, zanimivih tako za planince kot za izletnike. Vsi so zloženi v žepni format z lepo oblikovanimi naslovnicami. Večina ima koristno izrabljeni obe strani papirja in tako so zemljevidi pravi mali turistični vodniki obenem.

Najprej predstavljam novosti Inštituta. Med njimi postavljam na prvo mesto zemljevid z naslovom **Gorje — Pokljuka, Mežakla in Radovna**. Izdelan je v natančnem merilu 1:25.000. Ima posebej tiskane platnice na debelejšem papirju, kar ga varuje pred poškodbami. Izdala sta ga občina Bled in CRPOV Gorje. Zasnoval in uredil ga je **Dušan Petrovič**, hrbtno stran, ovitek in fotografije so prispevali različni sodelavci.

Zemljevid sega na vzhodu do Bleda, na severu do Jesenic, na zahodu do Viševnika in na jugu do Mesnovca na Pokljuki. Namenjen je tako sprehajalcem v okolico Bleda kot pohodnikom in planincem. Markirane, posebej poudarjene planinske poti so ločene na lahke in zahtevne. Dobro vidne so še planinske postojanke, zapore cest, razgledne točke, gostinski objekti, smučarske proge, naravne in kulturne znamenitosti. Dobro ločljiva je tudi druga tematska (avtobusna postajališča, spomeniki, brezprašne ceste itd.) in topografska vsebina (relief s plastnicami, senčenjem in skalovjem, naselja s posamičnimi stavbami, opisi zemljepisnih imen in nadmorske višine).

Na zadnji strani so podrobneje opisali vas Gorje, Pokljuko, Mežaklo in dolino Radovne ter na kratko predstavili naravne zanimivosti in kulturnozgodovinske znamenitosti. Temu so dodali še nekaj namigov (nasvetov) za pohode v gore. Besedila sijajno dopolnjuje več kot dvajset izbranih barvnih fotografij. Ker so besedila v celoti prevedli v angleščino, italijanščino in nemščino, je publikacija dostopna tudi večini tujcev.

Izjemnega obsega (70 × 100 cm) je publikacija **Šentjur pri Celju**. Tudi ta ima ovitek, tiskan na debelejši papir. Založila in izdala jo je občina Šentjur pri Celju, kartografsko in tehnično jo je obdelal inštitut (uredil **dr. Branko Rojc**, za izvedbo je skrbela **Tatjana Šteblaj**). Zemljevid v merilu 1:30.000 je omogočil zelo natančen prikaz tako topografske kot tematske vsebine. Ker so pri pripravi (to velja tudi za Gorje) sodelovali mnogi poznavalci-domačini, je vsebina natančna in ažurna. Blagodejno učinkuje velika skladnost barv in čeprav je zemljevid vsebinsko natrpan, je dobro berljiv, kar omogoča pestrost barv, različnost debelin črt in tipov pisav. Posebej so poudarjene markirane poti ter naravne lepote in kulturni spomeniki. Hitro ločimo tudi brezprašne ceste, vinogradniška območja, vinske ceste, izletniške poti in še marsikaj, kar je za obiskovalca zanimivega.

Skoraj polovico zadnje strani zavzema zemljevid Šentjurja z okolico v merilu 1:7.500 (sega do Botričnice, Stopčev, Rifnika in Zlateč). Na njej so predstavili vrsto podrobnosti: opise ulic s hišnimi številkami, avtobusne postaje, šole, kulturne ustanove, gostinske objekte in drugo. Pomembnejše zgradbe so še posebej opisali, jih ločili po namenu in posebej poudarili gozdna zemljišča. Obsežni opisi so le v slovenščini in podrobneje predstavljajo deset večjih naselij občine. Ducat izbranih barvnih fotografij opise lepo dopolnjuje. Že na sprednji strani pa so povzetki teh opisov, prevedeni v angleščino in nemščino.

Vsaj omembe vredni so še trije Inštitutovi zemljevidi, sicer prav tako javni, vendar ne bodo v prodaji, ker so jih namenili strokovnim službam, društvom in občanom. Izdelani so v merilu 1:25.000 in zloženi v žepne formate z lepo oblikovanimi ovitki. Hrbtnih strani nimajo zapolnjenih. To so zemljevidi občin **Slovenj Gradec, Škofljica** in **Mislinja**. V

glavnem imajo le podrobno topografsko vsebino. Vsekakor so odlična osnova za pripravo turističnih zemljevidov, saj je do njih le še dober korak (turistična vsebina in opisi znamenitosti).

Dve novosti, **Črni Graben** in **Laško**, je pripravil Geodetski zavod Slovenije. Obe sta s prijetno oblikovanimi ovitki zloženi v žepni format in imata koristno izpolnjeni hrbtni strani.

Črni graben je izdelan v približnem merilu 1:40.000; je upravna in turistična karta hkrati. Ima namreč poudarjene upravne razdelitve (občine in krajevne skupnosti) in turistično vsebino. Od te so posebej poudarili kulturne in naravne znamenitosti. Zelo dobro so vidni tudi drugi elementi: turistične kmetije, gostinski objekti, markirane planinske poti, šole in drugo. Najbolj vpadljivo je prometno omrežje, ki je ločeno na več kategorij s posebnim poudarkom na asfaltirane ceste.

Hrbtna stran je v celoti namenjena dokaj podrobnim opisom Črnega Grabna in dvajsetim naseljem. Opise ilustrira ducat izbranih barvnih fotografij. Besedila so v celoti prevedena v angleščino in nemščino.

Črni Graben prazaprav obsega občino Lukovica s precejšnjimi deli občin Kamnik, Domžale, Moravče in Zagorje. Ime so namenoma izbrali zaradi pomena Črnega Grabna, ki slovi po svojstveni geografski legi, pomembni preteklosti in po več pomembnih možeh, ki so tu živeli in ustvarjali (**Janko Kersnik, Ivan Grohar, Jakob Zupan, Jovan Vesel Koseski, Fran Maselj Podlimbarski** in drugi).

Publikacijo je založila in izdala občina Lukovica, zasnoval jo je **Matjaž Kos**, za izvedbo sta poskrbela **Mimi Gregorič** in **Iztok Kariž**. Besedila je pripravila **Andreja Kos**, fotografije so delo več avtorjev.

V merilu 1:50.000 je Zavod izdelal zemljevid občine Laško. Izdalo in založilo ga je Turistično društvo Laško, zasnoval Matjaž Kos, za izvedbo sta skrbela Mimi Gregorič in Iztok Kariž. Besedilo je pripravil **Jure Krašovec**, fotografije pa prispeval **dr. Jože Benedek**.

Zemljevid sega do Trbovelj na zahodu, Celja na severu, Gorice pri Slivnici na vzhodu in Pokleka na jugu. Ima dokaj podrobno topografsko, upravno (meje občine) in bogato turistično vsebino. Najbolj izstopajo markirane poti ter kulturne in naravne znamenitosti. Uporabnik bo hitro našel tudi razgledne točke, turistične kmetije, kopališča, planinske postojanke in druge objekte. Nekoliko slabša je ločljivost med asfaltiranimi in makadamskimi cestami. Dobro berljiva so zemljepisna imena in nadmorske višine, slabša pa je ločljivost med gozdnimi in kmetijskimi zemljišči.

Dve tretjini hrbtne strani so namenili podrobnemu zemljevidu mesta Laško z okolico v merilu 1:5.000. Na njem so predstavili vse pomembnejše zanimivosti tega zdraviliško-pivovarniškega mesta: izpisana imena ulic s hišnimi številkami, poudarjene in opisane javne zgradbe, parkirišča in podobno. Z njegovo pomočjo si obiskovalci lahko načrtujejo sprehode v bližnjo okolico. V strnjenih besedilih je na kratko predstavljeno mesto z nadžupnijsko cerkvijo, župniščem in kaplanijo, laški dvorec, Špital, graščina, grad Tabor, pivovarna in zdravilišče. Besedilo je v celoti prevedeno v angleščino in nemščino, dopolnjuje pa ga nekaj izbranih barvnih fotografij. Dodali so vrsto pomembnejših naslovov in telefonskih številk (ustanov, gostišč, trgovin...).

Z omenjenimi zemljevidi je naša turistična in planinska publicistika spet bogatejša: mnogi kraji so tako približani obiskovalcem.

Peter Svetik

Varneje v hribe

Vodniški odsek PD Kamnik je pripravil brošuro z naslovom Varno v hribe, ki je kot gradivo za tečaj za interno uporabo (Kamnik, maj 1997). Pripravil jo je **Bojan Pollak**. Snov je zajeta v tri sklope: varnost, oprema in gibanje, ki je zapisana na 34 straneh z ustreznimi skicami. Napisano gradivo služi kot opomnik in je dodatek k predavanjem, tako da udeleženci doma pregledajo in si lahko na naslednjem delu tečaja z inštruktorji razčistijo nejasnosti in dopolnijo znanje.

O opremi je zapisano kar precej tudi novosti. Dodan je kratek seznam opreme z bistveno pripombo, da si pred vsakim izletom ali turo naredimo spisek opreme in vsega ostalega, kar bomo vzeli s seboj, tako da ne bi pozabili česa doma. To spada običajno v pripravo ture — toda ali storimo vse to?

Drugo je varnost, kjer je takole zapisana sklepna misel: Gore so lepe in tudi varne, če jih obiskujemo primerno pripravljeni in ob primernem času. Res je, da lahko preži na nas v njih ogromno nevarnosti, podobno kot je v zraku nešteto bolezenskih klic. Vendar z razumnim ravnanjem, ki je posledica znanja, izkušenj in določenih ukrepov, ostajamo zdravi. Podobno je tudi v gorah: če poznamo nevarnosti, se jim lahko izognemo in se brez težav še in še vračamo. Torej s pametjo in po pameti — Srečno — v gore in nazaj.

Zadnje je gibanje. Tu avtor seznani z nekaj vozli, izdelavo (skice) in uporabo. Zapisano je marsikaj o plezalnem pasu, navezovanju nanj ter o samovarovalnem kompletu, ki naj bi bil naš redni spremljevalec na zahtevnih in zelo zahtevnih poteh. Tudi na čelado ne bi smeli pozabiti, saj jih sedaj že izdelujejo doma (Veplas Velenje). Na koncu je še obrazec za prijavo nesreče v gorah s kratkim navodilom.

Brošura je dober pripomoček in delno zapolni vrzel, ko čakamo na novo izdajo knjižice Hoja in plezanje.

B. J.

Slovenska planinska bibliografija '96

Vzgojna literatura

Alpinistična šola / zbr., ur. Tone Golnar; risbe Marjan Zaletel-Janč; 3., popr., razš. izd. — Ljubljana: **PZS**, 1996. — 210 str.; 21 cm. — (Planinska založba; **152**)

Alpinistična šola: dodatek k 2. izd. / zbr., ur. Tone Golnar. — Ljubljana: **PZS**, 1996. — 60 str.; 20 cm

GOLNAR Tone, Gorniška vzgoja; 2. izpop. izd. — Ljubljana: **PZS**, 1996. — 48 str.; 20 cm. — (Planinska založba; **162**) (Osnove didaktike in pedagogike gorniške vzgoje). — (Planinska založba: **126a**)

KRISTAN Silvo, Izletništvo. Pohodništvo. Gorništvo z orientiranjem v naravi. — Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 1996. — 44 str. — (Cilji šolske športne vzgoje)
POLLAK Bojan, Plezalni pasovi. Navezovanje na vrv. Samovarovanje na žičnih vrveh. — Vršič: **PZS**, 1996. — (za interno uporabo)
Teze za tečaj za mladinske planinske vodnike; 5., dop. izd. — Ljubljana: MK **PZS**, 1996. — 234 str.
URBANČIČ K., Povzetek predavanj prehrane in zdravja za planinske vodnike. — Vršič: **PZS**, 1996. — za interno uporabo

Priročniki

8. državno tekmovanje Mladina in gore. — Trzin: MK **PZS**, PD Onger, PŠ Trzin, 1996. — 28 str.; 30 cm
CORTESE Dario, Divja hrana. — Ljubljana: Kmečki glas, 1996
Častni kodeks slovenskih planincev. — Ljubljana: **PZS**, 1996. — 32 str.; 11 cm
Gornikov svetovalec / prev. Pavle Šegula; dop., ur. Albin Vengust. — Ljubljana: **PZS**, GRS, 1996. — 35 str.; 21 cm
JAZBEC L., Psihologija vodenja. — Vršič: **PZS**, 1996. — (interno glasilo)
Koledar akcij PZS 1997 / ur. Janko Pribošič. — Ljubljana: **PZS**, 1996. — 67 str., dod.; 16 cm
PETKOVŠEK Zdravko, TRONTELJ Miran, Pogled na vreme; 2., razš. izd. — Ljubljana: DZS, 1996. — 139 str.; 22 cm. — (Kultura — natura; 5)
Pohodništvo 1996/97 (sl., an., ne.) — Ljubljana: VAS, 1996. — 22 str.; 30 cm
Pohorska smučina / Rajko Ros et al. — Maribor: GRS Mrb., 1996. — b.p.; 20 cm
PRAPROTNIK Nada (besedilo), MIKULETIČ Jurij (ilustr.), V kraljestvu triglavske rože. — Ljubljana: Mladinska knjiga, 1996. — 29—60 str.; 21 cm. — (GEA VI., pril. 5)
Priročni krajevni leksikon Slovenije / pripr., ur. Milan Orožen Adamič in dr. — Ljubljana: DZS, Geogr. institut ZRC SAZU, 1996. — 376 str.; 29 cm
VEHAR Sebastijan, Kolesarski priročnik. — Ljubljana: Cirrus design k.d., 1996. — 223 str., ilustr.; 24 cm
WURST Robert, Auf Europas grossen Wegen — Gradec: Verlag Styria, 1996. — 180 str.; 12 cm. — (Priročnik o evropskih pešpoteh)

Vodniki

BUTKOVIČ Lojze, Gešperin Marko, Veber Ivan, Drevesa velikani v Bohinju. — Bohinjska Bistrica: Gozdarsko društvo Bled, 1996. — 48 str., ilustr., zemlj.; 17 cm. — (Vodnik po gozdni naravni dediščini z opisom krajevnih posebnosti)
Cime dell' Amicizia, Gipfel der Freundschaft, Šestdeset (60) vrhov prijateljstva; 2., razš. izd. / ed. Vittorio Aglialoro. — Venezia: Club Alpino Italiano, Oesterreichischer Alpenverein, **PZS**, 1996. — 179 str.; 17 cm. — (1. izd., 30 vrhov prijateljstva)
CIMPERŠEK Mitja, Vodnik po kraljestvu gozdnega Boča. — Poljčane: PD, 1997
ČURKINA Iskra, Znakom'tes' Slovenija. — Moskva: Kul'tura, 1996. — 191 str.; 22 cm
Divje jezero pri Idriji / Tone Wraber et al., ur. Jerneja Batič. — Ljubljana: MK, Uprava RS za kulturno dediščino, 1996. — 72 str.; 17 cm. — (Kulturni in naravni spomeniki Slovenije: zbirka vodnikov; 188)
Dnevnik Ciciban planinec: Ringa raja. — Ljubljana: MK **PZS**, 1996. — b.p.; 16 cm
KRESAL Gregor, Zimski vzponi: Julijske Alpe: Plezalni vodnik po zaledenelih slapovih in kombiniranih snežnoledenih smereh. —

Poštna znamka o Zlatorogu

Pošta Slovenija d.o.o. skrbi tudi za predstavljanje in s tem ohranjanje slovenske kulturno-umetniške zapuščine, za zaznamovanje pomembnih dogodkov ter seznanjanje s pomembnimi objekti in nacionalnimi spomeniki na priložnostnih znamkah, ki jih izdaja od osamosvojitve dalje. Med njimi je bilo že nekaj poštnih znamk, ki so posvečene ali pa vsaj povezane z našimi gorami. Letošnjo pomlad je izšla v seriji Europa — Zgodbe in legende znamka z motivom Zlatorog. Zgodbo o Zlatorogu, o lovcu in čudežni živali, ki se je v ljudskem izročilu prek stoletij ohranila kot odraz tesne povezanosti med človekom in naravo in kot izraz njune usodne soodvisnosti, prav dobro poznamo. Povedko je pred pozabo rešil **Karel Dežman**, ki jo je že leta 1868 objavil v Laibacher Zeitung, njeno besedilo pa je kasneje prepesnil **Rudolf Baumbach**. Ta pesnitev je postajala vse bolj slovenski narodni mit potem, ko jo je v slovenščino prevedel **Anton Funtek**. Delo je izšlo že večkrat pri različnih založbah, zadnjič pa leta 1995 pri slovenski založbi **dr. Anton Kovač** v Münchnu.

Velikost znamke, ki jo je oblikoval **Boštjan Botaš Kenda**, je 28,80 x 40,32 mm, njena nazivna vrednost pa je 80 SIT, kar zadostuje za frankiranje standardnih razglednic, poslanih v tujino. Na njej je beli Zlatorog na belih skalah z rjavo-rumenim ozadjem. Rogovi, ki odsevajo močno svetlobo, so odtisnjeni v zlati barvi. Izšla je tudi mala pola po 10 znamk z belim robom, na spodnjem delu katerega so odtisnjeni cvetovi triglavske rože. V katalogu so odtisnjeni močno rdeče, na znamkah pa, na žalost, le rdeče-rjave barve. Čeprav je pri stilizaciji in opremljanju dovoljeno marsikaj, bi vsaj zaradi izobraževanja planincev in tudi drugih ljudi morali cvetove triglavske rože odtisniti v njeni pravi barvi.

Ciril Velkovrh

Ljubljana: PD Ljubljana Matica, 1995. — 244 str., foto in skice; 16 cm

LIKAR Peter, Srečko Brodar, Odkril sem Potočko zijalko; 2. natis. — Ljubljana: Samozal., 1996. — 54 str.; 16 cm

MAHER Igor, *Veliki kolesarski vodnik po Sloveniji.* — Ljubljana: Sidarta, 1996. — 234 str.; 25 cm. — (Vodniki)

MAŠERA Andrej, Petdeset zavarovanih plezalnih poti / skice Danilo Cedilnik–Den, foto Janez Skok and al. — Ljubljana: Sidarta, 1996. — 171 str.; 21 cm. — (Planinski vodnik; /4/)

Nad Mangartsko dolino: alpinistični vodnik. — 2., dop., popr. izd. / Filip Bence et al, besedilo Tine Mihelič, ur. Franci Savenc. — Ljubljana: Mythos d.o.o., 1996. — 88 str.; 21 cm. — (Posebna izd. revije Grif)

OSOJNIK Miroslav, Reiseführer durch das Meža Tal. — Ravne na Koroškem: Koroška turistična zveza, 1994. — 100 str.; 21 cm

Planinska transverzala Muta... — Muta: PD Bricnik, 1996. — 16 str.; 15 cm

PODOVŠOVNIK M., Vodnik po naših poteh in brezpotjih. — Mežica: PD, (1997?)

Pot slovenskih legend; dnevnik / ur. Rado Radešček. — Ljubljana: PD PTT, 1996. — 12 str.; 15 cm. — (zloženka)

Ruška planinska pot; dnevnik. — Ruše: PD, 1996. — (zloženka)

SENFT Hilde und Willi, Wandem in Nordslowenien zwischen Radkersburg, Bachem und Pettau. — Graz-Stuttgart: Leopold Stocker-Verlag, 1995. — 143 str.

STRINGL Egmont, Slowenien entdecken: Unterwegs zwischen Alpen und Adria; 1. Aufl. — Berlin: Treschen Verlag, 1995. — 232 str., ilustr.; 20 cm

STRITAR Andrej, Sto enajst izletov po slovenskih gorah / skice Jurij Kolenc, foto Janez Skok et al. — 3., dop. izd. — Ljubljana: Sidarta, 1996. — 200 str.; 24 cm

Turistični vodnik Vrhnike in okolice. — Vrhnika: Turistično društvo Blagajana, 1996

VEHAR Sebastjan, Kolesarski priročnik. — Ljubljana: Cirrus design k.d., 1996. — 223 str., ilustr.; 24 cm

VEHAR Sebastjan, Kolesarski izleti po Sloveniji; 1. izdaja. — Ljubljana: Cirrus design k.d., 1996. — /170/ str., ilustr.; 19 cm

VOVK Peter, *Lepa je kočevska zemlja.* — Kočevje: samozal., 1996

ŽUNKO Boris, Dnevnik in vodnik Pohorske planinske poti Bolfenk—Šumik. — Maribor: PD Maribor Matica, 1994. — 43 str.; 15 cm

Zborniki

Climate of Slovenia / ed. Tanja Cegnar. — Ljubljana: Hidrometeorološki inštitut Slovenije, 1996. — 70 str.; 21 cm

International conference of Alpin meteorology (24.; 1996; Bled) / ed. Jože Rakovec et al. — Ljubljana: Hidrometeorološki inštitut Slovenije, 1996. — 462 str.; 30 cm

Planine in skupni pašniki v Sloveniji / zbr., ur. Vlado Schlamberger. — Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, ..., 1995. — 60 str., tabele; 29 cm

Planšarske stavbe v vzhodnih Alpah (sl., ne.): stavbna tipologija in varovanje stavbne dediščine / zbr. , ur. Tone Cevc. — Ljubljana: ZRC SAZU, 1995, — 216 str.; 24 cm. — (Zbornik referatov mednarodnega simpozija, Bled 1995)

ZUPAN Marjan, Benedik Božo, Radovna, Vintgar, Gorje. — Gorje: GGA Antonič Gorje d.o.o., 1993. — 34 str.; 29 cm. — (100-letnica soteske Vintgar)

Življenje za naše alpske reke: 1990 / ed. Emil Ferjančič et al. (sl, fr, ne, it). — Gozd Martuljek: MOP, 1995. — 303 str.; 23 cm

Diplomske naloge

BARKOVIČ Mira, Pohodništvo in predšolski otrok. — Ljubljana: PF, 1996. — 40 str.; 30 cm

BRGLEZ Darja, Agresivnost v alpinistiki. — Ljubljana: FŠ, 1996. — 83 str.; 30 cm

DOBNIK Milena, Naša potopisna planinska literatura. — Ljubljana: FF, 1995

GAŠPRIC Magdalena, Letna šola v naravi v planinskem okolju. — Ljubljana: PF, 1996. — 103 str.; 30 cm

HLAČAN Tea, Bajtarstvo Velike planine. — Ljubljana: FF, odd. etnol., 1996. — 41 str.

JEREB Saša, Ustreznost in izkoriščenost slovenske pokrajine za gorništvo. — Ljubljana: FF, Odd. za geografijo, 1996. — 200 str. + 2 pril.; 30 cm

KAJZELJ Miha, *Alpinska arhitektura.* — Ljubljana: FA, 1996. — 76 str. + 28 pril.; 40 cm

KOMAC Urška, Poti po pozabljeni deželi. — Ljubljana: FA, 1996. — 94 str., pril.; 30 cm

KORDIŠ Jože, Zgodovinski oris plezalnega kluba Škofja Loka. — Ljubljana: FŠ, 1996. — 59 str.; 30 cm

KRAVANJA Boštjan, Spogledovanje s strmino: analiza in klasifikacija motivov v alpinizmu; seminar 1. — Ljubljana: FF, odd. za etnologijo, 1995. — 42 + 7 str.; 30 cm

NEČIMER Katarina, Vloga planinskih veznih poti v slovenski gorniški kulturi. — Ljubljana: FŠ, 1996. — 68 str. + 2 pril.; 30 cm

SEDEJ Alenka, Spoznavanje vzpetega sveta v vrtcu. — Ljubljana; PF, 1996. — 53 str., pril.; 30 cm

SLUGA Mojca, *Osebnostne lastnosti in motivacija športnih plezalcev.* — Ljubljana: FŠ, 1996. — 75 str.; 30 cm

Leposlovje

BAUMBACH Rudolf, Zlatorog: Planinska pravljica. — München: Založba Slavica dr. Anton Kovač, 1995. — 144 str.; 22 cm. — (Zbirka Jerca)

FON Alojz, Huljo. — Kobarid: Kobariški muzej, PD, 1996. — 47 str.; 21 cm

GROŠELJ Viki, Anapurna: zadnji slovenski osemtisočak. — Maribor: Založba Obzorja, 1996. — 138 cm; 20 cm. — (Domače in tuje gore; 38)

KARNIČAR Davo, Alpinizem, samoljubje, ljubezen: smučanje z Anapurne. — Radovljica: Didakta, 1996. — 87 str.; 21 cm

KLAVORA Vasja, Schritte im Nebel: die Isonzofront, Karfreit, Tolmin, 1915/1917. — Klagenfurt, Ljubljana et al: Mohorjeva, 1995. — 362 str.; 24 cm. — (Prevod dela: Koraki skozi meglo)

KOKALJ Jani, Šerpe umirajo počasi. — Kranjska Gora: Društvo Alter-

native, 1996. — 166 str.; 23 cm. — (Knjižna zbirka Josipa Vandota; 3)
MENCINGER Janez, Moja hoja na Triglav / ilustr. Adriano Janežič. — Ljubljana: Založba Karantanija, 1996. — (Zbirka Lastovka: najlepše zgodbe sveta)
MOHOR Mihael, Miško piše: Poročila s soškega bojišča / ur. Miha Mohor ml. — Kranj: samozal., 1994. — 71 str.; 20 cm. — (Pisma Mihaela Mohorja, topničarja na soškem bojišču, ki jih je objavljal tednik Gorenjec v letih 1915/1916)
PIEKALKIEWICZ Janusz, Prva svetovna vojna. — Ljubljana: DZS, 1996. — 609 str.; 30 cm
POTOČNIK Miha, Posušeni rožmarin / ur. Miha Potočnik ml. — Ljubljana: **PZS**, 1996. — 319 str.; 24 cm. — (Planinska založba; **160**)
SIMIČ Marko, Po sledeh soške fronte. — Ljubljana: Mladinska knjiga, 1996. — 231 str.; 31 cm
Slovenske legende, 2. del / zbral in ur. Rado Radešček. — Idrija: Založba Bogataj, 1996. — 305 str.; 25 cm
TRDINA Janez, Bajke in povesti o Gorjancih. — Ljubljana: Mladinska knjiga, 1996. — 131 str.; 21 cm. — (Domen)
TUMA Henrik, Dalla mia vita: ricordi, pensieri e confessioni. — Trieste: Devin, 1994. — 462 str.; 21 cm. — (Prevod dela: Iz mojega življenja)
Utrinki s Starega vrha. — Javorje: Krajevna skupnost, 1995. — 43 str.; 30 cm

Časopisi

Alpinistični razgledi / odg. ur. Bine Mlač. — Ljubljana: **PZS**, 1996. — **18**; 54—59, Slovenski alpinizem '95
Grif / odg. ur. Tadej Golob. — Ljubljana: Mythos d.o.o., 1996. — **2**; 4—9
Naše jame. — Ljubljana: JZS, 1996. — 37 (1995); 270 str.
Obvestila PZS / ur. Janko Pribošič. — Ljubljana: **PZS**, 1996. — **22**; 1—12
Planinski vestnik / odg. ur. Marjan Raztresen. — Ljubljana: **PZS**, 1996. — 96; 1—12

Društvena glasila

45 let / ur. Darinka Žakel et al., — Šentjur: PD, 1996. — 28 str.; 21 cm
50 let / Javornik-Koroška Bela. — Jesenice: PD, 1996. — 112 str.; 21 cm
50 let. — Zagorje: PD, 1996. — 27 str.; 25 cm
Andi '96 / ur. Janez Pretnar. — Radovljica: PD, 1996. — 23 str.; 21 cm. — (Ob 100-letnici)
Bajtar: Vestnik PD Bajtar. — Velika planina: PD Bajtar, 1996. — **9**; 42 str.; 21 cm
GEISTER Iztok (tekst in foto), Klemenc Stane (foto), Planinsko društvo Jesenice. — Jesenice: PD, 1995. — 16 str.; 21 cm
Gore. — Bariloče, Celje: SPD, 1996. — **7**., 10 str.
Gornik. — Nova Gorica: PD, 1996
Gorski popotnik. — Ljubljana: PD Integral, 1996. — **14, 15, 16**
Gremo skupaj v hribe. Trenta '96 / ur. Borut Peršolja. — Domžale: PD, MO, 1996. — 28 + 14 str.; 21 cm
Mariborska, naša rojstna hiša. — Maribor: PD Maribor Matica, 1996. — 48 str.; 22 cm
Naših 50 let, 1946—1996 / ur. Janez Brojan ml., Dušan Polajnar. — Mojstrana: GRS, 1996. — 54 str.; 20 cm
Ob 90-letnici Mozirske koče. — Mozirje: PD, 1996
Planinski popotnik. — Šoštanj: PD, 1995, 1996. — **1**; 1, 2, 3, 4. **2**; 5
Planinski utrinki. — Brežice: PD, 1995, 1996. — **10**., **11**
Planinsko društvo Domžale: poročilo za l. 1994 in 1995 / ur. Borut Peršolja. — Domžale: PD, 1995. — 28 str.; 21 cm
Planinsko društvo Šoštanj: 90 let / zbr. in ur. Zinka Moškon. — Šoštanj; PD, 1996. — 136 str.; 21 cm
Pod Prisojnikom. — Ljubljana: PD PTT 1996. — 13, 14, 15
Pohorska smučina / Rajko Ros et al. — Maribor: GRS Mrb., 1996. — b.p.; 20 cm
Prusik / ur. Ana Mohar et al. — Litija: MO PD, 1996. — št. 7
PREZELJ Ivan, Planinstvo na Kočevskem po pisnih virih. — Kočevje: PD, 1996. — b.p.; 30 cm. — (Vas pri Fari, 24. 05. do 30. 05. 1996)
Rukzak. — Žalec: PD, 1995
Stoletje planinstva na Tolminskem. — Tolmin: PD, 1996. — 83 str.; 23 cm
Tura. — Vipava: PD, 1996. — **3**., 23 str.; 30 cm
Vezi. — Ljubljana: PD Špik, 1996. — **18**
Viharnik: Družinski planinski tabor Završnica '96. — Brežice: PD, 1996. — b.p.; 30 cm
Viharnik. — Ljubljana: PD Viharnik, 1996. — **21**, 1—6

Šolska glasila

Gornik. — Semič: OŠ Belokranjskega odreda, 1996. — **3**, 3
Mladi gamsi. — Griže; OŠ, 1996. — 15 str.; 30 cm
Sto let slovenske šole v Laškem. — Laško: OŠ P. Trubar, 1996. — 44 str.; 20 cm

Zemljevidi

Atlas Slovenije; 3., izpop., razšir. izd. — Ljubljana: Mladinska knjiga, GZS, 1996. — 440 str.; 31 cm
Brežice: turistična karta občine 1:50.000 in načrt mesta. — Brežice: Občina, Tur. zv., GZS, 1996
Cerkno; karta sprehajalnih poti (sl, an, ne, it, ni, da). — Cerkno: Tur. društvo, 1993
Državna topografska karta 1:25.000; 1. izd. — Ljubljana: GU RS, IGF, GZS, 1995. — 094, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 192, 193, 194. — (na 198 listih)
Idrijsko in Cerkljansko; tur. karta 1:50.000; 1., dop. izd. — Ljubljana, Idrija: GZS, Mestni muzej, 1996
Ivančna Gorica: tur. karta občine 1:50.000 in fotokarta mesta. — Ivančna Gorica: Občina, GZS, 1996
Jezersko in okolica 1:25.000. — Ljubljana, Jezersko: IGF, Tur. društvo, 1996
Julijske Alpe, vzhodni del 1:50.000; 2. izd. — Ljubljana: **PZS**, GZS, 1996. (Planinska založba; **149**)
Julijske Alpe, zahodni del 1:50.000; 2. izd. — Ljubljana: **PZS**, GZS, 1996. (Planinska založba; **149**)
Kamniške in Savinjske Alpe, 1:50.000; 1. izd. — Ljubljana: **PZS**, GZS, 1996. (Planinska založba; **150**)

KOZLER Peter in prvi zemljevidi *slovenskega ozemlja. Po hribih, po* dolih razširjen njih rod (sl., nem.) — Kočevje: Muzej, 1996. — 72 str.; 25 cm

Kranjska Gora z okolico 1:25.000; 2. izd. — Ljubljana: **PZS**, IGF, 1996. (Planinska založba; **153)**

Med Bočem in Bohorjem:panorama 1:75.000, 1:45.000 (sl., ne.). — Šmarje pri Jelšah, Ljubljana: GU, IGF FAGG, 1994

Notranjski kras 1:50.000; Jamska karta: Postojna, Predjama, Planina, Rakov Škocjan, Cerknica 1:20.000. — Postojna: Postojnska jama turizem, 1996

Občina Ivančna Gorica: tur. karta 1:50.000. — Ljubljana: GZS, 1996

Podravje: izlet. karta 1:50.000. — Ljubljana: GZS, 1996. — (Izletniške karte; 10)

Pohorje 1:50.000; 1. izd. — Ljubljana: **PZS**, 1996. — (Planinska založba; **159**)

Posočje: izlet. karta 1:50.000. — Ljubljana: GZS, 1995. — (Izletniške karte; 1)

Ptuj (načrt mesta, okolica 1:75.000). — Ljubljana: GZS, 1996

Republika Slovenija: topografska karta 1:50.000. — Ljubljana: GZS, 1996. — Listi: 32, 33, 34, 35, 36,43, 44, 45, 46, 47.

SIMONČIČ Bojan, Slovenija: panorama. — Lesce: Pan art d.o.o., 1993

SIMONČIČ Bojan, Škofjeloško pogorje: panorama. — Lesce: PAN Art Studio d.o.o., 1995

SIMONY Friedrich, Pogled z Golovca na Ljubljansko kotlino z okolico. — Ljubljana: IGF FGG, 1995. — (Reprodukcija: Panorama des *Nordkrainischen Beckens nach der* Natur gezeichnet und mit Erläuterungen versehen, Wien: Josef Klemm, 1855)

Slovenija: geološka karta 1:50.000. — Ljubljana: Mladinska knjiga, GZS, 1993

Slovenija na vojaškem zemljevidu 1:28.800, 1763/1787. Zv. **2** / ur. Vincenc Rajšp. — Ljubljana: ZRC SAZU, Arhiv RS, 1996. — 328 str.: sekcije 189—191, 201—205, 212—216, 219, 220; 31 cm

Stol in Begunjščica 1:25.000; 2. izd. — Ljubljana: **PZS**, IGF, 1996. — (*Planinska založba*; **154**)

Trebnje: karta občine 1:50.000 in fotokarta mesta. — Trebnje: Občina, GZS, 1996

Triglav 1:25.000; 2. izd. — Ljubljana: **PZS**, IGF, 1996. — (Planinska založba; **152**)

Triglavski narodni park 1:50.000; 2. izd. — Ljubljana: **PZS**, GZS, 1996. — (Planinska založba; **143**)

Žalec: tur. plan. karta 1:50.000. — Žalec: GU, IGF FAGG, 1989

Fotomonografije

GUNTON Dennis (tekst), SKOK *Janez (foto), Himalaya: Tibet, Bhu*tan, Ladakh, Nepal, Sikhim, Nordindien, Kaschmir. — Luzem: Reich, cop., 1996. — 287 str., ilustr.; 30 cm. (Terra magica)

LENARČIČ Matevž (foto), GOROPEVŠEK Branko, CVIRN Janko (tekst), Savinja (sl, an, ne). — Nazarje: EPSI d.o.o., 1996. — 111 str.; 33 cm

LENARČIČ Matevž (foto), PLUT Dušan (tekst), Vode v Sloveniji: od kapljice do kapljice (an., ne.). — Nazarje: EPSI d.o.o., 1996. — 205 str.; 33 cm

Koledarji

Begunjščica; 1997. — Ljubljana: IGF, 1996

Gremo v gore, 1997 / ur. Tone Škarja. — Ljubljana: **PZS**, 1996

KLADNIK Bogdan in dr., Na lepši strani Alp; 1997. — Ljubljana: Impressa, 1996

Kras; 1997 / foto Bogdan Kladnik, Marijan Močivnik. — Postojna: Postojnska jama, turizem, 1996

LENARČIČ Matevž (foto), Svetloba gora; 1997. — Nazarje: EPSI *d.o.o., 1996*

Lepote Slovenije; 1997. — Velenje: Gorenje, 1996

Lepote Triglavskega pogorja; 1997. — Ljubljana: Mladinska knjiga, 1996

MODIC Igor (foto) et al.; 1997. — Ljubljana: Cankarjeva založba, 1996

MODIC Igor, Srečno; 1997. — Ljubljana: PD Delo, 1996

Okameneli zanos domovine; 1997 / ur. Tone Škarja. — Ljubljana: **PZS**, 1996

Slovenija; 1997. — Ljubljana: Zebra, 1996

Slovenija — različnosti v malem; 1997. — Ljubljana: RS, HMZ, 1996

Srečno; 1997. — Velika planina: PD Bajtar, 1996

Srečno; 1997. — Velenje: Gorenje d.o.o., 1996

TOMAZIN Iztok, Sijoče gore; 1997. — Križe: Dr. Iztok Tomazin, 1996

Razglednice

Antarktika: 1. slov. odprava 1997. — Ljubljana: **PZS**, 1996. — (Viki Grošelj, Stane Klemenc, Rafko Vodišek)

ANTONIČ Jože, Gorje. — Gorje: GGA Antonič Gorje d.o.o., 1996. — (4 razglednice)

ČUFAR Marko (foto), Slovenija. — Kranjska Gora: Prezlc, 1996. — (65 *razglednic)*

Everest '96. — Ljubljana: **PZS** KOTG, 1996

LENARČIČ Matevž (foto), Zgornja Savinjska dolina. — Nazarje: EPSI d.o.o., 1996. — (10 razglednic)

Mežiška dolina / foto Tomo Jeseničnik. — Žalec: Setisk, 1996. — A 112

Pisang (6092 m). — Ljubljana: foto Franci Horvat, 1996

Pogled na severno steno Ama Dablam (6856 m). — Ljubljana: Sidarta, 1996

SKOK Janez, Julijske Alpe. — Ljubljana: Sidarta, 1996. — (19 razglednic)

Slovenska alpinistična odprava treh vrhov. — Ljubljana: **PZS** — KA, Sidarta, 1996

VELKOVRH Ciril (foto), Slovenska planinska pot — Ljubljana; samozal. 1996 — (2 razglednici)

Razstave

Arhitektura v Alpah — Ljubljana: Cankarjev dom, 1996. — (Razstava: Mednarodna nagrada za arhitekturo)

HORVAT Frenk, Lepota narave. — Celje: Gimnazija center, 1996. — (foto)

KLEMENC Stane, Tibet '96. — Ljubljana: Knjižnica P. Voranc, 1996. — (foto)

LAKOVIČ Marko, Obrazi gora: Kašmir, Ladak, Zanskar, Dolpo. — Ljubljana: Knjižnica P. Voranca, 1996. — (foto)

Slovenija: alpska dežela. — Dunaj, München, Berlin, Bohinj, Maribor: Alpinum, Pokrajnski arhiv 1996
Planine v sliki. — Šentjanž v Rožu: SPD Celovec, Jesenice, 1996
Svetloba gora / glasba in beseda Danilo Cedilnik–Den. — Šentjanž v Rožu: Fotoklub **PZS**, 1996

Video, filmi, glasba

BOŽIĆ Stipe, Everest; smučanje z vrha. — Split: Stipe Božić, 1996. — (video)
Everest: s smučmi z vrha / razgovor o pripravah z Davom Karničarjem. — Ljubljana: MMTV, 1996
GIACOMELLI Helena, Rekreacija. — Ljubljana: Radio Slovenija, 1996. — 77 oddaj, 270 min.
HUDEČEK Jože, Očetje in sinovi. — Ljubljana: TVS, 1996. — (Pogovor z družino Keršič)
KASTELIC Hanka (rež.), LAVRIČ Marjana (scen.), Jakuku, jaz nisem Kekec. — Ljubljana: TVS, 1995
KERŠIČ-SVETEL Marjeta, Gore in ljudje. — Ljubljana: TV, 1996. — (serija)
KERŠIČ-SVETEL Marjeta, Martina (Čufar). — Ljubljana: TVS, 1996. — 28 min.
PERKO Jože, Triglavski župnik: Portret dovškega župnika Franceta Urbanije. — Ljubljana: TVS, 1996. — 25 min.
POVH Peter, SIMIĆ Marko, Bitka za reko (Sočo). — Ljubljana: TVS, 1996. — (Dokumentarije)
PRAPROTNIK Miha (scen.), VELIKONJA Andreja (rež.), Morje sanj — Ljubljana: TVS, 1995. — (Sea of dreams, El Capitan, California)
RADMILOVIČ Marko, Dreizehn dreizehn (Kota 13, 13). — Ljubljana: TVS, 1995. — (Dokumentarije)

Drugo

Everest '96. — Ljubljana: **PZS** KOTG, 1996. — (nalepka)
FISTRAVEC Matjaž, Steber. — Ljubljana: TVS, 1996. — (katalog)
MIKLAVČIČ-BREZIGAR Inge, Trenta ob odprtju IC TNP in prve faze Trentarskega muzeja. — Nova Gorica: Goriški muzej, 1995. — 15 str.; 30 cm
Počitnice na kmetiji 96/97. — Ljubljana: Turistična agencija Vas, 1996. — 51 str.; 30 cm
PREZELJ Marko (foto), Martina Čufar: Moška (8b) v Bohinjski Beli. — Ljubljana: KŠP **PZS**, 1996. — (plakat)
Razpis '96 / ur. Katja Krasko et al. — Ljubljana: MK **PZS**, 1996. — 28 str.; 20 cm.
Spominski kovanci ob 100-letnici postavitve Aljaževega stolpa. — Ljubljana: RS, 1995 (zlatnik 5000 SIT, srebrnik 500 SIT, tečajni kovanec 5 SIT)
Škocjanske jame: Narava. — Ljubljana: Pošta Slovenije, 1996. — 55 SIT. — (znamka)
Slovenska Bistrica: Turistično informativni center, 1996. — (zloženka)

* * *

Ob nenehnem spremljanju izdajanja slovenske planinske bibliografije se število zbranih naslovov vsako leto veča, kar mi pomeni nagrado za delo, za uporabnike pa več informacij. Tudi letos sem v ta seznam uvrstil vse publikacije, ki vsaj malo »dišijo« po planinski vsebini, in vsa tista dela, ki so vsaj po enem kriteriju povezana s Slovenijo: če knjiga obravnava slovenske planine ali če je avtor ali prevajalec Slovenec. V letošnjem seznamu sem po nasvetu **Boruta Peršolje** nekoliko spremenil vrstni red podnaslovov in ga bom skušal ohraniti tudi v naslednjih letih. Predlagam, da bi vse službe planinskih organizacij sprejele tako enotno ali podobno ureditev.

Pred seznamom vodnikov, za planince najzanimivejše publikacije, sem uvrstil vzgojno literaturo in priročnike. Zborniki so večinoma iz sorodnih strok. Razveseljivo je dejstvo, da na nekaterih oddelkih ljubljanske Univerze še vedno lahko najdemo diplomska dela s planinsko vsebino. Leposlovnih del bi lahko bilo več, če bi to izdajanje načrtno pospeševali tudi v okviru planinskih organizacij. Časopisov je v tem seznamu malo, ker smo vse društvene publikacije, periodične in jubilejne, uvrstili v poseben seznam; s tem smo želeli pokazati, kako velik delež pri izdajanju planinske literature prispevajo požrtvovalni odborniki planinskih društev. Res je teh del v letošnjem seznamu nekoliko več zato, ker sem pisno vsa društva prosil, da mi pošljejo vse svoje publikacije ali pa vsaj popolne podatke o njih. Nekatera društvena glasila so pripravljena na resnično profesionalni stopnji in so društva na to svoje delo lahko ponosna. Tudi v tem in prihodnjih letih vabilo planinskim društvom še velja. Na vabilo šolskim planinskim skupinam, ki je dvakrat izšel v Šolskih razgledih, pa nisem dobil večjega odziva. Planince po Sloveniji, ki so blizu šolskemu življenju, prosim, da priporočijo to akcijo tudi vodjem planinskih skupin na šolah.

Ker lahko skoraj na vsakem zemljevidu najdemo tudi nekaj zanimivih podatkov za planince, so v seznam uvrščeni vsi meni znani v zadnjem letu izdani zemjevidi. Zato je v tem razdelku največ del. Iz tega seznama se tudi vidi, kako velik delež sta pri tem opravila Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo FGG in Geodetski zavod Slovenije. V spremenjenih okoliščinah v naši državi je tudi vse manj dragih fotomonografij. Seznami koledarjev, razglednic in razstav pa prav gotovo niso popolni. Kljub temu smo navedli vse, ki smo jih našli na prodajnih pultih in s tem želeli pokazati, da se več založnikov trudi na teh področjih.

Tudi letos bi rad posebej omenil število tistih del, ki jih je izdala Planinska zveza Slovenije oz. njena Planinska založba. **PZS**, ki je v seznamu odtisnjena polkrepko, je sodelovala pri 34 izdajah, in to pri eni razstavi, treh razglednicah, izdanih ob alpinističnih odpravah v tuja gorstva, enkratnem zborniku dr. Miha Potočnika, periodičnem izdajanju treh revij, dveh koledarjev, pri 16 prevodih ali ponatisih priročnikov, vodnikov, vzgojne literature in drugih drobnih tiskih ter 8 planinskih zemljevidih, ponatisnjenih ali le s spremenjeno maniro za doslej že obdelana planinska območja. Kakega posebnega novega programa pa pri delu Planinske založbe ni opaziti.

Ciril Velkovrh

društvene novice

In memoriam: Miha Naraločnik, roj. 1. 5. 1939

Spoznali smo se v okviru Planinskega društva Velenje. In se nato nad dve desetletji srečevali v gorah, ki so nam postale skoraj drugi dom in nepogrešljiv del življenja. Kdo bi se hitro spomnil vseh naših skupnih tur v vseh letnih časih in v vsakem vremenu! Od zimskih obiskov Uršlje gore, Stola in Pece v Karavankah do poletnih vzponov na avstrijske tritisočake in Tebi dragega Triglava z dolino Triglavskih jezer in oskrbnico **Zinko Kostanjšek** iz Šoštanja. Enkrat nas je celo dobro zasnežilo na Planiki, poledeneli vrh Triglava je potem nekaj dni kar sameval, kar je poleti bolj redek pojav. Pa srečanj pobratenih planincev v bivši državi, od Velenja do Splita, Mostarja in Kragujevca. In številnih društvenih izletov. Vsak je bil po svoje zanimiv, poučen in neponovljiv, za kar so se potrudili tudi udeleženci sami.

Na jesenski sončni in razgledni turi Smrekovec—Raduha si 24. septembra 1983 spoznal tudi svojo življenjsko sopotnico **Danico**, ki ti je zadnja leta v času hude bolezni pogumno in požrtvovalno stala ob strani. Izkušnje in lepote, ki sta jih prej doživljala v naravi, so vama vsaj malo olajšale zadnje stiske in hude ure.

Bil si dolgoletni član Planinskega društva Velenje, dejaven predvsem na izletih. Udeleženci so te radi videli v svoji sredi, saj si bil prijazen, šaljiv, požrtvovalen, pa tudi vzdržljiv gornik. Zato smo te tisti, ki smo te dalj časa poznali, zadnja leta pogrešali. A tudi upali, da se še povrneš v našo sredo.

Dragi Mihec! (Tako, Mihec, si podpisan v posebni vpisni knjigi na 1. zimskem pohodu na vrhu Pece dne 19. 2. 1989 pod zaporedno številko 100 za **Jožico Ojsteršek** in pred **Darjo Tanšek**.) Počivaj v miru v slovenski zemlji, ki si jo cenil in spoštoval, pa tudi z navdušenjem obiskoval in spoznaval! Mi, ki začasno ostajamo, se bomo občasno na izletih v gorah s prijetnostjo spominjali naših skupnih pohodov, potepanj, doživetij. Bilo je lepo, gore so nas kot magnet privlačile in navduševale, čeprav vedno tovariško nismo delili samo dobrega. Ampak bili smo mladi in razmeroma skromni.

Ljudje smo minljivi, gore so trajnejše.

Miroslav Žolnir

Ekološka sanacija gorskih postojank

V okviru avstrijsko-slovenskega sodelovanja na področju varstva okolja je avstrijska vlada namenila 3,550.000 šilingov za ekološko sanacijo planinskih postojank na območju Kamniško-Savinjskih Alp in Karavank. Skupaj z domačimi partnerji, med katerimi je najpomembnejša Planinska zveza Slovenije, bo avstrijska firma Steinbacher, ki je bila izbrana na javnem razpisu, najprej ocenila obstoječe stanje onesnaženosti okolja na omenjenem območju ter na tej podlagi nato izdelala projekte in izvedla sanacijo na treh izbranih postojankah. V pogovorih s predstavniki večine planinskih društev tega območja, ki so potekali konec maja, so društva pokazala veliko zanimanja za uresničitev projekta, saj v njem vidijo tudi skrb države za reševanje problemov, ki jim sama predvsem zaradi pomanjkanja denarja doslej niso bila kos.

Cilj projekta je izboljšati standard gorskih postojank z vidika zmanjšanja porabe energije in vode ter ustreznejšega ravnanja z odpadki. S pomočjo mednarodnih izkušenj bodo pripravljena tudi navodila za ekološko sprejemljivo obratovanje planinskih postojank. Pilotni projekt, ki vključuje konkretna izvedbena dela, bo lahko osnova za nadaljnjo sanacijo postojank na območju Kamniško-Savinjskih Alp in Karavank, kot so v začetku letošnjega junija sporočili iz Službe za odnose z javnostmi v slovenskem Ministrstvu za okolje in prostor.

1. Šraufov spominski pohod

Pregovor pravi, da je čas najboljše zdravilo za vse bolečine žalosti, ali pa: »Daleč od oči — daleč od srca«. Vendar leto dni po tem, ko so iz plazov pod Malo Mojstrovko izkopali trupli ponesrečenih prijateljev **Jasne Bratanič** in **Staneta Belaka-Šraufa**, ta dva pregovora med nami, ki ju imamo radi, ne držita.

V soboto, 24. maja letos, je minilo leto dni, ko mi je sredi dela neznani čut dal vedeti, da je to dan, ko bo prizadevnim reševalcem končno le uspelo gori iztrgati plen, ki ga je skrivala natanko pet mesecev. Pustil sem vse delo; naj počaka, sem si dopovedoval, samo hitro v avto in pod ostenja Mojstrovk! Spominjam se vsakega koraka, ko sva s tastom, velikim občudovalcem Šraufa, hitela in sopla proti kraju, kjer naj bi iskali in našli prijatelja.

Prelep majski dan je bil. Gore so sijale v razkošju barv, pa vendar je na obeh ležala mora, dolga pet mesecev. Ves ta čas smo na tihem upali — iskali — ugibali. Srečala sva reševalce in utrujenega psa, ki je do tedaj že opravil svojo nalogo. Spoznala sva, da je to tisti žalostni dogodek, ki se zapiše vsakemu globoko v spomin. Za Šraufa ni bilo več rešitve, samo zadnja pot, ki je ni opravil sam, ga je čakala.

Toda ne, nisi odšel od nas, ostajamo Ti za vedno zvesti prijatelji! Hočemo se še naprej družiti s Teboj, poslušati Tvoje nasvete in se učiti iz Tvojih bogatih izkušenj v gorah. Želimo še dolgo obujati spomine na naše prijateljstvo.

V ta namen je bil v soboto, 17. maja letos, 1. spominski pohod iz Krašnje pri Lukovici proti Tuhinjski dolini na vrh Kekca (900 m) in po drugih poteh nazaj v Krašnjo. Vsi, ki smo se od ranega jutra po skupinah odpravili na 24 kilometrov dolgo pot, smo doživeli čudovit dan. Toliko toplih srečanj z domačini je bilo na vsej poti!

Prireditveni odbor Športnega društva Krašnja pod vodstvom predsednika **Marjana Štruklja** je izpeljal nadvse uspešno spominsko prireditev. Družili smo se vsi, ki smo leto dni po slovesu pod Stolom želeli ponovno na pohodu obuditi spomine na prijatelja in vzornika. Vsi smo se tudi tokrat želeli vsaj malo oddolžiti Šraufu in Jasni za vse, kar sta kot izredna športnika dala prijateljem gorá. Dolga in dokaj naporna je bila ta pot, a ob tako toplih in prijateljskih sprejemih na vsej sedem ur trajajoči poti smo na koncu sklenili, da se prihodnje leto ponovno srečamo. Prepričan sem, da smo med potjo spoznali nove, dobre znance.

Po končanem pohodu smo skupaj s Šraufovo soprogo in obema hčerkama obudili spomine na skrbnega očeta in nepozabnega prijatelja nas vseh. Skupaj smo si ogledali zgledno urejeno razstavo o delu in življenju Šraufa v osnovni šoli v Krašnji. Vsa pohvala in zahvala naj velja vsem, ki so pohodnikom pripravili prelep dan. Zato želim organizatorjem v prihodnje še veliko zagnanosti pri delu, zahvala naj velja vsem, tudi **Adiju Smolarju,** ki je po končanem pohodu pred gasilnim domom v Krašnji zapel nekaj iskrivih. Upam, da je del naših misli in pogovorov popoldanski veter ponesel tudi na pokopališče na Blejsko Dobravo tja pod Stol — tja, kjer Ti, naš Šraufi, spokojno spiš. Tam je zdaj kraj, kjer Ti prižigamo svečke in pokramljamo s Teboj.

Dušan Dvoršek-Duki

Priznanji Ruški koči

V času ptujskih karnevalskih prireditev je bila na ptujskem gradu svečana podelitev priznanj Mariborske turistične zveze. Podeljena so bila posameznikom in pravnim

Oskrbnika Ruške koče skupaj z UO PD Ruše
Foto: Tone Klemenc

osebam za posebne prispevke k razvoju turizma v Podravju v preteklem letu. Med drugimi sta ga prejela tudi oskrbnika Ruške koče na Pohorju **Ida** in **Milan Klančnik**.

V mesecu marcu pa je Ruška koča prejela še eno priznanje, in sicer javno pohvalo Hortikulturnega društva Maribor za izreden uspeh v prizadevanju za olepšanje lastnega okolja. Resda v pomladanskem času s kakšno delovno akcijo planinci sami počistijo ostanke zimskega turizma okrog koče, a sta vendarle oskrbnika tista, ki se trudita, da je okolje lepo, urejeno in privlačno za vsakega gosta. Milan Klančnik je namreč s starim kmečkim orodjem in s cvetličnimi koriti »posejal« dvorišče in zelenice pred kočo, s tem pa je postal videz celotnega Areha privlačnejši.

Ruški planinci smo hvaležni kolektivu Ruške koče in hkrati enako ponosni na obe priznanji, ki odslej bogatita to gostoljubno planinsko kočo na Pohorju.

Franček Hribernik

V strminah Košenjaka

Slabo uro pod vrhom Košenjaka stoji na nadmorski višini 1169 metrov planinski dom, ki ga upravlja PD Dravograd. Dom, ki so ga uredili pred komaj nekaj leti iz nekdanje stražnice, ima 25 postelj in je odprt ob koncih tedna. Planince in druge obiskovalce, ki do njega lahko pridejo peš iz Dravograda (3,5 ure) ali pa se pripeljejo po asfaltirani cesti mimo gorske vasice Ojstrica, naprej pa po makadamu (skupaj 11 km), bodo dežurni odborniki društva prijazno postregli. Tisti planinci, ki jim vzpon na vrh Košenjaka (1522 m), kjer poteka meja z Avstrijo, začrtana 10. septembra 1919 v St. Germainu, in kjer je bilo letos do maja že več kot 1100 obiskovalcev, ne bo »pobral« vse moči, pa se lahko rekreirajo tudi na igriščih ob planinskem domu.

S poti na Košenjak, ki je priljubljena izletniška točka Dravograjčanov in kjer poteka tudi tradicionalno praznovanje prvega maja, je lep razgled po Dravski dolini.

A. Č.

Po vzponu na vrh najprej počitek, potem pa še »razmigavanje« na igrišču.

Priznanji za zaslužna planinca

Planinsko društvo Celje se je spomnilo svojih starostnikov — dolgoletnih članov, planinskih delavcev in vsestranskih pristašev planinstva ter jim v pomladanskih mesecih podelilo dve priznanji.

Dobitnik priznanja Stanko Mak s priznanjem v rokah, poleg sta Ernest Stoklas in Franc Smodiš

Dobitnica priznanja Jerica Plesnik, njen mož Ivan, Stanko Mak in Hinko Kožar (stoji)

Foto: Hinko Kožar

Dne 20. aprila je društvo ob občinskem prazniku Celja organiziralo pri Celjski koči šeste družabne igre. Tudi tokrat je bil — kot že marsikdaj dotlej — pri izvedbi iger aktiven **Stanko Mak**. Kaj vse je že doslej storil za planinstvo, menda niti sam ne ve. Po končanih igrah je prejel priznanje ob 75-letnici življenja in za dolgoletno delo v planinski organizaciji in za planinstvo.

Sredi maja pa so planinci — člani PD Celje izročili priznanje **Jerici Plesnik** kar na njenem domu v Logarski dolini. Priznanje je dobila ob 70-letnici življenja za vsestransko delovanje v planinstvu. Le kdo ne pozna Plesnikove Jerce! Marsikdo jo imenuje kar mati Logarske doline, kar si tudi zasluži.

Iskrene čestitke naj veljajo obema seniorjema slovenske planinske organizacije — in še mnogo let sodelovanja v planinstvu!

Hinko Kožar

Klančnikovo priznanje za Francija Telcerja

Lani je svet Občine Ravne-Prevalje sprejel Odlok o priznanjih in nagradi Občine Ravne-Prevalje. Z njim je uvedel naslednja občinska priznanja: častni občan, domicil, priznanje, Prežihovo priznanje za področje kulture, Klančnikovo priznanje za področje športa in nagrado občine.

Za planinsko javnost je najbolj zanimivo Klančnikovo priznanje, imenovano po **Gregorju Klančniku** (1913—1995). Bil je priznan gospodarstvenik (dolgoletni direktor Železarne Ravne in pozneje Slovenskih železarn) ter športnik (v sezoni 1937—1938 je dosegel naslov državnega prvaka v klasični kombinaciji, prejel pa je tudi Bloudkovo nagrado). Bil je tudi alpinist, planinec in aktivist v planinski organizaciji, nazadnje predsednik PD Ljubljana-Matica. Med drugim je vodil posodobitvi Triglavskega doma na Kredarici in Koče pri Triglavskih jezerih. Bil je tudi pobudnik planinskih pohodov slovenskih železarjev.

Klančnikovo priznanje podeljuje svet ravensko-prevaljske občine za izjemne dosežke in udejstvovanje na področju športa v vseh športnih panogah v tekmovalnem, rekreativnem in organizacijskem smislu. Svet občine lahko podeli v posameznem letu največ po eno zlato, srebrno in bronasto Klančnikovo priznanje. Leto podelijo skupaj z umetniško izdelano listino, na kateri je besedilo sklepa, s katerim je to priznanje podeljeno, in plaketo. Ta predstavlja stiliziran Klančnikov portret, izdelana je iz medenine, je pravokotne oblike 10,5 cm x 7 cm, debeline 5 mm in je glede na vrsto priznanja pozlačena, posrebrena oziroma v medeninasti izvedbi.

Za lani je svet Občine Ravne-Prevalje podelil pet priznanj. Zlato Klančnikovo priznanje je za prispevek in udejstvovanje na področju športa dobil **Franc Telcer** (roj. 1918) s Prevalj.

Povzemamo iz utemeljitve:

Franc Telcer je že od rane mladosti aktiven v športu, njegove specialnosti pa so planinstvo, alpinizem in gorska reševalna služba.

Od leta 1945 do 1968 je bil podpredsednik Planinskega društva Prevalje. V tem obdobju je večino svojega dela posvetil organizaciji delovanja planinskega društva, obnovi in postavitvi planinskega doma na Uršlji gori, vodil je gospodarsko dejavnost te planinske postojanke, zaslužen pa je tudi za obnovo planinske postojanke pod Grohotom, ki jo je uničil plaz.

V istem času (1946 do 1996) je bil načelnik alpinističnega odseka na Prevaljah. Pri tem je organiziral celotno alpinistično dejavnost in alpinistično šolo, širil ideje alpinizma in organiziral planinske tabore. Organiziral je tudi alpinistične odprave v domača in tuja gorstva in jih tudi sam vodil.

Od leta 1946 pa vse do danes je Franc Telcer nadvse uspešen načelnik Gorske reševalne službe Prevalje. Njegova zasluga je, da so to službo sploh ustanovili in razširili na Koroškem. Razumljivo je, da je pri tem ogromno storil za pridobitev in vzgojo reševalnega kadra za vse težavnostne stopnje reševanja ponesrečencev v gorah, sam pa je aktivno vodil nešteto reševalnih akcij. Pod njegovim vodstvom je Gorska reševalna služba Prevalje dobila vrsto najvišjih priznanj in odlikovanj.

Težko bi ocenili število ur, ki jih je kot aktiven planinec, reševalec, alpinist in vzgojitelj poklonil razvoju teh športnih panog v občini in zunaj nje in so bile vtkane v delo požrtvovalnega, predanega in skromnega športnega delavca in funkcionarja.

A. Č.

Gore in varnost '97

Med posebno pomembne dejavnosti planinske organizacije, PZS, njenih komisij in društev sodi brez dvoma tudi tista dejavnost, ki pomaga, da bomo hodili po gorah varno in brez nesreč — preventiva.

Temu so namenjene planinske in alpinistične šole, tečaji, vzgojna literatura, filmi, predavanja, seminarji, posveti, vódeni izleti, nadelava in vzdrževanje poti, obveščanje o razmerah in še kaj. Videti je, da je možnosti zares veliko, skoraj vse se da izkoristiti v prid človeku, ki ga

pot vodi v gorski svet. Po tej plati ni dvoma, da vsakdo — posameznik in organizacija — že z dobrim zgledom lahko pripomore, da varnost ne bo ostala samo na jeziku.

Nesreče v naših gorah v preteklem letu res niso počivale, zato je v pripravah na bližnjo 85-letnico Gorske reševalne službe vzniknila misel, da drugim dejavnostim dodamo tudi 6. posvet Gore in varnost, ki je bil v soboto, 19. aprila 1997, v Poljčah na Gorenjskem.

Posvet je vodil **Danilo Škerbinek**, potekal je v dveh delih.

Tema prvega dela je bila **vpliv vremena na nastanek gorskih nesreč**:

1. Tipične poškodbe v gorskih nesrečah zaradi vpliva vremena;
2. Statistični podatki o gorskih nesrečah v Sloveniji z vidika vpliva vremena;
3. Vremenske razmere ob času nesreč v snežnih plazovih v Slovneiji med letoma 1971 in 1996;
4. Plazovi v zimi 1995/1996 v Sloveniji (glej PV 1997/1-60);
5. Tragična nesreča nizozemskih planincev na Kremžarjevi poti pod vrhom Kočne;
6. Analiza nesreče češkega alpinista v Steni poleti 1996.

Drugi del je bil posvečen iskanju odgovora na vprašanje, **kako skrajšati odzivni čas GRS**. Predavatelji so pripravili tele referate:

1. Zavestneje do lastne preventive;
2. Učinkovito reševanje — temeljni dejavnik preživetja in učinka poškodb pri nesrečah v gorah;
3. Kako še skrajšati odzivni čas;
4. Komunikacijski sistem ZARE — dejavnik skrajševanja in učinkovitosti pri reševanju v gorah;
5. SAPOGO — sistem za javljanje o nesrečah v slovenskih gorah.

Zaradi službene odsotnosti in bolezni je dvoje predavanj odpadlo (Biovremenski vpliv kot dejavnik nastanka nesreč v gorah in Kronika smrtnih gorskih nesreč), dva referenta sta poslala namestnike. Izvajanja je popestrila in dopolnila razprava.

Referati in razprave bodo še letos izšli v posebni publikaciji, v kateri bodo tudi še neobjavljeni materiali 5. posveta. Zato v tem zapisu ne navajam podrobnosti, moram pa potožiti nad slabo udeležbo. Bila ni nič boljša kot na prejšnjih srečanjih.

Res je, da GRS pri najavi posveta ni zagnala posebnega hrupa, objavljen pa je bil pravočasno v Obvestilih PZS. Če bi komisije in društva poslale samo po enega predstavnika, ki se ukvarja s preventivo, bi bila dvorana nabita, razprava živahnejša, izkoristek pa neprimerno večji. Morda pa teh ljudi nimajo?

Resnici na ljubo naj povem, da se ob tej prireditvi že nekaj let pojavlja vprašanje, kdo naj jo sploh pripravi. Če je v pravilniku GRS preventiva zapisana med prvenstvenimi nalogami, je to pač zaradi tega, ker je najboljše zdravilo; če ni nesreče, tudi posledic ni.

Podobna miselnost bi morala obvladovati tudi vse druge organe PZS in PD, ki jim je kaj do varnosti v gorah: mladince, alpiniste, odpravarje, smučarje, pohodnike, planinske in gorske vodnike, osebje planinskih koč in druge. Žal tega ni opaziti niti tam, kjer naj bi se stekalo in od koder naj bi izhajalo planinsko znanje — v Komisiji za vzgojo in izobraževanje.

Zapiramo se v svoje stolpe samozadostnosti, kot da ne bi vedeli, da več ljudi več ve in da bi probleme varnosti lahko veliko uspešneje reševali z združenimi močmi. Hoja je hoja, plezanje plezanje, vzroki nesreč so nevarni vsakomur, saj vemo, da lahko najboljši alpinist podleže zdrsu na isti stezi kot navaden šodrovec ali pa ga v enakih razmerah kot začetnika pobere plaz, o katerem se mu zdi, da vse ve.

Idealne te stvari niso nikjer in vendar mi vedno znova prihaja pred oči avstrijski Kuratorij za varnost v gorah. Naši sosedje se že več desetletij zbirajo na dobro obiskanih posvetih, kamor praviloma prihajajo samo izbrani poznavalci iz gorniških in smučarskih vrst, šolniki, ministri, zdravniki, predstavniki armade, žandarji, letalci, odpravarji, pravniki, strokovnjaki za plazove, naravne in druge nesreče, Avstrijci in iz tujine. Rekel bi, da tega ne počno zato, ker bi bilo brez smisla.

Morda bi tudi z našo preventivo morali začeti širše in poiskati še druge poti in druge partnerje; saj v gorah navsezadnje ne umirajo samo organizirani planinci.

Pavle Šegula

Izleti mladih Ločanov

Pri PD Škofja Loka deluje na osnovni šoli Ivana Groharja planinski krožek, katerega člani pod vodstvom **Zofke Kafol** in **Ivanke Dolenc** redno hodijo na planinske izlete. Letošnjega marca so imeli, na primer, kar tri, o katerih sta nam vodji izletov poslali poročila.

Dne 8. marca je 25 otrok od 1. do 3. razreda skupaj s sedmimi odraslimi šlo iz Škofje Loke v Trebijo, Sovodenj, Kladje, na Ermanovec, v Staro Oselico, Špik, na Slajko, v Hotavlje in nazaj v Škofjo Loko. Po štirimesečni zimski prekinitvi je bil to spet prvi izlet, na katerem sta mentorici mlade planince med drugim spomnili na hojo v skupini, varnostno razdaljo, obnašanje v planinski koči in na to, da smo planinci prijatelji narave in prijatelji tudi med seboj. Posebna nagrada za udeležence izleta, ki so hodili malone pet ur, so bili kar štirje žigi Loške planinske poti, in sicer Kladje, Ermanovec, Slajka in Hotavlje.

Izlet na Kras teden dni pozneje, na katerem so udeleženci spoznali Kozino, Markovščino, Skadanščino, Slavnik (1028m), Prešnico, Matavun in Škocjanske jame, je bil namenjen učencem od 4. do 8. razreda, udeležilo pa se ga je 30 učencev in pet odraslih. Ob številnih posebnostih kraške pokrajine so jim ostale v posebno veličastnem spominu Škocjanske jame, na poti pa so mladi planinci dobili tudi žiga Slovenske planinske poti na Slavniku in pri Škocjanskih jamah.

Še teden dni pozneje so imeli učenci nižjih razredov planinski izlet iz Žirov v Vrsnik, Ledine in skozi Breznico nazaj v Žiri. Pri vzponu so opazovali pomladansko cvetje in pazili na enakomeren tempo, na lastni koži spoznali, kako hitro se v gorskem svetu lahko spremeni vreme, ko je bilo treba iz nahrbtnikov vzeti volneno kapo in rokavice, hodili po markacijah in se spoznali z nekaterimi krajevnimi zanimivostmi.

30. srečanje PTT planincev Slovenije

Trideseto srečanje PTT planincev Slovenije je bilo 8. junija 1997, organiziralo pa ga je PD PTT Maribor, ki je hkrati praznovalo svojo 40. obletnico. V ta čas sovpada tudi trideseta obletnica podelitve domicila kurirjem in vezistom NOV Slovenije, tako da so planinci počastili tudi ta jubilej. Srečanje je bilo pri *Poštarskem domu pod najvzhodnejšo goro* v Karavankah, pod Plešivcem.

Plešivec je staro ime gore. V začetku 17. stoletja so na pobudo škofa **Tomaža Hrena** zgradili gotsko romarsko cerkev sv. Uršule. Po tej je nastalo ime Uršlja gora, ki je še sedaj tudi v rabi.

Poštarska koča stoji na višini 800 metrov na slovenjegraški strani Plešivca. Oskrbuje jo PD PTT Maribor.

Zbor se je začel z zamudo, saj ob napovedani 12. uri še ni bilo ljubljanskih planincev. Vzrok je bilo verjetno popravilo oziroma zapora ceste med Velenjem in Mislinjo. Uradni del srečanja se je torej začel ob 13. uri. Planince, ki jih je bilo po kasnejših informacijah blizu 500, je v imenu gostitelja pozdravil **Ivan Ajdnik**, nato pa so se za mikrofonom s krajšimi nagovori zvrstili predsednik združenja borcev **Ivan Dolničar**, predsednik družbe Telekom **August Rebic**, Pošte **Jože Strelec** in predsednica organizacijskega komiteja domicilnega odbora kurirjev in vezistov **Minka Sirše**. Navzoče je pozdravil tudi predsednik PD PTT Ljubljana in povedal, da bo naslednje, 31. srečanje v njihovi organizaciji. V kulturnem programu so sodelovali pihalni orkester Pošta pod vodstvom dirigenta **Ervina Hartmana**, moški pevski zbor KUD Pošta, recitatorka in še skeč **Žarka Petana** »Pasje življenje«.

Po uradnem delu je za zabavo in ples skrbel duo Mercedes. Franc in Slavc sta res poskrbela za veselo razpoloženje. Pripravila sta plesalce na polnem plesišču, da so zaplesali celo moderno makareno.

Vreme je zdržalo, dan je bil prijeten, nekateri so osvojili vrh Uršlje gore in doživeli takšna in drugačna planinska zadovoljstva, nekateri pa so si dali duška v plesnih ekshibicijah. Marsikateremu planincu pa bo to srečanje tudi za premišljevanje. Lani, ob 29. srečanju, so nam Celjani podarili domiselne skodelice z napisom, še prej na Goričkem Murskosobočani lične žgane vazice; to pot, ko smo praznovali tako okrogle in po besedah govornikov pomembne obletnice, pa se Mariborčani niso potrudili za kakšen droben spominek.

Pihalni orkester Pošte Maribor pod vodstvom dirigenta Ervina Hartmana in slavnostni govornik Ivan Dolničar

Foto: Ivanka Korošec

Celó ceno karticam so s 60 tolarjev, kot je običajno na poštah, navili na 100 SIT, porcijo golaža pa zaračunali po 550 tolarjev, čeprav je znano, da se mesne enolončnice celo v kočah nad 1000 metri nadmorske višine dobe za 300 do 400 tolarjev. Temu primerno visoke so bile kajpak tudi cene pijače. Iskati dobičke na takih prireditvah, tako rekoč na sodelavčev račun, je milo rečeno neetično. Slišala se je celo pripomba: poštar poštarju oderuh. Še to: kdor je šel peš po cesti od Ivarčkega jezera in je tam hodil prvič (večina!), je bil rahlo v dvomih, če gre sploh prav. Nikjer ni bilo nobenega kažipota, table ali preprostega kartonskega obvestila, čeprav so odcepi s ceste. Tu ne gre za denar, pač pa za malomarnost.

Kljub vsemu sta bila v prireditev nedvomno vložena trud in prizadevanje mnogih posameznikov, zato naj ta kritika izzveni kot dobronamerna pripomba.

Vidimo se torej na 31. srečanju PTT planincev naslednje leto!

Ivanka Korošec

Zbor GS na Gori Oljki

V nedeljo, 25. maja, je bil na Gori Oljki (733 m) zbor gorskih stražarjev (GS) savinjskega MDO, združen s predavanjem o varstvu narave **Petra Skoberneta**, spremljanim z barvnimi diapozitivi. Udeležilo se ga je 28 GS iz nekaj manj kot deset PD.

PZS je z okrožnico 19. 2. 1963 obvestila, da je bila na izredni skupščini 27. 1. 1963 v Ljubljani ustanovljena Komisija za varstvo prirode in Gorsko stražo (načelnik **Božidar Lavrič**). Prav tako se da ugotoviti iz zapisnika 1. zbora načelnikov teh odsekov Komisije za varstvo prirode in GS, da je bil zbor 26. in 27. 10. 1963 na Oljki gori. Takrat je prisostvovalo 23 PD iz vse Slovenije, predstavnik MK in Zveze taborníkov Slovenije. Zapisano je, da je bil seminar za GS 18. 11. 1962 v Celju in 28. 7. 1963 v Lučah, kjer je bilo več kot 60 odstotkov starejših članov, udeležili pa so se ga tudi vsi logarji. V komisijo iz Štajerske je bil kooptiran **Peter Jež** iz Luč. Takrat je bilo okoli 450 GS. Zanimivo bi bilo ugotoviti, koliko jih je sedaj. Ta vzgoja se pozna dolgoročno.

Že leta 1963 je komisija začela razmišljati o nadaljevalnem semi-

narju za vzgojo inštruktorjev za varstvo in jih je tudi nekaj izobrazila. Tak seminar naj bi trajal deset dni — polovica za teoretični del in druga polovica za prakso. Iz poročila zadnje skupščine PZS se vidi pobuda KVIZ za nadaljevanje te vzgoje. Morda bi le enkrat sklicali inštruktorje varstva narave in se pomenili o nadaljnjem delu te komisije. Tu je bil prisoten le eden inštruktor, kar je odločno premalo za tako velik MDO.

B. J.

8. pohod na GEOSS

Med kulturnimi in športno-rekreativnimi prireditvami v okviru projekta GEOSS se je že dodobra uveljavil planinski pohod na GEOSS, ki je postal tradicionalen. Odbor ga pripravlja vsako tretjo soboto v maju s štartom v Litiji in približno tremi urami hoje po pretežno gozdnih poteh skozi znane Vače in mimo povečane kopije situle z Vač, arheoloških najdišč in cerkve na Slemšku.
Organizacijo pohoda je tudi letos prevzelo podjetje Hopra in ga odlično izvedlo. Več kot 400 pohodnikov je bilo tudi letos kljub hudi vročini, ki jih je pestila na poti, zadovoljnih. Na cilju so bili solidno postreženi, avtobusi pa so jih odpeljali na železniško ali avtobusno postajo v Litijo.

Vseh osmih dosedanjih pohodov se je udeležilo sedem pohodnikov. Zlato značko za sedmi pohod jih je dobilo deset, srebrno za peti pohod približno 40 in prav toliko bronasto za tretji pohod. Prvič se je pohoda udeležilo več kot 120 pohodnikov. Prišli so iz različnih krajev Slovenije in bili so različnih starosti, od dojenčka do osemdesetletnika. Letos je bilo med njimi kar nekaj šolskih skupin in tudi invalidov. Veliko je bilo tudi družin: tri med njimi so štele po pet članov.
Pohod na GEOSS je speljan tako, da nikomur ne povzroča večjih težav: ni hujših vzponov in spustov, večinoma vodi po senčnih gozdnih poteh. Dolg je približno 12 km in z zelo zmerno hojo ga je moč premagati v 4 do 5 urah. Ima to prednost, da vodi skozi zanimiva zgodovinska območja, na katerih so arheologi izkopali nekaj najlepših predmetov prazgodovinske kulture na naših tleh. Cilj pohoda pa je prav srce naše države — geometrično središče Slovenije.

Peter Svetik

20 let Kranjske koče na Ledinah

3. avgusta letos ob 12. uri bodo na Ledinah v Kranjski koči praznovali že kar častitljivo obletnico — dve desetletji obstoja imenitne visokogorske postojanke. Jubilejni trenutek bo poleg kulturnega programa združen s planinskim pohodom, imenovanim »Alpe-Jadran«, na vrh Velike Koroške Babe v smereh Ancljevo-Jenkova planina—vrh Koroške Babe—Jezersko sedlo—Kranjska koča ali od Kranjske koče na vrh Babe in povratek preko Sedla in Ledenika h koči. Na pohodu bodo za varnost skrbeli gorski reševalci in vodniki.
Prisrčno vabljeni vsi, ki ste sodelovali pri izgradnji Ledin, kakor tudi ljubitelji lepih slovenskih gora!

PD Kranj

Novi markacisti na Koroškem

Območna koroška markacijska skupina je skupno s KZP pri PZS organizirala in izvedla tečaj za markaciste. Tečaj je bil obakrat (26. in 27. 4. in 10. in 11. 5.) v Planinskem domu kralja Matjaža pri Kumru v Koprivni (1320 m). Prijav za tečaj je bilo 36 iz 12 PD in 1 PK. Od prijavljenih ni prišlo 9. Prvi dan smo opravili obnovo markacij na poti Kumer—Ledrovec—Anijeva bajta —Kniepsovo sedlo in Kumer—planinski mejni prehod Koprivna—Luscha. Naslednji dan smo obnovili markacije na poti Kumer—Sv. Ana—Repija—Olševa, a le do Repovega potoka, in ena skupina je višje napravila brv. Teoretični del je bil v soboto zvečer. Naslednjo soboto so tečajniki opravili obnovo markacij in vsa druga dela naprej od Repovega potoka, žal zaradi snega ne do vrha. V nedeljo dopoldne so opravili teste in v bližini postojanke postavili smerne table.

Tečaj je uspešno opravilo 27 tečajnikov. Tako je število markacistov v koroški območni skupini večje za 18, savinjski za 6 (PD Celje) in podravski za 3 (PD Matica Maribor).

Na tečaju so sodelovali inštruktorji za pota (**Jordan, Nunčič, Tomše, Vesel**), član KZP **Srečko Polanc** in dva pripravnika ob sodelovanju vodje koroške območne skupine **Igorja Glasenčnika** in tehničnega vodje **Bojana Špika**. Vreme nam ni bilo naklonjeno.
Vsem novim markacistom želimo mnogo uspeha pri vzdrževanju in označevanju planinskih poti.
Za namestitev in prehrano gre vsa zahvala Kumerjevim.

B. J.

1. planinsko orientacijsko tekmovanje v Šoštanju

Dejavnost Mladinskega odseka Planinskega društva Šoštanj je raznovrstna, saj poskušamo zadovoljiti mnogo različnih želja, ki se pojavljajo ob naših aktivnostih. Naša osnovna in najpomembnejša dejavnost je izletništvo, ob njej pa smo pričeli ob ostalih aktivnostih gojiti tudi orientacijo, ki je zelo pomembna za vsakega planinca. Tako smo se člani mladinskega odseka odločili, da bomo organizirali svoje tekmovanje, saj tekmujemo na planinskih orientacijskih tekmovanjih že tretje leto. Prav tekmovanja, ki jih prirejajo planinska društva iz širše celjske regije, so nam bila vzor in merilo pri pripravi lastnega tekmovanja, ki je bilo hkrati tudi tretje tekmovanje v orientacijski ligi Savinjskega MDO v sezoni 1996/97. Omenim naj še to, da na planinskih orientacijskih tekmovanjih lahko nastopa vsakdo, saj so tekmovalci razdeljeni v šest starostnih kategorij od osnovnošolcev do starejših članov in družin ter da je to ekipno tekmovanje (ekipa 3—5 članov).
Ena izmed naših prvih odločitev je bila, da bodo za naše tekmovanje veljala strožja pravila; prvikrat smo predvideli tudi različne praktične naloge, kot so prva pomoč, vozli in

Reševanje praktične naloge na kontrolni točki

orientacija. Določili smo tudi dan tekmovanja — sobota, 5. aprila 1997. Razpis tekmovanja je bil objavljen v Planinskem vestniku, v Obvestilih PZS, v Razpisu akcij Mladinske komisije PZS in v Planinskih akcijah 1997, poslali pa smo ga na različne naslove. Tako so prijave kar prihajale in se ustavile na številki šestdeset prijavljenih ekip, kar je za planinsko orientacijsko tekmovanje ogromna številka. Rad bi poudaril, da na planinskih orientacijskih tekmovanjih sedaj še ni štartnine, ki bi lahko odvrnila marsikatero ekipo, saj vse stroške krije organizator s pomočjo sponzorjev.

Bolj ko se je bližal 5. april, bolj se je organizatorjem (**Brina Jerič, Matej Kortnik** in **Bojan Rotovnik**) dvigala delovna temperatura, saj takšno tekmovanje zahteva veliko časa in energije, še posebno, če ga organiziraš prvič.

Končno je le prišel dan tekmovanja. Prve ekipe so prišle kar kmalu. Po zaključenih prijavah smo ugotovili, da je prišlo enainpetdeset ekip iz šestnajstih društev, kar pomeni skoraj dvesto ljudi na enem mestu. Tako so po danih splošnih navodilih prve ekipe krenile na pot ob 8. uri in 45 minut, zadnja pa je »vzela pot pod noge« nekaj minut čez 10. uro.

Postavili smo dve skoraj čisto različni progi s štirimi variantami za tekmovalce različnih kategorij. Večina kontrolnih točk je bila mrtvih, kar pomeni, da so morale ekipe, ko so prispele do kontrolne točke, preluknjati kontrolni list s perforatorjem. Na kontrolnih točkah, kjer je bilo potrebno reševati praktične naloge, so bili navzoči kontrolorji, ki so spremljali in ocenjevali delo ekip ter bi opravljali tudi obveščevalno delo ob morebitnih poškodbah tekmovalcev. Na srečo poškodb ni bilo.

Tekmovanje je kljub posameznim manjšim zapletom potekalo zelo tekoče in kar kmalu so začele prihajati prve ekipe, ki so postopoma odhajale na malico v gostišče Acman, v katerem imajo razumevanje za planince, saj se nemalokrat zgodi, da smo v kakšni gostilni planinci nezaželeni.

Malo pred dvanajsto uro so na cilj prispele skoraj vse ekipe in organizatorji smo lahko pričeli z računalniško obdelavo podatkov, tekmovalci pa so bili na malici ali na ogledu bližnjih znamenitosti, npr. Rotovnikove jame. In prišlo je težko pričakovano zadnje dejanje našega tekmovanja, razglasitev rezultatov. Vsaka ekipa, ki se je tekmovanja udeležila, je prejela priznanje in brošuro PD Šoštanj — 90 let, najboljše ekipe v posameznih kategorijah pa so prejele še pokal.

Vrstni red ekip — Kategorija A (učenci do 6. razreda OŠ): PD Vojnik, PD Braslovče, PD Velenje, PD Žalec 1, PD Zabukovica 2, PD Vinska Gora, PD Šoštanj 2, PD Poljčane 2, PD Zabukovica 1 in PD Poljčane 1.

Kategorija B (učenci v 7. in 8. razredu OŠ): PD Ljubno ob Savinji 2, PD Velenje, PD Slivnica pri Celju 1, PD Šoštanj 2, PD Braslovče, PD Vojnik, PD Ljubno ob Savinji 1, PD Zabukovica 1 in PD Žalec 1.

Kategorija C (mladina od 1. letnika SŠ do vključno 25. leta starosti): Taborniški rod Pusti grad Šoštanj, PD Žalec 2, PD Vitanje 2, PD Vojnik in PD Gornja Radgona.

Kategorija D (mlajši člani od 26. leta do vključno 39. leta starosti): PD Žalec, PD Vinska Gora in PD Poljčane.

Kategorija E (starejši člani nad 40. letom starosti): PD Vojnik, PD Slivnica pri Celju ter PD Braslovče in PD Zabukovica.

Kategorija F (družine): Športno društvo Andraž, PD Žalec 1, PD Žalec 2, PD Braslovče in PD Zabukovica.

Žal smo morali diskvalificirati kar petnajst ekip zaradi prekoračitve omejitve časa.

Zahvalili bi se še našim sponzorjem, brez katerih bi bila izvedba tekmovanja zelo vprašljiva. Na žalost jih je vedno manj. Naši sponzorji so bili: Občina Šoštanj, Športna zveza Šoštanj, Papirnica Pero in seveda Planinsko društvo Šoštanj.

Bojan Rotovnik

Jubilejno srečanje na Lisci

V soboto, 24. maja 1997, je bilo na Lisci srečanje zasavske in posavske planinske mladine, ki je bilo to pot jubilejno. Natanko pred štirimi desetletji je bilo na Lisci prvo tako srečanje, ki se ga je udeležilo več kot dvesto mladih iz vseh zasavskih in posavskih planinskih društev. Lisco so ta dan obiskali tudi člani novo ustanovljene mladinske komisije s predsednico **Maro Švent**. Srečanje je organiziralo PD Lisca Sevnica-Krško na pobudo koordinacijskega odbora zasavskih PD, ki je takrat v Zasavju že deloval.

Pozneje so se mladi planinci zbirali vsako leto pri eni od zasavskih planinskih postojank. Namen srečanja je bil vedno, da se mladi zbirajo, zabavajo, spoznavajo lepote našega

sredogorja in se pomerijo v orientacijah in drugih športnih, pa tudi kulturnih veščinah. Breme vseh prireditev je vedno — in tudi tokrat — ležalo na mentorjih in mladinskih vodnikih. Organizator letošnjega srečanja je povabil vse znane mentorje in mladinske vodnike, ki so kdaj sodelovali pri vódenju in organiziranju teh srečanj.

MDO Zasavje in PD Lisca sta jubilej hotela še posebno slovesno obeležiti. Na skupni seji so se dogovorili in zbrali sredstva za dober glasbeni ansambel in voditelja zabavnega programa — Mojco in Kaličopka. Res je bilo veselo in zabavno, saj se je pred Tončkovim domom zbralo preko 400 mladih in njihovih mentorjev, ki so bili priča več kot triurnega programa. Zbor je pozdravil tudi **Jože Melanšek** iz Velenja, eden izmed prvih članov MK PZS. Prav tako je pozdravil mlade sedanji predsednik Mladinske komisije PZS **Bojan Rotovnik**. V Jurkovi koči na Lisci so se med programom zbrali nekdanji mentorji in mladinski vodniki in marsikatero rekli o preteklem delu z mladimi planinci v minulih štiridesetih letih. Mnogo je bilo ta leta opravljenega, predvsem na področju izobraževanja (planinska šola, varstvo narave in tečaji za vódenje), še več pa pri vódenju v gore, kjer so mladi spoznavali lepote naše domovine in gorá.

Ta dan je bilo ponovno planinsko orientacijsko tekmovanje od podnožja Lisce na sam vrh. V štirih kategorijah je sodelovalo trinajst tričlanskih ekip in ena petčlanska mlada družina. Vsi navzoči so menili, da je treba to dejavnost, ki je za nekaj let zamrla, v bodoče obdržati in razvijati.

Lep dan, včasih tudi z malo sonca, je spremljal mlade na Lisci in na povratku na njihove domove. Ostal jim bo zagotovo globoko v spominu. Vsi so obljubljali, da se bodo naslednjega srečanja zagotovo udeležili, pritegniti pa bo treba še mlade iz ostalih petih društev, ki jih to leto ni bilo na Lisci. Obveščeni smo bili, da nekaterim zaradi muhaste železnice ni uspelo priti, drugi pa so ta dan popeljali svoje mlade na druge izlete po Sloveniji.

Vse priznanje tudi MO PD Lisca in **Jožetu Prahu** za skrbno izpeljane priprave in organizacijo srečanja 1997.

Lojze Motore

Pet let planinske skupine upokojencev pri PDT

Dne 14. januarja letos je poteklo pet let, odkar so pri Planinskem društvu Trbovlje ustanovili planinsko skupino upokojencev, ki deluje pri Društvu upokojencev Trbovlje. Pobudo za ustanovitev te skupine je dal **Martin Rojšek**, pri tem pa so sodelovali še **Vinko Pfeifer, Jože Ocepek** in **Tine Lenarčič**. Društvo upokojencev Trbovlje je dano pobudo in ustanovitev planinske skupine upokojencev sprejelo z obema rokama. Skupina je pripravila tudi poseben pravilnik o delu skupine, ki sta ga potrdili tako ustanovno društvo PDT kakor tudi DUT. Prvi skupinski izlet upokojencev — planincev so pripravili že konec januarja 1992, in to kljub zimi in snežnim razmeram.

Ta jubilej so člani skupine obeležili tudi z izletom dne 30. januarja letos, ko so se podali na pot od doma Svobode v Trbovljah preko Golovca do Čeč in dalje do Vrharja, cilj in počitek pa je bil pri Jagru na Podmeji. Tu so seveda nujno zapeli, poleg drugih predvsem narodnih in ljudskih pesmi tudi svojo himno »Mi ne damo se«, ki jo je nalašč zanje oziroma za upokojence napisal in uglasbil **Jože Skrinar**.

V vseh petih letih, odkar deluje ta skupina, so izpeljali blizu 200 skupinskih izletov, ki se jih je udeležilo blizu 7000 udeležencev. Večine izletov se udeležuje od 35 do 40 udeležencev. Te skupine vodijo usposobljeni vodniki. Sprva so izlete vodili Martin Rojšek, Jože Ocepek in Vinko Pfeifer, ki je vodil večino vseh izletov. Ta je bil vsa leta tudi vodja skupine. Pod njegovim vodstvom so izpeljali tudi planinsko šolo, ki so jo uspešno zaključili, poslušali so okoli 30 predavanj na planinsko temo, večinoma z diapozitivi, organizirali in izpeljali družabne večera, kulturne večera s petjem, skeči, kvizi ipd. Udeleževali so se tudi akcij matičnega PD Trbovlje, tudi pri prostovoljnem delu na Mrzlici. Skupina zelo goji tudi družabnost, zato v ta namen organizirajo srečanja, na primer za silvestrovo, pusta ipd. Skupina šteje 55 stalnih in 20 občasnih članov.

Povprečna starost članov skupine je 66 let.

Vsi ti podatki dokazujejo, da člani skupine niso več tako mladi, vendar pa po svoji dejavnosti dokazujejo svojo čilost, vztrajnost, vedrost in tudi mladost. Skupino mnogi poznajo, saj jih planinci srečujejo na planinskih poteh v nižje-, sredo- in visokogorju. Izlete prirejajo vsakih 14 dni, običajno ob četrtkih ne glede na vreme. Doslej je odpadlo zelo malo izletov zavoljo skrajno slabih vremenskih razmer ali drugih okoliščin. Nekdanji zelo uspešni mentorji in voditelji planinske mladine so zdaj postali zelo uspešni vodniki trboveljske upokojenske planinske skupine, pri čemer se je doslej še posebej izkazal Vinko Pfeifer.

Tine Lenarčič

Obisk Pliberka

V organizaciji društva upokojencev Hrvaških železnic so 11. maja letos delavci HŽ, upokojenci in člani Hrvaškega planinskega društva Železničar iz Zagreba obiskali Pliberk v Avstriji.

Iz Zagreba smo odšli prek mejnega prehoda Macelj—Podlehnik, pot pa smo nadaljevali mimo Dravograda in Lavamünda. Spotoma smo udeležence potovanja seznanjali z griči in gorami, ki so nam bile ob poti: z Medvednico, Stahinjčico, Brezovico, Macljem, v Sloveniji z Donačko goro, Bočem, Kozjakom, Pohorjem, Uršljo goro in drugimi, v Avstriji pa s Peco, kjer po grebenu poteka državna meja med Slovenijo in Avstrijo. Peca je bila ta čas v celoti pokrita s snegom, medtem ko je bilo po dolinah prekrasno zelenje in cvetje.

V Pliberk smo odšli ob 52. obletnici hrvaškega križevega pota, ko so izgubili življenja ali hudo trpeli številni civilisti in vojaki nekdanje Neodvisne države Hrvaške.

Ko smo potovali v Avstrijo, smo šli po dolini Drave skozi Maribor in

Dravograd, vračali pa smo se po dolini Mislinje, kjer nas je posebno navdušila klisura pred Velenjem. Glede na to, da se je marsikdo tokrat prvič peljal po tej pokrajini, so bili vsem tem podatki o gorah Slovenije in Avstrije dodatna informacija o lepotah obeh držav.

V naši organizaciji so v Pliberk peljali trije avtobusi Croatiatransa Zlatar in Croatia Expressa iz Zagreba.

Josip Sakoman

Po gozdni učni poti na Boč

21. marca 1997 sta bila odprta še dva dela gozdne učne poti na pogorju Boča, s katerima se zaključuje projekt gozdnih učnih poti na Boč. Prvi del, iz Zgornjih Poljčan do Planinskega doma na Boču, služi svojemu namenu že od 24. maja 1996. Ta je obiskovalcem Boča gotovo znan — če že ne kot učna gozdna, pa vsaj kot Detičkova pot. Sedaj sta se ji pridružili še pot iz Lovnika čez Galke do planinskega doma in krožna pot od doma preko vrha Boča nazaj do doma.

Pomembno se mi zdi poudariti, da nobena od učnih poti ni speljana po novi trasi, ampak potekajo vse po že obstoječih poteh. Tudi učna oprema predstavlja minimalen poseg v prostor. V glavnem sestoji iz lesenih, na vrhu prirezanih stebrov, na poševnino pa so pritrjene tablice, ki planince opozarjajo na zanimive točke ob poti. Omenjene oznake ponujajo obiskovalcu res samo osnovno informacijo, saj je po zamisli o gozdni učni poti zapise na tablicah potrebno dopolnjevati z obširnejšo razlago, ki jo najdemo v brošuri *Vodnik po kraljestvu gozdnatega Boča*. Avtor publikacije, ki jo je kot spremljevalno gradivo h gozdni učni poti izdalo Planinsko društvo Poljčane, je **mag. Mitja Cimperšek**. Na skoraj šestdesetih straneh besedila, barvnih fotografij, skic, razpredelnic in geografskih kart nam prikazuje Boč in njegova bogastva v mnogih različnih podobah, ki so mnogokrat neznane tudi nam, ki živimo pod to čudovito goro. Edina stvar, ki jo pogrešam, je seznam uporabljenih virov in dodatne literature, ki bi ustregel obiskovalcu, katerega zanimanje presega obseg brošure. Kupiti jo je mogoče v Planinskem domu na Boču, v njej pa poleg strokovnih podatkov najdemo tudi imena članov uredniškega odbora in vseh, ki so omogočili izid vodnika.

Prvi je o gozdni učni poti na Boč začel razmišljati bivši dolgoletni predsednik PD Poljčane **Jože Težak**, ki je poleg lastnega dela v ta projekt vložil tudi mnogo prostega časa, saj je vseskozi vodil nadelavo poti in sam izpeljal večino organizacijskih del. Njegovemu povabilu k sodelovanju v imenu PD Poljčane so se odzvali Zavod za gozdove Slovenije, območni enoti Maribor in Celje, enoti Slovenska Bistrica in Rogaška Slatina, Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine Maribor in Celje ter Osnovna šola Poljčane.

Rezultat skoraj dveletnih prizadevanj so torej trije deli gozdne učne poti, ki so z otvoritvijo prešli v upravljanje Zavoda za gozdove. Gozdarji omenjenih zavodov v Slovenski Bistrici in v Rogaški Slatini so prijazno ponudili pomoč tudi pri vodenju večjih skupin po učni poti s strokovno razlago.

Ostane samo še prijazno povabilo na Boč, tveganje, kateremu smo zaradi številnejših obiskovalcev izpostavili še en košček slovenskih gozdov, pa pri sebi opravičujemo z upanjem, da pri ljubiteljih gorá ekološka zavest narašča.

Tomaž Onič, Poljčane

Pešpot na Veliki Koprivnik

Datum 12. april 1997, ko manjka 993 dni do preloma tisočletja, bo nedvomno zbledel. Ne bo pa zbledel dogodek tega dne, ko smo predstavili planincem, drugim ljubiteljem narave in vsej slovenski javnosti novo planinsko pot od Doma na Bohorju do prelepe razgledne točke na Velikem Koprivniku.

Pot od Doma do Velikega Koprivnika nas najprej vodi po trasi Zasavske planinske poti do začetka gozda nad Škofovim travnikom. Tu nas na desni strani kolovoza smerna tabla opozori za Koprivnik, kjer pričnemo slediti poti po gozdni vlaki, ki nas privede na planoto pod Oštrcem in vodi dalje pod vznožje samega Koprivnika. Od tu je le pet minut strmega, a prijetnega vzpona na sam vrh. Od Doma na vrh Velikega Koprivnika (984 m) je tako borih 20 minut zložne hoje.

Na vrhu vas bo presenetil prekrasen razgled. Odprla se vam bo panorama od vzhodnih obronkov Orlice do vrhov hrvaškega Zagorja; z Macljem in Donačko goro se prične pogled po Sloveniji, ki se nadaljuje prek Boča, Pohorja, Uršlje gore, Pece, Raduhe, Ojstrice, Planjave, Brane, Skute, Grintovca, Kočne, čez Kalški greben vse tja do Krvavca. Krona lepega razgleda pa je pokrajina Kozjansko. Trgi, vasice, zaselki, cerkvice se odpirajo našim očem in so kot na dlani. Z dobrim daljnogledom in ob dobri vidljivosti boste za Uršljo goro in Pohorjem ugledali v daljavi vrhove na avstrijskem Koroškem.

Štiri klopce, ki so postavljene na vrhu Koprivnika, vas bodo pritegnile, da boste na vrhu ostali dlje, kot ste načrtovali, in uživali ob pogledu na Slovenijo od vzhoda proti zahodu, in to z Bohorja.

Z vrha Koprivnika sta na izbiro dve možnosti: ali se vrnete v Dom po isti poti ali pa jo mahnete v smeri proti zahodu, proti vrhu Velikega Javornika (1024 m).

Na tej drugi poti, približno 20 metrov pod vrhom, vas čaka še en razgled. Tokrat se bo odprl pogled na Kum v vsej njegovi veličini in daleč za njim ob lepem vremenu celo obrisi Julijcev s Triglavom. Ko se ta pot spodaj pri Škofovem križu sreča s cesto Planina—Bohor, se znova priključi na Zasavsko planinsko pot, ki vodi čez vrh Velikega Javornika proti Lisci. Krožna varianta poti čez razgledni vrh je hkrati tudi povezava od Doma na Bohorju prek vrha Koprivnika do križišča pri Škofovem križu in naprej proti Planini, proti Lisci ali pa za povratek nazaj v dom. V domu so obiskovalci vsak dan deležni kuharskih veščin oskrbnika Matjaža, ki postreže z okusno domačo hrano.

To je kratek opis poti in razgledne točke, ki smo jo odprli v veselje in zadovoljstvo vseh ljubiteljev narave. Zavedamo se, da je človek spet posegel v naravo, v nedotaknjen

svet, bogat s floro in favno. Da pa bi bil poseg čim manj boleč, prosimo vse obiskovalce, da varujejo našo prelepo naravo tako, da ne uničujejo rož in drugega rastlinja, ne plašijo divjadi in da morebitne smeti sproti odnašajo v dolino. To naravo smo si namreč samo sposodili od bodočih rodov, ki bodo naš odnos do narave nekoč kritično ocenjevali.

Celoten projekt Veliki Koprivnik je bil izveden od februarja do marca letošnjega leta ob zelo pristnem in tvornem sodelovanju Lovske družine Planina pri Sevnici, Lovske družine Senovo in Planinskega društva Bohor Senovo ter ob prijazni pomoči nekaterih domačinov. Porabljeno je bilo okrog 100 ur prostovoljnega dela ob minimalnih materialnih stroških.

Planinsko društvo Bohor se v imenu vseh planincev in ljubiteljev narave zahvaljuje obema lovskima družinama za sodelovanje in pomoč z željo po nadaljnjem sodelovanju na področju razvijanja turizma v vseh njegovih oblikah. Turizem naj postane značilnost Bohorja in možnost preživetja za njegove prebivalce.

Marija Krušič,
PD Bohor, Senovo

Vrtaška planina in Sleme

Gore, gore — rad bi bil spet pri vas, ker kažete mi vedno pravi svoj obraz.

S to mislijo v srcu smo se prijatelji planin in gorá spet podali na naš planinski izlet — tokrat je bil naš cilj Vrtaška planina in Sleme nad dolino Vrat.

Mojstrana je ostajala za nami, desno od naselja smo se zagrizli v gozdno strmino. Strmina kar ni hotela imeti konca, zaman smo čakali na kak odrešilen delček ravnine. No, bodi lovec, bodi lonec, vsakega je enkrat konec. Tako se je po skoraj dveurnem sopihanju pred nami prikazala široka odprta Vrtaška planina z idilično pastirsko kočo.

Z nahrbtniki in seveda z nami so bile hitro zasedene vse lesene klopi za ograjo. Preoblačenje, malica, pa še posnetek za spomin, dalj se nismo zadrževali, saj je bilo pred nami

Na vrhu Slemena.

še večji del poti. Pot smo nadaljevali po obronku planine. Daleč pod nami je bila cesta, ki pelje do Aljaževega doma v Vratih, nekdo je proti južni strani pokazal Mežaklo in smer proti njenemu najvišjemu vrhu Jerebikovcu.

Ustavili smo se na najbolj razgledni točki in posedli po gosti košati rjavi travi, ki jo pomlad še ni prebudila. Kot mravlje pod velikim drevesom smo bili v primerjavi z mogočno Severno triglavsko steno, ki zapira levo stran doline Vrat. Odprl se nam je prelep razgled na veličastno Kukovo špico, Debelo peč, Lipanjski vrh, oba Draška vrhova, Tošc, Triglav, Rjavino in na Cmir.

S te obrobne razgledne poti smo med gostimi smrekami premagovali višino in nekaterim so se že kar malo tresla kolena. Zaslužen počitek smo si privoščili na Veliki planoti, obdani z vencem temnozelenega borovega rušja. Sonce je prijetno grelo naša že malo utrujena telesa. Lenarjenje je bilo res zapeljivo, a vendar se nas je večina odločila še za najvišjo točko naše poti — Sleme.

Večina poti do vrha je bila še debelo zasnežena. Vmes smo si iskali tudi kopne travnate krpe, saj je vendar tod pot bolj prijetna. Zasnežen vrh, skrinjica z žigom, ki nam pove, da smo 2077 metrov visoko, čudovit razgled na okoliške skalne lepotce, pa seveda naša srečna planinska skupina. Desno pod nami je bila dolina Belega potoka, ki smo jo bolje spoznali na prejšnjem izletu na Vršič nad Gozd Martuljkom. Beli potok se imenuje zato, ker je v tej vodi veliko apnenca.

Po zasneženem pobočju se nam je sem in tja kar malo udiralo, ponekod pa smo se navzdol popeljali namesto s smučmi kar po čevljih. V našem »baznem taboru«, kjer smo prej pustili odvečne stvari, smo se spet natovorili. Pridružili so se nam prijatelji, ki so medtem obiskali Vrtaški vrh in skupno smo nadaljevali pot navzdol.

Pašniki in gozd so ostajali za nami, po strmi ozki stezici, ki smo jo zaradi debele listnate obloge včasih bolj slutili kot videli, smo se bližali slapu Peričniku. Najprej zgornji, malo nižje pa še spodnji slap, oba sta vredna ogleda in občudovanja.

Spoznali smo spet nov delček naše narave, v mislih mi je odmeval refren pesmi »Slovenija, od kod lepote tvoje...«

Darinka Grilc

Mali oglas

Dne 18. maja 1997 sem na meliščih ob poti z M. Mojstrovke na Vršič našel Vodnik po slovenski planinski poti v zelenem ovitku, planinsko karto Julijske Alpe — vzhodni del in planinsko karto Julijske Alpe — zahodni del. Na notranji strani planinskih kart je več odtisnjenih žigov s posameznih gora in planinskih koč. Kdor pogreša navedene stvari, naj se oglasi na tel. 065/86-877 ali na naslov **Igor Zlodej**, Brdo 21, Bovec.

DOBRA OBUTEV POMENI UDOBJE, UŽITEK IN VARNOST

Tukaj je glavna planinska sezona. Sredogorja so že polna planincev, turistov in sprehajalcev. Sneg je tudi v visokogorju izginil pod močnimi žarki sonca. Planinske koče so odprle vrata vsako leto številnejšim obiskovalcem gora.

Slovenci imamo radi naravo in gore. Povsod po naši domovini je praktično nešteto možnosti za lažje sprehode, izlete, pa tudi zahtevnejše ture. Da bi nam vsak izlet ali pohod dal kar največ, pa je pomembno, da po eni strani prilagodimo zahtevnost izleta svojim močem in sposobnostim, po drugi pa, da poskrbimo za primerno opremo, obleko in obutev.

Osnovni in najpomembnejši rekvizit za vsak izlet, resnejši pohod, pa tudi težavne ture so čevlji. Malo slabši nahrbtnik bo še vedno služil svojemu namenu, prav tako ne najboljša obleka nas bo še vedno varovala pred vremenskimi spremembami. Neprimerna ali napačno izbrana obutev pa nam lahko zagreni ali celo pokvari še tako skrbno načrtovano in lepo gibanje v naravi. Primerna in kvalitetna obutev nam bo ne le omogočila lepa doživetja in dobro počutje, ampak bo poskrbela tudi za našo varnost. Primerno in dobro obuvalo nam bo omogočilo z manj napora prehoditi več.

Žirovska Alpina ima pri izdelovanju čevljev za šport, rekreacijo in gorništvo najdaljšo tradicijo pri nas, saj letos praznuje 50-letnico obstoja. Iz leta v leto skrbno sledi vse zahtevnejšemu trgu in zahtevam kupcev predvsem po udobju in varnosti. Alpinine čevlje smo slovenski alpinisti testirali že večkrat. Ne le doma, ampak tudi v najzahtevnejših gorstvih sveta. Prav v izdelkih žirovskih mojstrov smo sedaj že malo oddaljenega leta 1979 Slovenci prvič stopili na vrh najvišje gore sveta, Mount Everesta.

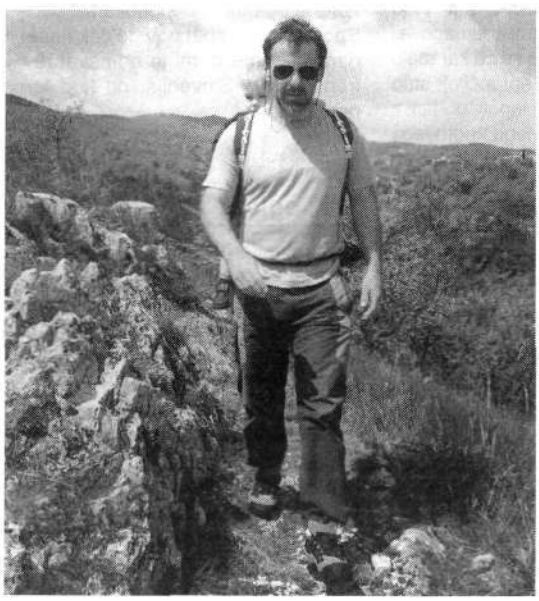

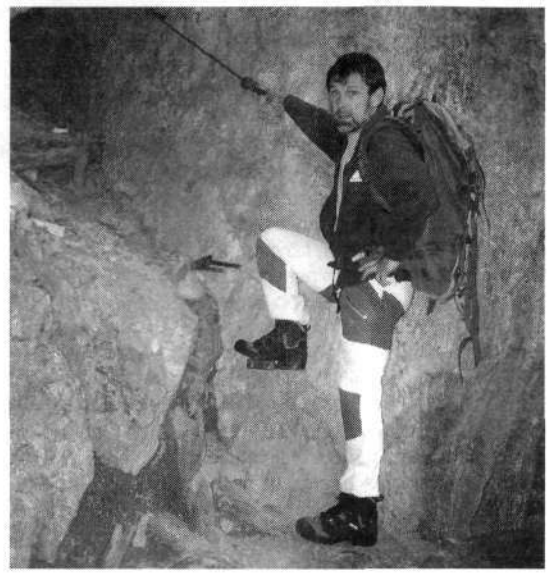

Tokrat sem testiral dva para čevljev iz bogate planinske kolekcije, ki jih je za letos pripravila Alpina.

Nizki planinski ali pohodni čevelj RIVA je narejen iz naravnega usnja in kombiniran z vodoodpornim materialom helcor. Tekstilna podloga in anatomsko oblikovan vložek omogočata stopalu optimalno udobje. Obloga iz kevlarja na zunanji strani še dodatno ščiti prste. Za podplat so tokrat uporabili novi vibram podplat bifida, ki omogoča izredno dober oprijem tako na skali kot na zemlji ali travi.

RIVA je športni čevelj s kar najširšo možnostjo uporabe. Veseli ga bodo sprehajalci, pohodniki, planinci, gobarji in kolesarji. Zaradi modnega videza pa je uporaben za vsakdanje opravke v mestu. Skratka, nepogrešljiv čevelj za vsakdan, rekreacijo in dopustniške dni.

Med celo paleto visokih planinskih čevljev, ki bodo zadostili potrebam še tako zahtevnih kupcev, zasluži posebno pozornost čevelj ADVANTAGE. Poleg anatomsko oblikovanega vložka, zunanje zaščite prstov iz kevlarja in naravnega usnja, iz katerega je izdelan, odlikuje ta čevelj še z usnjem kombiniran vodoodporni material nubuk in podloga iz prepustnega sympateksa, ki odvaja vlago iz notranjosti. Posebnost čevlja je dodatna plastična gamaša, ki omogoča popolno oporo gležnja in s tem preprečuje zvin. Čevelj ADVANTAGE je vrhunsko obuvalo za najzahtevnejše planinske ture, saj vibram podplat bifida omogoča varno hojo tudi po snegu, na katerega lahko naletimo v poletnem visokogorju.

Če se torej odločate za nakup primernih čevljev, ne pozabite, da prav Alpina z vsemi svojimi modeli pomeni udobje, užitek in varnost.

Pa veliko lepih trenutkov v naravi in gorah!

Viki GROŠELJ

PLANINSKI KOLEDARJI 1998

ZA LETO 1998 STA V PRODAJI DVE IZVEDBI TRADICIONALNEGA PLANINSKEGA KOLEDARJA:

NAZAJ V PLANINSKI RAJ

Glavni motivi 12 koledarskih listov so naš gorski svet od Štajerske prek Gorenjske in tja do Primorske, na 24 dopolnilnih posnetkih pa so biseri iz narave in naravi prilagojene človekove dejavnosti. Na zadnjem listu so v slovenščini in angleščini opisani posamezni predeli naših gora.

Posebna vrednost so pesmi o gorah, naslovna Gregorčičeva pa je dala naslov tudi koledarju.

Format je pokončen 33 × 48 + 5 cm (za dotisk), koledar je vložen v papirnato vrečko.

Cena do 15. 9. 1997 je 600,00 SIT za izvod. V ceni ni vračunan 5% davek. Popusti ob nakupu večje količine 10, 15 in 20 %.

V OBJEMU GORA

To je avtorski koledar priznanega planinskega fotografa Petra Janežiča. Ob odličnih posnetkih ga odlikuje razviden koledarski del s prazniki, luninimi menami itd. ter z imenskim koledarjem na zadnjem listu. Koledar dopolnjuje 24 manjših posnetkov ter preglednica preteklega in prihodnjega meseca. Je odlična kombinacija umetniškega in poslovnega koledarja.
Format je dvojni, torej 42 × 30 cm, v visečem položaju 42 × 60 + 5 cm dodatka za dotisk.
Cena do 15. 9. 1997 je 700,00 SIT za izvod. V ceni ni vračunan 5% davek. Popusti ob nakupu večje količine 10, 15 in 20 %.
Vabimo Vas, da se obrnete na nas, saj že vrsto let delamo značilne, vedno lepe in vedno drugačne koledarje. Sporočite nam svoje želje o količini in roku dobave ter dotisku firme. Koledarje si lahko ogledate in jih naročite pri g. Franju ZUPANČIČU, (tel.: 061/315 493 ali 312 553, fax 061/13 22 140) na Planinski zvezi Slovenije, Dvoržakova 9, Ljubljana.

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE
DVORŽAKOVA 9, 1000 LJUBLJANA
PRIPOROČAMO SE ZA NAROČILO

HIMALAJSKI KOLEDAR "14 X 8000"

V obdobju 1975 - 1995 smo Slovenci uresničili pomemben projekt. Preplezali smo vseh 14 osemtisočakov, večino po novih smereh, in se tako na alpinističnem področju svetu predstavili kot uspešen narod. V prispodobi rečeno: na alpinističnem globusu sveta je Slovenija precej večja kot na običajnem geografskem.

Ta del veličastne in težke zgodbe slovenskega osvajanja »nekoristnega« sveta smo lani predstavili na predavanju v Cankarjevem domu, letošnjo pomlad na uspeli fotografski in dokumentacijski razstavi v stolpnici na Trgu republike 3 v Ljubljani, čez leto ali dve bo izšla knjiga, zdaj pa smo natisnili velik stenski koledar »14 x 8000« za leto 1998.

Podatki:

- *predlist, 12 koledarskih listov in podložna stena formata 43 x 66 cm + 5 cm za dotisk;*
- *14 velikih in 40 pomožnih barvnih fotografij;*
- *popoln pregled udeležencev in dosežkov vseh slovenskih in mešanih slovenskih odprav, ki so od leta 1954 do 1997 oblegale »najvišjih 14«, vse tudi v angleškem jeziku;*
- *pakiranje: vsak izvod v beli embalaži iz valovite lepenke ter po 5 izvodov skupaj v natron ovitku.*

Cena:
do 15. 9. 1997 je ***1.500 SIT,***
po tem roku je cena ***1.700 SIT.***
V ceni ni vračunan 5% davek.
Popusti ob nakupu večje količine
10, 15 in 20 %.

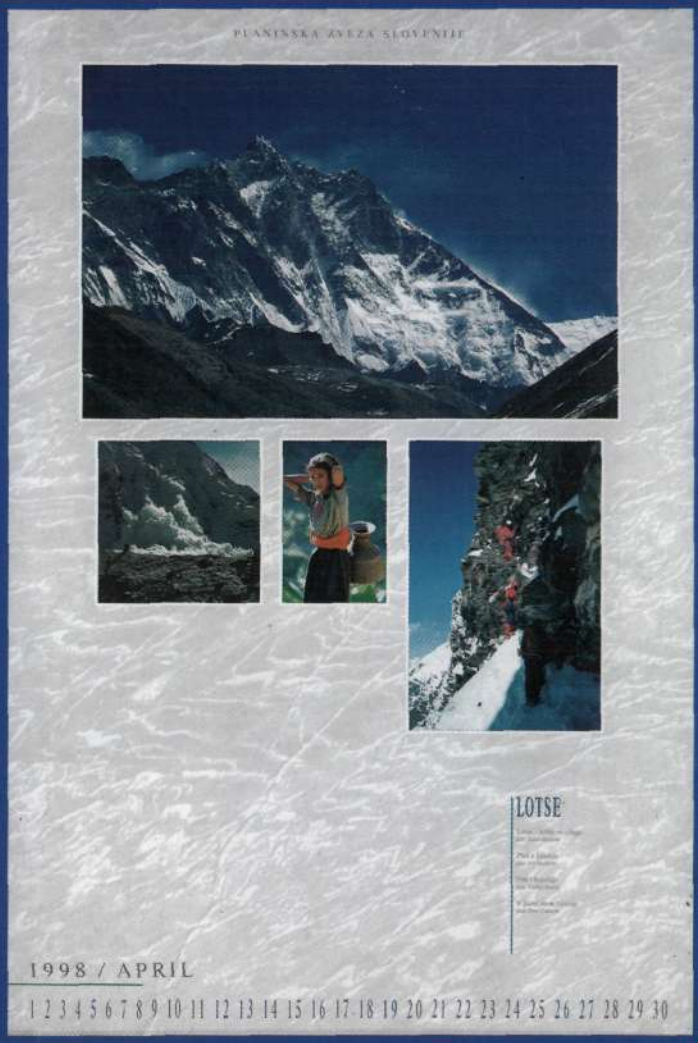

Koledar je torej umetniško delo in hkrati koncentrirana zgodovina, pa tudi trajen spomin na že preminule alpiniste, ki so prestavljali mejnike mogočega naprej: Nejca Zaplotnika, Draga Bregarja, Aleša Kunaverja, Marijo Frantar, Jožeta Rozmana, Boštjana Kekca, Slavca Sveličiča, Vanjo Furlana, Staneta Belaka-Šraufa, Bojana Počkarja, Žigo Petriča. Z nakupom in dotiskom svoje firme boste poudarili, da ste »bili zraven« pri tem veličastnem dogajanju.

Naslov za naročila:

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, Koledar Himalaja (g. Franjo Zupančič), Dvoržakova 9, 1000 LJUBLJANA, fax: 061/132 21 40, tel.: 312-553 ali 315-493